

ION TALPOȘ

TITEȘTI – VÂLCEA

- File de monografie -

ION TALPOȘ

TITEȘTI – VÂLCEA

– File de monografie –

Făgăraș, 2021

Redactor: Natalia Corlean

Layout: Bogdan Talpoș

Imagine copertă: *Biserica veche din Titești cu hramul „Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil”*. Ilustrație: Roxana Talpoș

© Ion Talpoș, 2021

Editura Agaton

Tel/fax: 0268/211290; 0740/798366

e-mail: comenzi@agaton.ro

www.agaton.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

TALPOȘ, ION

Titești - Vâlcea : file de monografie / Ion Talpoș. - Făgăraș : Editura Agaton, 2021

Conține bibliografie

ISBN 978-606-8933-44-3

908

Prefață

‘Îți dai seama că în 20-25 de ani nu o să mai știe nimeni numele Mohanu în sat?’, îmi zice mama după ce ne dăm seama câți oameni au murit doar anul ăsta, la fel anul trecut și tot așa. Te uiți la ulițele astea și realizezi că pe Colnic dacă mai sunt 5-6 case locuite, restul sunt părăsite, la fel în Gruui, la Văcărie, pe Ulița Săracă, la monument sau pe Topliță, se mai vine poate la final de săptămână, zona s-a schimbat, gardurile lasă acum spații largi între livezi, nu mai sunt nici oameni care au amintiri din războaie. Nu se mai strigă de pe un deal pe altul, când era toată lumea la fân, sunt din ce în ce mai puțini copii, zona se schimbă.

În Bersicioii, bunicii mei puneau cartofi, aveau și căsoaie, era gard de jur împrejur, acum terenul nelucrat a mișcat, au apărut mărăcini, acoperișul și bârnele construcției au dispărut, au mai rămas câteva dintre lespezile de la temelie. În Pleașă probabil s-a împădurit, nu mai găsești oameni care să vină la lucru. Cei care sunt de aici își fac acum case mari, nefuncționale și greu de întreținut cu bani câștigați greu din muncă brută în afara satului, majoritatea în afara țării. Or nimeni nu investește măcar o sumă mică în noi calificări, în educație, care să îi ducă la locuri de muncă plătite mai bine, sau în a contribui la un fond de pensii; *‘sunt în putere’*, zice un vecin, *‘nu am timp să mă gândesc la așa ceva’*. Cum nu se gândesc oamenii că nu e bine să dai cu lac pe piatră, că *‘piatra e vie, respiră’*, îmi zicea bunicul meu, știa de la tatăl lui, cum știa și când e bine să tai lemnul ca să ai prăjină care să te țină – erau câteva zile în an, înainte de a da înghețul, când seva se ducea din tulpină și atunci lemnul avea să fie mai rezistent; nu mai pot purta discuția asta în sat, acest tip de cunoaștere s-a pierdut.

Acum se pun ferestre din plastic pe structură de lemn, cât să nu mai respire casele, se pune și gresie la intrarea în case și chiar în curți, de își rup oamenii picioarele când plouă, când ninge, când îngheață, acum se pune plastic transparent sau opac pe portare, la porți, garduri și la balcoane, unul care se scorojește rapid și este inutil de hâd, apar culori stridente la pereți, care nu se mai leagă cu celelalte case pe ulițe, se vorbește vulgar, se nesocotesc proprietățile. Nea Gheorghiuță Stănescu a fost omorât la el pe proprietate și pare că lumea știe cine a fost, știe și tace despre cine i-a dat în cap acestui veteran de război, că a ieșit în curte să-și apere gospodăria. Sunt pline cârciumile cu alcool și discuții ieftine, într-un moment de transformare al satului în continuarea kitsch-ului de nevoie al anilor ‘80 și ‘90, care a rupt ruralul românesc de la un soi de coerență, venită și aceea dintr-o

emancipare dureros de lentă de-a lungul ultimelor secole, și l-a transformat într-un Eden pe care nu și-l dorește nimeni mai mult decât în referiri simbolice la amintiri traduse dulce din copilărie, adolescență și cărți înțelese pe jumătate.

Și sub toate acestea, satul încă mai poate, cumva mai poate, vin cu oameni dragi mie și colindăm ulițele satului ăstuia de Subcarpați și mai pot arăta cum se întâlnesc aici lumile, imperiile, uite o casă săsească cu poarta care transformă gospodăria în fortăreață, și, uite, aici casa muntenească, cu intrarea asta monumentală în beci, uite, se vede încă grătarul de lemn, și aici se vede acoperișul de șiță, și uite, acolo, mai în stânga, modelul de lemn la geamlâc și silueta castrului roman. Sunt straturi de trăire, de influențe, care aveau coerență, se lega o poveste nebun de eclectică. Cum se leagă și acum când acoperișurile sunt mai stridente, gardurile închid vizual legătura curții cu spațiul public, cu ulița, ne refugiem parcă în binele imediat, al cuibului, ce este afară simbolic pare că nu ne mai interesează așa mult. Suntem noi de acum. Așa cum ne-am încropit. Chiar și cu bani mai mulți veniți în sat, casele rămân cu geamuri mici, temătoare de a da voie luminii să intre și care nu dau spre căldarea asta fascinantă a Țării Loviștei, balcoanele sunt și ele inutile și dau spre uliță sau spre nimic, nu e timp pentru spații de loisir, de asta cu noi, nici utile nu par, scările sunt pe afară, abrupte, spațiile sunt făcute parcă în ciuda locatarilor, instalația de apă este pe sub asfalt, agricultura tot de subzistență este, cablurile pun presiune pe gânduri, estetică și stâlpi, albia râurilor are culori de ambalaje, casele continuă să aibă băi în fundul grădinilor de zarzavaturi.

Păi și așa suntem? Suntem media a ce este acum sau suntem neliniștea de a vrea mai bine decât această medie dintr-o minoritate care nu este de acord cu starea de fapt? Îmi amintesc de o discuție de acum mulți ani la Budapesta cu istoricul Hayden White, care îmi spunea că acolo unde e vorba de a înțelege schimbarea e nevoie să ne uităm la acei oameni care nu sunt de acord cu ce se întâmplă, cei care vor mai mult, cei care știu că se poate mai mult decât starea de fapt. Și cei care fac ceva pentru asta. Or atunci, îmi zic, de unde ne recuperăm și consolidăm identitățile altfel oricum fluide, de unde regândim ce ne dorim din aceste comunități? Ce facem când nu mai avem bunicii care să ne spună cum era lumea lor și ce facem când nu avem expunere la cunoașterea aia bună, care să ne ghideze prezentul și anii următori? Ce facem când mor ele civilizațiile, limbile, ghețarii, ce facem când ne mor numele de familii? Ce facem ca să continuăm povestea noastră, a comunităților, a familiilor, a țărilor și chiar povestea poveștii că suntem născuți? Cum recunoaștem calitatea de spoială, vorba bună de zgomot,

lucrul făcut pe îndelete de cel aproximativ? Cum ne păstrăm luciditatea, cum ieșim întăriți din veacurile pe care mai avem să le trăim?

Poate că prin a ne afunda în astfel de cărți, prin a ne conecta la oameni frumoși, prin a învăța din ce au trăit alții, cei de dinaintea noastră, cei care sunt alături de noi, din imaginația a ce putem ajunge frumos. Și să nu avem dubii, e mereu de adăugat, o monografie ca cea pe care o aveți în față este imperfectă, trebuie să fie incompletă pentru că este despre ceva fluid până la imperfecțiune, adică orice comunitate și mai ales satul acesta de trecere, sat care a fost parcă de la începutul lumii suspendat între lumi și înțelesuri, ca un decupaj de magazie plină cu bunătăți, un loc de trecere, dinspre, înspre, cât să fie mereu vie și pătimașă șederea aici. Și să nu avem dubii, din cumul de povești, cum este a satului de aici, se face istoria unui teritoriu, a unei țări, a unei țări de țări.

Citind această carte nu veți ajunge la adevăruri ultime, nu veți afla altceva decât frânturi din ce suntem făcuți și ce putem deveni. Or să nu aruncăm cu bucolic pe satele acestea, pe viețile noastre, pe timpuri și amintiri. Dar să știm că ele există, pentru că nu existăm din oficiu. Existăm de undeva și întru ceva. Și depinde de noi cum vom lucra în alții chiar și după ce murim, noi, numele familiilor noastre, casele, gardurile, poveștile și fântânile. Pentru că o s-o facem oricum, unii prin prezență, alții prin absență. Chiar când oamenii nu vor mai ști de numele Mohanu, și de Nea Petrică care avea fierăria din Tărure, de Lea Victoria, Tică Brănescu și acordeonul lui, când nu vor mai ști nici de Nea Lăică, de Sam-ul din capul satului, de alvițele lui Nea Costică, de vrăjitoarele din sat, de Nea Lae, de câinii ăia răi de Peste-Cruce, de nea Mitică, Nea Fănică, de soldații care au făcut tranșeele pe Staiștea Mică, pe Vârful Tătaru și la Gruiful Porumbului. Chiar când nu vor mai ști oamenii despre moara pe apă unde îl găseai pe Nea Gică Moraru. Chiar când nu se va mai ști de Hopa-Mitică din târgul de Sf. Ilie, undeva acestea toate vor continua să lucreze în noi și multiplii de noi, cât să ne reinventăm pe nesimțite ca și comunitate dincolo de geografie și tabuuri, cât să ne recuperăm ca indivizi care de unde și cu cât poate. Depinde de noi de fapt cât de complexă vrem să fie povestea despre noi.

Mihăiță Lupu

*Titești, București, Pokhara, Râmnicu Vâlcea
Ianuarie - Martie 2021*

Cuvânt înainte

*Dedic această carte nepoților mei
Nora și Toma*

Dintotdeauna mi-am dorit să pot să petrec mai mult timp alături de nepoții mei, atunci când ei se vor naște. Mai mult timp decât am petrecut alături de copiii mei, față de care mă simt vinovat că nu le-am fost întotdeauna aproape atunci când, într-un fel sau altul, au avut nevoie de mine. Că, tânăr fiind, nu am avut maturitatea necesară pentru a-mi ordona mai atent prioritățile în viață, că nu am înțeles, la timp, că cea mai importantă investiție în viață o reprezintă copiii și că, nefiindu-le alături atunci când ei au început să-și pună întrebări existențiale, i-am frustrat de posibilitatea de a "vedea" unele aspecte ale vieții lor de zi cu zi filtrate prin "ochii minții" unui părinte. Că nu am reușit să le împărtășesc, la timp, mai multe idei din experiența mea de viață și că nu am avut suficientă încredere în maturitatea gândirii lor, astfel încât să le deschid întotdeauna, larg, "ușile" sufletului meu!

Au trecut anii, copiii au crescut... Mai apoi m-am împăcat cu ideea că voi mai avea, poate, o a doua șansă, încercând să fac asta pentru nepoții mei.

Venirea pe lume a primei mele nepoate, *Nora*, născută în anul 2012, a fost un mare prilej de bucurie în familiile noastre, ale bunicilor. Dar și primul semn de întrebare legat de modul în care vom comunica, de acum, între noi. Pentru că nepoata mea s-a născut pe meleaguri străine, într-o familie în care mama ei (fiica mea) este româncă, iar tatăl (ginerele meu) este de naționalitate germană.

Acesteia i-a urmat, după ceva timp, un frățior, *Toma*, născut în anul 2016.

M-am întrebat, adesea, cum voi reuși să le transmit nepoților mei, peste ani, gândurile, trăirile mele interioare, sentimentele și emoțiile simțite alături de ei, fără teama că, prin traducerea făcută din limba română în limba germană, semnificația acestora ar putea fi distorsionată și că anumite nuanțe specifice limbii noastre de origine latină ar putea să ajungă trunchiate la urechile și în sufletele nepoților mei.

Pentru mine, limba germană nu a fost niciodată o limbă ușor de vorbit

sau de înțeleș. Pe de altă parte, nepoșii mei s-ar putea să înveșe sau să înșeleagă bine limba română mai târziu, când vor mai creșe. Și acest „mai târziu” ar putea să înșemne „prea târziu” pentru mine, bunic care și-a pus atâta speranșă în poveștile depănate pentru ei la gura sobei, în noștile lungi de iarnă!

Cum mă consider, de altfel, un optimist, mă gândesc încă de pe acum la o solușie de compromis: voi lăsa timpul să curgă, încercând să le fiu alături nepoșilor mei atât de mult cât îmi va sta în puținșă. Dar, în același timp, am să aștern pe hârtie, pentru ei, răspunsuri la o serie de întrebări pe care, presupun eu, și-ar dori să mi le pună peste ani și ani! Un șir de răspunsuri prin care ei vor înșelege mai bine sufletul neamului nostru și vor cunoaște mai bine glia din care noi, românii, ne-am tras seva de mii de ani, ca popor. Pentru că o parte din rădăcinile sufletelor nepoșilor mei, *Nora* și *Toma*, vor rămâne, pentru totdeauna, ancorate în străvechea glie românească, prin legăturile de sânge dintre ei și mama lor de origine română.

9 septembrie 2008. O zi apăsătoare, pe care nu o voi uita niciodată! O zi în care m-a cuprins o tristeșe fără margini, copleșindu-mă. Ne aflam, împreună cu membrii familiei mele și o mare parte din enoriașii satului Titești (Vâlcea) în biserica nouă din localitate, lângă trupul neînsufleșit al tatălui meu. Îl petreceam cu toșii, pe ultimul său drum, pregătindu-ne pentru înmormântare. Urma să ne despărșim de el. Eram, cu toșii, împietrișii de durere. Privind feșele posomorâte ale celor prezenșii la ceremonial, gândurile mele au luat-o razna. Mi se succedau în minte tot felul de amintiri în imagini care, derulându-se cu repeziciune în subconștient, mă purtau într-o altă lume: o lume a poveștilor copilăriei mele căreia ei, toșii cei prezenșii atunci în biserică, i-au dat viașă, însufleșind-o.

O lume în imagini care se estompează cu fiecare zi în care, trecând rând pe rând la cele veșnice, membrii comunitășii locale iau cu ei, în mormânt, o parte din flacăra vie a satului.

După încheierea slujbei religioase l-am auzit, ca prin vis, pe învășătorul Florea Vlădescu din Titești rostind, în numele celor prezenșii în biserică, conform unei datini străbune, câteva cuvinte de rămas bun la adresa defunctului meu tată:

*„Prea cucernici părinșii, îndurerată familie și întristată adunare,
Cuprinșii de durere conducem astăzi pe ultimul său drum, drum fără
întoarcere, pe cel care până deunăzi se afla printre noi glumind, vorbind de
toate și despre toate lucrurile, pe Ion Talpoș.*

Este cu nepușinșă ca prin cuvintele noastre să exprimăm toată durerea și

amărăciunea acestei definitive despărțiri. Ion Talpoș sau Ion al lui Nicolae al Dicului, de Sub Mlacă, plecat înainte de vreme dintre noi, s-a născut la data de 12 octombrie 1932 aici, în bătrânul nostru sat, fiind cel de-al patrulea copil al lui Nicolae și Ilinca Talpoș, născută Mărcoiu”

Preț de o clipă m-am gândit, cu regret, că nu mi-am făcut niciodată mai mult timp să stau de vorbă cu tatăl meu atunci când acesta se mai afla în viață, pentru a-l descoase în privința originii numelui și a poreclei familiei noastre. Mai auzisem rostit, în copilărie, numele acesta: *Nicolae al Dicului!* Dar... cine a fost, cu adevărat, Dicu? Sau... cât de multe știu eu despre neamul Mărcoieștilor, din care provenea bunica mea Ilinca Talpoș? Aveam în minte doar o reprezentare vagă a încrengăturii arborelui genealogic al familiei, cu multe legături neclare între membrii acesteia. Nu m-am gândit niciodată că un om, în puterea vârstei, călit de muncă și cu o constituție robustă, așa cum a fost tatăl meu, ar putea să ne părăsească atât de repede luând cu el pentru totdeauna, în mormânt, acele informații atât de prețioase pentru mine.

Mi-am aruncat privirea roată, prin biserică, până când am întâlnit privirile triste ale unchilor mei și ale unei mătuși care, având vârste apropiate de cea a tatălui meu, ar mai fi putut să-mi lămurească o parte din multele întrebările referitoare la originile familiei noastre.

Mi-am spus atunci, în sine, că mai există o urmă de speranță! Cu o condiție: să pun stavilă timpului, încercând să adun cât mai multe informații de la membrii familiei noastre și cei ai comunității locale. Informații care, odată consemnate, să umple o parte din golurile imensului tablou cu caracter monografic al satului meu natal. Pentru că o istorie locală nu poate fi decât parțial consemnată în date și cifre oficiale! O altă mare parte a acesteia va rămâne mereu ascunsă în amintirile celor care au făurit-o în timpul vieții lor, ca membri ai comunității locale.

Satul Titești din frumoasa depresiune a Țării Loviștei, leagănul copilăriei mele, trăiește, în prezent, prin oamenii care au ales să rămână în sat, însuflețindu-l prin munca și dăruirea lor. Mă înclin în fața acestora și le mulțumesc pentru asta. Dar satul Titești a avut viață și prin oamenii altor generații care au trecut la cele veșnice și cărora trebuie să le purtăm vie memoria. Pentru că, așa cum se spune în popor, „*Cine nu-și cunoaște trecutul, acela nu poate să aibă viitor!*” De aceea mi-am propus să scot la iveală, din colbul vremurilor apuse, o parte dintre chipurile, numele și faptele acelora care au fost, cândva, părinții, bunicii sau străbunicii noștri. Chiar dacă o parte dintre aceștia nu mai sunt astăzi printre noi, ei au fost cei care au animat trecutul satului nostru și lor le datorăm prezentul!

Din arhivele lor personale, sătenii pe care i-am interpellat au scos la iveală, cu multă bunăvoință, tot felul de fotografii și documente. Îngălbenite de vreme, uneori prăfuite, cu margini zdrențuite, fiecare dintre acestea are

ascunsă, în spate, o poveste! O poveste care ne duce cu gândul la vremurile trecute și la oamenii acelor vremuri.

Le privesc fețele în imagini, încercând să le asociez cu numele și faptele lor. Sunt o parte dintre cei care au răspuns mai tot timpul "prezent" atunci când a fost vorba să pună umărul la rezolvarea unor probleme ale comunității satului Titești-Vâlcea. Chiar dacă trebuiau să muncească doar cu brațele lor pentru asta! Răzbate și astăzi din acele imagini, parcă, acea forță nevăzută care i-a unit pe săteni întotdeauna, acel spirit care i-a determinat să lucreze în echipă atunci când a fost nevoie. Din nefericire pentru comunitatea satului nostru, o mare parte dintre aceștia fac astăzi echipă în ceruri! Să nu-i uităm niciodată!

Loviște, mirific plai!

Bazată pe studiul unui bogat material documentar din teren (incluzând numeroase discuții purtate cu mai mulți locuitori ai satului Titești, unii dintre aceștia având, acum, vârste respectabile sau fiind trecuți la cele veșnice) și al unui bogat material arhivistic și bibliografic, lucrarea aceasta vine în sprijinul unei mai bune înțelegeri a dinamicii și direcțiilor procesului de dezvoltare și transformare a modului de viață și a culturii din această străveche vatră etnoculturală lovișteană.

Țara Loviștei, „cea vecină cu apa Lotrului” („Terra Loystha... ab aqua Lothur”), menționată într-un document istoric în 1233, atunci când „*principele de Coroană, Bela, o dăruiește – cât va fi fost tradusă în realitate această danie nu știm – comitelui de Tâlmaci, Corland*”¹, este un ținut românesc situat între Sibiu, Rm. Vâlcea și Curtea de Argeș, care are mai degrabă înfățișarea unei cetăți având hotarele străjuite de culmile înalte ale munților Făgăraș, Lotrului și Căpățânei. O cetate ale cărei porți de intrare au fost dintotdeauna bine păzite de oamenii locului „*care par a trăi aici în eternitate, se îmbracă în veșmintele strămoșești, aceleași de pe Columna Traiană, numele lor au genealogii de cronică putând fi urmărite, ades, prin secole, vorbele lor au sonuri arhaice, legendele și folclorul lor sunt celebre (...)* fiindcă păstrează ca-n niște sipete vie comoara istoriei unor neamuri”²

Vorbind despre Țara Loviștei, trebuie să precizăm că, după unele studii, Loviștea geografică este reprezentată de depresiunea intramontană ce desparte Carpații Meridionali în două grupe mari de munți: Făgăraș și Parâng. Loviștea administrativă include, pe lângă zona depresionară și partea de sud-vest a Munților Făgăraș, și pe cea de est a Masivului Parâng, adică Munții Lotrului, de o parte și de alta a Oltului. Loviștea administrativă include comunele Căineni, Boișoara, Titești (reînființată în anul 2002), Perișani, Racovița, Malaia, Voineasa și perimetrul urban al orașului Brezoi.

Loviștea din stânga Oltului (Loviștea argeșeană) are o suprafață administrativă de aproape 400 km², din care partea depresionară (locuită) reprezintă aproximativ 150 km², iar Loviștea din dreapta Oltului (Loviștea vâlceană) are o suprafață administrativă de aproape 900 km². De remarcat că, din punct de vedere demografic, raportul privind gradul de populare a celor două zone depresionare loviștene este invers raportului suprafețelor lor, situație justificată, în principal, prin natura geografică diferită a celor două zone.

¹ Ciurea-Genuneni, Nicolae, *Loviște, mirific plai-legende populare*, Inspectoratul școlar județean Vâlcea, 19871, p.23-24

² Purcaru, Ilie, *Țara Loviștei*, Editura Ion Creangă, București, 1980, p.6

*„Țară de legende, împărăție a munților, plai strămoșesc al păstorilor, vechi și curat leagăn al românismului, cronică de viață și de luptă a unor oameni frumoși la suflet, grai și port (...) Mireasă dintotdeauna frumoasă, ale cărei veșminte sunt țesute cu firul de aur al cântecului, cu firele de iarbă ale plaiului, cu frunzele codrului, cu susurul izvoarelor și freamătul brazilor (...) Oricât de multe definiții am da Loviștei, n-am putea reda totul, deoarece frumusețea ei e infinită. Aici este infinit totul. E infinită setea de nou a locuitorilor, hărnicia lor în crearea noului. E infinită înțelepciunea bătrânilor... I-am ascultat cu nesăț și uimire... Câtă istorie nescrisă cunosc bătrânii din Boișoara sau Titești, Ciunget, Malaia sau Voineasa!... Prin ei, istoria fiecărui munte, a fiecărui loc din acest plai mirific e vie și proaspătă ca apa izvoarelor”.*³

Nu știu dacă aș fi putut, prin cuvintele mele, să definesc zona Țării Loviștei în cuvinte mai expresive decât a făcut-o Nicolae Ciurea-Genuneni, autorul fragmentului de carte de mai sus.

M-am întrebat, adesea: de ce, oare, mulți istorici de-ai neamului nostru au considerat de-a lungul timpului melegurile acestea de o frumusețe rară ca fiind, ele în sine, o „Țară”?

O parte din răspunsul la această întrebare poate fi găsit, cred eu, în mărturiile nenumăraților călători care, din vremuri imemorabile, și-au tocit încălțările prin colbul acestor ținuturi minunate.

Pentru că, de-a lungul veacurilor, mulți cărturari, istorici, geografi sau oameni simpli și-au adus, în felul lor, aportul la cunoașterea acestei frumoase zone intracarpatică numită ”Țara Loviștei”. Au făcut-o, în cele mai multe cazuri, fiind impresionați de modul de viață simplu și de hărnicia oamenilor locului, de frumusețea peisajelor de aici, de autenticitatea și modul de conservare a tot ceea ce înseamnă viață spirituală, tradiții culturale, folclor etc.

Răsfoind doar una dintre multele lucrări ale istoricului Nicolae Iorga, *Istoria românilor prin călători*, o serie de mențiuni făcute de călătorii care, începând cu secolul al XVII-lea, au pășit pentru prima dată pe pământ loviștean, vin să adauge pete de culoare și lumină în cunoașterea trecutului, uneori zbuciumat, al poporului român.

Prezentând situația Olteniei în perioada ocupării imperiale (1718-1739), un ofițer austriac, anonim, prin relatările sale denotă cunoștințe destul de bune în legătură cu trecutul istoric al țării, cu originea latină a limbii române. Acesta face o serie de descrieri interesante referitoare la mânăstirile Cornet și Cozia și la o serie de orașe din această parte a țării

³ Ciurea-Genuneni, Nicolae, *Loviște, mirific plai-legende populare*, Inspectoratul școlar județean Vâlcea, 19871, p.23-24

(Craiova, Rm. Vâlcea, Tg. Jiu etc). Apreciind Oltenia, o consideră un adevărat bulevard pentru Ardeal, subliniind că „*trebuie să fie ținută cu orice preț și se cere să fie completată cu Loviștea argeșeană*”⁴

Italianul Domenico Sestini, în două dintre cărțile sale vorbește, pe larg, despre regiunile țării noastre. Inteligent, având o cultură vastă, Sestini sosește la București în 1779, în baza unei oferte din partea lui Alexandru Ipsilanti de a ocupa, la curte, o funcție de secretar. Dar neavând audiență la domn, părăsește țara trecând prin Ardeal, spre lumea apuseană. Importantă însă, pentru noi, este o altă călătorie pe care Sestini a întreprins-o la Viena, trecând prin Muntenia, Ardeal, Ungaria. În relatarea acestei călătorii pomenește despre multe lucruri interesante nerelevante până atunci de alți călători apuseni. Vorbește despre cultura porumbului (cunoaște două feluri de mămăligă: mămăliga țărănească și mămăliga boierească, făcută cu unt și brânză; are cunoștințe de arheologie, descriind mormântul lui Neagoe (Basarab) în vechea episcopie de la Argeș, redând inscripții întâlnite în drumul său; în Ardeal, culege lucruri importante din viața poporului, citând localități, inventariind sate, case și obiceiuri românești⁵.

În 1793 se tipărea, la Frankfurt, un volum anonim de călătorii de la Presburg în Ardeal și înapoi (*Reisen von Pressburg durch Mahren, beyde Schlesien und Ungarn nach Siebenburgen und von da zuruch nach Pressburg*)⁶. Călătorul anonim face în cartea sa o descriere deosebit de frumoasă a zonei Căineni. Observă că «*între Căineni și Contumață bejenari munteni, în bordeie, lucrau pământul și-și creșteau vitele*». Bordeiele i se par foarte frumoase, oamenii cu multă grijă de sine. Casele din Căineni, în opinia sa, «*întrec cu mult pe cele românești din Banat*».

Ludovic, fiul internunțului von Sturmer, face în colecția sa de călătorii publicată în limba germană, la Graz, în 1830, o descriere a Țării Românești la sfârșitul anului 1816. Descrie cu lux de amănunte intrarea în Țara Românească pe la Turnu Roșu și drumul Via Carolina construit în timpul lui Carol al VI-lea. Călătorul trebuie să petreacă un număr de zile în carantină, unde se doarme, de obicei, pe paie și se mănâncă foarte prost. Scrisorile sunt înțepate și afumate, de unde rezultă aspectul curios al corespondenței din acea perioadă.

Căruța de poștă așteaptă afară cu cei patru cai și maldărul de fân; surugii chiuie și mașina se pornește. La hotarul Loviștei, al cărei nume ar însemna „*șanț cu pești*”⁷, se găsește plăieșul muntean. De la Căineni, unde se vede

⁴ Iorga, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, Editura Eminescu, București, 1981, p.306

⁵ Idem, p.374

⁶ Idem, p.422-424

⁷ Idem, p.456

alcătuirea casei de poștă, cu căpitanul de poștă, logofătul, ceașul și rotarul, se trece, prin păduri, la Dealul Turcilor, la Poarta Romanilor – numele sunt date în românește – la Pripoare, la Sălătruc, pe un drum căptușit cu scânduri de fag. Popasurile sunt căsuțe de lut, acoperite cu paie și având la ferești hârtie unsă în loc de geamuri; fumul iese prin acoperiș; în jurul focului stau copiii aproape golași, lângă părinții lor. Mămăliga e întinsă înaintea tuturor.

Trimisul prusian von Schladen străbate Țara Românească, pe la 1820. Cu acest prilej, consulul la București, baronul de Kreuchely-Schwerdtberg, însoțindu-l, face o descriere a călătoriei. Referindu-se la porțiunea de drum dintre Curtea de Argeș și Câineni, acesta menționa: „În munte, caleștile sunt trase cu boii până la Sălătruc. Locurile sunt bine împoporate. Căpitanul de poștă oferă locuința sa, cu ferești de hârtie, sparte. Mămăliga place călătorilor, între cari un baron von Pritzelwitz, care nici n-o fi auzit de așa ceva. Pe la Pripoare și «Dițești» se ating Câinenii fără a face carantina”⁸

În anul 1846 (cu puțin înainte de revoluția de la 1848) o femeie (A de Carlowitz), însoțită de un conte de Waisbach, călătorește prin părțile noastre și după întoarcere întocmește note de călătorie în care se îmbină unele observații reale cu „elemente de romantism capricios”.⁹ Pe traseul de la Curtea de Argeș la Câineni, face următoarele mențiuni: la Sălătruc remarcă „fantezia țigănească într-un cadru, în adevăr văzut, cu costumele populare, cu turmele de capre și cirezile de vaci, cu cina la care se servesc păstrăvi și becațe, mâncări de iepure și de căprioară”.¹⁰ În continuarea călătoriei, povestitoarea face referiri la localitățile Pripoare, Câineni, Râul Vadului și Mocani „cu cele șase milioane de oi ale lor”.¹¹

Acestea sunt doar o mică parte a mențiunilor legate de zona Țării Loviștei, făcute în timp de oameni simpli sau erudiți, călători care s-au ostenit să ne treacă pragul acestui areal geografic. Ele pot fi găsite, din abundență, în literatura de specialitate. Am făcut referire la ele pentru a sublinia faptul că nu am fost, nu suntem și nu vom fi singurii cei care avem cunoștință de existența acestui colț de rai! Am moștenit aici o viață spirituală bogată lăsată de înaintașii noștri și avem datoria să o cunoaștem îndeaproape, să o conservăm și îmbunătățind-o prin contribuție personală, să o lăsăm moștenire copiilor și nepoților noștri!

⁸ Idem, p.468

⁹ Idem, p.551

¹⁰ Idem, p.553

¹¹ Ibidem

Titești – sat și reședință de comună

Călătorule ajuns în Țara Loviștei, intrând printr-una dintre cele trei porți ale sale: defileul Boiței, al Coziei sau al Sălătrucului! Vei afla, curând, că ai pătruns aici pe un tărâm de basm... Vei afla asta de la șoaptele vântului care, profitând de deschiderea defileului Oltului la Căineni, își întetește vorba, devenind cântec de poveste. Vei afla asta de la susurul apelor mai lin sau mai tumultos curgătoare ce spală, de milenii, pietrele văilor aflate în calea ta la Cornet. Vei afla asta de la foșnetul codrilor ce străjuiesc maiestos intrarea în depresiune, venind aici dinspre Sălătruc. Al codrilor care le-au oferit, de mii de ani, adăpost și umbră haiducilor și călătorilor străini care au poposit pe aceste meleaguri, aflându-le poveștile... Al codrilor care le-au fost frați străbunilor noștri în luptele de la Posada, întărindu-le oștile... Și vei afla că, după ce te vei fi încărcat cu atât de multă liniște și bucurie interioară, este musai să faci un scurt popas și la Titești, pentru a-i afla poveștile...

Satul Titești

Câteva dintre aceste povești mi-au fost spuse și mie de către oamenii locului. Oameni care m-au încântat cu graiul lor hotărât, când blând, când aspru, oameni simpli, primitivi, oameni harnici. Vi le ofer cu multă

încântare, ca zălog că poveștile lor vor merge mai departe în veacurile viitoare, prin graiul vostru.

Vorbind despre Titești este nevoie să lămuresc, încă de la bun început, că mi-am propus ca prin conținutul acestei cărți să mă refer la satul loviștean cu acest nume. Pentru că de-a lungul timpului, din punct de vedere administrativ, Titeștiul a fost considerat uneori sat, alteori reședință de comună.

Satul Titești

Aflate în centrul depresiunii intracarpatică a Țării Loviștei, satele „înfrățite” Titești, Bratovești și Cucoiul au format până în anul 1968 comuna Titești. Începând cu acest an, cele trei sate aparțin de comuna Perișani, județul Vâlcea¹². Și din acest motiv, poate, unele aspecte cu caracter monografic le sunt comune:

- proveniența denumirii celor trei sate este atribuită, conform unei legende locale, celor trei frați (Titu, Cucu și Bratu) care au pus aici pietrele primelor lor sălașe contribuind, în felul acesta, la formarea ulterioară a vetrelor satelor în cauză;
- pe vechile sigilii ale satului Bratovești, denumirea satului este „Bratovești”-sinonim cu „frate în luptă sau frate de luptă”¹³;

¹² Comuna Perișani, din care fac parte, începând cu anul 1968, satele: Titești, Bratovești, Cucoiu, Perișani, Podeni, Pripoare.

¹³ Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphis, Rm. Vâlcea, 2003, p.36

- fenomenul de înmulțire a satelor prin fenomenul de roire¹⁴;
- termenul "devălmășie" (în comun) folosit pentru descrierea modului de stăpânire a averilor;
- tipologia satelor: între 500-1500 locuitori, cu vetrele întinse de-a lungul văilor sau drumurilor importante din zonă;

Începând cu anul 2003, Titeștiul redevine comună formată din satele Bratovești, Cucoiu și Titești. Actul normativ care a stat la baza acestei reorganizări teritoriale a fost Legea nr.676/19.12.2002 pentru înființarea comunei Titești, județul Vâlcea, prin reorganizarea comunei Perișani. Activitatea comunei Titești, în noua formă organizatorică, a început la data de 15 ianuarie 2003.

¹⁴ Popescu, Constantin, *Monografia comunei Titești*, Lucrare de diplomă pentru obținerea gradului didactic I, p.4

Istorie și legendă la Titești

În cuvântul său introductiv al culegerii de legende populare „Loviște – mirific plai”, referindu-se la prima atestare documentară a Țării Loviștei din anul 1233, Ovidiu Papadima spunea: „*O primă atestare documentară – dar reminiscențele cultivării cerealelor ”în răzoare” pe terasele de la poalele munților din preajmă arată că aici s-a dezvoltat o viață înfloritoare și continuă, încă de pe vremea dacilor.*”

Ca și argument palpabil în sensul celor afirmate de Ovidiu Papadima, în Titești, pe muchia dealului Cazan, stau ruinele castrului roman din localitate. Este un loc presărat, încă, cu foarte multe pietre. Sunt pietre provenite din zidurile castrului construit aici de romani, împrăștiate pe tot terenul din incinta sa perimetrală, rămase, cel mai probabil, după ce sătenii au răscolit prin fundațiile zidurilor și au folosit o parte dintre pietre la construcțiile ridicate în sat de-a lungul vremurilor. Chiar și în Dosul Dealului, pe panta ce coboară dinspre cetate spre vechea vatră a satului Cucoiu, mai pot fi găsiți bolovani mari, scăpați din strânsoarea zidurilor cetății, rostogoliți către vale.

În anii '70 a ajuns la Titești, în Dosul Dealului, o companie militară care, sub conducerea unui ofițer (Vlădescu) a efectuat săpături în zona ruinelor castrului roman.

Legende populare din străvechea Țară a Loviștei sunt caracterizate de o deosebită vitalitate, după cum remarca și Andrei Pandrea în memorialul său «*Medic la Boișoara*», atât de viu și plin de substanță: „*Legende nenumărate, vechi, dăruite cu înțelepciunea și vraja unei arte autentice, supraviețuind veacurilor, se povestesc în șoaptă la focurile iernii, sau vara sub lună plină*”.¹⁸

Un neajuns al legendelor populare locale este acela că, din păcate, din cauza amestecului de fabulos și real pe care îl conțin, nu permit reconstituirea fidelă a vieții milenare de pe aceste meleaguri și de oriunde altundeva din lume; legendele populare își au originile lor artistice proprii: oamenii din popor, care preiau de la generațiile trecute și transmit generațiilor viitoare legende auzite, sunt interesați mai mult de înțelesurile lor morale, decât de încărcătura istorică a faptelor evocate de acestea.

„*Îi interesează lupta eternă dintre bine și rău în viața omenirii, străduința omului de a ajunge la o viață mai bună, comportamentul lui în momentele de*

¹⁸ Pandrea, Andrei, *Medic la Boișoara*, Editura pentru literatură, București, 1967, p.10-11

mare primejdie, raporturile dintre stăpâni și supuși, explicarea unor fenomene ale naturii și, – pe deasupra tuturor acestor teme eterne și universale – judecata morală asupra mijloacelor pe care le folosesc eroii povestirii, pentru a-și atinge scopul. În felul acesta, legenda este atât locală cât și universală, tot atât de veche cât și de actuală”¹⁹

Ruinele castrului roman din Titești

După cum afirma în anul 1971 în revista „Studii vâlcene” un renumit profesor universitar, într-unul din articolele sale legate de o inscripție găsită pe o piatră din Titești, „Țara Loviștei ascunde încă multe mărturii ale trecutului de glorie a poporului român” ²¹.

Autorul articolului se referea la o piatră paralelipipedică de mari dimensiuni, găsită în Titești, în punctul ”Gruiful plăcintei”, având inscripționate pe o latură o cruce bizantină cu înălțimea de 40 cm și o

¹⁹ Ibidem, p.11

²¹ *O veche inscripție slavă*, Prof.univ.dr.doc. Damian Bogdan, Studii Vâlcene, p.7

inscripție slavă, dispusă pe trei rânduri. Traducerea parțială a textului, făcută de autor, are în limba română semnificația: „ † Iartă-mă Doamne Dumnezeu meu”, inscripția fiind încadrată, de același autor, după factura literelor celor trei rânduri din text, în perioada cuprinsă între sec. XIII-XIV.

Sunt mai multe pietre pe raza satului Titești, care au dăltuite inscripții slave sau simboluri având semnificație religioasă. Am aflat detalii legate de situarea lor în teren din mărturiile câtorva persoane din Titești, interesate de istoria locală. I-aș aminti aici pe învățătorul Florea Vlădescu, care într-una din cărțile sale²² face referire la câteva dintre aceste pietre, și pe profesorul Mișu Călinoiu – cel care, într-o frumoasă zi din toamna anului 2018, a avut bunăvoința să mă însoțească pe un traseu pe care l-am parcurs împreună pe raza localității Titești. Pe acel parcurs am identificat, cu ajutorul său, mai multe pietre cu inscripții. Este vorba de pietrele din Gruiful Plăcintei, Lacul Secăturii, piatra cu douăsprezece cruci din Tomancu, piatra din Cășărie, piatra de pe Colnic, piatra din fața Primăriei din localitate. Începându-ne periplul nostru cu ruinele castrului roman din Dosul Dealului, am găsit în apropierea acestuia piatra din Gruiful Plăcintei. O piatră de dimensiuni impresionante, aninată într-un echilibru aparent precar, pe panta unui deal.

Cu profesorul Mișu Călinoiu, la piatra cu inscripție din Gruiful Plăcintei, Titești

— Vezi locul acela? mă întrebă profesorul Mișu Călinoiu, arătându-mi o movilă mai mare de pământ ce se întrezărea chiar în fața noastră, printre

²² Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.61

ramurile copacilor care începuseră să-și dezbrace mantia verde a vegetației purtate în timpul verii. Se numește Gruitul Plăcintei. Dar numai locul acesta, pe care se găsește piatra inscripționată se numește astfel! Restul zonei se numește Dosul Dealului. Locul acela este o ridicătură de deal pe care se mai găsește încă foarte multă piatră. Din punctul meu de vedere, din acest motiv, acesta o fi fost un loc întărit! Oare... așa, întâmplător, oamenii au scris ce-au scris pe piatra care se află acolo? Pentru că Istoria Academiei Române localizează sediul voievodatului lui Seneslau în Titeștii Loviștei sau Aref. De altfel, și piatra de mormânt a lui Tihomir Basarab, tatăl lui Basarab I, se află tot în Titești! Cine știe ce povești se mai ascund în spatele acelei pietre inscripționate!

Ne apropiem de baza ridicăturii de pământ și zărim piatra. În jurul acesteia pământul mai era, pe alocuri, afânat. Mă gândeam că tocmai acele povești la care a făcut referire profesorul Mișu Călinoiu sunt cele care le-au stârnit imaginația multora dintre localnici, de-a lungul timpului. Câțiva dintre aceștia au încercat chiar să le deslușească adevărul, săpând de jur împrejurul unora dintre pietrele inscripționate, în speranța că vor găsi, acolo, comori ascunse.

Piatra cu inscripție din Gruitul Plăcintei, Titești (Dosul Dealului)

În imediata apropiere a pietrei mari se mai găsește o a doua piatră, de dimensiuni mai mici, inscripționată, de asemenea, cu o cruce malteză așezată pe suport.

Piatra mică cu cruce din Gruitul Plăcintei

Ne continuăm drumul tranzitând o parte a satului Cucoiu, aflat acum pe noul amplasament pe care a fost strămutat în urmă cu câțiva ani, ca urmare a alunecărilor de teren survenite pe vechea vatră. Pornim agale, pe lângă Valea Barbului, mergând spre Lacul Secăturii – locul în care se găsește o altă piatră inscripționată.

Pe drumul parcurs alături de profesorul Călinoiu mi se derulau prin fața ochilor alte imagini din vremea copilăriei mele, provocându-mi o "durere" nostalgică după vremurile acelea în care alergam, cel mai adesea cu o furcă sau o greblă ținute în mână, către locurile noastre de fânețuri. Lacul Mierlei pe lângă care trecem împreună, secăt acum, mi-a rămas întipărit în minte datorită poveștilor bunicei mele Ilinca Talpoș care le-a auzit, la rândul ei, în propria-i copilărie. Bunica îmi vorbea de o poveste legată de un număr mare de tauri înecați cândva în lac, în goana lor nebună după o junincă! Sau Lacul Secăturii, despre care tot bunica îmi povestea că sătenii nu i-ar fi ajuns niciodată cu prăjinile până la fund, atunci când au încercat să-i afle adâncimea. Și că acolo, pe fundul lacului, ar fi fost aruncate de către combatanții din primul război mondial fel de fel de arme, muniție și obiecte de care au încercat să se descotorosească. Povești! Sau... cine știe?

Lacul Secăturii

Piatra inscripționată de la Lacul Secăturii

Ne-am încărcat inimile cu frumos, întorcându-ne privirile roată, admirând peisajele mirifice de toamnă târzie din jurul nostru. Ne-am îndreptat pașii, mai apoi, spre Tărure. Un drum lung, anevoios, la capătul căruia, în Tomancu, ne aștepta o piatră de toată frumusețea având ascunse, parțial, sub un strat gros de mușchi încă verde, douăsprezece cruci malteze, adânc inscripționate în piatră.

Piatra cu douăsprezece cruci malteze din Tomancu

Piatra cu douăsprezece cruci malteze din Tomancu

Ce semnificație au astăzi, oare, acele simboluri scrijelite în piatră și ce reprezentau ele, odinioară, pentru cei care le-au scrijelit? Este greu de dat un răspuns cert în acest sens... Și localnicii și-au pus, cu ani în urmă, o asemenea întrebare. În lipsa unor certitudini, și-au lăsat imaginația să le ofere unele răspunsuri:

„M-am dus și eu să sap, odată, acolo. Pe timpul haiducilor, demult, în zona Argeșului era un cuib mare de hoți. De la Argeș și până aici era numai pădure. Nu puteau să treacă cu carele prin pădure. Veneau numai pe jos, că m-am tot întrebat și eu: cum puteau să vină ei, atâta cale, cu sacii aia de bani în spinare, că sunt peste 50 de kilometri de aici și până în Curtea de Argeș!? Și cei care știau hățișul, veneau de la Argeș prin pădure și se opreau în Tomancu, la piatra aceea. Acolo își îngropau ei banii și de-aia au cioplit cu dalta crucile alea acolo, să-și amintească unde și-au îngropat averile.

Se spune că atunci când îngroapă banii, cei care fac asta fac un jurământ între ei. Blesteamă spunând «să se aleagă praful» de cel care va încerca să umble, singur, la comoară.

Era unul de la Cucoi, nu mai știu cum îl chema, care se tot ducea la piatra aia cu douăsprezece cruci și aprindea acolo lumânări, crezând că o să i se arate în vis, cumva, locul în care au fost îngropați banii...” (Dinu Potcoavă)

Ne-am întors și pe drumul de întoarcere ne-am oprit, câteva clipe, în Cășărie. O poiană largă, un loc drept "ca-n palmă", de numele căruia sunt legate alte povești ce fac referire la vechea vatră a satului Titești. Căutăm urme ale unor ziduri despre care profesorul Mișu Călinoiu îmi spune că încă mai erau vizibile, aici, cu câțiva ani în urmă. Nu mai reușim să deslușim nimic printre nenumăratele pietre aruncate, parcă, de o mână nevăzută, la întâmplare, pe toată suprafața poienii. Găsim, în schimb, piatra cu crucile malteze din Cășărie.

„Este interesant, după părerea mea, că într-o legendă a satului Titești inspirată din literatura fantastică apare o temă a șarpelui mare, a balaurului! Legenda, așa cum a fost ea transmisă din generație în generație, spune că biserica din Cășărie, vechea vatră a satului Titești, a fost înconjurată de un șarpe (un balaur) mare, care s-a încolăcit în timpul slujbei de duminică în jurul acesteia, cu capul și coada așezate în dreptul ușii de intrare în biserică. Sătenii nu au mai putut ieși din biserică iar cei rămași afară, pentru a scăpa de balaur, i-au aruncat acestuia, în gură, mai multe animale sacrificate și valuri mari de pânză, înmuiate în sângele animalelor sacrificate. Când acesta s-a săturat, nu a mai fost periculos pentru oameni și aceștia au putut ieși din biserică”. (Mișu Călinoiu)

Ne-am continuat căutările prin zonă, izbind cu vârful încălțărilor noastre, din când în când, câte o piatră răzleață. Nu căutam ceva anume! Doar gândurile noastre erau duse departe, într-o altă lume. O lume a

poveștilor, a basmelor de odinioară!

„O altă legendă cu o temă inspirată tot din literatura fantastică este legenda Târgului organizat pe fața muntelui Sfântul Ilie. De această dată, șarpele este înlocuit cu zmei care, avântându-se din înaltul cerului, răpeau fete din horele încinse în târgurile anuale organizate acolo. Or, aceste legende sunt, după părerea mea, o îmbinare dintre real și fantastic, în condițiile în care se poate presupune că acum câteva sute de ani, pe înălțimile muntelui în care se organiza târgul au avut loc fenomene meteorologice extreme, de genul tornadelor cunoscute și în zilele noastre, care ar fi putut smulge, cu ușurință, persoane dintr-un grup format în zona de acțiune a acesteia. În același timp, nu este exclus ca în perioada migrației popoarelor să fi existat și anumite creaturi imense, mutanți, care au dispărut în timp de pe suprafața pământului și pe care oamenii simpli ai vremurilor acelea le-au numit balauri. (Mișu Călinoiu)

De pe Tărure, coborâm în centrul satului. În timp ce ne îndreptăm pașii oboșiți de drum către clădirea Primăriei din Titești, îl întreb pe profesorul Mișu Călinoiu:

— Cu mai mult timp în urmă, când am trecut pe lângă sediul Primăriei Titești am văzut expusă acolo o piatră care are o inscripție deosebit de interesantă, judecând după traducerea expusă alăturat. Care este povestea acelei pietre?

— În centrul satului, până dincolo de monument, ajungea un canal de piatră care scurgea șanțul de la Negrea, mergând spre Topliță. Un canal de piatră pe care mi-l mai amintesc și eu. Când a fost lărgit drumul pe Tărure, fiind construit drumul forestier pe Ulița Săracă, constructorii drumului au stricat canalul ăla de piatră care trecea pe la Stănescu și au băgat acolo un tub de beton. Piatra asta a fost găsită așezată acolo, la capătul tubului de beton, cu inscripția în jos. Acum câțiva ani, Gheorghe Popa și-a făcut un șanț de scurgere pe lângă casă pentru devierea apei care se scurgea, din drum, prin fața casei lui. Lucrând acolo, a încercat să spargă piatra respectivă cu un baros, crezând că este o piatră obișnuită. A lovit-o de nenumărate ori și nu a reușit să o spargă, din poziția în care se afla. Când a întors-o, a văzut inscripția de pe

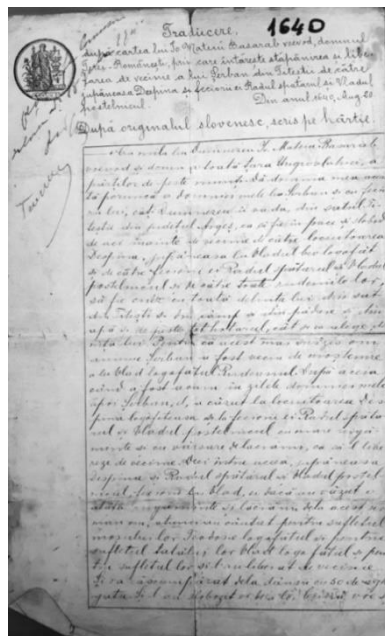
Piatra și crucea de mormânt a lui Tihomir Basarab

partea cealaltă. Cerându-i părerea vecinului său, preotul Teleabă, acesta a realizat importanța înscrisului și nu au mai lovit-o. Au solicitat sprijin și autorităților locale, au salvat-o și piatra a fost expusă, ulterior, în fața Primăriei din Titești, în poziția în care se află și astăzi.

Nu putem să nu asociem textul tradus al inscripției găsite pe piatra din Titești cu mențiunea unor documente provenite din anul 1319, care dovedesc că Țara Loviștei era atunci sub stăpânirea românească a domnitorului muntean Basarab. Se pare că Voievodatul lui Seneslau, fiul lui Basarab, și-ar fi avut centrul în depresiunea Brezoi.

Am participat în luna octombrie 2019, în Titești, la lansarea unei cărți interesante care aduce interpretări noi în cazul unor dovezi materiale găsite aici, confirmând astfel ideea că „leagănul independenței Țării Românești” se află pe plaiurile loviștene²⁴.

Cel mai vechi document găsit până acum, care atestă ca dată certă vechimea satului Titești rămâne, conform unei surse locale²⁷, hrisovul domnesc de la 1 ianuarie 1526 dat de domnitorul Radu de la Afumați. Copii ale traducerilor altor documente vechi legate de unele aspecte din viața administrativ-socială a satului Titești mai pot fi găsite astăzi și în arhivele personale ale unor locuitori ai satului. Este cazul unui document scris în slavonă, tradus în limba română, aflat în arhiva personală a profesorului Mișu Călinoiu din Titești. Este datat 20 august 1640 și face referire la *”liberarea de vecinie a lui Șerban din Titești de către jupâneasa Despina și feciorii ei, Radul Spătarul și Vladul postelnicul”*.

Copia documentului tradus din slavonă, datat 1640

²⁴ Dr. Ionișescu, Constantin, *Țara Loviștei. Titești. Posada 1330*, Editura Rotiplo, Iași, 2019, p.1

²⁷ Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.88-126.

Au scris istoria cu sângele lor!

Dorința de neatârnamare a poporului român și lupta pentru unitate și independență națională au reprezentat, dintotdeauna, idealuri fundamentale ale neamului nostru. Câteva dintre episoadele relevante ale acțiunilor cu caracter militar, desfășurate în acest scop pe teritoriul României, au avut legătură și cu zona Țării Loviștei.

Bătălia de la Posada

Identificarea locului bătăliei dintre oștile conduse de voievodul Basarab și armata maghiară condusă de Carol Robert de Anjou, din noiembrie 1330, a constituit și mai constituie și astăzi subiectul disputelor multor cercetători și istorici.

Într-un studiu publicat de Andrei Pandrea în revista "Argeș" în anul 1972 sunt enumerate un număr de 11 locuri ipotetice în care ar fi putut să se desfășoare această bătălie.²⁸

Numărul de ipoteze emise în timp pe această temă se datorează și faptului că niciun document care se referă la lupta din anul 1330 nu specifică în mod expres localitatea sau zona Posada, descrierile zonei făcute în aceste documente fiind destul de confuze.

Numele de "Posada" a fost dat de către istoricul Nicolae Iorga, referindu-se la miniaturile din "Cronica pictată", pentru că istoricul a găsit corespondență între reprezentarea din cronică cu înfățișarea terenului din zona Câmpulung-Bran. Cunoscând foarte bine această regiune, marele istoric afirma «... ca loc al luptei am dat Posada, singurul cazan de munte ca acesta pe drumul ce duce de la Câmpulung la Bran. (...) Recunoaștem poziția: e aceea de pe linia care duce de la Câmpulung la Bran, în care drumul se afundă în căldarea, potrivită pentru surprinderi și măceluri, zisă Posada, după vreo posadă, o cetățuie (...) sau straje de cetățuie ce va fi fost aice».²⁹

Localizarea luptei în Țara Loviștei a fost propusă, pentru prima dată, de către geograful Ion Conea, în anul 1935, în lucrarea sa "Țara Loviștei"³⁰. Acesta avea în vedere, în primul rând, că vechiul drum al Loviștei care leagă Curtea de Argeș de Sibiu, prin Căineni, era foarte umblat pe timpul domniei lui Basarab I, fiind cunoscut, deopotrivă, și de unguri. În al doilea rând, Ion Conea avea în vedere faptul că pe Valea Oltului, pe lângă firul apei, nu exista în acea perioadă niciun drum. Menționând drumul Loviștei, geograful afirma

²⁸ Unde s-a dat bătălia de la Posada, în revista "Argeș" nr.3/1972

²⁹ Stoicescu, Nicolae; Tucă, Florian, *Posada*, București, Editura Militară, 1980, p.108

³⁰ Idem, p.109

că «*tot pe el a ieșit și Carol Robert din țară după înfrângerea din 1330. În lungul lui, deci, undeva pe la Perișani, trebuie căutată și faimoasa Posadă*».³¹

Deosebit de interesantă este, în bătălia de la Posada, ideea de continuitate a concepției strategice și tactice de a pune în valoare avantajele oferite de mediul înconjurător. Caracteristica de redută naturală oferită de lanțul munților Carpați a constituit întotdeauna un avantaj hotărâtor în luptele date în zona Țării Loviștei pentru păstrarea independenței și suveranității Țării Românești. Vechimea acestei concepții poate fi ilustrată prin similitudinea dintre bătălia de la Posada din anul 1330 și o altă bătălie decisivă, purtată cu 1243 de ani înaintea acesteia, cel mai probabil la Turnu Roșu, când Roma organizează (în vara anului 87) prima campanie în inima Daciei.

Împărțind Moesia în Inferioară și Superioară, Domițian încredințează comanda trupelor de la Dunăre lui Cornelius Fuscus, prefectul pretoriului, care traversează Dunărea în fruntea unei armate de 5-6 legiuni, secondată de numeroase unități auxiliare, înaintând (după opinia unor cercetători) pe defileul Văii Oltului, până la Turnu Roșu. Deși rege al dacilor numai de un an, Decebal lasă oștirea romană să înainteze pe Valea Oltului până în defileul de la Turnu Roșu, angajând bătălia împotriva romanilor în această zonă, în luptă căzând însuși comandantul roman. Este pentru prima dată în istoria poporului nostru când se atestă, documentar, folosirea avantajelor terenului natural într-o mare bătălie defensivă. Decebal a avut timp să execute o serie de lucrări de pregătire a întregului sistem defensiv din defileul de la Turnu Roșu: închiderea acestuia prin palisade, dincolo de cercetarea inamică, tăierea și îngrămădirea trunchiurilor de copaci în zone care făceau posibilă prăvălirea acestora asupra inamicului, provocând dezorganizarea dispozitivului de marș al coroanei romane, pregătirea grămezilor de bolovani în zonele în care aceștia puteau să se rostogolească ușor pe povârnișurile abrupte ale muntelui, mascarea acestor lucrări genistice și a trupelor proprii în dispozitivele de atac.

Basarab I se afla în cu totul altă situație politică și militară. Pentru Decebal, lanțul munților Carpați constituia reductul central al vieții politice, culturale, religioase și economice, cu epicentrul la Sarmisegetusa și centre de iradiere în podișul Transilvan, în depresiunile intracarpatică, pe versanții exteriori ai munților, în câmpiile pline de păduri ale șesului muntean sau pe terasele înalte ale Moldovei.³² Întreg acest spațiu alpin a fost astfel organizat de către daci încât să interzică invazia romanilor pe direcțiile principale de invazie, să le permită apărarea temporară a unor zone prin forțele locale

³¹ Idem, p.110

³² Theodoru, Radu; Dragu, Marin. *Carpații românești. Cetate și drumeție*. București, Editura Militară, 1983, p.9

până la intervenția forțelor principale, folosind codrii și munții ca pe niște aliați fideli și permanenți.

Pentru Basarab I lanțul carpatic a devenit, din reduit central propice desfășurării acțiunilor de luptă pe linii multiple interioare, o barieră între voievodat și oștirile regatului.³³

Polonezul Maciej Strykowski (cunoscut și sub numele de Osostowicz), în perioada 1574-1575 a făcut parte din solia trimisă la Constantinopol (condusă de Andrei Taranowski),³⁴ trecând, cu acest prilej, prin Țara Românească și Moldova, atât la ducere cât și la întoarcere. Strykowski este autorul mai multor lucrări în versuri și proză, scrise în limba polonă, cea mai importantă fiind considerată cronică intitulată „Cronică acum întâi dată la lumină a Poloniei, Lituaniei, Samogiției și a toată Rusia Kieveană Moscovită, a Sieverului, Voliniei, Podoliei, Polesiei etc. Precum și a diferite întâmplări războinice și casnice”.³⁵

Este considerată de către specialiști o lucrare interesantă datorită faptului că autorul a compilat numeroase manuscrise de cronici vechi rusești și polone, în mare parte pierdute acum. Pentru istoria Țărilor române, lucrarea este importantă pentru că ea conține, pe lângă o serie de informații istorice și multe amintiri privitoare la călătoria sa în Țara Românească, Moldova și Dobrogea, făcută în perioada 1574-1575.

Însemnările lui Strykowski trebuie privite, însă, cu oarecare rezervă, deoarece cuprind o serie de confuzii asupra localităților și evenimentelor istorice relatate. Referindu-se la bătălia de la Posada din anul 1330, Strykowski afirma:

*„...când Carol (Robert de Anjou), regele Ungariei, a pornit fără pricină război împotriva lui Basarab, domnul Munteniei, a fost biruit, prin șiretenie, de munteni și de moldoveni, așa încât cu o mică suită abia a scăpat regele de măcel în Ungaria. Pe acel loc unde a fost bătălia, muntenii au clădit o mânăstire și au așezat trei stâlpi de zid, pe care eu însumi i-am văzut în anul 1574, venind din Turcia, dincolo de orașelul Gherghița, la două zile de drum de Sibiu, oraș în Transilvania, dincolo de munți.”*³⁶

În acest text există o confuzie legată de situația orașului Gherghița, în context cu locul în care se presupune că a avut loc lupta dintre Basarab și Carol Robert de Anjou, în anul 1330. Confuzia este cu atât mai evidentă cu cât, într-un alt text din cronică și tot în legătură cu Sibiul, Strykowski pomenește de „*Gherghița, oraș muntenesc pe râul Bârlad (!)*”³⁷

³³ Idem, p.19

³⁴ *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, Editura Științifică, București, 1970, p.446

³⁵ Idem, p.447

³⁶ Idem, p.451

³⁷ Idem, p.453

Nicolae Iorga, adept al teoriei că Posada se află pe Valea Prahovei unde există și o localitate Posada, susține că râul menționat în text este Valea Prahovei. Din perspectiva istoricilor care situează Posada la Perișani, în Țara Loviștei, Gherghița trebuie căutat la o depărtare de două zile de drum de Sibiu!

Revenind la cartea dr. Constantin Ionițescu³⁸, acesta afirmă că cei trei stâlpi de piatră (de zid) la care face referire Strykowski în însemnările sale ar putea fi pietrele mari, inscripționate, găsite în Titești (Gruiul Plăcintei), respectiv piatra expusă astăzi în fața Primăriei.

Războiul pentru independență de la 1877

Repere recente din istoria noastră, a românilor, cum au fost evenimentele istorice de la 1859 și 1877, au demonstrat că românii sunt uniți și, asemenea altor state aflate sub dominație străină, își doresc un stat național. Identitatea națională, progresul economic și cultural înregistrate de români de-a lungul veacurilor au reprezentat pentru aceștia valori sfinte pe care au știut să le apere cu prețul vieții lor, dacă a fost nevoie.

În volumul *"1877, în județul Vâlcea"* editat de societatea „Prietenii muzeului Bălcescu”, pot fi găsite copii ale unor procese verbale, telegrame, rapoarte, liste cu locuitorii comunei Titești care au oferit ofrande, măsuri luate de autorități pentru efectuarea muncilor agricole pentru familiile soldaților mobilizați, adrese și telegrame ale ministerului de interne către prefecturi pentru mobilizarea tuturor rezerviștilor.

O altă lucrare strânge între copertile sale, în copie, o altă serie de documente care vorbesc despre formarea comitetelor pentru strângerea ofrandelor de la cetățeni, inclusiv din comuna Titești, în scopul susținerii armatei, despre strângerea unor sume însemnate de bani pentru cumpărarea de arme, despre organizarea spitalelor și îngrijirea răniților³⁹.

Perioada neutralității

Izbucnirea, în vara anului 1914, a primului război mondial – un război pornit pentru reîmpărțirea lumii între marile puteri imperialiste – a dus, în mod inevitabil, la atragerea multor țări în acest conflict internațional. România se afla atunci într-o poziție mediană, din punct de vedere geografic și politic, între cele două blocuri politico-militare agresive: Antanta și

³⁸ Dr. Ionițescu Constantin, *Țara Loviștei. Titești. Posada 1330*, Editura Rotipo, Iași, 2019, p.113

³⁹ Tamaș, Corneliu ș.a., *Contribuția județului Vâlcea la susținerea războiului pentru independență (1877-1878)*, Rm. Vâlcea, 1978

Puterile Centrale.

Sub presiunea frământărilor interne din anii neutralității și a luptelor diplomatice susținute de marile puteri, România a fost nevoită să-și definească poziția față de evenimentele vremii.

Are loc atunci, la castelul Peleş din Sinaia, Consiliul de coroană unde s-a hotărât "neutralitatea armată" a României. Hotărârea participanților a fost influențată și de telegrama prin care se făcea cunoscută poziția oficială a Italiei în conflictul european.

Comunicatul, dat presei la 22 iulie/4 august 1914, a avut o exprimare destul de precaută, spre a nu da naștere la răstălmăciri: "*S-a examinat atitudinea ce trebuie s-o aibă România în circumstanțele prezente. Cu aproape unanimitate, Consiliul a decis că România își va lua toate măsurile pentru paza frontierelor ei.*"⁴⁰

Declanșarea războiului de eliberare națională

Încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Marele Stat Major român a elaborat diferite studii operative necesare acoperirii oricărei situații conflictuale în care ar fi fost posibil să fie implicată România. Aceste studii au fost elaborate potrivit obiectivelor politico-militare urmărite, care reprezentau interesul fundamental al națiunii române: desăvârșirea unității național-statale.

Intensificarea luptei poporului român pentru consolidarea independenței țării și desăvârșirea unității naționale, la începutul secolului XX, a necesitat elaborarea unor noi ipoteze de război, care trebuiau să răspundă în mod științific, realist și concret, la orice situație militară conflictuală⁴¹ de alianță, încheiate de România cu Austro-Ungaria și Germania în anul 1883, care luau în calcul eventualitățile probabile și posibile de conflict armat cu trei dintre vecinii României: Rusia, Bulgaria și Austro-Ungaria.

Ipoteza "C", în care Rusia apărea aliată cu Bulgaria, lua în calcul eventualitatea unei agresiuni din răsărit; ipoteza "B" prevedea angajarea armatei române împotriva forțelor militare ale Puterilor Centrale preconizându-se ofensiva contra Austro-Ungariei și apărarea pe frontiera cu Bulgaria. Adaptată noilor realități politico-diplomatice din momentul declanșării primei conflagrații mondiale, această din urmă ipoteză a devenit

⁴⁰ Moșoiu Traian, *Memorial de război (august-octombrie 1916)*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1987, p.18

⁴¹ Atanasiu V și colectiv, *România în anii primului război mondial*, vol. I, Editura Militară, București, 1987, p.212-213

*Planul de campanie Român din 1916, cunoscut și sub numele de Ipoteza "Z"*⁴²

Acest plan prevedea purtarea unui război pe două fronturi: în nord și nord-vest contra Austro-Ungariei și în sud, împotriva Bulgariei, aliata Puterilor Centrale. Se considera că, printr-o ofensivă susținută în nord, nord-vest, pe frontul principal, armata română va respinge trupele austro-ungare din Transilvania, înainte ca Puterile Centrale să poată concentra noi efective în zonă. În același timp, se presupunea că trupele germano-bulgare de pe frontul sudic nu vor avea suficiente resurse pentru a stânjeni libertatea de acțiune a armatei române pe frontul principal, forma de acțiune prevăzută pentru această zonă fiind lupta defensivă, de apărare a "teritoriului contra unor atacuri dinspre sud."⁴³

Planul de campanie român din 1916, elaborat la nivel strategic de comandamentul național corespundea, în linii mari, condițiilor concrete în care avea să acționeze armata română reflectând, în același timp, deplina libertate de decizie a acestui for în privința folosirii forțelor armate naționale.

Trebuie subliniat faptul că, în condițiile în care marile puteri, angrenate în conflict pentru rezolvarea propriilor interese, încercau să atragă de partea lor state mai mici precum România, cercurile politico-militare române, neavând nimic comun cu scopurile imperialiste ale războiului, au făcut eforturi deosebite pentru a păstra neștirbite independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială a țării, canalizând eforturile poporului român spre realizarea statului național unitar.

Planul de campanie român din 1916, prin modul în care a fost elaborat, prin conținutul său, s-a dovedit a avea un caracter realist. Așa cum s-a văzut ulterior, din analiza dispozitivului strategic românesc, comandamentul național s-a preocupat pentru a asigura utilizarea adecvată a armatelor în funcție de configurația terenului din zonele în care aveau loc acțiuni militare, fiind destinate forțe mai numeroase și diversificate în zonele având condiții de relief mai dificile. S-au avut în vedere atunci, luându-se în calcul, în mod realist, elemente ca: ritmul propriu de înaintare, puterea de împotrivire a inamicului și capacitatea acestuia de a concentra forțe în defensivă, conformația orografică și hidrografică a teatrului de acțiuni militare, situația forțelor dușmane din rezerva strategică sau de pe alte fronturi și, nu în ultimul rând, evoluția acțiunilor militare ale forțelor aliate de la flancul drept și din Balcani. În acest sens, un loc important era acordat îndeplinirii, de către aliați, a obligațiilor asumate prin convențiile militare încheiate de a declanșa operațiuni militare pe alte fronturi, în scopul

⁴² Idem, p.216

⁴³ Ibidem

împiedicării Puterilor Centrale să-și concentreze rapid forțe în Transilvania.

Se va vedea, ulterior, că neîndeplinirea obligațiilor luate de către aliații din Antantă va avea consecințe negative asupra execuției integrale a planului de campanie. S-a demonstrat, cu acest prilej, ce grave prejudicii pot fi provocate într-un război de coaliție de sacrificarea intereselor unui stat mai mic de către marile puteri, partenere de alianță.⁴⁴

Primul și al doilea război mondial în Țara Loviștei

O sursă importantă, demnă de luat în seamă pentru cunoașterea realităților românești din primul război mondial, o reprezintă literatura memorialistică. Datorită experienței de viață pe care o încorporează și a informațiilor prețioase pe care le conțin, oricât de subiective ar fi, memoriile rămân surse de neînlocuit pentru orice restituire istorică.

Participanți în mod direct sau indirect la evenimentele relatate, ca oameni politici sau militari, memoriile acestora permit o reconstituire a atmosferei epocii respective. Comandanți sau simpli luptători, mărturiile lor recompun atmosfera specifică frontului, relevă faptele de vitejie și eroismul ostașilor, capacitatea de analiză și decizie a corpului de comandă în situații extreme.⁴⁵

În relatarea evenimentelor petrecute în zona Titești, în timpul primului război mondial, de o deosebită importanță sunt, pentru noi, mărturiile a doi combatanți care s-au aflat în vâltoarea acelor evenimente. Unul dintre aceștia a fost colonelul Traian Moșoiu, comandant de prestigiu în războiul sfânt pentru dezrobirea și întregirea neamului dintre anii 1916-1919.⁴⁶

Mijloace de luptă din timpul Primului Război Mondial

⁴⁴ Atanasiu V și colectiv, *România în anii primului război mondial*, vol. I, Editura Militară, București, 1987, p.220-222

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Moșoiu Traian, *Memorial de război (august-octombrie 1916)*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1987, p. 5-6

Declarația de război a României împotriva Austro-Ungariei, din 14/27 august 1916, îl găsește pe colonelul Traian Moșoiu ca și comandant al Regimentului 2 Vâlcea (comandant al grupului Olt-Lotru) ce avea să acționeze în regiunea Sibiului și ulterior în zona Loviștei. Din acest moment, ne-a rămas mărturie a acelor evenimente "Memorialul" său de război, "*care ne dezvăluie vitejia și sentimentele patriotice ale unui erou care a stat cu sabia în mână din prima și până în ultima zi a războiului*".⁴⁷

Celălalt combatant de la care ne-au rămas mărturiile ale eroismului de care au dat dovadă ostașii români, luptători în primul război mondial în zona Sibiu-Câineni-Titești, a fost eroul sublocotenent Constantin T. Stoika.

Constantin T. Stoika (poză aflată la Muzeul satului Titești)

Student la Universitate, Constantin T. Stoika a făcut parte, ca voluntar, din Regimentul de grăniceri comandat de colonelul Cantacuzino (Gheorghe-Zizi Cantacuzino, 1869-1937)⁴⁸ și a participat la trecerea Carpaților. A luptat în Transilvania și apoi pe Valea Oltului, luând parte la acțiunile de luptă ale armatei române din zona Loviștei. Din memoriile acestuia aflăm și un fapt inedit: primul atac cu gaze toxice pe teritoriul românesc a avut loc la 2 septembrie 1916, în marginea satului Orlat din județul Sibiu.⁴⁹

Ca martor ocular, ajutat fiind și de calitățile sale reale de narator, Constantin T. Stoika, în ultima sa scrisoare din tranșee, descrie urgia abătută asupra satului Titești și a liniilor de luptă românești:

„Acum sunt în avanposturi și așteptăm cu toții ordine de luptă. Am luat parte la multe lupte pline de glorie pentru noi, unde ne-au căzut mulți ofițeri răniți și soldați asemenea, morți și răniți... Vă scriu pe brânci lângă șanț de adăpost. Peste mine trec șrapnele de obuze bombardând un sat în spatele nostru – Titești. Muzica aceasta care nu ne mai sperie de mult e

cea mai exactă interpretare a celei Wagneriene. Tot azi am îngropat un căpitan rupt de un obuz. I-am dat onorurile din urmă. Trâmbițele au cântat

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Părean, Ioan, *Orlat - file de istorie*, Editura Constant, Sibiu, 1999, p.3

⁴⁹ Dănilă I.I., *La Orlat... gaze!* În *Tribuna*, anul CXII, nr.1731 din 17 august 1996, p.3

rugăciunea și pământul l-a cuprins într-o odihnă eternă. Procesiunea, departe de a mă înduioșa, m-a întărit, a fost un antidot contra otravei. Lupta pentru ideal s-a transformat într-o luptă de rasă. Pentru aceea nu înțeleg amestecul germanilor în jertfele noastre. Azi luptăm numai cu trupe germane (boemi). Unguri nicăieri. Faptul acesta mă indignează și nu pot aici să-mi arăt ura ce le-o păstrez.”⁵⁰

În ziua de 23 octombrie 1916⁵¹, în focul luptelor ce-l înconjoară, purtate pe Dealul Scăuielului, în fața satului Spinu, tânărul erou sublocotenent a căzut la datorie, jertfindu-și tânăra viață pe altarul unirii. Rănit fiind de un obuz, va înceta din viață în drum spre Titești și își va găsi odihna veșnică în cimitirul eroilor din satul Titești.

Spital de campanie amenajat în Țara Loviștei în timpul primului război mondial
(Poză aflată la Muzeul satului Titești)

Locuitorii satului Titești, ca civili, au contribuit în felurite moduri, așa cum s-au priceput, la diminuarea pagubelor produse de luptele care s-au abătut asupra lor.

Una dintre poveștile legate de eforturile sătenilor făcute pentru a salva din calea războiului o parte din valorile materiale și spirituale ale

⁵⁰ Popescu, Constantin, *Monografia satului Titești*, Lucrare de diplomă pentru obținerea gradului didactic I, p.46

⁵¹ Dănilă I.I., *La Orlat... gaze!* În *Tribuna*, anul CXII, nr.1731 din 17 august 1996, p.3

comunității locale este povestea clopotelor bisericii vechi din Titești, istorisită de nonagenarul Ion Țarcă:

„Părinții mei Pătru și Stana Țarcă erau de aici, din sat. Bătrânul Pătru Țarcă a fost prizonier în Germania. A stat acolo doi ani și șase luni pentru clopotele bisericii din Titești. Primar în 1916, în timpul războiului, a fost tatăl lui Costică Rouă. Bătrânul meu era paracliser la lumânări, la biserică. A venit atunci Primarul la el și i-a spus: «Du-te, Petre, și ia clopotele de la biserică și le-ngroapă. Ascunde-le bine, că au ajuns nemții la Sibiu!»

Și s-a dus tata și a luat clopotul mare și l-a dus unde l-a dus și l-a 'ngropat acolo. A fost în sat, atunci, unul Ghiță Lungu. Omul a venit și a luat și clopotul mic din biserică și l-a dus de l-a 'ngropat tot acolo. L-a 'nvăluit bine în cârpe și l-a 'ngropat acolo. Pă urmă, s-a întors la biserică să mai ia de acolo și altceva. Când a ven't înapoi... era acolo una, Creața, care stătea rezemată de zidul casei doctorului Georgescu. Nemții au venit și au căutat clopotele bisericii. S-au suit în turla bisericii și nu le-au găsit. Le-au căutat și prin cimitir, cu baionetele. Înfigeau baionetele în pământ! N-au dat de ele și au întrebat-o, atunci, pe Creața: «Unde sunt clopotele bisericii?» Și Creața le-a spus, arătând înspre tata: «Uite, omul ăla le-a luat și le-a dus!» L-au luat pe tata cu mașina și l-au dus din sat. A stat prizonier în Germania doi ani și șase luni, pedepsit de nemți fiindcă nu le-a spus unde a ascuns clopotele. Și nu i-au dat nemții de mâncare, deloc! Tata lua curățituri de cartofi de pe unde le aruncau nemții și ce mai aruncau ăia la gunoi... curățituri de mere... și le mânca! Și așa a trăit acolo doi ani și șase luni. Tac-so și mă-sa lui au murit amândoi, în aceeași zi. Le-au murit apoi și copiii. Când s-au împlinit doi ani și șase luni, tata s-a întors din Germania. A venit până la Cornet și nu a mai putut urca drumul spre Titești. Era nemâncat și slab. A ajuns, cu greu, până aproape de sat, aci, la Tihobă. Acolo s-a 'ntâlnit cu o femeie care i-a spus că îi muriseră părinții și copiii. De supărare... a căzut jos și nu s-a mai putut ridica. A venit cineva cu o căruță și l-a adus acasă, cu căruța. A zăcut vreo trei săptămâni până când s-a refăcut. Și după aceea, l-a chemat din nou popa Bobocu la biserică, la lumânări. Au dezgropat și clopotele și le-au pus înapoi în turla bisericii, la locul lor. Erau cele mai grozave clopote! Se auzeau din Cornet!” (Ion Țarcă)

În perioada în care România a fost implicată în acțiunile militare din primul război mondial, Țara Loviștei nu a făcut opinie separată față de mersul vremurilor. Din contră, a fost parte activă la acele evenimente grele. Jertfa de sânge adusă pe câmpul de luptă de către tinerii lovișteni participanți la evenimente nu a putut fi uitată ușor de oamenii locului, nici de rudele celor care au pierit pe câmpul de luptă.

„Bunicul meu din partea mamei, Tata moșu' Ioniță Dobrin, a primit în anul 1916 o decorație de care era tare mândru. În perioada războiului a fost ”șeful spinării”, cum spunea el. Cu alte cuvinte, a fost șeful celor care se ocupau de

aprovizionarea armatei cu materiale și alimente. Mai păstrăm și astăzi, în familie, o fotografie de-a sa în care poartă această decorație pe piept! Știu că, în primul război mondial, i-a avut alături de el pe toți cei trei feciori ai săi. Unul dintre ei, nenea Dețu, a fost omorât pe front de un proiectil. A fost îngropat la Podul Iloaiei, acolo unde își aveau atunci comandamentul.” (Adela Teleabă)

În zona lovișteană dintre Căineni și Perișani, începând cu toamna anului 1916, s-au dat lupte crâncene. Intrarea Bulgariei în război de partea puterilor centrale și alăturarea trupelor germane celor austro-ungare au determinat trupele combatante românești cantonate în acest areal să opună o rezistență crâncenă, pierderile de vieți omenești fiind uriașe. Cu tot efortul și toate sacrificiile făcute în acel război, trupele românești au fost înfrânte și în anul 1917 România a fost ocupată.

Personal-Ausweis Nr. 101
Bilet de identitate Nr. 101

1. Name Eugenia Mih. Calinescu
Name
falls verh. oder Witwe: Mädchennama (geborene) Eugenia ne căsătorită
nach dem männl. oder weibl. Namen

2. Staatsangehörigkeit Rumänisch
nationalität

3. geboren am 1900 Decembrie 18
Geburtsort Satul Titești
Geburtsort

4. Beruf Agricultor
Beruf

5. Adresse am Aufenthaltsort Comuna Titești, Judetul G. de Argeș
Adresse in dem Lande
Ausstellungsort Comuna Titești
Datum 1917 Mai 9

Unterschrift des ausstellenden Beamten
Unterschrift des Inhabers des Ausweises

Stempel der Ortopolizebehörde
sigilul autorității locale de poliție

Personal-Ausweis Nr. 102
Bilet de identitate Nr. 102

1. Name Floarea Mih. Calinescu
Name
falls verh. oder Witwe: Mädchennama (geborene) Floarea ne căsătorită
nach dem männl. oder weibl. Namen

2. Staatsangehörigkeit Rumänisch
nationalität

3. geboren am 1902 Martie 7
Geburtsort Satul Titești
Geburtsort

4. Beruf Agricultor
Beruf

5. Adresse am Aufenthaltsort Comuna Titești, Judetul G. de Argeș
Adresse in dem Lande
Ausstellungsort Comuna Titești
Datum 1917 Mai 9

Unterschrift des ausstellenden Beamten
Unterschrift des Inhabers des Ausweises

Stempel der Ortopolizebehörde
sigilul autorității locale de poliție

Acte de identitate eliberate de trupele germane de ocupație (1917)

Ocupanții au construit la Titești, pe Dealul Mlăcii, un cimitir militar unde au fost îngropați soldați nemți, austrieci, maghiari și români, denumit ulterior, generic, Cimitirul eroilor.

Cum am mai amintit, în Cimitirul eroilor din Titești își doarme somnul de veci eroul sublocotenent Constantin T. Stoika (14 februarie 1892-23 octombrie 1916) căzut la datorie pe plaiurile loviștene:

„N-a avut norocul să fie părtaș la „Izbânda de mâine” pe care o întrevăzuse în ciuda grelelor încercări prin care trecea armata română. În ziua de 23 octombrie 1916, în urma unui bombardament de artilerie, dușmanul a pornit vijelios la atac, reușind să pătrundă în aripa stângă a poziției de pe înălțimea Spinul, de lângă Titeștii de Argeș, pe care o apăra subunitatea condusă de poet. Fără a mai sta o clipă în cumpănă,

sublocotenentul Stoika a sărit din tranșee îmbărbătându-și soldații: „Veniți cu mine! Să ținem calea câinilor care ne-au călcat pământul și ne-au prădat satele!” Un proiectil s-a spart într-un zgomot asurzitor chiar la picioarele lui, învăluindu-l într-un nor de fum. S-a prăbușit. Lucid, a avut puterea să-și privească propriul trup lovit de schije. Simțindu-și moartea aproape, așteptând-o cu resemnarea celui care îi văzuse pe atâția alții murind cu zâmbetul iubirii de patrie pe buze, și-a adunat ultimele puteri și le-a spus ostașilor săi, care-l priveau îngroziți și cu lacrimi în ochi: „Înainte, la creastă! Apărați-o cu viața, iubiiții mei camarazi...”⁵²

Crucea eroului sublocotenent
Constantin T. Stoika

Crucea din lemn de stejar, din cimitir,
cu text în limba germană

Traducerea textului în limba germană sculptat pe crucea din lemn de stejar aflată în ieșindul de pe latura sudică a cimitirului, este următoarea: „Ce ați fost și ați reprezentat pălește și dispăre, însă ce ați păstrat cu credință, durează”⁵³

Despre grozăvia luptelor purtate pe meleagurile loviștene în anii primului război mondial, despre efortul material și financiar al locuitorilor satelor de aici făcut pentru sprijinirea acțiunilor locale de apărare desfășurate de combatanții armatei țării noastre, au fost scrise mii de pagini,

⁵² Constantin T. Stoika, *Însemnări din zilele de luptă*, www.fundatiastoika.ro

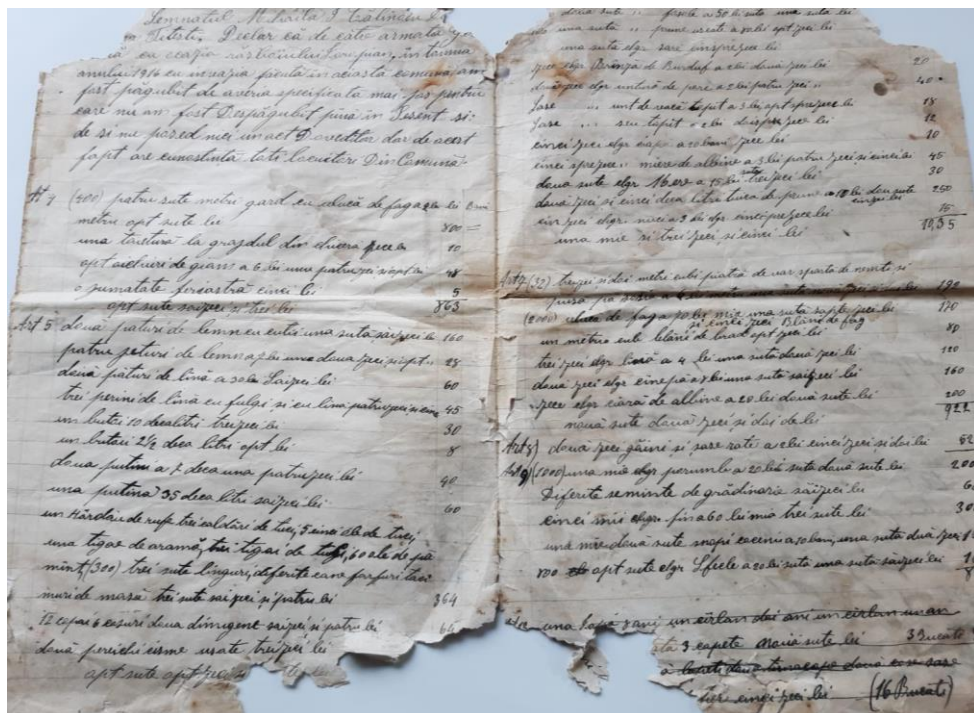
⁵³ Vlădescu, Florea - *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.321

ca rod al muncii de documentare făcute de autorii înscrisurilor respective.

La fel de importante sunt însă, pentru noi, mărturiile nescrise ale locuitorilor acestor meleaguri, transmise prin viu grai, din generație în generație, chiar dacă acuratețea acestor mărturii este afectată, uneori, de subiectivismul povestitorului:

„Toți morții din Poiana Lungu, de pe fața Clăbucetului, de pe muntele Fața Sfântul Ilie, au fost coborâți și îngropați în cimitirul din Dealul Mlăcii. Au fost îngropate câte 20-30 de persoane într-o groapă! Femeile și oamenii, care aveau una sau două vaci, sau boi, erau obligați să coboare câte un mort de pe câmpul de luptă și să-l aducă în sat. Îi puneau pe sanie și-i coborau. De-a lungul anilor, cimitirul s-a mai deteriorat. A fost vandalizat. Vulturul de piatră de pe crucea din cimitir a fost cioplit și dat jos, crucile din lemn putrezite sau căzute la pământ au fost adunate de târğași și puse pe foc...” (Dinu Potcoavă)

După primul război mondial, s-a încercat să se facă o reparație materială față de familiile sătenilor care au suferit în timpul războiului pierderi de vieți omenești sau pagube materiale importante, datorate acțiunilor armatelor germane desfășurate în Țara Loviștei. În acest sens, stau mărturie câteva documente din arhiva familiei profesorului Mișu Călinoiu, păstrate în Muzeul satului Titești:

Model A.

DECLARAȚIE
de pagubele ce mi s'au adus de) *Armata Germană*

LE și PRONUMELE PAGUBITULUI
Mihail I. Călinoiu

RESURSA
Agricultură

JUDEȚUL *Argeș*
COMUNA *Sitști*
STRADA

PAGUBE REZULTATE DIN	Valoarea în Lei	Conținut care nu poartă asupra pagubei
1. Provocări de moarte sau infirmități, datorite bombardărilor sau altor fapte de violență ale inamicului		
2. Arestări, internări și luări de ostaticii *)		
3. Lipsa de folosință a moșilor, caselor de locuit, fabricilor etc. *)		
4. Imobile (case de locuit, dependințe, împrejurări, fabrici, mori, etc.)		
5. Mobilier și obiecte casnice	865	
6. Alimente și băuturi	887	
7. Mărfuri și obiecte de tot felul (fabricate, semi-fabricate și materii prime)	1035	
8. Păsări	922	
9. Cariale și derivato, semințe și furaje	52	
10. Locuri de cultură, vii și livezi de pruni	840	
11. Păduri (rând pagube de cel mult 5 mii lei)		
12. Animale de muncă (cai, boi, bivoli, vaci, etc.)		
13. Animale mici (oi, capre, porci, etc.)		
14. Vehicule și hamuri		
15. Unele agricole de mână (sape, lopăți, coase, fărnacoape, etc.)		
16. Unele agricole de tracțiune animală (pluguri, grape, tavalugi, rarețe, semănători etc.)		
17. Mașini agricole (decomabile, pluguri cu aburi, batoze, etc.)		
18. Unelele atelierelor, fabricilor, morilor și ale meseriașilor (acelea care nu în- tră la industria mare, încurajată de stat *)		
19. Mașinile atelierelor, fabricilor, morilor și ale meseriașilor (acelea care nu în- tră la industria mare încurajată de Stat *)		
Total	50	9829

No. rapoartelor sau Declarații
9
24
17

3830
1520
80

Numele și pronumele aceluia care a scris această declarație *Mihail I. Călinoiu*

Profesiunea *Agricultor* Comuna *Sitști* Strada

1) Se va scrie: Germanii, Austro-Ungarii, Bolșarii, Turcii, Ruse sau Români, după cum pagubele au fost făcute de trupe sau alte organe ale acestor țări.
2) Se va scrie: timpul cât a fost arestat sau internat.
3) Se va scrie: timpul cât nu s-a putut folosi.
4) Se va scrie: numele și adresa întreprinderii industriale mari și care se bucură de avansurile lei pentru înălțarea industriei naționale sau a minelor, iar în trecut la furnizarea specială.

Declarații de pagube de război întocmite de agricultorul Mihăil I. Călinoiu din Titești

„Îmi amintesc de un moment înălțător din perioada celui de-al doilea război mondial, când au plecat tinerii din sat pe front. Au plecat douăzeci și șapte de tineri deodată din sat, de la noi, din Cucoi și din Bratovești. În vremea aceea se făceau hore în sat, duminica, la Nae Angelescu, care avea atunci și prăvălie, și han... Și s-a făcut atunci, acolo, o horă mare și tot satul a venit la horă... Și erau băieții ăia așa frumos îmbrăcați!... Erau toți îmbrăcați românește! Eu aveam atunci vreo 6-7 ani.... Mai veniseră acolo câteva fete de vârsta mea și noi, mucoasele, ne-am prins și noi, acolo, în horă. Mi-a rămas întipărită în minte figura lui Gheorghiuță Cojocaru, un om voinic, impozant! A venit la noi și, pe un ton autoritar, ne-a scos afară, spunându-ne:

— Hai, voi sunteți prea mici. Afară! Ieșiți afară!

Și ne-a dat, apoi, câte o palmă la fund și ne-a scos afară. După ce s-a terminat hora, toți sătenii i-au condus pe tinerii care plecau pe front până în Topliță, de unde aceștia și-au continuat drumul, pe jos, până la Cornet, la gară. Drumul ăsta a fost, pentru mulți dintre ei, un drum fără întoarcere!... Au fost, printre cei plecați atunci pe front, și câțiva vecini de-ai noștri: Nenea' Dinu Rouă (Dovlegel) și fratele lui, Hodoroșea. Mi-amintesc de o scenă emoționantă văzută în Topliță, „La nuci”, când sătenii s-au despărțit de tinerii care plecau pe front. Nenea Dinu Rouă a îmbrățișat-o pe lelea Ghița și i-a spus, cu lacrimi în ochi:

— Ghițo, Ghițo! Să ai grijă de fete că eu nu mă mai întorc. Eu o să mor pe

front!

Era vorba despre cele două fete ale lor: Nuța (căsătorită Bărăgan) și Cica, fata care s-a căsătorit în Boișoara. Ghița, soția lui, strângându-l în brațe, l-a încurajat, suspinând:

— Nu, Dine dragă! Mă rog la Dumnezeu și o să te întorci!

Dar nu s-a mai întors, săracul... Și ca el au mai fost mulți alții, dintre cei 27 de tineri plecați, care au murit pe front... S-au mai întors în sat: Gheorghită Stănescu, Nel Șofâlcă, Nicu Călinoiu, Gheorghe Popa, Neago Popa... Locuitorii satului au ridicat ulterior monumentul din sat în memoria celor căzuți pe front în timpul primului și al celui de-al doilea război mondial, încrustând pe acesta numele celor căzuți la datorie.” (Adela Teleabă)

Mărturiile multor săteni despre fapte auzite sau trăite de ei înșiși se pot înscrie, de asemenea, în categoria faptelor relatate în memorialele de război amintite, chiar dacă asupra acestora planează, adesea, suspiciunea de subiectivism. Un subiectivism datorat estompărilor unor detalii pricinuite, cel mai adesea, de trecerea anilor. Cu toate acestea, cred că avem datoria morală să ne aplecăm și asupra lor, din respect pentru durerile îndurate de toți sătenii prinși în vârtoarea acelor vremuri!

Fotografie de pe front (arhiva familiei Mișu Călinoiu)

Ghiță Călinoiu (n.1912), serg. major T.R. artilerie, decedat pe frontul rusesc
(arhiva familiei Mișu Călinoiu)

„În timpul celui de-al doilea război mondial, bărbații din sat au fost concentrați pe front. Au plecat la război și în sat au rămas doar oamenii bătrâni, femeile și copiii... Bătrânii și femeile au încercat să pună la adăpost bruma de avere pe care o aveau. Cei de pe Tărure și-au luat cu ei câte ceva de prin case, vitele și păsările de prin curți și s-au ascuns cu ele în pădure, pe Lăzuț în sus... În sat, prin case, au mai rămas ici-colo câte o bătrână să îngrijească copiii mici care nu puteau fi luați de ceilalți, în pădure. Mi-aduc aminte că la noi acasă nu a rămas decât mama Lina, mama mării Măria, și cu mine, că eram micuță atunci. Tăticu a fost concentrat. A fost ordonanță la un ofițer cantonat în Brezoi. Și au venit rușii în sat. Au venit și la noi în curte și i-au cerut prin semne la mama Lina să le dea ceva de mâncare. Le-a dat doar lapte acru, că nu avea altceva prin casă, atunci. N-au vrut să mănânce laptele, dar au pus ochii pe un cocoș care făcea gălăgie prin curte. L-au alergat să-l prindă, însă cocoșul a zburat peste gard, în grădină, și nu l-au putut prinde. Nervoși, s-au lăsat păgubași. M-au zărit și unul dintre ei m-a luat în brațe, m-a mângâiat pe cap și scotocindu-se prin buzunare, mi-a întins câteva alune... Nouă, copiilor, nu ne-au făcut rău!” (Aurica Talpoș)

Cu adulții întâlnești în calea lor de soldații dintr-o tabără sau alta, lucrurile au stat altfel!

Crucea din Măluș

„A fost un caz în care nemții au împușcat un om din sat. Pe Nețu, bărbatul Victoriei lu' Mardale. L-au împușcat în sat, pe Măluș, unde este și acum pusă o cruce. Nemții au vrut să pună mâna pe Aurica lu' Gogu Dobrin, s-o batjocorească. Aurica era o femeie frumoasă! Era, de loc, din Jiblea. Nețu s-a băgat să o apere și nemții l-au împușcat acolo, pe loc.” (Aurica Talpoș)

„Țin minte când îmi povestea mămica că, atunci când au trecut rușii prin sat, se refugiau cu toții în Pleașă, unde avea Lea' Linca Dicului o căsoaie și le pitulau pe femei și pe fete sub frunzele bostanilor de dovleci, că treceau rușii... Sau se mai ascundeau în Lăzuț și în Orzea, unde Mircea lu'

Niță al lu' Lae avea o căsoaie... O polată!... Mi-a mai spus și soacră-mea (Popescu Torița - n.a.) că au fugit și ei acolo cu copiii mai măricei și s-au ascuns de ruși. Veneau rușii prin sat și, căutând femei tinere, îi întrebau pe bătrâni: «Hazaica⁵⁶ ?... Hazaica?» Și primeau, de fiecare dată, același răspuns de la bătrânii și bătrânele rămași cu copiii mai mici acasă: «Nu e, nu e hazaica!». De supărare, rușii le-au luat socrilor mei platul de pe sobă și l-au spart” (Nuța Popescu-Mardale)

Vuietul obuzelor trase în timpul celui de-al doilea război mondial de tunurile nemților încă le mai dăinuie în urechi, și astăzi, unora dintre sătenii nonagenari ai satului:

„Băteau nemții cu ghiulelele din Dealul Mlăcii, până în Dealul Scăuielului. Era luminat cerul, noaptea, că nu mai putea nimeni să mai doarmă. Zvârleau prin case, zvârleau pe tot de-a rândul! Am avut un junc, coala, în dunga malului. L-a aruncat o ghiulea până la Gică al lu' Andrei, acolo jos, unde-i părul ăla. Acolo l-am găsit mort.” (Ion Țarcă)

Legat de greutățile cu care s-au confruntat sătenii în perioadele interbelică și postbelică, relevantă mi s-a părut mărturia nașei mele de botez, Marioara Popescu din Titești. Într-un scurt dialog purtat cu dumneaei,

⁵⁶ Termen introdus de armata sovietică de ocupație în 1944: femeie, soție, iubită, amantă...

mi-a vorbit despre perioadele în care puținele produse care se găseau pe piață se distribuiau pe bază de cartele:

„Noi nu aveam cartelă, pentru că am fost persecutați. Mama se avea bine cu o femeie din Spinu, de-a lui Potcovel. Soțul ei, Gică Potcovel, era om de serviciu la Primărie și avea cartelă. Era un om... așa..., cu buza spartă! Fiind angajat, el avea cartelă! Mama mea îi dădea nevestei lui mălai, îi dădea grâu, îi dădea untură... Nu știu ce-i mai da mama și el îi dădea mamei mele cartelă. Atunci ne-a luat mama și nouă câte ceva... Ne-a făcut și nouă câte o cămașă de noapte, că dormeam în rochițe! Știa naiba, atunci, de pijamale! Doamne păzește! Toate cele de prin casă erau de lână, că aveam stână de oi și aveam lână destulă. Toate erau de lână și dormeam pe ele. Perinile erau de lână, toalele erau de lână. Când făceam curățenie în casă, puneam pe pat paie proaspete de grâu și... ne rostogoleam în pat, unul peste altul, până când paiele se mai așezau! Și adunam pelin și puneam pelin sub pat, pentru pureci!

— *Pelin? Cu pelin erau alungați purecii? o întreb eu, puțin nedumerit.*

— *Cu pelin! Mirosea frumos pelinul. Puneam pelin pe sub pat, puneam pe sub dulapuri...*

— *Și... erau ținuți departe purecii, în felul acesta?*

— *Da, erau ținuți departe, pentru că nu se găsea, atunci, DDT pentru pureci. Nu era ca acum... Doamne păzește! Și ne-a făcut și nouă mama, săraca, ceva haine. Lua pânză de la lelea aia... nu-i mai țin minte numele! O femeie frumoasă, albă la față, plăcută... Și venea din Cucoi la mama și-i zicea: «Țață Tio, uite o cartelă!» Și de pe cartela aia ne lua mama și nouă pânză și ne făcea câte ceva. Ne-a făcut câte o cămășuță de noapte... Mie mi-a făcut și un combinezon! Era prin '49, după război. Îți dai seama! Ce sărăcie era! Știi cum făceam? Că nu găseam nici fitil pentru lămpile cu gaz. Femeile tăiau din pălării chingi și le băgau în lampă în loc de fitil! Și gazul pentru lampă se găsea greu... Cine pune benzina în lampă trebuia să pună și sare pe grătarul ăla de sub sticlă, ca să nu se aprindă benzina din lampă. Umpleau grătarul ăla de sub sticlă cu sare. A fost un caz în care s-a ars o familie întreagă, de la o lampă umplută cu benzină! N-au murit, dar au avut arsuri mari și au trăit cu toții, apoi, amărăți! Era sărăcie cruntă! Era și râie destulă, atunci. Și păduchi! Am avut și eu păduchi. M-a tuns mama, ciocan! M-a tuns până la 11 ani. Era râie multă. Vai de mine! Făcea mama cenușă din coceni de porumbi, o strecura și ne freca cu cenușa pe cap. Și ustura așa de tare! Nu erau medicamente multe, atunci, dar femeile știau rețete bătrânești.*

— *Legat de război, ce vă mai amintiți dumneavoastră?*

— *Nu prea multe lucruri legate de Titești pentru că, fiind copil, eram la Spinu când au trecut rușii prin sat. Am auzit și eu că rușii au făcut prăpăd pe unde au trecut. Eram la Spinu și noi, fetele, fugeam în pădure. Eram și noi fetișoare și fugeam în pădure să ne ascundem din calea rușilor. Fugeam în*

pădure sus, sus de tot!... Tocmai la "Lacul negru", aproape de Topolog! Aveam pământ acolo. Aveam șop, că dacă tata avea oi multe... Avea 150-200 de oi! Tata avea stâna lui, cu ciobanii lui, cu baci..." (dialog cu **Marioara Popescu**)

Dintotdeauna, în vremuri de restriște, slujitorii bisericilor de pe întreg pământul românesc le-au întins, într-o formă sau alta, câte o mână de ajutor nevoiașilor aflați în situații dramatice sau în momente de cumpănă care le-ar fi putut șubrezi credința lor în Biserică sau în puterea dumnezeiască. Au făcut-o nu neapărat dintr-o obligație dată de poziția lor socială, ci mai degrabă din convingere și din dorința de a le insufla acestora încredere și de a le trezi acele sentimente de liniște interioară în inimile amorțite sau împietrite, uneori, de durere.

O carte poștală găsită în arhiva personală a locuitorului Mihai Popescu din Titești ilustrează, cum nu se poate mai bine, ajutorul dezinteresat al unui slujitor al Bisericii, oferit în perioada celui de-al doilea război mondial familiei învățătorului Mihai Popescu din Titești, aflat în vremea aceea pe front. Gestul preotului era o încercare de a le aduce celor rămași acasă, în inimile lor răscolite de neliniști interioare, o rază de lumină și de speranță.

Carte poștală de pe front

„11. XII. 1944.

Stimată Doamnă,

Dacă nu v'a scris nimeni până în prezent, despre situația soțului D-voastră de pe front, după fotografie îl asemuiesc cu ofițerul văzut de mine în luptele de la Buzighești, jud. Putna, unde în refugiu m'am aflat acolo. În acest caz Vă rog să-mi comunicați dacă soțul și acum nu știți nimic despre el și dacă aveți înștiințare ca apoi să Vă pot istorisi cazul. Cu toată stima, Arhimandrit Glicherie Lovu, Starețul Sf. Schit Sihastru-județul Tecuci, of.(oficiul-n.a.) Nicorești."

Învățătorul Mihai Popescu a fost luat prizonier de război, pe frontul de est, la ruși.

„A revenit în țară cu divizia Tudor Vladimirescu, una din cele două divizii (cealaltă fiind divizia „Horia, Cloșca și Crișan”) de voluntari români constituită în URSS la data de 15 octombrie 1943 în principal din prizonieri de război români, care aveau de ales între a fi prizonieri în Gulag sau să treacă de partea Alianților. (...) Divizia a fost constituită din inițiativa lui Stalin, de drept, ca o parte a armatei române, dar de fapt, ca o parte a armatei sovietice, o unealtă de propagandă și de pregătire a instaurării comunismului în România”⁵⁷

De-a lungul anilor, starea Cimitirului eroilor din Titești s-a degradat. Crucile din lemn au putrezit sau au fost sustrate și folosite ca lemn de foc de către târgășii participanți la târgurile anuale organizate de Sfântul Ilie aici, pe Dealul Mlăcii.

Este meritul autorităților locale că, dând dovadă de respect față de memoria înaintașilor noștri, cu sprijinul obștilor locale de moșneni, s-au implicat activ și au readus Cimitirul eroilor din Titești la strălucirea lui de altădată. Preocupările lor, în acest sens, au fost relativ constante, s-au întins pe o perioadă mai lungă de timp și au culminat cu acțiuni recente cu caracter cultural, menite să țină aprinsă flacăra jertfei înaintașilor noștri ce-și dorm somnul lor de veci, aici. Fac referire, astfel, la prezența recentă în Cimitirul eroilor din Titești, a unor oameni de cultură de talie națională, invitați să ne omagieze eroii, prin acțiunile lor concertate.

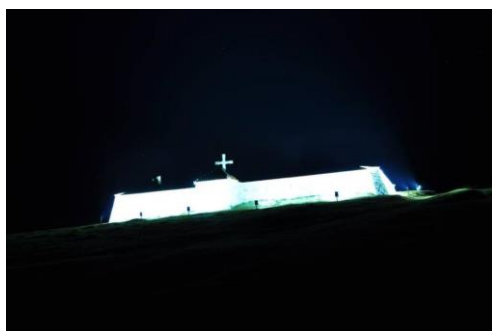
⁵⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Divizia_Tudor_Vladimirescu

Ceremoniale de comemorare în Cimitirul eroilor din Titești

În șirul evenimentelor organizate în sat pentru cinstirea memoriei eroilor căzuți la datorie pe plaiurile loviștene, se numără câteva acțiuni recente pornite din inițiativa unui tânăr loviștean (Mihăiță Lupu), sprijinită de către autoritățile locale.

„Grigore Leșe a venit aici pe 22.11.2011, ca prieten, la evenimentul de inaugurare a sistemului de iluminare a acestui cimitir-fortăreață al Eroilor construit de soldații nemți în timpul Primului Război Mondial în Titești, Țara Loviștei. În cimitir sunt înmormântați atât soldați români, cât și nemți. Obiectivul proiectului a fost, în primul rând estetic și în al doilea rând, de implicare a comunității (rezidenți sau fii ai satului). În al treilea rând, a fost un obiectiv emoțional, de cinstire a eroilor României”.⁵⁸

Elemente de pregătire logistică a evenimentului

⁵⁸ Mihăiță Lupu - text publicat pe pagina sa de facebook

Despre eveniment s-a vorbit mult atunci. A fost considerat un moment emblematic organizat pentru cinstirea memoriei celor care s-au jertfit în luptele pentru libertate purtate pe aceste meleaguri străbune.

„Proiectul de iluminare, care a fost inițiat anul acesta de fii ai satului și susținut de autoritățile locale, are atât un obiectiv estetic, cât și unul de mobilizare comunitară. Primul obiectiv presupune iluminarea monumentului, astfel încât prin poziția sa în mijlocul Țării Loviștei, înconjurat de munți, acesta să fie vizibil noaptea din orice punct al regiunii.

Al doilea obiectiv presupune realizarea unui eveniment în care autoritățile și organizațiile satului, grupurile informale interesate de regiune, precum și membrii comunității să-și unească forțele pentru realizarea unui proiect comun pentru și despre comunitate.

Evenimentul se va desfășura în incinta monumentului-fortăreață din Dealul Mlăcii și va conține momente de poezie, proiecții video și foto, recitaluri, un concert surpriză și alte pretexte pentru ca membrii comunității să se întâlnească și să se bucure de un eveniment comun, întărind sentimentul de mândrie și apartenență la zonă.”⁵⁹

⁵⁹ <http://www.romaniapozitiva.ro/tara-romaneasca/eveniment-unic-de-iluminare-a-unui-cimitir-fortareata-in-tara-lovisatei>

Cimitirul eroilor din Titești iluminat noaptea

Grigore Leșe în Cimitirul eroilor din Titești

Monumentul eroilor din Titești, ridicat în anul 1946 în memoria celor căzuți la datorie în cele două războaie mondiale, vorbește de la sine de prețuirea pe care le-au acordat-o acestora urmașii lor, scrijelindu-le numele adânc, în piatră, pentru a nu fi uitate în veci. Îmi amintesc că, fiind elev al Școlii generale din Titești cu aproape cinci decenii în urmă, cadrele didactice din localitate organizau anual de Ziua eroilor, la Monumentul eroilor din centrul satului și la Cimitirul eroilor din localitate, împreună cu elevii școlii și părinții acestora, o ceremonie de comemorare a tuturor celor care, prin jertfa lor, au făcut posibilă viața liberă, descătușată de asuprire, în Țara Loviștei.

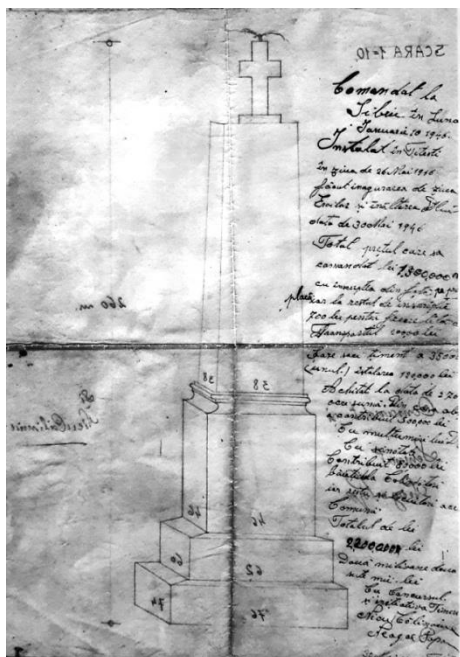

Ceremoniale de comemorare a eroilor la monumentul ridicat
în centrul localității Titești (1967-1969)

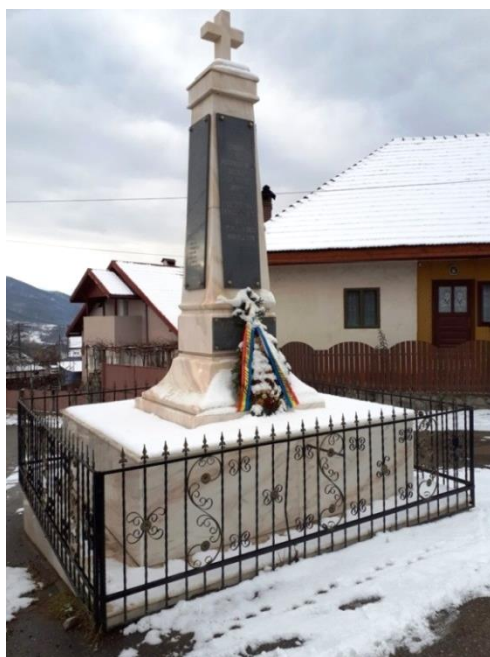
Conform unei schițe păstrată în arhiva personală a familiei profesorului Mișu Călinoiu din Titești, monumentul a fost executat la Sibiu, fiind comandat în luna ianuarie 1946. A fost adus în sat și montat în luna mai a

aceluiași an. Inaugurarea a fost făcută pe data de 30 mai 1946, cu prilejul Zilei Eroilor (de Înălțare). Schița păstrează notate cheltuielile de execuție, transport, montaj, cheltuielile pentru materiale etc. Păstrează notată, de asemenea, valoarea totală a cheltuielilor: 2.200.000 lei, precum și sursele de proveniență a banilor. Conform mențiunilor făcute, băieții colindători din sat au contribuit la lucrare cu suma de 80.000 lei. Monumentul a fost ridicat „cu concursul și inițiativa tinerilor Nicu Călinoiu și Neagoe Popa”.

În urmă cu câțiva ani, reprezentanți ai autorității publice locale și ai sătenilor, implicându-se material și financiar, au înlocuit vechiul monument al eroilor cu unul nou, reconstruit din temelie. Vechiul monument a fost strămutat în curtea Școlii generale cu clasele I-IV din localitate, clădire în care este adăpostit astăzi muzeul satului.

Schița după care a fost construit monumentul vechi al eroilor

Noul monument al eroilor din Titești

Viața religioasă în sat

Legat de vatra veche a satul Titești și despre începuturile vieții religioase de aici, cercetătorii⁶⁰ afirmă că localizarea acestora în zona *Cășărie*, la aproximativ 1-2 Km de actuala așezare a satului, a început, cel mai probabil, cu secolul al III-lea (anul 271 d. HR când a avut loc retragerea Aureliană de pe teritoriile dacice, până la anul 1204). Urmele vechii vetre a satului, așa cum am mai afirmat, sunt vizibile și astăzi în Cășărie. În partea de sud-est a așezării, astăzi poiană, s-a aflat o biserică. Prima biserică din Titești, ale cărei urme s-au păstrat peste veacuri. Există încă în jurul presupusei așezări a primei biserici din Titești pietre care au săpate în ele cruci.

Nu se cunoaște adevărul despre motivele reale care au dus la părăsirea acelei vetre. Am putea aminti aici legenda care spune că oamenii ar fi fugit de frica unui balaur care ar fi înconjurat biserica satului într-una din zilele de sărbătoare în care sătenii erau adunați în biserică, la rugă. Admițând observațiile Părintelui Bălașa⁶¹, că „... hotarul dintre istorie și legendă este foarte subțire și că cele două tărâmurii se încropesc uneori într-o singură poveste...”, putem considera faptul că balaurul din legendă reprezintă năvălitorii, migratorii, mai veninoși decât șerpii, care treceau totul prin foc și sabie, jefuiau așezările românești și populația românească, minoritară în cele mai multe cazuri.

În mediul sătesc (rural), credința s-a manifestat și se manifestă încă, cu mai multă tărie decât în mediul urban, unde educația și nivelul de cultură al populației, în general mai ridicate, îi determină pe oameni să caute răspunsuri bazate pe cunoaștere la întrebările lor existențiale, unii dintre aceștia renunțând, puțin câte puțin, la credința veche în supranatural. Acest proces este unul aflat într-o continuă dinamică, acutizat în mare parte de tipul nou de societate de consum cu tendințe de manifestare agresivă la adresa dogmelor bisericesti, cu care generațiile prezentă (și viitoare, cred eu!) se confruntă și se vor confrunta în continuare.

În vremurile de sfârșit de secol nouăsprezece și început de secol douăzeci, intelectualii satului, în general vorbind, puteau fi numărați pe degetele de la două mâini! Învățătorul satului, receptorul, notarul, preotul, doctorul se numărau printre cei care, având o educație mai mult sau mai puțin erudită, reprezentau pentru ceilalți, pentru oamenii de rând ai satului, simboluri demne de urmat. Discutând despre educație religioasă, preotul

⁶⁰ VL Biblioteca-cercetări efectuate de preoții Dumitru Bălașa și Ion Marinescu

⁶¹ Ibidem

satului românesc s-a situat dintotdeauna în fruntea elitelor intelectuale locale, datorită credinței oamenilor în Divinitatea absolută, ai cărei reprezentanți, pe pământ, sunt preoții. Oameni cu har, cu darul unei retorici convingătoare, cu calități morale înalte formate în școli de specialitate, ordonați, disciplinați, preoții reușesc să "păstorească" norodul comunităților locale în care-și desfășoară activitățile lor de zi cu zi, ducându-l pe calea credinței. În multe situații, preoții din mediul rural al veacului trecut au avut și pregătire didactică, ceea ce a simplificat într-un fel menținerea în mediul rural a educației de tip religios pe calea credinței în Dumnezeu. Nivelul lor de pregătire intelectuală i-a îndreptățit, în același timp, să ocupe și alte funcții sociale în cadrul comunităților locale în care și-au desfășurat activitățile lor de bază, religioase. Este cazul preotului Diaconu Duminică, locuitor al satului Titești, la care face referire într-una din cărțile sale învățătorul Florea Vlădescu:

„În satul Titești, figura locuitorului Diaconu Duminică a jucat un rol social important, deoarece a fost conducătorul «cetei de moșneni» care, împreună cu Andrei Diaconu, au declanșat procesul împotriva fanarioților care voiau să pună stăpânire pe hotarele satului. El avea un scris frumos, cu litere chirilice de mână, după cum se observă din multiplele acte notariale pe care le-a redactat.

Din această cauză comuna Titești, începând cu anul 1830, posedă Registrul stării civile, scris foarte îngrijit. Pentru că aceste acte erau întocmite de slujitorii bisericii, multe din acestea se găsesc răspândite în fascicole, în arhiva bisericilor din satele Titești și Bratovești.

Diaconu Duminică a fost preot la aceste biserici.

În anul 1839, în cele trei sate exista un total de 133 de familii, după cum urmează: satul Titești - 64 de familii, satul Bratovești - 38 de familii, satul Cucoiu - 31 de familii.”⁶²

Până pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, în Titești au mai existat câteva lăcașuri de cult religios ale căror urme au devenit tot mai puțin vizibile astăzi. Preotul Nicolae Boncea amintea despre o bisericuță aflată cândva pe terenul pe care sunt amplasate astăzi gospodăriile familiilor Tică Rouă și Ion Negrea. A mai existat un lăcaș de cult în Titești construit pe locul bisericii vechi. Despre acestea și despre dovezile existenței lor au vorbit, pe larg, predecesori de-ai mei, amintindu-l aici pe învățătorul Florea Vlădescu din Titești⁶³.

⁶² Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.80

⁶³ Vlădescu, Florea-*Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.328

De-a lungul anilor s-au perindat mai mulți preoți la conducerea Parohiei "Sfinții Îngeri" din satele Titești, Bratovești și Cucoiu. Fie că au făcut-o pentru o perioadă mai lungă de timp, fie pentru una mai scurtă, aceștia au rămas în memoria locuitorilor satului prin prisma comportamentului lor, a implicării lor în viața socială locală, economică și culturală. Cum spuneam, preoții au fost și cei dintâi dascăli ai comunităților izolate, reprezentând "liantul" membrilor acestor comunități în acțiunile importante desfășurate în colectivitate.

Nu îmi propun să dezvolt acest capitol legat de viața și educația religioasă a locuitorilor satului Titești, la care și-au adus din plin contribuția slujitorii parohiei "Sfinții Îngeri" în ultimele veacuri. Vreau doar să amintesc câteva nume dintr-o listă lungă a persoanelor cu pregătire religioasă care, perindându-se în ultimul veac la conducerea Parohiei Titești, au contribuit direct sau indirect la dezvoltarea comunității noastre locale, cel puțin din punct de vedere educațional. O serie de documente găsite și discuții purtate cu câțiva locuitori ai satului mi-au întărit această convingere:

Preotul Gheorghe Popescu-Vladu (1870-1902)

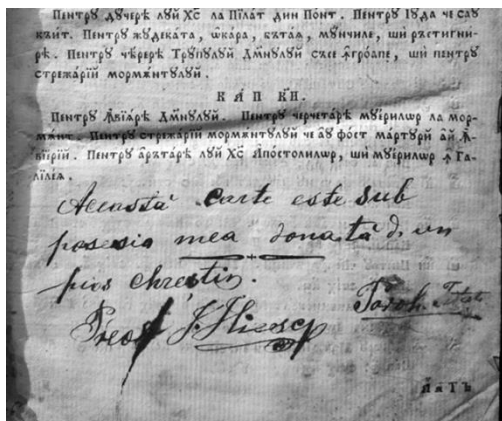
Născut Vlădescu, se trăgea din Rădăcinești⁶⁴

Preotul Gheorghe Popescu-Vladu a fost socrul învățătorului Alexandru Georgescu din Titești. A fost învățător calificat, cu diplomă, pe la anii 1891-1892. Învățătorul Alexandru Georgescu a venit în sat și s-a căsătorit cu Dumitra, fiica preotului Gheorghe Popescu-Vladu din Titești, familie din care se trag Vlădeștii din zilele noastre. Este important să nu se confunde numele preotului Gheorghe Popescu-Vladu cu numele preotului Gheorghe Popescu din Bratovești, care a slujit în Titești mult mai târziu, între anii 1927-1940. (Mișu Călinoiu)

Despre preot găsim câteva informații cu caracter general, menționate în cartea sa de către învățătorul Florea Vlădescu din Titești. Conform precizărilor acestuia, preotul Gheorghe Popescu-Vladu a fost cel care „în toamna anului 1877 contribuie cu salariul de pe luna septembrie, alături de ceilalți învățători din Plaiul Loviștei, la trebuințele armatei românești care luptă în Războiul pentru Independență”⁶⁵. Conform aceleiași surse, învățătorii care i-au urmat preotului Gheorghe Popescu-Vladu, au fost: ginerele său, Alexandru Georgescu, Gheorghe Popescu (Cucoianu), Niculescu Lungu (originar din Martalogi-Pitești) și apoi o serie de învățători mai tineri, din satele noastre: Mihai Popescu, Costică Ghe. Popescu, cu soția Maria, Constantin C. Popescu, Nolică Vlădescu, cu soția Oara, etc.

⁶⁴ Ibidem, p.335

⁶⁵ Ibidem, p.352

Notă de mână a preotului Ion Iliescu
(Parohia Titești)

Preotul Ion Iliescu

De loc din Mlăceni, a locuit în satul Cucoiu și l-a crescut pe Dumitru Oprea, zis Dumitru Popii⁶⁶.

Nota de mână de pe fila Psaltirii din imaginea de mai jos a fost scrisă de către Ion Iliescu, preot paroh în Titești. O notiță făcută de acesta pe o altă filă a Psaltirii, datată 1895, confirmă faptul că Ion Iliescu a fost preot paroh în Titești într-o perioadă incluzând anul 1895.

Preotul Gheorghe Popescu

Conform precizărilor făcute de învățătorul Florea Vlădescu din Titești, preotul Gheorghe Popescu era, de fel, din Aref. S-a căsătorit în Bratovești. A slujit în Titești între anii 1927-1940, când parohia "Sfinții Îngeri" se scindează în Parohia Titești, cu o singură biserică, și Parohia Bratovești, cu două biserici, biserica Cucoiu devenind filială a acestei parohii.⁶⁷

Preotul Gheorghe Popescu, cu soția

⁶⁶ Ibidem

⁶⁷ Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.342

Săteni, în zi de sărbătoare, pe treptele bisericii vechi din Titești

În imaginea de mai sus, alături de chipul preotului Gheorghe Popescu, mai pot fi deslușite chipurile sătenilor:

- Pătrușcă (Șeful de post din Titești), în ținută de ofițer;
- Nicolae Bărăgan (tatăl lui Niță, primarul de mai târziu din Titești);
- Licsandru Popa (Bălănoiu);
- Mieilă Popescu (Mieilă al Răducului);
- Gheorghe Stănescu (Gheorghiuță).

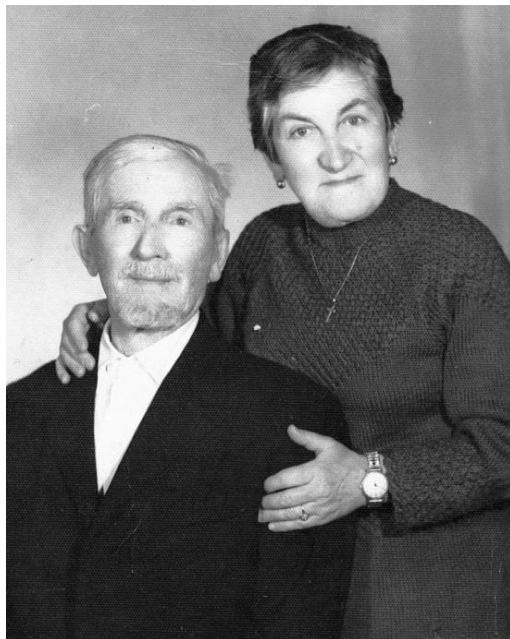

Biserica veche din Titești cu hramul „Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil”

Într-una din imaginile de mai sus, biserica veche din Titești este surprinsă într-o perioadă de începuturi, în care mai era încă acoperită cu șifă⁶⁸.

Preotul Nicolae Boncea

S-a născut la 24 aprilie 1902. A fost hirotonit preot la 26 ianuarie 1926, devenind duhovnic de la 27 aprilie 1927. A slujit la această parohie de la 18 mai 1940 până la 1 februarie 1976, când s-a pensionat.

Preotul Nicolae Boncea / Preotul Nicolae Boncea cu soția

„Părintele Boncea a fost un adevărat paroh. A iubit satul și i-a educat pe tineri în spiritul păstrării identității noastre religioase. Îi lua pe tineri și făcea și școală cu ei, meditându-i gratis la diferite materii școlare; prin discuții legate de religie, le întărea credința în Dumnezeu și ortodoxie. Începuseră să umble atunci, prin Loviștea, reprezentanți ai altor culte religioase. Prin Boișoara și mai ales, în Găujani, mulți oameni au fost convinși prin mijloace neortodoxe să renunțe la ortodoxie și s-au pocăit! Preotul Boncea i-a adunat atunci pe săteni în biserică și, vorbindu-le despre importanța religiei de tip ortodox în păstrarea identității neamului, a făcut un apel către aceștia îndemnându-i să nu cedeze unor tentații materiale oferite de misionarii care bântuiau atunci zona și să-și păstreze vie credința strămoșească în care au

⁶⁸ Arhiva Muzeului satului Titești

fost născuți. Mai mult, când un grup de misionari au încercat să intre în sat, preotul, împreună cu un grup numeros de săteni, i-au întâmpinat pe aceștia în Dealul Mlăcii și i-au întors înapoi, amenințându-i cu bătaia! În satul nostru nu s-a pocăit nimeni! Doar că după ce au venit de pe front, câțiva tineri din sat s-au căsătorit cu fete din Boișoara și Găujani și, în felul acesta, unele familii s-au amestecat... Celor pocăiți, oamenii din sat le spuneau "barabe"!

Cum spuneam, preotul Boncea îi medita pe copiii care aveau un intelect ridicat, îndrumându-i să-și continue școala, în funcție de aptitudinile fiecăruia. A fost, practic, o generație de intelectuali care s-au ridicat atunci, din sat, fiind îndrumați spre Școala Normală și de preotul Boncea. Mi-i amintesc pe Costel al lu' Rouă, pe Tică al lu' Nae Lungu, care a ajuns profesor, pe Năică Teleabă... Părintele s-a ocupat de educarea populației din sat și pe noi, copiii, ne chema la spovedanie. Nu exista o sărbătoare de Paști sau Crăciun să nu ne ducem la spovedit și la împărțășit! Mergeam cu câte un oușor în mână, că nu aveam bani, și-l lăsam preotului, acolo, când ne spovedea..." (Adela Teleabă)

„Preotului Boncea Nicolae i-a rămas foarte mult pământ de la Alexandru Georgescu, după căsătoria lui cu Lucica. Și-au construit, împreună, casa în care este în prezent dispensarul medical din Titești. Dispensar medical în casa lor a fost și după anul 1950, când comuniștii le-au luat acestora două camere de la drum și holul, familia preotului Boncea rămânând cu camerele din spate, dinspre grădină.

Preotul Boncea a avut, un timp, două slugi. Pe Ioana Porojanului, care a stat mai întâi la Gura Dosului și care era soră cu nevasta lui Mieilă Șerban și cu Neaca, de Sub Mlacă (cel care a fost, pentru o perioadă scurtă de timp, Primar în Titești) și pe unul Pale, care era considerat nevleg – așa cum încă se mai spune pe la noi! Altfel, Pale era un om bun, de mare încredere, credincios familiei Boncea. Vorbea însă foarte greu. Atunci când alerga după vaci, nu putea spune «Fii a dracului de vacă!» ci spunea «Fii a cracului de vacă!»

Slugile dormeau la preot acasă, în două camere aflate la demisolul locuinței acestuia, mâncau la el, el îi îmbrăca. Nu știu dacă le și plătea ceva, dar știu că a fost o lege după anul 1950 prin care cei care au avut slugi erau obligați să le plătească.

Legat de casa preotului Boncea, au fost mai multe discuții care au circulat prin sat. Când Armand Călinescu a trecut la vremea aceea prin zonă, plăcându-i satul a poposit și a înnoptat în sat. A dat o sumă de bani pentru refacerea picturii bisericii vechi. S-au apropiat anii celui de-al doilea război mondial, ba cu dictatură legionară, ba sub conducerea lui Ion Antonescu, și din cauza acelor vremuri tulburi, banii nu au mai fost folosiți pentru refacerea picturii bisericii. Oamenii care știau asta afirmă că banii au fost folosiți pentru construcția casei în care preotul Boncea a locuit aproape o viață!" (Mișu Călinoiu)

Îmi povestea mama mea cum în ultima parte a vieții sale, simțindu-se singur, mai ales în după-amiezile zilelor lungi de vară, preotul Nicolae Boncea își făcea veacul în încăperea în care era amenajată, în centrul satului, Poșta din Titești. Stătea de vorbă ceasuri întregi cu oamenii ajunși acolo cu felurite treburi.

„Preotului Boncea îi murise soția. Era singur. Lua câte un coșuleț cu cireșe și venea la Poștă unde mai veneau și alți oameni cu fel de fel de treburi de-ale lor. Mai ales seara! Se așeza acolo pe o bancă din lemn și intra în vorbă cu ei. «Cea mai cumplită boală este singurătatea, Aurico! îmi spunea. Sunt un simplu paznic la ușa mea! Eu, și un cățel!» (Aurica Talpoș)

Preotul Mihai Teleabă

Preotul paroh Mihai Teleabă s-a născut în Titești la 13 martie 1937, în familia locuitorilor Mihai și Maria Teleabă. A absolvit Seminarul Teologic la Curtea de Argeș și Facultatea de Teologie la București. A fost hirotonit preot la 10 februarie 1971. Până în anul 1976 a slujit la parohia din Perișani. Din iunie 1976 devine preot paroh la parohia Titești, unde slujește până în anul 2009, când se pensionează.

Fiind o persoană activă, după pensionare continuă să participe la diferite evenimente cu caracter religios (slujește o perioadă la Mănăstirea Boia, participă la slujbe de înmormântare, la evenimente culturale locale etc.)

De numele Preotului paroh Mihai Teleabă se leagă ridicarea noului lăcaș de cult bisericesc din localitate.

„Exemplificăm în mod deosebit munca depusă de Pr. paroh M. Teleabă și a preotesei Vasilica Teleabă, fii ai satului, care din dragostea pentru frumos și a iubirii de Dumnezeu, dar mai ales noblețe și utilitate, în permanență au dovedit grijă și stăruință pentru ridicarea acestui Lăcaș Sfânt, care va purta peste veacuri gloria titeștenilor.⁶⁹

Construcția noii biserici din sat, cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", este pornită în anul 1991. Este încheiat un comitet pentru construirea acestei biserici, format din cincisprezece persoane, din care a făcut parte și Mihai Talpoș, unchiul meu. Sunt făcute donații, se caută constructori, materiale de construcție.

Sătenii sunt mobilizați și organizați pentru a da o mână de ajutor la ridicarea bisericii. Pe toată perioada construcției, prin rotație, gospodinele satului le asigură constructorilor, zilnic, trei mese calde. Sunt organizate echipe de salahori, formate din localnici.

⁶⁹ Vlădescu, Florea - *Istoricul Bisericilor din comuna Titești*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2009, p. 69-117.

Biserica cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" din Titești

Câteva detalii legate de construirea bisericii noi am găsit într-un scurt istoric primit de la Elena Rouă (bibliotecar la Biblioteca Publică a Comunei Titești):

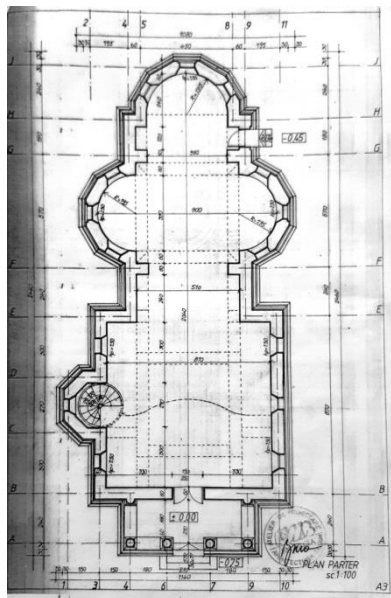
„Biserica cu hramul «Adormirea Maicii Domnului» situată în centrul satului Titești, a fost construită după planurile arhitectului Liviu Ioan Benea între anii 1991-2003, când a fost sfințită.

La construcție au participat inginerii Mihail Predescu și Cornel Chioreanu.

Construirea acestei noi biserici a pornit dintr-o necesitate, în condițiile în care vechea biserică din sat, cu hramul «Sfinții Voievozi», zidită în anul 1761, devenise neîncăpătoare.

Biserica a fost zidită din cărămidă, pe cadre asigurate de piloni și grinzi din beton armat. Exteriorul bisericii a fost tencuit cu mortar de var, nisip și ciment peste care s-a bătut un strat de terasit pregătit cu ciment alb. A fost acoperită cu tablă de aluminiu.

Biserica are formă de cruce. Are două turla, așezate pe Naos și Pronaos. Turla de pe Naos este înaltă de 21 metri și are în exterior 10 ferestre cu partea superioară arcuită. În interior, turla este circulară, legată de partea

Planul bisericii noi

Dumbrăveanu, Mircea și Doru Bena. S-a sfințit în anul 2003 de către P.S. Episcop Gherasim».

Interiorul bisericii s-a tencuit cu mortar de var și nisip peste care a fost așternut un strat de tencuială cu câlți de cânepă, pentru a se putea executa pictura în tehnică «frescă».

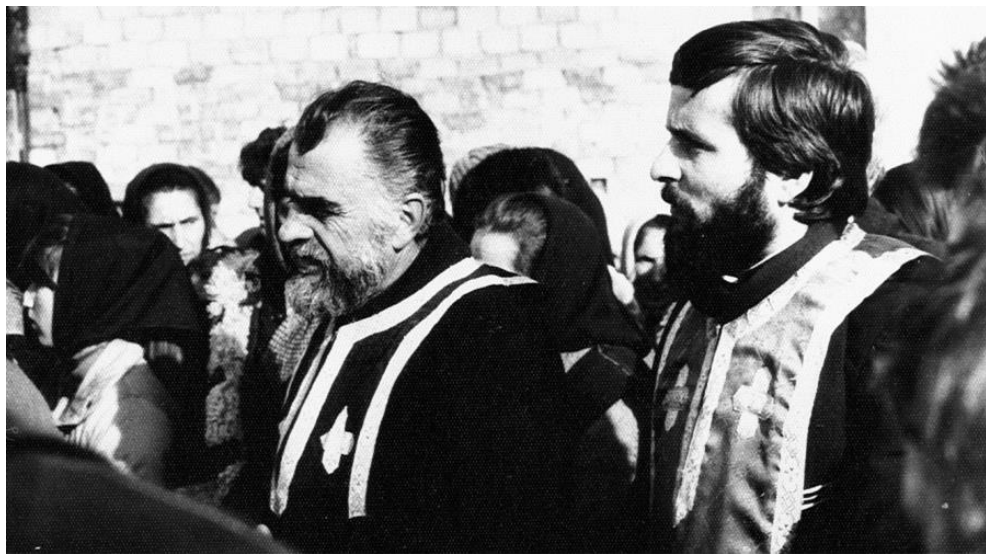
Pe peretele de la intrare, în partea dreaptă sunt pictate portretele oficiale ale P.S. Episcop Gherasim și P.C. Preot Mihai Teleabă, parohul bisericii, precum și tabelul cu numele donatorilor principali. În partea stângă se găsește tabelul cu numele celor care au alcătuit "Comitetul de Construcție" al acestui sfânt lăcaș de cult.

Catapeteasma bisericii este din zid. Biserica este pardosită cu gresie, are încălzire centrală și o stație de amplificare audio. Clopotele și candelabrele bisericii au fost executate la Târgu Mureș. Stranele din lemn de stejar au fost executate la Mănăstirea Turnu. Progradia este împrejmuțată cu zid din piatră lucrat în beton de către meșterul Vintilă Bălțeanu din Boișoara. În progradie a fost construit un prăznicar unde se săvârșesc pomenile pentru cei adormiți⁷⁰

Mai multe detalii privind construcția noii biserici din Titești găsim într-una din lucrările învățătorului Florea Vlădescu⁷¹.

⁷⁰ Parohia Titești-*Scurt Istoric* (Analele Bibliotecii Publice a Comunei Titești)

⁷¹ Vlădescu, Florea - *Istoricul Bisericilor din comuna Titești*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2009, p. 69-117.

Preotul Mihai Teleabă în timpul unei procesiuni de înmormântare, alături de preotul Vasile Popa (fratele Mitropolitului Irineu al Olteniei)

Preotul Marius Sandu

A fost hirotonit la data de 11 aprilie 2010. A fost repartizat în Parohia Titești în anul 2010, la vârsta de 33 de ani. A slujit timp de trei ani în lăcașul noii biserici cu hramul "Adormirea Maicii Domnului". Fiind primul preot care a venit să slujească în sat de pe alte meleaguri vâlcene (s-a născut în satul Recea-Vaideeni), a convins autoritățile locale de necesitatea construirii aici a unei case parohiale. A fost înțeleș și sprijinit. Intenționa să se mute în sat împreună cu familia. Din nefericire, un cumplit accident de circulație petrecut în vara anului 2013 le-a secerat viața soților Sandu și unuia dintre fiii lor gemeni.

Preotul Marius Sandu și soția sa Elena-Nadia. Placa comemorativă aflată la intrarea în biserică

Preotul Viorel Tudor

A văzut lumina zilei într-o maternitate din Drăgășani-Vâlcea, la data de 5 martie 1976. A copilărit în Ionești-Vâlcea, localitatea de domiciliu a părinților săi. Își face studiile primare și gimnaziale în Ionești. Urmează timp de cinci ani, până în anul 1995, cursurile Seminarului teologic Sf. Nicolae din Vâlcea, urmate apoi de studii universitare făcute la Facultatea de Teologie din Craiova, specializarea Teologie Pastorală, absolvite în anul 1999.

Preoții Viorel Tudor, Mihai Teleabă și Neagoe Popa în biserica nouă din Titești

Preotul Viorel Tudor și cantorul
Ionică Cojocar

În anul 1999 devine profesor titular la Colegiul Național de Informatică Matei Basarab din Râmnicu Vâlcea (pe vremea aceea, Liceu Pedagogic).

În anul 2003 devine preot paroh la parohia Călina (comuna Călina, satul Prundeni) unde slujește timp de 10 ani. Din anul 2013 este numit preot paroh la Parohia Titești, unde slujește și în prezent. Este căsătorit, având trei copii.

După cum îmi mărturisea preotul Viorel Tudor într-o discuție purtată cu dumnealui, în

satul Titești viața spirituală este strâns legată de participarea enoriașilor la Sfânta Liturghie și de cultul morților.

În sat, de sărbători încă se mai păstrează viu obiceiul colindelor, al datinilor și al tradițiilor populare, practicarea lor fiind susținută și încurajată și de Biserică.

Preotul Neagoe Popa (Guriță)

Fiu al satului, preotul Neagoe Popa (Guriță) s-a născut la data de 4 decembrie 1950. A urmat cursurile Școlii generale din Titești cu clasele I-VIII, făcând parte din prima promoție cu opt clase a școlii. A urmat, timp de cinci ani, cursurile Seminarului Teologic din Craiova (1965-1970). În perioada 1970-1974 a urmat cursurile Facultății de Teologie din București. A fost hirotonit preot în anul 1975, iar ca urmare a decesului părintelui paroh Leca Petre, începând cu anul 1975, preotul Neagoe Popa este numit preot paroh la conducerea Parohiei Comunei Perișani. Slujește la două biserici aflate în zona depresionară a Țării Loviștei, la care erau arondate satele Perișani, Spinu, Podeni și Mlăceni. După douăzeci și șase de ani de activitate desfășurată la cele două biserici, Părintele Neagoe Popa rămâne preot la filiala Mlăceni a parohiei Perișani, la Spinu activitatea fiind preluată de ginerele acestuia, preotul Mihai Bădițescu. El a fost cel care s-a ocupat de construirea bisericii de la Spinu.

„— Eu m-am ocupat de construirea a două biserici la Mlăceni, biserica de lemn din cimitirul de la Mlăceni fiind declarată monument istoric. Deși s-a pensionat, mai participă, ocazional, la diferite evenimente religioase desfășurate la bisericile din zonă, singur sau în asociere cu preoții parohi ai bisericilor respective.

— Știu că ați avut un frate... devenit, și el, preot.

— Da, am avut un frate, Nicolae Popa, născut în anul 1948. După absolvirea cursurilor Seminarului Teologic din Craiova, în anul 1968, a cursurilor Facultății de Teologie din București, în anul 1972, a fost, pentru o perioadă de timp, diacon la Patriarhie, în București. S-a căsătorit și mai târziu s-a reprofilat pe pictură, rămânând pentru o vreme la Mănăstirea Plumbuita. A fost o decizie luată conjunctural, în condițiile în care soția lui, lucrând în București la un minister, conform principiilor acelor vremuri, trebuia să demonstreze că nu are legături cu Biserica pentru a-și păstra locul de muncă în cadrul ministerului. Fratele meu a pictat douăzeci și opt de biserici. Printre acestea se numără cele două biserici de la Frăsinei, bisericile de la Greblești, de la Mlăceni... la Floreștii de Jos, Floreștii de Sus etc. La Milano, biserica a cumpărat o clădire de la catolici, i-a schimbat acoperișul și fratele meu a pictat interiorul acestei clădiri. Toată biserica este pictată numai în icoane. Este o splendoare!

Ulterior, fratele meu a plecat cu familia peste hotare. Anul trecut, fiind venit în România pentru rezolvarea unor probleme administrative, a decedat și a fost îngropat în țară.

— Părinte, am o curiozitate! îl întrerup eu pe preotul Neagoe Popa din vorbă. Suntem destul de apropiați ca vârstă. Am copilărit împreună în Titești și până de curând am avut convingerea că numele Guriță este numele dumneavoastră real, cel trecut în buletin! De ce Guriță?

— Este o poveste aici. Când eram mic, părinții mă mai alintau cu numele Negoită. Fiindcă mi-a plăcut muzica și mi-a plăcut să cânt din gură, aceștia îmi spuneau, adesea, că am gurița fermecată! Și de aici, de la Neagoe la Negoită și până la Guriță n-a mai fost decât un pas de făcut! Și am rămas cunoscut în sat cu numele Guriță!

— Cum ați perceput viața spirituală a satului nostru?

— Pentru mine, satul, cu obiceiurile locuitorilor și viața spirituală a satului au fost inseparabile. Copil fiind, am participat alături de tinerii din leatul meu la colindat, am mers cu ei cu plugușorul, cu steaua, cu irodul... Mai am și astăzi notate și păstrate colindele rămase din moși strămoși, ca zestre spirituală, așa cum le cântam noi când eram copii... Eu am fost și dirigor de muzică la Seminarul Teologic și mi-a plăcut să le interpretez ori de câte ori am avut prilejul, în pragul sărbătorilor de iarnă.

— Ce părere aveți despre colinda zilelor noastre?

— Acum, prin inițiativa câtorva tineri din sat, tradiția cântecului și colindului lui Dumnezeu s-a mai îmbogățit în zona noastră. Este un lucru bun și, poate, prin efortul acestor tineri, nepoții noștri vor avea, la rândul lor, o șansă reală să ducă mai departe flacăra tradițiilor strămoșești.” (dialog cu Pr. Neagoe Popa)

Preoții Mihai Teleabă și Popa Neagoe (Guriță)

Despre zilele de post și curățenie spirituală

„Mi-aduc aminte de tăticu, care-mi povestea : «Tată, zicea el, eram cu oile în Cheișoară. Stăteam la oi și tot postul, de când se lăsa sec și până la Paști, nu mâncam o lingură de lapte! Aveam vaci, câte zece-doisprezece vaci și le mulgeam zilnic. Căram laptele până acasă în spinare, cu un burduf făcut din piele de oaie sau de capră. Îl legam de umeri și îl căram în spate până acasă. Și făceam din laptele ăsta un lapte covăsât, gros, de stătea cuțitul înfipt în el! Stăteam la oi și fierbeam fasole. Băgam un pic de ceapă neprăjită în ea și un pic de sare. Făceam câte o mămăligă mare, din care făceam turtițe mai mici pe care le coceam pe jar și pe care le puneam, apoi, în fasole. Făceam livej din pere sau din alte fructe și asta mâncam tot postul»” (Aurica Talpoș)

Mama s-a oprit o clipă din povestit, pironindu-și privirea, încețoșată de boală, într-un colț al încăperii și apoi și-a continuat povestea privind cu ochii minții sale undeva, în negura altor vremuri trăite:

„Așa trăiau oamenii atunci, că nu aveau de unde să cumpere o pâine sau un kil' de ulei. Cine reușea să facă un kil' de ulei la teasc la Mama Linca, Sub Mlacă, era un om fericit, pentru că nu toată lumea avea posibilitatea asta.”
(Aurica Talpoș)

Ideea că posturile mari de peste an precum și zilele de post de peste săptămână trebuiau respectate cu sfințenie le era adânc înrădăcinată în conștiință oamenilor de rând, locuitori credincioși ai satului de început de secol douăzeci.

În acest sens, îmi amintesc că îmi povestea mama, odată, că în familia bunicii tatălui meu au avut o fată care li s-a îmbolnăvit grav. Zăcând pe pat o perioadă mai lungă de timp, slăbise foarte mult și trăgea să moară. Era în Postul Mare dinaintea Crăciunului unuia dintre anii de după primul război mondial și, în casa lor sărăcăcioasă, pregătirile pentru întâmpinarea sărbătorilor erau în toi. Începuse să miroase prin casă a cozonaci copti și fata lor muribundă, cu ultimele sale puteri, le-a făcut semn că ar vrea să guste o bucătică de cozonac. Pentru că era perioadă de post iar femeile casei se gândiseră, după datina străbună, să o spovedească și să o împărtășească pe bolnavă a doua zi, i-au refuzat acesteia dorința și au îndemnat-o să mai aibă puțină răbdare până când preotul satului avea să vină să-i dea dezlegare de la post. Numai că Dumnezeu a avut alte planuri cu sufletul acelei bolnave și până dimineața fata lor a murit.

În anii de după Revoluția din Decembrie 1989, odată cu drepturile și libertățile câștigate la nivel național, oamenii de rând de la sate s-au simțit descătușați de teama de a-și exprima liber convingerile lor religioase și de a acționa ca atare. Cel puțin în Titești, în zilele de sărbătoare, am observat o

creștere a numărului procesiunilor cu caracter religios care au loc în biserica ortodoxă nouă din localitate și în cimitirul aflat în apropierea acesteia, la care participă un număr mare de creștini, în special oamenii în vârstă ai satului. M-au mirat desele solicitări ale mamei mele pentru a o aproviziona cu lumânări "de calitate" de la oraș. Am întrebat-o de ce are nevoie de atâtea lumânări și răspunsul ei m-a determinat să cred că oamenii în vârstă ai satului mai au înrădăcinată în mintea și sufletul lor credința străbună a luminii care trebuie oferită cu regularitate apropiaților lor dragi, plecați de pe acest pământ în lumea veșnică a sufletelor.

„... vine postul Paștelui, dragul mamei! În postul Paștelui, în toate zilele de sâmbătă, când preotul face slujbă, trebuie să merg să tămâiez mormintele rudelor noastre. Și am destule morminte de tămâiat, că cei din familiile noastre nu mai prea vin prin sat să o facă, așa că mă duc eu să le aprind morților noștri câte o lumânare și să le tămâiez mormintele.” (Aurica Talpoș)

Educația în școli

Școlile din Titești au avut și au și în prezent dascăli de calitate. Fie că vorbim despre învățătorii care le-au predat cartea elevilor din ciclul I (primar) de învățământ, fie că vorbim despre profesorii care le-au predat cartea elevilor din ciclul al II-lea (gimnazial) de învățământ, aceștia au făcut și fac cinste satului Titești.

De curând (în anul 2019) s-au împlinit 180 de ani de la înființarea primei școli în satul Titești-Vâlcea (6 decembrie 1839-6 decembrie 2019).

De la înființare, în perioada de început, școala a funcționat în mai multe case particulare din sat.

„Bazele învățământului rural de stat, laic, în Țara Românească sunt puse de Regulamentul organic (1832) și Programa școlară aprobată în anul 1847. Școala din Titești și-a deschis porțile începând cu data de 6 decembrie 1839 pentru un număr de 21 de elevi. Perioada obligatorie de școlarizare era stabilită atunci între 1 octombrie - 23 aprilie. Metoda de învățământ folosită era cea monitorială. La școală se foloseau table și semicercuri, pregătirea școlară constând în predarea după carte și în cântări. Literalele și cifrele se scriau pe nisip iar tema pentru acasă era scrisă pe o bucată de lemn numită chidă. Examenle de sfârșit de an se țineau în aprilie în fața autorităților satești și a părinților. Examinarea consta în citire la catehism, istoria sfântă, geografie și cântări (...) Din informațiile culese de la bătrânii satului, s-a putut constata că primul local de școală a fost într-o casă cu o singură cameră, proprietatea lui Gh. Ionescu – fostul notar, originar din Ardeal, căsătorit cu fata lui Simulescu din Racovița.

Casa era așezată pe terenul unde s-a aflat povarna moștenitorilor lui Nicolae I. Vlădescu, din punctul Vâlcea – satul Titești.

Informațiile au fost culese de la: Gheorghe Văcăruș, Ileana Coldănița și Mihai Petrescu – toți născuți înainte de anul 1880 și cărora le-au povestit acestea, părinții lor.

Numărul copiilor mărindu-se, localul a devenit neîncăpător, fapt pentru care, din anul 1892, școala s-a mutat în Ulița Săracă, în fața «Școlii de sus», în localul unde a fost „agie” – un fel de post de jandarmi.

După mezzatul averii lui Gurbăț, casa lui a fost cumpărată de săteni și folosită ca local de școală și primărie (astăzi proprietatea lui Gheorghe I. N. Popa)”⁷³.

⁷³ <http://www.istorielocala.ro/index.php/biblioteca-judetean-antim-ivireanul-valcea/item/463-vâlcea-școlile-din-comuna-titești.html>

Primul local de școală construit cu această destinație în Titești, în urma reformei sistemului educațional realizată de Spiru Haret, ca ministru al învățământului, a fost cel al "Școlii din Gruți" și a funcționat începând cu anul școlar 1903-1904 până în anul 1952. Localul era considerat, la vremea aceea, ca fiind satisfăcător nevoilor de școlarizare din sat. Câteva detalii despre acel local am obținut de la o fostă elevă a Școlii din Gruți:

„Școala veche era o clădire cu două încăperi, un hol între acestea și o cancelarie. De scris, scriam cu condeiul, pe tăblițe. Avem acolo o grădină mare în care făceam practică agricolă. Am plantat acolo pomi fructiferi și legume. Și le săpam, le pliveam de buruieni... Fiind război, în fiecare dimineață primeam câte un "ștuc" de mămligă sau, mai rar, de pâine cu magiun și mâncam zilnic ceva, acolo. Om de serviciu la școală era unul Ghițoi, care stătea vizavi și cred că la el, acolo, erau pregătite porțiile alea de mâncare.” (Adela Teleabă)

Tăblițe pentru scris, expuse la Muzeul satului din Titești

În anul școlar 1952-1953 a fost dat în folosință localul "Școlii de jos" din Titești, construit pe un teren donat de moștenitorii Vârvorești,⁷⁵ iar în anul școlar 1966-1967 a fost dat în folosință și localul "Școlii de sus".

Mențiuni detaliate, legate de cadrele didactice care au slujit în școlile din Titești, începând cu anul școlar 1949/1950, ca titulari sau suplinitori, sunt făcute în două dintre cărțile învățătorului Florea Vlădescu: Monografia Comunei Titești, apărută în anul 2003 la Editura Conphys, Rm. Vâlcea, respectiv Monografia școlilor Comunei Titești (colectiv de autori) apărută în anul 2014 la Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea.

⁷⁵Vlădescu, Liviu-Ion, Vlădescu Florea – *Monografia școlilor Comunei Titești*, Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea, 2014, p.37

„Primul învățător în sat a fost Ghiță Mitu Lungu, urmat, în timp, de preotul Gheorghe Popescu Vladu, Alexandru Georgescu, Gheorghe Popescu, Mihai și Costică Popescu, Maria Popescu, Tică Popescu și alții.”⁷⁶

Reluând, sumar, lista cadrelor didactice (învățători și profesori) din Titești îmi propun să adaug mențiunilor făcute de autorii cărților amintite, unele documente noi, mărturii, sau detalii care pot accentua anumite aspecte legate de preocupările lor intelectuale și de calitățile lor umane.

Ghiță Mitu Lungu (învățător, decedat în 1888)

A fost căsătorit cu Maria Vârvoră din Titești. A fost învățător calificat, cu studii de specialitate făcute, în mod conjunctural, la Pitești:

„Fire prietenoasă, blajină și cuminte și-a atras prietenia de nedespărțit, de mic copil, a băiatului lui Nicolae Gurbăț, Ghiță Gurbățilă, care n-a vrut să meargă la școală, la Pitești, fără să ia cu el, de tovarăș, pe prietenul său Ghiță Lungu. Vrând, nevrând, proprietarul Nicolae Gurbăț l-a dat la școală și l-a întreținut și pe Ghiță Lungu”(…) Ghiță Lungu se întoarce în sat un om cu mintea luminată și îndeplinește, pe rând, funcția de învățător, notar, primar în comuna natală și de logofăt al tuturor comunelor din Loviște, unde se face repede cunoscut datorită priceperii și spiritului său de dreptate.”⁷⁸

Gh. Ionescu

Urmează ca învățător în sat, după Ghiță Lungu. A slujit școala până în anul 1870, când devine notar al Primăriei Comunei Titești.⁷⁹

Gheorghe Popescu-Vlădescu (Vladu)

A fost învățător în sat începând cu anul școlar 1869/1870. Originar din Rădăcinești, s-a căsătorit în Titești cu fiica lui Stanciu Deaconu, Ilina (Lina sau Elena), după care s-a preoțit.⁸⁰

Alexandru Georgescu (învățător, d.1943)

„Învățătorul Alexandru Georgescu a venit în sat și s-a căsătorit cu Dumitra, fiica preotului Gheorghe Popescu-Vladu și a preotesei Elena.

Alexandru Georgescu a rămas în sat. A fost un învățător foarte bun, apreciat de toată lumea din sat. S-a ocupat și de Obștea de moșneni a satului. A fost un gospodar priceput. A locuit vizavi de biserica veche din sat și a avut

⁷⁶ Ibidem

⁷⁸ Vlădescu, Florea - *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.185-187

⁷⁹ Vlădescu, Liviu-Ion, Vlădescu Florea – *Monografia școlilor Comunei Titești*, Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea, 2014, p.51

⁸⁰ Ibidem, p. 51

doi copii: pe Lucica, măritată cu preotul Nicolae Boncea și pe Gogu Georgescu, care a absolvit Facultatea de Medicină. Acesta a stat puțin în zonă, apoi a plecat la București unde a rămas, ca medic, pentru tot restul vieții sale.” (Mișu Călinoiu)

La Muzeul satului din comuna Titești se află expus un caiet care i-a aparținut elevului **Mihail M. Călinoiu**, fiul lui Mieilă Călinoiu (1872-1944) și al Vetei Gorunescu din Valea Danului-Argeș. Elevul se afla atunci în clasa a 5-a primară a școlii din satul Titești.

Mihail M. Călinoiu a fost căsătorit cu Aneta. A decedat în anul 1944, pe frontul celui de-al doilea război mondial.

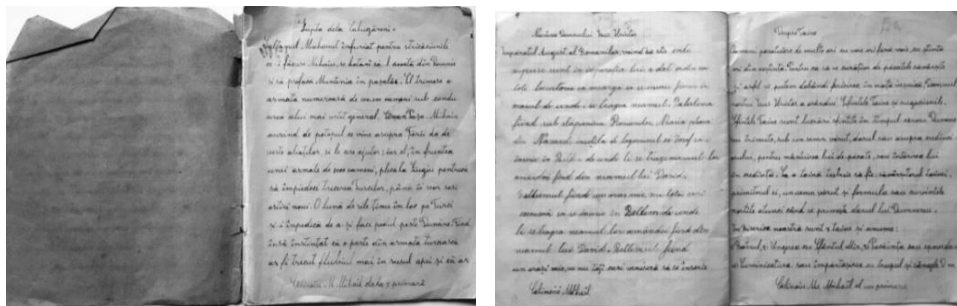
Caietul, alături de multe alte obiecte și documente expuse în muzeu, importante prin natura informațiilor conținute (zapisuri, contracte dearendă, acte de proprietate, manuale școlare vechi, fotografiile etc.), a făcut parte din arhiva personală a familiei profesorului Mișu Călinoiu din Titești, membru fondator și custode al muzeului. O mare parte dintre acestea au fost donate muzeului și reprezintă astăzi, pentru cei interesați de istoria locală, o sursă importantă pentru documentare.

Am avut privilegiul să răsfoiesc filele zdrențuite ale caietului. M-au surprins, încă de la început, câteva aspecte legate de conținut. Cursivitatea scrierii, numărul relativ mic al greșelilor de ortografie făcute, înlănțuirea firească a ideilor exprimate de elev și varietatea subiectelor abordate, ca și tematică, m-au lămurit că mulți dintre dascălii de atunci erau oameni cu vocație și dăruire pentru meseria aleasă. Ca și remarcă făcută de profesorul Mișu Călinoiu, caietul conținea, pe una dintre file, semnătura învățătorului Alexandru Georgescu (d. 1943), socrul preotului Nicolae Boncea din Titești. De asemenea, pe două dintre file erau trecute, de către elev, două date: *31 decembrie 1914*, respectiv *10 martie 1920*. Fiind vorba de o diferență de șase ani între cele două date notate, presupunem că una dintre aceste date a fost adăugată pe una din file, mai târziu.

Ca și tematică abordată, titlurile compunerilor conținute între filele caietului, sunt următoarele:

- Lupta de la Călugăreni;
- Scrisoare către părinți (din București);
- Plugurile;
- Plantele alimentare
- Plângere către judecător
- Greșeala iertată
- Neguțătorul Florentin
- Scrisoare către un prieten

- Calcule de geometrie (calculul suprafețelor)
- Respect părinților
- Mihai Viteazul
- Sărbătoare (poezie)
- Nașterea Domnului Isus Hristos
- Despre taine
- Constantin Brâncoveanu

Caiet de compunere

Deși sumare, subiectele tratate în compunerile întocmite de elev sunt pline de substanță și acoperă, ca diversitate, o plajă largă a materiilor studiate: istorie, limba română, religie etc.

Mi-au plăcut două dintre subiectele tratate în compunerile sale și de aceea am ales să le reproduc:

„Sărbătoare

*Din afund de zare,
Oaspeți dragi răsar.
Stoluri de cocoare,
Vin în țară iar.*

*Ca și o mireasă,
Lumea s'a gătit
Așteptând să vie
Mirele dorit.*

*Soarele e mire,
Mierle-s lăutari.
Iar nuntași sunt brazii,
Și voinici stejari.*

*În văzduh se'nalță,
Glas de ciocârlii.
Duce'n lume vestea,
Mândrei cununii.*

*Hai și noi la nuntă,
Să jucăm cu foc.
Și să'ntindem, veseli,
Hora la mijloc.*

*Hai să-ntindem hora,
Până la hotar.
La mijloc s'o strângem,
Și s'o'ntindem iar.*

Despre Taine

Oamenii păcătuiesc de multe ori cu voie ori fără voie, cu ști(i)nță ori de nești(i)nță. Pentru ca să ne curățim de păcatele săvârșite și astfel să putem dobândi fericirea în viața veșnică, Domnu(l) nostru I(i)sus Hristos a orându(i)t Sfintele taine și rugăciunile.

Sfintele taine sunt lucrări sfințite în timpul cărora Dumnezeu trimite, sub un semn văzut, darul său asupra credinciosului, pentru mântuirea lui de păcate, sau întărirea lui în credință. Ca o taină trebuie să fie: săvârșitorul tainei, primitorul ei, un semn văzut și formula sau cuvintele rostite atunci când se primește darul lui Dumnezeu. În Biserica noastră sunt 7 taine și anume:

- 1) Botezul
- 2) Ungerea cu Sfântul Mir
- 3) Pocăința sau spovedania
- 4) Cuminicătura sau împărtășirea cu trupul și sângele Dm (Domnului-n.a.) ...”

Elevul Mihail M. Călinoiu nu a finalizat compunerea de mai sus în timpul alocat de învățător pentru aceasta. Privind însă mai atent forma lucrării, am reținut câteva particularități care m-au ajutat să-mi formez o imagine de ansamblu asupra nivelului relativ ridicat de predare și de învățare a slovei în școlile aflate în mediul rural, acum mai bine de un secol, chiar dacă spațiile de învățământ erau amenajate atunci, așa cum am mai amintit, destul de sumar. De cele mai multe ori, în casele mari ale unor săteni mai înstăriți.

Învățătorul Gheorghe I Popescu (Cucoianul)
cu soția Ilinca

Gheorghe I. Popescu
(învățător, 1869-1931)

Fiul lui Ion Gh. Popa sau Popescu (Ion al popii) și al Iordanei, originară din Aref-jud. Argeș, a fost absolvent al Școlii Normale din Bârlad. Fiind, de loc, din satul Cucoiu, i se mai spunea și „Cucoianul”⁸¹.

A fost căsătorit cu Ilinca, fiica lui Mihail I. Rouă din Titești, fiind tatăl copiilor Mihai și Costică Popescu deveniți, la rândul lor, învățători în satul Titești.

⁸¹ Vlădescu, Liviu-Ion, Vlădescu, Florea – *Monografia școlilor Comunei Titești*, Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea, 2014, p.58

Mihail Gh. Popescu (Mihai, învățător)

A fost căsătorit cu Lucia Popescu (Lucica, fiica lui Constantin I. R. Popescu, zis Tică al Lincăi) și au locuit peste drum de "Școala de sus", pe *Tărure*.

Dascăl apreciat, a ocupat timp de mai mulți ani funcția de Director al Școlii cu clasele I-VIII din satul Titești, în perioada anilor școlari 1949/50-1963/64.⁸²

Iată, mai jos, un Certificat obținut în anul 1927 de învățătorul Mihail Popescu din Titești, la *Cursul de perfecționare teoretică, lucru manual, desen și educațiune fizică* (ținut la Școala normală din Deva), la disciplinele:

- cartonaj
- mărfuri și pănuși
- frânghierie și împletituri de sfoară
- muzică
- gimnastică

Învățătorul Popescu Gh. Mihail

ROMÂNIA

MINISTERUL INSTRUCCIUNII

Cursul de perfecționare teoretică, lucru manual, desen, muzică și educațiune fizică dela Deva
(5 Iulie-15 August 1927)

No. 86 **Certificat**

Se certifică prin prezentul că D. Mihail Popescu
comuna Titești județul Argeș a urmat cursul de
perfecționare ținut la Școala normală din Deva între 5 Iulie-15 August 1927,
obținând rezultatele următoare:

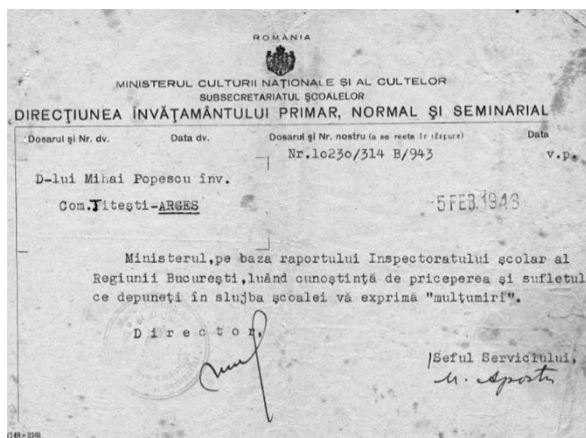
Specialitate urmată	Calitatea	Scandalura Maestrului responsabil
Cartonaj mărfuri și pănuși Frânghierie și împletituri de sfoară	foarte bine bine foarte bine	<i>[Signature]</i> <i>[Signature]</i> <i>[Signature]</i>
Muzică	bine	<i>[Signature]</i>
Gimnastică	bine	<i>[Signature]</i>

Ministru, *[Signature]* Conducătorii Cursului *[Signature]*

Tip. „Dobrotă” Deva 383-207

Certificat pentru Curs de perfecționare

⁸² Ibidem, p.2178-226

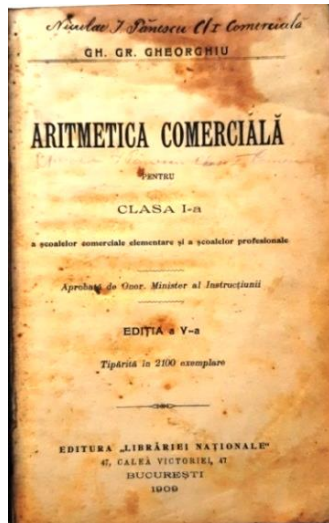
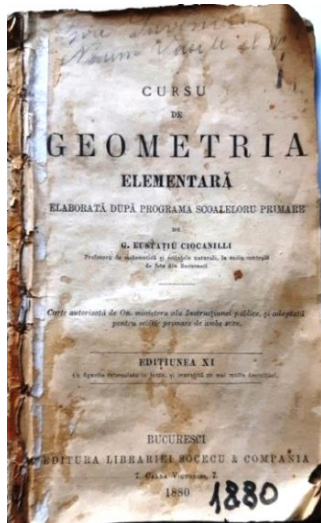
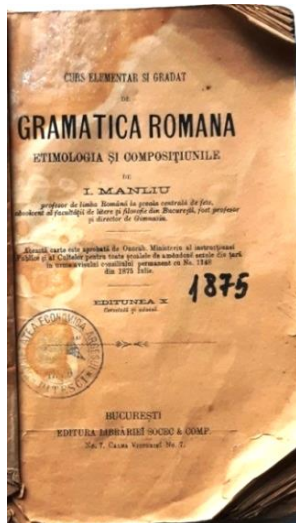
Scrisoare de mulțumire

Activitatea didactică a învățătorului Mihai Popescu din comuna Titești (aparținând atunci de regiunea Argeș) a fost apreciată cu "mulțumiri" în anul 1943 de către Direcțiunea Învățământului Primar, Normal și Seminarial de la vremea aceea.

Învățătorul Mihai Popescu, cu elevi aflați la practica de vară din anul 1960

„Mihai Popescu a fost cineva în satul ăsta... A fost Director de școală, a fost învățător... Și când a ieșit la pensie, nu-l mai băga nimeni în seamă. Îmi spunea, adesea, cu amărăciune în glas: «Aurico, cât ești în treabă, toți te ntreabă! Când ai terminat treaba, nu mai are nimeni nevoie de tine!» Când a murit, la înmormântarea lui au venit doar câțiva săteni. Și câte nu a făcut omul ăsta pentru sat!...” (Aurica Talpoș)

Manuale și caiete școlare expuse în Muzeul satului Titești(1875-1909)

Participând la lansarea cărții *Monografia școlilor Comunei Titești*⁸⁴, am avut prilejul ca împreună cu alți participanți la eveniment să facem un tur al muzeului satului, adăpostit în clădirea vechii școli din localitate. Pentru mine, acela a fost un prilej de aducere aminte a anilor copilăriei mele petrecuți în sat. Un moment cu multă încărcătură emoțională care m-a dus

⁸⁴ Vlădescu, Liviu-Ion, Vlădescu Florea – *Monografia școlilor Comunei Titești*, Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea, 2014.

cu gândul la câteva discuții, purtate pe tema învățământului rural din anii începutului de secol XX, cu câțiva săteni în vârstă.

Popescu Ghe. Constantin (Costică) și soția sa, **Popescu C. Maria**, învățători.

„Eram copil. Eram la școală în clasele I-IV. Făceam școală atunci în clădirea veche din Grui. Director era nea' Mihai Popescu, învățătoru'. A fost un învățător bun, devotat. L-am avut învățător în clasa a III-a, că a fost și în război și numai atunci s-a întors de pe front.

Popescu Maria

Înv. Constantin Ghe. Popescu (Costică) și soția, înv. Maria C. Popescu

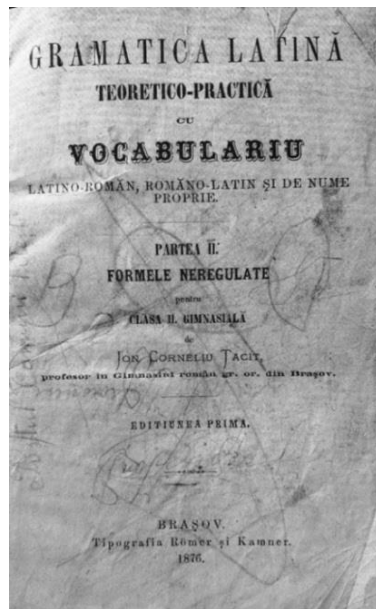
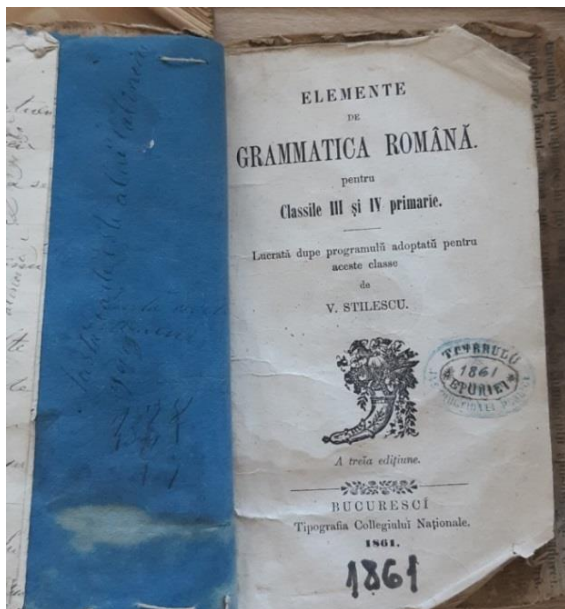
Clasa a II-a am făcut-o cu nea Tică Popescu, învățătoru'. Atunci ieșise el învățător. Mi-amintesc că s-a căsătorit atunci cu Danda și ne-a luat pe toți, toată clasa, și ne-a pus la nunta lui, la masă. Iar noi eram în al nouălea cer de bucurie! A făcut nunta în sat, la casa părintească. Casa asta mare, din centrul satului în care au locuit, ulterior, a fost casa lui Stăncescu și i-a fost dată de zestre cu dotă Dandei, soția lui.

Cum spuneam, clasa a III-a am făcut-o cu învățătoru' Mihai Popescu-tatăl lui Georgică Popescu (pădurarul).

Clasa a IV-a am făcut-o cu cine am apucat: cu preoteasa, cu Encea lui Stăncescu... pentru că învățătorii erau plecați pe front. Și nea Mihai, și nea Costică, și nea Tică... Toți erau plecați pe front! Le-a ajutat Dumnezeu de s-au întors teferi de pe front și și-au continuat activitatea didactică în școală. Iar Encea noastră... ce să zic! Ne punea toată ziua să citim și ea ștrecănea, într-una, la lucrul de mână, stând pironită acolo, la catedră.” (Adela Teleabă)

Elevi ai învățătorului Constantin Ghe. Popescu (Costică), la festivitatea de absolvire a clasei a patra

Carte de gramatică din anul 1861 și Manual de gramatică latină din anul 1876, expuse la Muzeul din Titești

Despre felul subiectiv în care era apreciată, uneori, munca copiilor în școală, Niță Bărăgan din Titești, își amintea:

Nonagenarul Niță Bărăgan

„Când am terminat clasa a șaptea trebuia să merg cu Ghiu Pătru și cu Gheorghică Stănescu la Greblești, pentru susținerea examenului de absolvire. Făceam la școală lucru manual și-i dăduse taticu lui Gheorghe Bălănoiu, care știa tâmplărie, să-mi facă un scăunel cu trei picioare pentru proba de lucru manual. Am stabilit de seara, împreună cu învățătorul Costică Popescu, ca a doua zi dimineața, la ora șase, să ne întâlnim și să mergem împreună, pe jos, la Greblești. Ca să fiu prezent la întâlnire

dimineața, am dormit în noaptea aceea la brutăria de la Defta, pe cuptorul de pâine. Îmi amintesc că tata avea un cârlan vânat, așa... frumos, mare! I-l tot cerea învățătorul Costică Popescu și tata n-a vrut să i-l dea. A doua zi, noi, copiii, am plecat pe jos și am mers împreună până aproape de Boișoara, unde ne-a prins din urmă și învățătorul, care mi-a spus: «Bărăgane, tu nu mai mergi la examen pentru că ai avut multe absențe!» Era adevărat, am mai avut unele absențe de la școală, că aveam și noi vite și tata mă mai trimetea cu vitele la păscut. Am fost mirat doar că învățătorul nu mi-a spus asta mai înainte, ci numai atunci, pe drum... Mai mult chiar, mi-a spus să-i dau lucrul meu manual, scăunelul, băiatului lui Budan al lu' Defta. Lui Ghiță, că așa-l chema! Era fain, scăunelul! Nu am vrut să i-l dau! L-am apucat strâns în brațe și am început să plâng. Și am plecat înapoi, către casă. Am luat-o pe Dealul Mlăcii și am venit acasă, singur. Am bănuț eu că de vină pentru schimbarea bruscă a atitudinii învățătorului nostru era cârlanul ăla frumos, al tatei!

Așa am pierdut examenul acela de absolvire a clasei a șaptea. Din cauza vremurilor care au urmat, mi-am obținut diploma de absolvire dând examen la Brezoi, mult mai târziu, când eram deja Primar în Titești.” (Niță Bărăgan)

Interesantă, din punct de vedere al metodelor folosite în familie pentru educarea "pașnică" a copiilor care manifestau în școli tendința unor derapaje către unele obiceiuri proaste, mi s-a părut o povestioară relatată de Marioara Popescu, din Titești:

„O rudă de-a mea de prin Pitești s-a pomenit cu fata lui că a venit acasă, de la școală, cu un creion. «De unde ai tu creionul ăsta?» a întrebat-o. «Păi... l-am găsit pe jos» – i-a răspuns fata. Altădată, a venit acasă cu o gumă de șters. «Asta de unde este?» a întrebat-o aceasta, din nou. «Am găsit-o în bancă» i-a răspuns iarăși fetița lui. «Păi, cum se face că ceilalți copii își pierd lucrurile lor și numai tu le găsești?». A lăsat-o în pace și s-a interesat când urmau să treacă prin oraș deținuții care mergeau la muncă, legați cu lanțuri de picioare. A făcut în așa fel încât fata lui să stea în față, să-i vadă bine cât de greu mergeau, trăgându-și lanțurile după ei. Fetița, nedumerită și speriată, și-a întrebat tatăl: «Ce-i cu oamenii aceștia, tată? Ce au făcut ei de sunt legați?» Și tatăl i-a răspuns, apăsător: «Au furat. Au furat nimicuri și uite cum au ajuns.» De atunci, fata lor nu a mai pus mâna pe nimic ce nu i-a aparținut!” (Marioara Popescu)

Scoala Elementară din Titești

Comuna Titești

Catologul

Elevilor prezentați la examenul portretat de clasa VII sesiunea Aug. 1952

Comisia -
Constantin Gh. Popescu
Gh. Patrichi
Ecaterina Gh. Patrichi
Maria C. Popescu
Elena M. Popescu

N.Ordin	Numele și Prenumele	Clasa	Materii													Media în Săptămână	Media în Semestrul													
			Știință	Mat.	Limba Română	Limba Maternă	Științe	Geogr.	Cart. + Fizic.	St. Mat.	Chimie	Științe	Științe	Științe	Științe															
1	Constantin Gh. Popescu	VI	6	5	6	6	6	5	5	7	5	5	5	7	7	6	4	5	4	5	6	4	5	7	6	6				
2	Costin Petre	VI	5	5	6	4	5	5	6	5	5	5	5	5	5	7	7	6	4	5	4	5	7	4	5	7	6	6		
3	Cristina N. Elena	VI	4	6	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6	5	7	5	
4	Popescu S. Filofteia	VI	4	5	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	6	5	5	6	5	7	5		
5	Popescu S. Filofteia	VI	5	7	6	5	7	6	8	8	7	7	7	6	8	7	8	8	6	6	8	8	6	6	6	8	8	8		
6	Bărbănuș N. Ion	VI	6	6	6	6	5	5	6	5	5	6	6	6	6	5	8	6	7	6	5	6	4	5	7	4	5	7	8	6

Președinte: *Constantin Gh. Popescu*

Membrii Comisiei: *Gh. Patrichi, Ecaterina Gh. Patrichi, Maria C. Popescu, Elena M. Popescu*

Catolog de clasă (1952)

Popescu C. Constantin (Tică, 1915-1984, învățător)

Mi-a fost învățător în clasele primare. A fost cel care mi-a pus, pentru întâia oară, tocul cu peniță de scris în mână, ajutându-mă să deslușesc primele slove scrise. Mi-a rămas în minte ca fiind un om dedicat profesiei sale. Un om gospodar, de la care am avut multe de învățat. N-am să uit niciodată că, printre altele, am luat primele lecții practice de apicultură cu clasa în stupina dumnealui. Nu am dat atunci, poate, prea multă importanță

acelor ore. Dar ideea că albinele sunt cele mai organizate insecte de pe pământ și că lor le datorăm perpetuarea multora dintre speciile de plante a căror polenizare o fac albinele mi-a rămas întipărită în minte pentru totdeauna. Poate și acesta a fost un motiv pentru care, după mai bine de cinci decenii trecute de atunci, am devenit apicultor.

Ștefan Constanța, colega mea de școală generală, a păstrat cu multă grijă, ani de-a rândul, un document olograf scris de învățătorul Tică Popescu ca și prefață la un început de monografie locală pe care colega mea îl avea în plan, ca proiect de viitor. Mi l-a pus la dispoziție, cu amabilitate, făcându-mi următoarele precizări:

„Prin anii 80 m-am hotărât să scriu o monografie a satului Titești. Am luat legătura cu fostul nostru dascăl, învățătorul Tică Popescu din Titești, pe care l-am rugat să-mi scrie o prefață pentru această lucrare, având în vedere că acesta deținea multe materiale de natură bibliografică legate de sat. Am discutat atunci, cu dânsul, mai multe aspecte legate de lucrarea pe care intenționam să o fac. M-a înțeles și mi-a făcut prefața. Din păcate, datorită profesiei care mi-a acaparat destul de mult din timpul liber, nu am mai reușit să scriu lucrarea. Mi-a rămas însă, de atunci, prefața învățătorului Tică Popescu pe care am păstrat-o cu multă grijă. Mă bucur că ideea mea va fi dusă acum mai departe de tine și mă bucur că, prin ceea ce faci, cuvintele așternute atunci pe hârtie de dascălul nostru, vor prinde viață!” (Constanța Ștefan)

Elevi ai învățătorului Constantin C. Popescu(Tică), la festivitatea de absolvire a clasei a patra

De-a lungul anilor, corpul didactic al școlilor primară și gimnazială din satul Titești a fost unul relativ stabil, format în mare parte din cadre didactice cu domiciliul permanent aflat în localitate. Au fost mai rare situațiile în care din corpul didactic local au făcut parte învățători sau profesori aflați "în trecere" pe la catedrele unor discipline școlare, ca titulari sau suplinitori.

Discutând despre activitatea membrilor corpului didactic al școlilor din Titești din ultimele șase-șapte decenii, desfășurată în scopul ridicării nivelului educativ-cultural al membrilor comunității locale, ar trebui să lăsăm să curgă, pe hârtie, râuri de cerneală!

Munca lor a fost una complexă, a fost benefică și cred că oglindirea rezultatelor efortului comun și al dăruirii lor profesionale se reflectă cel mai bine în rezultatele obținute. Numărul mare de elevi absolvenți care, primind aici imboldul și cunoștințele de bază necesare, și-au continuat mai apoi studiile în școli tehnice, profesionale, licee și facultăți din țară, devenind profesioniști în carierele alese, vorbește de la sine despre asta. Satul se poate mândri cu un număr mare de foști elevi ai școlilor din satul Titești deveniți astăzi medici, profesori, ingineri, tehnicieni etc. O listă detaliată, întocmită în acest sens, poate fi găsită în cartea învățătorului Florea Vlădescu (colectiv autori).⁸⁵

Despre câțiva învățători cu care satul s-a mândrit în anii de început ai școlii am amintit, deja, până acum. Ca un omagiu adus muncii dascălilor care au trudit la școlile din Titești, învățători, profesori sau educatori, aș vrea să mai adaug în listă și alte nume, trecuți în ordine alfabetică, fără a intra în multe detalii legate de activitatea lor profesională.

- **Cazacu Iulian** (n.1959, profesor). A predat Educație Fizică, Matematică și Muzică, în perioada anilor 1980-1985.
- **Ciutacu Emilia** (profesor).
- **Călinoiu Ana** (Ioneta, n.1959, maistru instructor S.A.M / Școala de Arte și Meserii).
- **Călinoiu Mihail** (Mișu, n.1949, profesor Fizică-Chimie). A fost Director în perioada anilor școlari 1989/90-1997/98.
- **Daneș Grigoriță** (profesor Limba Română). De loc, din Căineni. În Titești a stat în gazdă la Dumitru Sporiș, la Troiță.
- **Daneș Viorica** (n.1946 în Titești, învățător în Bratovești).
- **Dănălache Radu** (1926-1977, profesor suplinitor-Matematică).
- **Dobrițoiu Virginia** (profesor).
- **Hereșanu Ion** (profesor, a predat în anii școlari 1959/60-1961/62)

⁸⁵ Vlădescu, Liviu-Ion, Vlădescu Florea – *Monografia școlilor Comunei Titești*, Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea, 2014., p.143-150

- **Iliescu Ioana**
- **Jilavu Maria** (n.1942, educator)
- **Leca Maria** (profesor, a predat în anii școlari 1956/57-1958/59).
- **Marin Augustin** (n.1931, profesor de Matematică, a predat în anii școlari 1952/53-1955/56).
- **Marin Aurelia** (n.1934, profesor de Limba română, a predat în anii școlari 1952/53-1955/56).
- **Mutu Nicolae** (profesor, Director în perioada anului școlar 1974/75-1975/76).
- **Necșuleu Ion** (profesor Matematică)
- **Negrea Ion** (Mielu, n.1945, profesor Limba Română).

Cadre didactice din Titești

Notă: În fotografia alăturată îi regăsim pe mai mulți membri ai corpului didactic al Școlii generale din Titești, respectiv (de la stânga la dreapta și de jos în sus):

- **Prof. Teleabă Vasilica**
- **Prof. Ghiță Maria**
- **Prof. Paroș Tia**
- **Prof. Popescu Iuliana**
- **Înv. Popescu C. Constantin (Tică)**
- **Înv. Vlădescu Maria (Oara)**
- **Prof. Ristea Maria (Orița)**
- **Preot/Prof. Teleabă Mihai**
- **Înv. Vlădescu Ion**
- **Prof. Niculescu Mihai**
- **Tehn. Daneș Nicolae (Nicușor)**
- **Șerban Nicolae**
- **Înv. Vlădescu Florea**
- **Prof. Dănălache Radu**

• **Niculescu Mihai** (n.1947, profesor Educație Fizică și Sport). A fost Director al școlii în perioadele următorilor ani școlari: 1980/81-1988/89; 1998/99-2005/06; 2008/09-2011/12.

- **Niculescu Viorica** (n.1953, , învățător). Născută Oprea, în Drăgășani.
- **Patrichi Gheorghe** (profesor în anul școlar 1951/52)
- **Patrichi Ecaterina** (profesor în anul școlar 1951/52)
- **Pătru Mihai** (Ițu, n.1951, profesor Matematică).
- **Penciu Gheorghe** (profesor Geografie). A fost, de loc, din Polovragi.

- **Penciu Veta** (profesor Limba Franceză). Familia Penciu a locuit în Titești în perioada anilor 1977-1985. Au fost profesori apreciați atât de săteni, cât și de colegii lor din școală.

- **Perian Dumitru** (profesor, Director în perioada anului școlar 1973/74)

- **Popa Gheorghe** (Gheorghiiță, n.1953, profesor Istorie)

- **Popescu Costel** (Telu, 1953-2019, profesor Istorie)

- **Popescu Daniela** (profesor)

- **Popescu Gogu Gigi** (Gigel, n.1955, învățător)

- **Popescu M. Ion** (Nelu, profesor Geografie/Biologie)

- **Popescu Mariana** (profesor Chimie în perioada 1966-1968)

- **Popescu Ion** (profesor)

- **Popescu Iuliana** (fiica înv. Tică Popescu, a fost profesor suplinitor în Titești)

- **Popescu Iustina** (n.1958, învățător, soția lui Telu Popescu)

- **Ristea Dumitru** (Titel,1939-2006, profesor). A fost Director în perioada anilor școlari 1964/1965-1972/1973. Un profesor exigent, apreciat pentru calitățile sale intelectuale.

- **Ristea Maria** (Orița,1943-2019, profesor Limba română). Născută Niculescu, în Titești, a fost soția profesorului Dumitru Ristea și sora profesorului Mihai Niculescu.

- **Roman Silviu** (profesor Matematică).

- **Simeanu Nicolae** (Nicu, profesor Fizică-Chimie). A stat în gazdă la Nel Șofâlcă.

- **Stan Nicolae** (profesor Biologie/Geografie).

- **Ștefan Mirela** (profesor Matematică).

- **Teleabă Filofteia** (Tiuța, învățător).

- **Teleabă Emil** (Mielu, n.1944, profesor).

- **Teleabă Mihai** (n.1937, preot/profesor). De numele preotului Mihai Teleabă se leagă câteva realizări notabile. În anul 1991, preotul a pus piatra de temelie a noii biserici din sat cu hramul "Adormirea Maicii

Prof. Dumitru Ristea, Mielu Negrea, Mișu Călinoiu, Mihai Șerban (secretar)

Domnului”, construcția fiind finalizată în anul 2003, când a fost sfințită. De asemenea, intuind importanța unei vechi inscripții găsite pe un bolovan descoperit în apropierea noii biserici din localitate, s-a implicat în conservarea acesteia. Mai târziu, cu sprijinul autorităților locale și al unor specialiști în domeniu, s-a dovedit că inscripția respectivă avea o mare valoare istorică, traducerea textului confirmând faptul că aici, pe meleaguri loviștene, se află „leagănul independenței Țării Românești”⁸⁶

Profesorii Emil Teleabă (Mielu), Vasilica Teleabă, Mihail Călinoiu (Mișu)

Prof. Emil Teleabă și orchestra de mandoline a Școlii Generale Titești

⁸⁶Dr. Ionițescu, Constantin, *Țara Loviștei. Titești. Posada 1330*, Editura Rotipo, Iași, 2019, p.1

• **Teleabă Vasilica** (n.1945, profesor Istorie. A predat începând cu anul școlar 1962/63, până când s-a pensionat.). Născută Nicolescu, în Racovița. Este soția Preotului Mihai Teleabă. Mi-a fost profesor în ciclul al II-lea al Școlii generale absolvite în Titești. După evenimentele din anul 1989, a fost Primar în Titești, pentru o perioadă scurtă de timp.

• **Udrea Nicolae** (Nicu, profesor Matematică).

• **Vinereanu Ioana** (profesor Matematică). Căsătorită în Copăceni.

• **Vlădescu Ion** (Nolică, 1933-1944, învățător). Nolică a fost unul dintre cei opt copii ai familiei Vlădescu Ioana (1916-1961) și Nicolae (1912-1979) din Titești. O parte dintre aceștia au devenit, ulterior, cadre didactice în localitate. A absolvit Școala Normală de băieți în Sibiu, în anul 1952. A funcționat 1 an la Mlăceni-comuna Perișani, 6 ani la Bratovești și apoi, până în anul 1994, când a decedat, la Titești. Urma ca în toamna aceluiași an să se pensioneze! Nu a mai apucat să o facă.

Înv. Ion (Nolică) Vlădescu, alături de elevii săi (1971)

• **Vlădescu Minodora** (învățător, 1971/72-2001/2002).

• **Vlădescu Maria** (Oara, n.1937, învățător, soția lui Nolică Vlădescu. Născută Mărcoiu, în Titești). A terminat Școala Pedagogică în orașul Sibiu în anul 1955, cu media 10. A fost repartizată într-o comună din Regiunea Cluj. Ulterior, s-a transferat în județul Vâlcea.

A funcționat în primii 2 ani la școala din Spinu-Perișani, apoi 3 ani la Bratovești. În anul 1960, prin căsătorie, a venit la școala Titești și, întemeindu-și o familie, a rămas în sat. În școală a predat până la pensionare, în anul 1994.

A obținut, pe lângă definitivat, care era obligatoriu, și gradele didactice II și I, care erau facultative.

„Îmi amintesc cu drag și nostalgie de anii petrecuți la școala Titești. Fiind fiică a satului, școala era în ușa casei noastre. Aveam la școală condiții bune, un colectiv de colegi armonios. Se integrău repede în colectiv și cei care erau noi veniți în școală. Școala era plină de copii. La clasele I-IV eram patru învățători. Intram cu drag în clasă, fiind așteptați de 30 de copii. Mi-au trecut prin mână copii buni și foarte buni...

La Titești, am predat 5 ani la 2 clase (simultan), apoi la câte o clasă. Câțiva dintre elevii pe care i-am învățat sunt: Mohanu Gheorghe, Lupu Mihai, Mărcoiu Luminița, Vlădescu Oana, Vlădescu Florin, Teleabă Diana, Călinoiu Cătălina, Niculescu Viorelia, Negrea Remus etc.

Noi, cadrele didactice, organizăm serbări foarte frumoase pe scena Căminului Cultural, a cărei sală era mereu arhiplină. Dădeam serbări frumoase atât noi, cadrele didactice, cât și cu copiii. Formațiile de dansuri populare erau nelipsite de pe scenă. Colegul nostru Cazacu Iulian, care în acel timp predă muzica, a format o orchestră cu copii care cântau la mandoline. Pe vremea aceea se făcea învățământ de calitate. Astăzi școala are un număr mic de copii. Cadrele didactice se adaptează condițiilor de astăzi.

Meseria învățătorului este frumoasă, nobilă, înălțătoare, cum nu e alta sub soare, dar necesită să ai pregătire, dăruire, chemare și dragoste de copii”.
(Oara Vlădescu)

- **Vlădescu Florea** (1945-2017, învățător). Fiu al satului cu dragoste pentru ceea ce a însemnat istorie, tradiții și obiceiuri locale. Fiind deprins cu mânuirea condeiului, prin prisma profesiei alese, s-a ostenit să ne lase moștenire spirituală gândurile sale, adunate laolaltă în câteva cărți scrise cu multă dăruire de sine.

- **Vlădescu Doina** (n.1945, învățător, soția lui Florea Vlădescu. Născută Manda, în Boișoara).

- **Vlădescu Gheorghe** (Gogu, n.1949, profesor). Gogu Vlădescu a absolvit Liceul Vasile Roaită din Vâlcea, apoi Facultatea de Psihopedagogie la Cluj. Profilul principal al profesiei sale este legat de corectarea defectelor de vorbire, cel secundar fiind Limba Română. A fost Director în perioada anilor școlari 1976/77-1979/80.

- **Vlădescu Nicolae** (Lae, 1942-2006, profesor, Matematică). A fost, la începutul carierei sale didactice, profesor de Matematică în Titești. Ulterior, s-a mutat ca profesor titular de Matematică, la Liceul Pedagogic Rm. Vâlcea. A fost, pentru o vreme, inspector școlar.

- **Zamfir Tiberiu** (n.1957, profesor suplinitor).

De la stânga la dreapta: profesorii Dumitru Ristea, Vasilica Teleabă, Gogu Vlădescu, Mihai Niculescu, Mișu Călinoiu, Gheorghe Penciu

Ar mai trebui amintite aici numele unor persoane care, făcând parte din personalul auxiliar al școlilor, și-au adus aportul la desfășurarea normală a activităților în cadrul școlii.

În lista prezentată ar mai putea fi adăugate și alte nume. Parafrazându-l pe istoricul Nicolae Iorga și, fără a nedreptăți pe cineva, am considerat că persoanele de mai sus, prin activitățile didactice desfășurate în Titești "au lăsat o dâră din aurul lor pe piatra aspră a vieții" în anii în care, prin munca și dăruirea lor, modelând caractere, au format OAMENI!

Grădinița cu program normal din Titești

Perioada copilăriei, în special perioada primilor ani de viață petrecuți alături de părinți, prin legăturile afective și de încredere, de iubire necondiționată, stabilite în cadrul familiei, are un impact major asupra vieții adultului de mai târziu. Este perioada în care copilul își dezvoltă capacitatea de a gândi, de a se exprima, de a-și așeza și consolida bazele unui sistem de valori autentice. Grădinița a avut și va avea, mereu, un rol important în formarea și modelarea comportamentului copilului de la vârste fragede.

La grădiniță, copilul descoperă un alt tip de relație cu un adult care nu mai este parte din familie. Este momentul în care copilul învață să accepte și alte opinii, ale celorlalți copii din colectivitatea din care face parte.

Am avut parte, în Titești, de un nivel bun al pregătirii preșcolare datorat, în mare parte, calificării profesionale înalte a educatoarei mele de atunci, Maria Jilavu.

Maria Jilavu - educator

Atunci mi-am format primele deprinderi legate de îngrijirea ținutei (a uniformei școlare), de igiena personală, de comportamentul în grup. Politețea, bunul simț, toleranța și acceptarea opiniilor celorlalți copiii au fost primele mele noțiuni învățate acasă, în mediul familial în care m-am născut, consolidate apoi la grădiniță cu sprijinul și sub îndrumarea educatoarei Maria Jilavu.

Născută în familia Teleabă din Titești, Maria a absolvit un liceu pedagogic și a ocupat, ulterior, postul de educator la grădinița Școlii generale din Titești. Prin căsătorie a devenit soția medicului Gheorghe Jilavu. Au format împreună un cuplu, fiecare dintre soți punându-și în slujba sătenilor și a copiilor acestora întregul lor efort și priceperea profesională de care au avut parte.

Cunoscând bine zona Țării Loviștei mustind de atâta istorie, Maria Jilavu și-a obținut în anul 1987 gradul I în învățământ cu lucrarea metodicostiințifică intitulată „*Formarea reprezentărilor moral-patriotice la vârsta preșcolară prin folosirea elementelor de istorie locală*”.

Nu este de mirare că mulți dintre preșcolarii de atunci, deveniți mai târziu adulți îndrăgostiți sau pasionați, la rândul lor, de istoria locală au dus mai departe munca de cercetare începută de predecesori de-ai lor. Așa au fost puse de curând, prin efort comun, bazele Muzeului satului Titești de către câțiva localnici pasionați.

Într-un editorial al ziarului "Orizont" din martie 1975, făcând referire la felul în care arătau atunci grădinițele din mediul rural, în articolul „*S-au redeschis grădinițele de copii la sate. Și totuși... cum?*” autorul articolului menționa că «*La Titești, de exemplu, grădinița nu este cu nimic mai prejos decât o grădiniță din cele mai bune ale municipiului*».

De-a lungul anilor, de educația preșcolară din Titești și pregătirea lor pentru contactul cu slova primului an de școală generală s-au mai ocupat și alte educatoare. Le-aș aminti aici pe:

- **Brădeanu Lucica** (n.1952 , educator).
- **Negrea Aurica** (Rica, n.1956, educator). A fost educator la grădinițe din mai multe localități loviștene: Găujani, Titești, Cucoi, Bratovești). S-a pensionat, fiind educator în Titești.
- **Vlădescu Tudorina** (Dorina, n.1951, educator, soția lui Gogu Vlădescu. Născută Șerban, în Bratovești). La începuturile activității sale profesionale a lucrat timp de doi ani la Bratovești. După căsătorie, începând cu anul 1971, a fost educator în Titești. Dorina Vlădescu este soră cu Nicolae Șerban din Titești (de Sub Mlacă).

Tudorina Vlădescu - educatoar (1986)

Construcția clădirilor școlilor din Titești s-a făcut cu destul efort fizic și material depus de săteni și de către autoritățile administrației publice locale din vremurile acelea.

Așa cum rezultă din tabelul și chitanța eliberate în luna mai 1949 de către *Comitetul de construcție al noului local de școală* ("Școala de jos"-n.a.), din donațiile provenite de la locuitorii satului care au primit porumb, cu sprijinul primăriei locale, pentru construcția localului școlii s-a strâns suma de 20.000 lei. Porumbul distribuit atunci locuitorilor satului provenea de la „Moara Poporului” Stolnici-Argeș, conform unei facturi întocmite la data de 6 mai 1949, pentru cantitatea de zece tone „porumb uium moară pentru populația săracă din comuna Titești, Plasa Lovișteea, județul Argeș”.

Chitanță

CHITANȚA Nr. 10

Nr. _____ din ziua de _____ din anul _____

Subsemnatul, _____

de la _____

pentru suma de _____

Cuțorii care au primit porumb.

Total: 20.000.

Adresă în vîrstă și în loc: _____

Anul 1949 luna _____ ziua _____

Sutaute

ce li daua miei est
 mie au primit de la
 de porumb din luna
 pentru mehisul de
 u chii satul Titești
 rgeș. - *M. Vlădescu*
 u primit. *Jun 01, 1949*
 u sa fata uoacina

Notă: 15 Iunie 1949.

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Cantitate	Valoare
12	Ștefan Ștefan	2	215
13	Ștefan Ștefan	10	1450
14	Ștefan Ștefan	2	215
15	Ștefan Ștefan	4	510
16	Ștefan Ștefan	4	510
17	Ștefan Ștefan	2	215
18	Ștefan Ștefan	10	1450
19	Ștefan Ștefan	10	1450
20	Ștefan Ștefan	1	145
21	Ștefan Ștefan	5	725
22	Ștefan Ștefan	3	435
23	Ștefan Ștefan	5	725
24	Ștefan Ștefan	5	725
25	Ștefan Ștefan	6	870
26	Ștefan Ștefan	2	215
27	Ștefan Ștefan	3	435

MOARA POPORULUI
 STOLNICI ARGEȘ

Stolnici 6 Mai 1949

FACTURA Nr. 121

D-lui *Primăria Com. Titești - Plasa Lovișteea Jud. Argeș.*

Pentru următoarele:

Nr. crt.	Specificarea	UNITAR		TOTAL
		Lei	Lei	
10000	zece tone porumb uium moară pentru populația săracă din com. Titești Plasa Lovișteea Jud. Argeș.			
	cefra alocari		6	60.000
	Totale lei			65.400

Adresa școlii: _____

M. Vlădescu

Tabel cu donații făcute de săteni

Amenajarea terenului de sport
al "Școlii de sus" din Titești

Cum am mai amintit, ca urmare a creșterii numărului de copii din cele trei sate ale comunei Titești, pentru școlarizarea acestora a fost construit un nou local de școală, ridicat între anii 1963-1966. În vorbirea curentă locală, construcția a fost numită "Școala de sus", pentru ca identificarea clădirii să poată fi făcută mai ușor, în discuțiile purtate între săteni pe tema localurilor de școală din sat.

După construirea localului "Școlii de sus" din Titești, continuarea lucrărilor de amenajare a spațiilor interioare și exterioare s-a făcut și cu sprijinul elevilor, animați de dorința îmbunătățirii cadrului de desfășurare a activităților lor didactice, în școală și

în afara școlii. Și cum elevii își doreau un loc pentru mișcare în aer liber, numai al lor, nu au stat prea mult pe gânduri când a fost vorba să dea o mână de ajutor la amenajarea terenului de sport al școlii. Au pus mâna pe târnăcop și pe lopată și după un efort concertat, muntele de pământ aflat în curtea școlii nou construite a dispărut!

„Asta se întâmpla prin anii 1976-1980. Eram profesor de Educație Fizică și Sport la Titești. Maidanul de până atunci, din curtea școlii, ne împiedica să facem sport în aer liber. Așa că ne-am mobilizat și, cu sprijinul băieților din clasele mai mari, muntele de pământ din curtea școlii a fost mutat, locul rămas devenind terenul de sport al școlii. (Prof. Mihai Niculescu)

Acela a fost un început. Ulterior, lucrările de amenajare a terenului de sport din curtea "Școlii de sus" au continuat. Terenul a fost împrejmuit cu gard și plasă înaltă de protecție, suprafața de joc a fost acoperită cu material sintetic, s-au făcut marcaje etc. În ultimii ani, terenul a fost dotat și cu o instalație nocturnă de iluminat, lucrări realizate cu finanțare obținută prin GAL-Țara Oltului.

În zilele noastre, am putea crede că modul acesta de îmbinare a activităților desfășurate în sălile de clasă cu munca fizică, desfășurată în aer liber, practică sub diferite forme, contrazice unele principii de bază ale învățământului modern, de astăzi. Din punctul meu de vedere, modul acela de îmbinare a activităților intelectuale desfășurate în sălile de clasă cu activitățile fizice, desfășurate în aer liber, au constituit pentru generațiile

anterioare de elevi, din care și eu am făcut parte, temelia aplicării în viața reală, de zi cu zi, a enunțului dictonului latin *"Mens sana in corpore sano"*!

Să ne amintim doar de orele de practică agricolă petrecute la cules de porumbi, la plantatul puiștilor în pădurile din jurul satului, la activitățile de recoltare a plantelor medicinale etc. La modul în care, socializând în acele condiții de muncă cu cei din jurul nostru, învățăm ce înseamnă într-ajutorarea, dăruirea de sine, generozitatea, învățăm să comunicăm între noi, să fim toleranți, să fim îngăduitori...

Eu, unul, îmi amintesc cu plăcere de acele vremuri!

Cadre didactice din Titești, într-o pauză, la muncile agricole

Cârciumile satului

Centrul satului a reprezentat dintotdeauna locul de întâlnire sau... de popas "de-o clipă" al sătenilor. Mai ales în zi de sărbătoare! Fie că socializau, fie că puneau la cale treburile obștii sătești, fie că încingeau o horă! Ieșeau sătenii duminica de la biserică, îmbrăcați frumos în haine de sărbătoare și se opreau "la monument". Se opreau în centrul satului, pe locul pe care a fost construit un monument din piatră și marmură, ridicat în memoria eroilor căzuți la datorie, în luptele purtate în zonă în timpul celui de-al doilea război mondial. Sătenii așezaseră în jurul monumentului câteva bănci din lemn și se opreau acolo să-și mai tragă sufletul nițel. Mai ales bărbații, care aveau mereu chestiuni importante de discutat, fie că era vorba de administrarea pășunilor comunității locale, rămase uneori necurățate primăvara, fie că era vorba de stabilirea zilelor de îmbăiere a oilor satului, fie că era vorba de urcatul oilor la munte... În fiecare duminică aveau ceva de lămurit, de pus la cale.

„Unde este astăzi casa lui Mișu Rouă, a fost o casă veche, a lui Jean Rouă. I-a rămas moștenire lui Costică Rouă... și mai târziu, lui Mișu Rouă, fiu-său. Acolo era, pe vremea când eu eram nemăritată, o cârciumă... Acolo se organizau atunci hore în sat. Acolo mergeam și eu la joc. La cârciuma lui Jean. Au mai fost și alte cârciumi în sat. Una a fost la Fetelea, unde proprietar era Ionel Fețeanu, cu Fețeanca lui a bătrână . Ei au avut o fată, pe Niculina. Au măritat-o cu Fetelea din Greblești și ei au ținut, o vreme, cârciuma. Au murit și el, și ea. Copiii lui Fetelea au vândut casa lui Petrică Fețeanu. A mai fost o cârciumă la Niță al lu' Lae (în casa în care locuiește acum Gheorghe al lu' Niță). Legat de casa aceasta, au circulat de-a lungul timpului fel de fel de povești, printre care și cea referitoare la solicitarea făcută de proprietar să-și acopere casa cu monezi din metal prețios. Învățătorul Florea Vlădescu a redat povestea asta în cartea sa, Monografia satului Titești.” (Aurica Talpoș)

Cârciumile satului au fost locul în care oamenii, înecându-și amarul gândurilor lor în aburii alcoolului, își găseau alinarea. Uitau, preț de câteva ceasuri bune, de greutățile vieții lor.

Cârciumile satului au fost locul în care gurile unora, slobozite din încătușarea lor de alcool, depănau povești cu iz suprarealist, lăsându-i pe ceilalți, din jurul lor, cu gura căscată!

Cârciumile satului au fost locul în care se puneau la cale afaceri, dar și locul în care se pierdeau bani sau bunuri materiale.

„Pe vremuri, oamenii stăteau în cârciumă și jucau cărți. Jucau și de multe ori își pierdeau banii acolo. Pentru a continua jocul, puneau la bătaie câte o bucată de pământ. Se spune că cei care se trag din neamul lui Gună... din

neamul lui Vasile al lui Gună, din Titești... au fost printre cei mai bogați oameni din sat... Au avut foarte mult pământ, dar l-au pierdut la jocul de cărți. (Mihai Niculescu)

Aburii alcoolului le întunecau mințile celor care uitau de numărul paharelor date peste cap!

„...îmi povestea Mama Venuța (Văcăruș Venuța - n.a.) că soțul ei, Iorga Văcăruș, atunci când mergea într-o cârciumă și se îmbăta, avea obiceiul să le lipească timbre pe fruntea celor care intrau în cârciumă după el. Ca, mai apoi, să le dea de băut. Așa-i marca el pe cei pe care voia să-i cinstească. Asta era boala lui!” (Gigi Talpoș)

Centrul satului a mai avut, cu ani în urmă, un loc de popas al sătenilor la doar câțiva pași de monument. Era Hanul lui Nae Angelescu, căsătorit cu Marioara. Nu-mi mai amintesc această cârciumă, dar în copilărie am auzit destule povești țesute în jurul acesteia și al evenimentelor petrecute acolo. Nae Angelescu a avut patru copii. Mi-l amintesc bine pe "Mutu", unul din copii acestuia născut cu un handicap: nu putea vorbi decât articulând câteva sunete guturale. O altă particularitate a fizionomiei sale, care m-a determinat să-i rețin bine chipul, a fost culoarea diferită a ochilor săi: un ochi verde, celălalt căprui. Eram copil când "Mutu", de altfel bărbat în putere, lua la pas ulițele satului în căutarea unor activități ocazionale din care să câștige un ban cinstit! După decesul părinților Nae și Marioara Angelescu, s-a ales praful de cârciuma lor. Terenul a fost cumpărat de la moștenitorii acestuia de către Marioara și Ionel Popescu (Rizoc) din Titești care și-au ridicat pe acel teren o casă, aflată încă în stare bună de conservare. După decesul soților Marioara și Ionel Popescu clădirea respectivă a fost înstrăinată de către moștenitoarea acestora autorităților locale, devenind în zilele noastre sediu al poliției.

În ceea ce-l privește pe "Mutu", acesta și-a petrecut ultimii săi ani din viață în grija familiei lui Aurel Lazăr (Aurel din Bărâce). Într-un fel, relația dintre Aurel Lazăr și "Mutu" a fost una de reciprocitate: "Mutu" îl ajuta pe Aurel la multe dintre activitățile sale zilnice, la transportul echipamentelor de proiecție a filmelor, din sat în sat, iar familia Lazăr îi asigura acestuia cele trebuincioase traiului. Mai târziu, familia uneia dintre fetele lui Aurel Lazăr, stabilite în Vâlcea, i-a asigurat acestuia un trai decent și o înmormântare creștinească într-un cimitir din Râmnicu Vâlcea. Fără pretenții materiale sau financiare! Pur și simplu ca recunoaștere morală a sprijinului pe care "Mutu" l-a acordat familiei Lazăr!

La câțiva pași de Hanul lui Nae Angelescu, în centrul satului, se afla Hanul lui Nae Lungu. Clădirea a fost bine conservată și a rezistat până astăzi. În zilele noastre a fost achiziționată de familia Dănălache din Titești, fiind folosită ca spațiu comercial.

Clădirea hanului lui Nae Lungu din Titești, în perioada interbelică
(fotografie Nica So.- Photo historia)

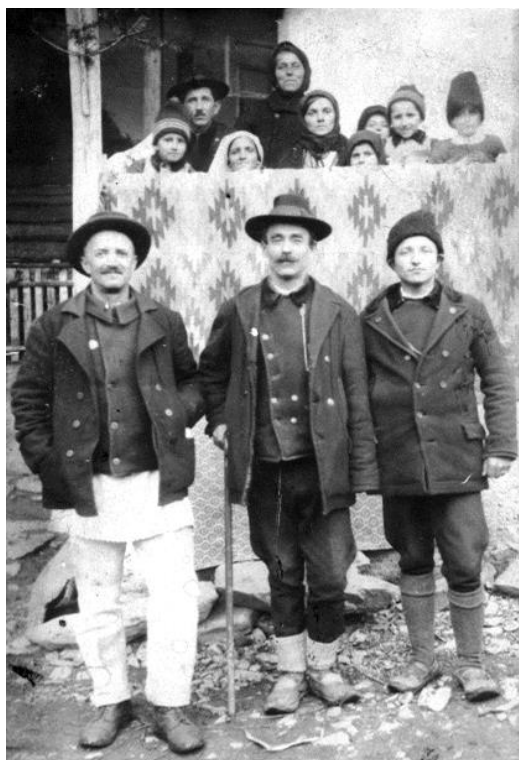

Clădirea hanului lui Nae Lungu din Titești, în prezent

La hanul lui Nae Lungu, în perioada interbelică
Printre săteni: Licsandru Bălănoiu, Dinu Mărcoiu și Diță Petrescu

„Pentru că nu sunt născută aici, în sat, nu-mi mai amintesc prea multe despre hanurile din Titești, pentru că nu le-am mai apucat. Mi-amintesc doar de vremea când Cîmpoacă era căprar în sat și își ținea caprele în clădirea în care a fost, odată, hanul lui Mărcoiu, pe locul pe care se află acum clădirea Primăriei. Era o clădire cu sala până-n drum. Și tot așa, a mai fost o prăvălie cu cârciumă, pe locul pe care se găsește acum gospodăria familiei Telu Popescu. Mai târziu, a fost o prăvălie și la Nicușor Vlădescu. Dar clădirile vechi au fost acolo, la Niță al lu' Lae, unde-și ținea Cîmpoacă caprele.” (Marioara Popescu)

Dinu Mărcoiu, Rizea Popescu,
Ionel Popescu (Rizoc)

Șezătorile

Șezătorile erau tradiții rurale pe care tinerii din ziua de astăzi, din păcate, nu au mai apucat să le cunoască iar bătrânii satului, atâția câți au mai rămas, și le amintesc cu nostalgie. Ele reprezentau, de fapt, un mod de socializare între oameni și un mod de răspândire a cunoștințelor acestora.

Șezătorile se țineau, prin rotație, la câteva familii din sat, cât era iarna de lungă!

„Când eram necăsătorită, mergeam în sat, la șezători. Mergeam, iarna, în fiecare seară, cu lucrul la șezătoare. Unele fete torceau, altele coseau cu iglița, altele făceau gheme, depănând la vârtelniță lână sau bumbac. Veneau acolo și băieți. Făceam hore împreună. Făceam gogoși, făceam păsat și fierbeam boabe de porumb. Făceam câte o căldare mare de păsat! Ce era, de fapt, păsatul? Erau boabe de porumb măcinate mai mare, așa, ca boabele de grâu. Îl fierbeam bine până se îngroșa și se făcea bun, bun!... Îl îndulceam cu zahăr, mai adăugam uneori și niște nucă... Ce bun era!... La fel făceam cu boabele de porumb, fierte. Le fierbeam bine, bine, până când "plesneau" crăpându-se și la fel ca la păsat, adăugam puțin zahăr și nucă... Făceam și gogoși. Se adunau atunci la șezători și băieți și fete... și ne cinsteam unul pe celălalt.” (Aurica Talpoș)

Tot despre șezătorile din Titești, despre cadrul propice învățării unor așa-zise jocuri de societate în aceste șezători mi-a vorbit și Ionel Lazăr, un alt locuitor (ceva mai tânăr!) al satului Titești:

„Când aveam vreo 14 ani, iarna se făceau șezători în sat. Erau trei locuri în sat în care se făceau șezători... Era o șezătoare la Tică din Mărăcini, pe Tărure, una la „Rusalima”, că așa-i ziceam noi femeii, și o alta la „Burlăcica”, Sub Mlacă. Cât era noaptea de mare umblam prin șezătorile alea și acolo făceam și repetițiile colindelor... Mai mergeam la șezători și prin alte sate și ne-ntorceam, apoi, în satul nostru. Erau femei în șezători care torceau lână, împleteau ciorapi sau făceau pulovere... Și se făcea joc... Îi aveam pe Ilie Lupu, pe Ion Eftenaru care cântau cu fluierul, mai veneau Nelu Savu și Tică Brănescu, cu acordeonul... Se făceau jocuri, se încingeau hore... Se mai făceau în șezători jocuri din astea, bătrânești... De exemplu, cei mai în vârstă ziceau că te învață cismăria! Priceput la asta era Tică din Mărăcini! Te învăța cum să faci și să dregi și dacă nu erai gata la timp, îți dădea câte una cu ciocanul peste mâini sau peste picioare! Se făcea mult haz pe seama asta! În șezători preparam înghețată. Iernile erau grele atunci, nene! Aduceam gheață, cu săniile, de la Lace. De două palme era gheața de groasă! Aducea fiecare câte ceva din cele de trebuință pentru înghețată: ouă de casă, lapte, vanilie... Se amestecau toate astea într-un vas care se așeza apoi într-un hârdău mare. În

jurul vasului, în hârdău, se punea multă gheață și apoi amestecam, pe rând, conținutul vasului până când se închegau toate alea... Era o minune! Mai făceau femeile și păsat, în șezători..." (Ionel Lazăr)

Școala veche din Grui, fiind una dintre clădirile mai mari ale satului, era folosită în perioada anilor 50-60, de asemenea, ca loc de întâlnire al sătenilor în șezători.

„Am mai prins și eu școala veche, din deal. Acolo se dădeau filme. Acolo se făceau și baluri. Aveam vreo 10-11 ani când o însoțeam la baluri pe Ani, sora mea mai mare, că nu o lăsau părinții să meargă singură la bal. Stăteam acolo în clasă, lângă o sobă mare de cărămidă și moțăiam. Mai și adormeam, uneori, lângă sobă. Ilie Burcea și Petrică Daragiu erau muzicanți la balurile care se țineau acolo. Mai cânta la baluri cu acordeonul Nelu Savu și, mai târziu, tot la acordeon, cânta și Tică Brănescu." (Andrei Mihai)

Pe Tică Brănescu l-am cunoscut bine. Era cu câțiva ani mai în vârstă decât mine. Am avut prilejul să-l aud cântând de nenumărate ori, la țambal sau la acordeon. Uneori, interpretând vocal câte o baladă sau o doină, se acompania singur la aceste instrumente. A fost unul din lăutarii satului care ne-au încântat copilăria cu muzica sa. După decesul acestuia survenit în anul 2020 m-a surprins, în mod plăcut, mărturia unui tânăr care, deși nu a locuit în Titești, își are rădăcinile adânc înfipite în glia lovișteană. Este vorba despre Mihai Lupu (Mihăiță), un tânăr din Vâlcea ai cărui părinți, de-o generație cu mine, s-au născut în Titești. Mihăiță Lupu locuiește în București de 15 ani. A fost masterand al *Central European University*, în Budapesta. Printr-un proiect pe care l-a inițiat în anul 2013 susține, pe lângă bibliotecile publice din țară, și bibliotecile publice din județul Vâlcea. Deși nu a locuit efectiv în Titești, prin faptul că și-a petrecut mare parte din vacanțe aici, în satul părinților săi, prin faptul că se implică și susține activ viața cultural-educativă de aici, Mihăiță Lupu poate fi considerat fiu al satului!

La rândul lor iubitori ai istoriei și tradițiilor locale, le-au insuflat fiului lor dragostea și prețuirea față de locurile lor natale și față de oamenii acestor locuri despre care Mihăiță Lupu vorbește, întotdeauna, cu pioșenie și admirație. Despre Tică Brănescu spunea cu puțin timp în urmă, într-o postare făcută pe facebook, următoarele cuvinte:

„A murit Tică Brănescu. Nu acum, nu azi, dar de curând, în secolul acesta. A murit în liniște, a făcut stop cardiac, a căzut lângă pat, când am ajuns acolo era jos, cu mâna sub cap, ca și cum s-a pus a se hodini, cum se zice în satul ăsta de sub Făgăraș. Casa lui Tică Brănescu e curată, simplă, aerisită, onestă. Stă pe deal singuratică, împinge satul și pe dealul acesta, ca să ajungi la ea, cobori la râu, îl treci pe pietre căci nu a fost nicicând podeț aici. I-am zis cu vreo două săptămâni înainte: ‘Nea Tică, nu faceți un pod? Ceva simplu, cum avea tata-mare ca să meargă Peste Vale; doi bușteni și punem ulucă peste ei, vin să ajut!’.

'Cine să mai facă acum?' Eram în mașină cu el și soața lui de acum, am fost cu ea la Brezoi să ia nu știu ce medicamente pe rețetă, la întoarcere am trecut pe la cârciumă și l-am strigat: 'Nea Tică, mergi spre Tărure? Te luăm cu noi?' 'Mai stau, vin io' 'Ei mai stai, vino acum', zice ea, și nu l-a lăsat până nu a venit. A bombănit, s-au auzit niște râsete de la mese, parcă și o înjurătură a lui Tică și am luat-o la deal. Mi-au întins și bani când am ajuns; 'Exclus, nu iau!', 'Ba hai, ia!', eu că 'Nu!', și mulțumiri într-un final, să îmi dea Dumnezeu sănătate, că ce copii buni suntem, că și eu și Florin am fost mereu respectuoși și atenți cu el... I-am amintit de pod, că vin să ajut. 'Vedem, dacă om mai trăi, om face.' Dar domn Tică nu a mai trăit, nu vom mai face podețul peste rău și poate că nici nu trebuia, poate era doar un pretext de a mai crește amintiri cu el, era un rest acolo la mine, la el nu. 'Ce mai faci, nea Tică?' Și mereu avea o vorbă bună, trecea mereu pe drum, mereu, dintotdeauna, era una cu ulița aia, mereu politicos, mereu acolo. 'Bă nea Vintilă', striga la bunicul meu la poartă, 'vii un pic până în drum?', și mergea, vorbeau, făceau planuri, aveau amândoi oi, aveau livezile una lângă alta, erau vecini, erau acolo, aveau ce să vorbească, poate făceau un plan, poate bunicul meu îl chemase la coasă a doua zi, te miri ce. Și timpul satului curgea cu nea Tică, fără excepție, așa îl construiam eu, și de câte ori nu l-am văzut coborând cu acordeonul pe umăr, în ultimii ani mai puțin, îl mai întrebam: 'Băi nea Tică, dar când mai cânti?'; ei mai cântă el moș, că așa se simțea la aproape 70 de ani, sau trecuse de 70? Era parcă leat cu unchiu Vintilică. De-a lungul anilor, Tică Brănescu a cântat la zeci dacă nu sute de nunți, la fedeleșuri, la evenimente diverse, îl știa lumea în toate satele astea din Țara Loviștei, or și tatăl lui a fost muzicant, țambalist renumit din ce am auzit. Nea Tică s-a deprins cu acordeonul, și îi zicea bine. Când eram mici îl mai rugam să ne cânte ceva, chiar dacă e pe uliță, ce dacă! Puțin, ceva acolo... Zâmbea și ne făcea pofta. 'Și la nunta noastră a cântat Tică', îmi zice mama. Da, în '77 Tică a fost iarăși la una dintre multele nunți unde, pe muzica din acordeonul lui s-au întâmplat emoții, gânduri, amintiri, s-au umplut sălile alea de acordurile lui, de vocea sa; 'Mai zi una, Tică!', 'Cânt-o pe aia!', 'Încă o dată!' Câte nu a văzut și auzit domn Tică... L-am chemat și acum câțiva ani când am luminat cimitirul din dealul Mlăcii, făcut de nemți în Primul Război Mondial. 'Nea Tică, vii să cânti!' Unde să mai vină, tot bătrân zicea că era și atunci... Ce greu mi-a fost să îl conving! 'Vine și Grigore Leșe; i-am zis de dumneata, vrea să te audă!' Și a venit Grigore, și s-au întâlnit Tică cu Grigore, și Grigore a recitat și horit noaptea în cimitirul ăla pe vârful de deal și înțeles, cât să ajungă lumina și sunetele alea la toți oamenii care au luptat și murit în calculele subiective și incitante ale istoriei, cât să fie pentru oamenii din sat și memoria bunicului meu care a fost în război până după Munții Tatra, a fratelui bunicii mele care a fost luat prizonier și trimis în Siberia, a celor care nu s-au mai întors, a celor care au experimentat conflictele astea de acasă. Și

a cântat nea Tică, acordeonul lui era acum puțin spart, clapele uzate, hamul se ținea aproximativ în chingi. Dar a mers, s-a auzit din nou în sat, iar noi continuam să-l luăm pe Tică Brănescu ca și cum va fi fiind mereu acolo. Până în ziua aia când m-am scuturat iarăși de scurt-circuitul ăsta al respirației, pe drum a trecut cineva și ne-a zis că a murit Tică. ‘Cum să moară? Păi am vorbit ieri cu el și era bine!’ ‘Dacă îți zic...’ Și am mers, și era acolo jos, îl duruse capul pe noapte, i-a dat ea de dimineață ceva nasturi de cap, și parcă se mai liniștise, apoi iacă, l-a găsit căzut, fără suflare. Acordeonul a rămas în casă, în camera cealaltă. Se despart cei doi. Mă urmărește imaginea asta, ceva rămâne cu rest, acordeonul lui Tică Brănescu este fără de Tică Brănescu. Parcă ceva mai trebuie spus și nu știu ce. Parcă și despre mine fără de domn Tică mai trebuie spus și înțeles ceva și nu știu încă ce. A murit Tică Brănescu. Domn Tică.”
(Mihăiță Lupu)

O procesiune desfășurată în Titești, ajunsă la Podul de la Teodorescu

Când numărul participanților la unele evenimente cu caracter cultural-educativ era mare, acele evenimente aveau loc în aer liber. Se desfășurau în

locuri mai largi, de obicei în centrul satului, sau se desfășurau sub forma unor procesiuni, oamenii locului parcurgând satul de la un capăt la altul. Imaginea de mai jos a unei procesiuni ajunsă la cap de linie (la podul de la Teodorescu) surprinde unul dintre pilonii din lemn ai instalației pe care era transportat pe cablul de funicular, la Cornet, lemnul provenit de la Stația de funicular din Tărure.

Colectivizarea în satele loviștene

Procesul de colectivizare în România⁸⁸, desfășurat în perioada 1949-1962, a dus la confiscarea majorității proprietăților agricole din țară și comasarea lor în ferme agricole administrate de stat. Acest proces nu a fost unul simplu.

„Început întâi greoi și haotic, procesul de colectivizare a stagnat între anii 1953 și 1956, fiind apoi reluat cu agresivitate și dus la final în 1962. Numeroși țărani, săraci sau mai înstăriți, s-au opus acestei acțiuni, iar guvernul comunist a recurs uneori și la represii violente, ucideri, deportări, încarcerări și confiscări ale întregii averi a celor implicați.”⁸⁹

În satele din zonele depresionare ale Țării Loviștei aparținând în perioada de colectivizare a țării, din punct de vedere administrativ, de comunele Perișani, Titești sau Boișoara măsurile impuse de regimul comunist nu au fost tocmai ușor de aplicat.

„Mama mea, pe numele ei de fată Toma Floarea (sau Lilica, cum mai era cunoscută în Titești), s-a născut în Găujani, sat ce aparținea de comuna Boișoara. A fost fiica lui Nichita și Ion Toma, porecla familiei lor fiind „Briceag”! Bunicul meu dinspre mamă, Ion Tache, a avut o moară pe Valea Boișoarei. Pe vremea dinainte de primul război mondial acesta avea și o prăvălie, avea mașină de treierat, avea tractor... Aveau destul de multă avere dar, după război, în Boișoara a fost înființată una din primele zece Cooperative Agricole de Producție (C.A.P.) din România. În comuna Boișoara, în anul 1962, s-a înființat și Cooperativa de Consum „Deșteptarea” – aceasta fiind prima asociație organizată pe principiile cooperatiste valabile și astăzi.

Tata mare a fost nevoit să intre în C.A.P. pentru că trebuia să demonstreze regimului politic de atunci că nu era chiabur! Cu mare părere de rău a trebuit să se înscrie și să-și dea întreaga avere la C.A.P. Mai mult, pentru a le demonstra celorlalți că el este alături de noua conducere politică a țării, și-a botezat unul din copiii născuți în perioada aceea, Ilici!” (Constanța Ștefan)

În Titești procesul de colectivizare a demarat greoi și nu a mai fost finalizat. Printre cauzele care au dus la eșecul procesului de colectivizare început în alte câteva sate aflate în zonele depresionare ale Țării Loviștei, eșuat în Titești, aș enumera particularitățile geografice ale întregii zone depresionare. Mă refer la relieful preponderent muntos pe care sunt răsfirate multe dintre satele loviștene, care nu a permis comasarea terenurilor agricole în parcele mari, pretabile muncii mecanizate. Pe de altă

⁸⁸ https://ro.wikipedia.org/wiki/Colectivizarea_în_România

⁸⁹ Ibidem

parte, lipsa mijloacelor elementare de subzistență ale multora dintre sătenii izolați aici, în satele de munte, i-a îndârjit în a se opune acelor măsuri abuzive ale conducerii comuniste de atunci, a țării.

„S-a făcut colectiv la Bumbuești, dar la noi nu au mai reușit să-l facă. S-au înscris și câțiva oameni din Titești în colectiv, de frică să nu fie arestați, dar au fost prea puțini pentru asta... În Bumbuești aveau adunate în colectiv oi multe... sute de oi! Și au fost trecute la colectiv toate plantațiile alea de pomi de acolo, din Bumbuești”. (Aurica Talpoș)

Despre refuzul locuitorilor satului Titești în aplicarea măsurilor impuse de autorități în perioada anilor 1960-1965 în vederea colectivizării satului, am aflat stând de vorbă cu o parte dintre urmașii acestora.

„Nel Diaconu (Ghițoi) locuia împreună cu soția sa, Maria, la Gura Dosului, în Titești. Aveau acolo o casă situată între casele familiilor Năică Roșca și Nelu Muraru. După ce au venit comuniștii la putere, Nel Ghițoi a fost atras în rândurile acestora. Avea o oarecare funcție acolo, pentru că ținea ședințe cu oamenii din sat pentru a-i convinge să se înscrie în colectiv. Mia, nevasta lui, era gestionară la magazinul din sat aflat atunci în casa lui Costică Rouă, pe locul pe care este construită astăzi locuința familiei Negrea. Pe vremuri era acolo un magazin cu un raion de textile, un raion cu alimente și un bufet. Lucra și Paulina Mărcoiu acolo. Se despărțise de Nelu Pătru (Nelu din Bărâce) și o ducea destul de greu cu banii, așa că s-a angajat gestionară la magazin. Așa a aflat Paulina că Mia, nevasta lui Nel Ghițoi, era informator la securitate. Mia l-a turnat la securitate pe tatăl ei, pe Gheorghe Popa. Securității l-au acuzat că ar fi fost legionar. Și că el îi instiga pe oameni să nu se înscrie în colectiv. Câtă bătaie a mâncat pe nedrept de la securitate Gheorghe Popa, numai el știe! De nenumărate ori!

În urma acuzațiilor aduse, de împotrivire la colectivizare și de instigare a sătenilor împotriva colectivizării satului, comuniștii au făcut într-o zi o ședință în care au pus la cale să-l aresteze în dimineața următoare pe Gheorghe Popa. Au sunat la securitate și în dimineața următoare urma să vină de la Vâlcea o mașină, să-l aresteze și să-l ridice. Una din femeile alea care a fost prezentă acolo, la ședință, s-a dus în miezul nopții acasă la Gheorghe Popa și atâta i-a bătut în poartă, până când l-a trezit. Și i-a povestit acestuia toată tărăsenia, spunându-i: «Nene Gheorghe, scoală-te de dimineață și du-te și trece-te și dumneata la întovărășire, că în dimineața asta vine mașina securității să te ia!» A stat Gheorghe Popa ce-a stat și gândindu-se, probabil, la bătaia primită până atunci, s-a dus a doua zi dis-de-diminează drept la Nel Ghițoi acasă și i-a spus:

- Nelule, am venit să-ți fac o surpriză!
- Ce surpriză, nene Gheorghe? l-ar fi întrebat Ghițoi pe acesta.
- Uite, vreau să mă înscriu și eu în colectiv!

— *Ei, ce bine te-ai gândit! i-ar fi răspuns Ghițoi. Acum s-a spart complotul! Asta a fost tot! Lucrurile s-au liniști apoi de la sine, dar satul nu a fost colectivizat. Au fost colectivizate doar celelalte sate vecine: Boișoara și Bumbuieștiul.*

Când Gheorghe Popa a fost bolnav la pat, trăgând să moară, Mia Ghițoi a rugat-o pe Paulina să o lase să intre în casa lor, pentru a-și cere iertare de la bolnav. Atunci i-a mărturisit ea lui Gheorghe Popa că l-a turnat la securitate. După cum își amintește Paulina, Mia i-ar fi spus tatălui său: «Nene Gheorghe, să mă ierți că eu nu voiam să-ți fac rău, dar am fost obligată să o fac pentru că aveam servicii și trăind printre oamenii securității nu am avut de ales. Știu că ai luat bătaie pe nedrept și de aceea îți cer iertare.» Paulina nu știe dacă tatăl ei a iertat-o atunci pe Mia Ghițoi, fiindcă ea a ieșit afară din cameră, lăsându-i pe ei singuri acolo.

Așa s-a încercat să se facă colectivizarea în Titești. Venea mașina securității zilnic în sat și securiștii îi arestau când pe unul, când pe altul... Și-i băteau de vai de mama lor!” (Aurica Talpoș)

Târgul de Sfântul Ilie de la Titești

Pomenit din vremuri de demult, târgul care are loc an de an la Titești, în ziua de Sfântul Ilie (20 iulie), se desfășoară după aceleași reguli pomenite de noi, de bunicii și străbunicii noștri. A avut dintotdeauna un iz aparte dat de rusticul peisajului "colorat" de apariția în târg a primilor negustori de produse manufacturate. Eram copil când am urcat pentru prima dată Dealul Mlăcii la târg, purtat de mână de mama. Am pășit atunci într-o altă lume! O lume de poveste, cu tarabe pline cu turtă dulce, cu acadele, cu jucării de tot felul, cu tiribombe... O atmosferă de iarmaroc, ca-n poveștile lui Creangă! Era o lume văzută prin ochii unui copil, obișnuit până atunci doar cu lucrurile mărunte, simple, cu lipsurile. Ce mândru am fost când am coborât dealul spre casă, purtând la gât un mărgean făcut din turtă dulce! Și o pereche de sandale noi, cumpărate de mama! Parcă pluteam și aș fi vrut să pot să-mi strig bucuria cu voce tare, să mă audă întreaga lume!

Târgul de la Titești era precedat, însă, de un târg pentru vite. Înainte cu o săptămână de Sfântul Ilie, poate chiar cu două, veneau la târg la Titești, pe Dealul Mlăcii, oameni aducând cu ei animale de prin toate regiunile învecinate.

„Mi-aduc aminte că-mi povestea Mama Venuța (Văcăruș Venuța - n.a.) cum era în târgul de la Titești cu ani în urmă, când ea era fată. Pentru că în sat erau destul de multe cârciumi pe atunci, crâșmarii își ridicau în Dealul Mlăcii, cu mult înainte de ziua de Sfântul Ilie, niște adăposturi (șoproane). Se știe că târgul, în sine, a fost dintotdeauna precedat de un târg pentru vânzarea animalelor, care ținea vreo săptămână. În șoproanele ridicate pe deal, cârciumarii frigeau berbecuți la proțap și vindeau băuturi. Mulți dintre mușteriii acestora petreceau acolo până se îmbătau. Dormeau acolo și a doua zi o luau de la capăt! Mâncau și beau, până uitau de ei! Îi căutau nevestele lor prin târg încercând adesea, fără sorți de izbândă, să-i aducă acasă. Băutura le încețoșa acestora mințile și uitau că mai au acasă familii, că mai au animale de hrănit.” (Gigi Talpoș)

Mărturii despre câteva întâmplări din Târgul de Sfântul Ilie de la Titești, din vremuri ceva mai îndepărtate, mi-a relatat la începutul anului 2019 Niță Bărăgan, locuitor nonagenar al satului Titești:

”Veneau în târg mai ales zavrăgii (țiganii care făceau negoț cu caii). Se opreau acolo la pod, la Teodorescu. Veneau cu cai, cu căruțe, cu toată șatra lor. Vindeau din cai, cumpărau alții... Erau hoți, țiganii! Se făceau că se ceartă între ei, acuzându-se reciproc în gura mare, că se bagă unii peste alții la negocieri... Se făceau că se-ncaieră și așa își vindeau caii! Că interveneau românii între ei și, ca să-i liniștească, le cumpărau ei caii! Își băteau țiganii

caii înainte de a fi aduși la târg, de-i știau bieteale animale de frică! Că dacă strigau țiganiilor o dată la ei, săreau caii în două picioare și se opinteau apoi, la căruțe, încât îi convingeau pe români că sunt buni de povară. Erau hoți, țiganiilor! Să vezi ce am pățit eu cu zavrații ăștia, când eram Primar. Cu pletoșii, cum le mai ziceam. Aveam saivanele întovărășirii în Pleișor. Și a venit o dispoziție de la Vâlcea să asigurăm condiții în târg pentru desfășurarea unui spectacol pe care voiau să-l înregistreze. Cu alte cuvinte, trebuia să facem o scenă. Cu ce să facem noi o scenă? Că nu aveam de niciunele! Cum se desființase întovărășirea și au rămas saivanele alea în Pleișor, am intervenit și le-am dărâmat. Am luat toate blănilile și grinzile de acolo din care, ulterior, am făcut o scenă mare în Dealul Mlăcii. Dar... mă gândeam cum să transportăm noi materialele alea, din Pleișor până în Dealul Mlăcii. Că... deși oamenii de prin sat aveau boi și căruțe, boii erau duși la munte. Ce era să fac? M-am dus la țiganiilor care erau veniți, deja, cu caii lor în Titești.

N-a vrut niciunul să meargă cu noi, să ne ajute. Au fugit toți de pe-acolo, lăsându-și căruțele și caii de izbeliște. M-am pus atunci și am luat vreo câțiva oameni cu mine de pe-acolo și am înhămat caii lor la două căruțe. Am luat căruțele și am plecat cu ele pe Dealul Mlăcii, în sus, să mergem să luăm blănilile din Pleișor. Când au văzut țiganiilor ce-am făcut, m-am pomenit cu ei în Pleișor. Căruțele erau încărcate și ei au venit cu gura mare să ne acuze că le-am furat caii! Până la urmă, ne-am împăcat cu ei pentru că nu le-am mai luat nici noi taxa de participare la târg!" (Niță Bărăgan)

Prezent la discuțiile mele de atunci cu Niță Bărăgan, ginerele acestuia, Ghiță Hagiescu, l-a completat:

„Îmi aduc aminte că într-un an, de Sfântul Ilie, atâta a plouat de era un noroi prin târg... până la glezne! Cred că era prin anii '71, că în '69 am ieșit și eu pe salariu și din primii bani luați îmi cumpărasem un ceas de mână, nou. Era un ceas rusesc cu brățară, un ceas «Racheta», la care țineam foarte mult. A fost scump. Dădusem vreo trei sute cincizeci de lei pe el! Și din cauza noroiului din târg și a îmbulzelii de acolo, până am ajuns de la o margine a târgului la alta, nu am mai avut ceasul la mână! L-am pierdut, pur și simplu, prin mulțime. Ce rău mi-a părut după ceasul acela!" (Ghiță Hagiescu)

Dacă mie îmi fugeau ochii, prin târg, după dulciuri și mărunțișuri, părinții mei aveau lucruri mai importante de rezolvat, pentru că târgul de la Titești a reprezentat, dintotdeauna, o piață de desfacere a produselor din toate colțurile Țării Loviștei și nu numai! Îmi priveam, mirat, tatăl care se oprea an de an, invariabil, în fața negustorilor de coase. Îl priveam cum lua coasele în mână, una câte una și lovindu-le, scurt, cu vârful de un bolovan, le asculta sunetul produs. Așeza câteva dintre acestea deoparte și apoi le mai încerca o dată... și încă o dată, până când alegea o coasă. Îl priveam, judecând cu mintea mea de copil, și nu înțelegeam ce secrete cunoștea tatăl meu încât

putea deosebi calitățile metalului după sunetul produs de acestea, prin lovire?

Îmi priveam cu admirație mama, oprită în fața meșterilor rudari veniți cu furci și greble confecționate din lemn și ridicându-le de jos, rând pe rând, le cântărea în mâinile sale asprite de atâta muncă... Știa ea că, folosită timp îndelungat, într-o zi bună de lucru orice unealtă devine grea dacă nu este suficient de ușoară, încă de la început! Erau tainele lor, ale adulților deprinși cu munca câmpului și cu mijloacele cu care ei își lucrau pământurile. Erau taine pe care doreau să ni le împărtășească, într-o zi, sperând să le ducem munca mai departe.

"Aveam la Capul Dealului o bucată de pământ cultivată cu cartofi. Eram la sapa... la sapa de-al doilea... Era cu câteva zile mai înainte de data de 20 iulie când începea, oficial, târgul de la Titești. Ca să ne determine să muncim mai cu spor, mămica ne îndemna la muncă, făcându-ne promisiuni. Ne spunea așa: «Dacă terminăm de săpat astăzi, vă las să mergeți în târg!» Eram în al nouălea cer de bucurie atunci și munca devenea pentru noi o joacă, gândindu-ne la mesele din târg încărcate cu turtă dulce, cu halviță și cu alte bunătăți. Și... bineînțeles, la limonada aia care nouă ni se părea, atunci, atât de bună!"
(Ghiță Hagiescu)

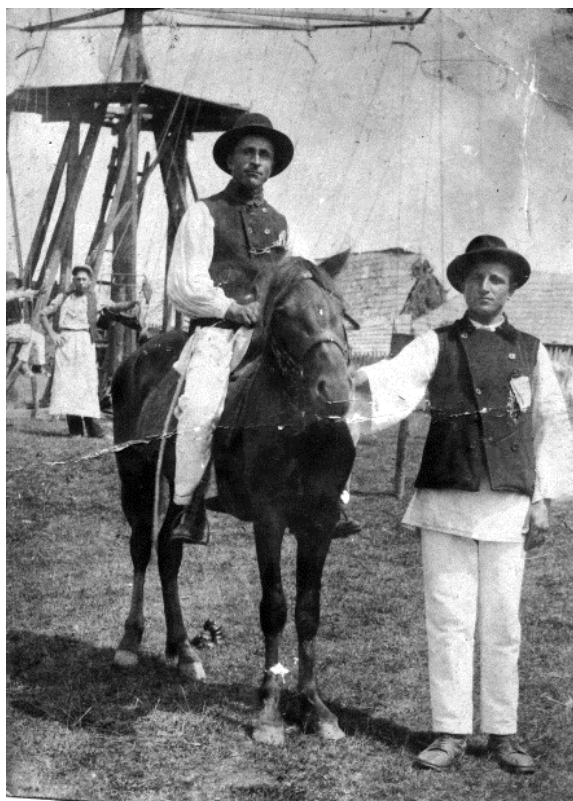

Familia Lili și Ghiță Hagiescu

Eram fascinat și eu de felul în care negustorii de sucuri răcoritoare "vrăjeau" apa pe care le-o căram tot noi, cu gălețile, de la fântânile din apropiere, adăugându-le doar câteva prafuri colorate. Îi priveam și deși nu înțelegeam mare lucru, continuam să le aducem apă cu gălețile, știind că vom primi "gratis" câte un suc preparat de aceștia. Și asta ni se părea fascinant!

Și tiribomba! La început a fost una mică, învărtită de câțiva tineri mai voinici, care se ofereau să facă asta având privilegiul să privească lumea perindată prin târg, de acolo de sus, de pe tiribombă. Și să ochească mai ușor fetele prin mulțime! Apoi, cu anii, apariția motoarelor pe benzină a anulat pentru totdeauna farmecul dat de primitivismul acelei tiribombe. Zgomotul motorului, care o acționa, cu greu

mai putea fi acoperit de larma făcută de tinerii care, din dorința de a epata, efectuau mișcări de-a dreptul periculoase, prinzând și învârtind scaunele fetelor aflate în tiribombă.

Todiță Olteanu și cumnatul său, Ionel Popescu (Rizoc), în Târgul de la Titești

„Îmi amintesc că eram mică și veneau unii în târg, cu teatrul ăla... cu Vasilache și Mărioara. Și cu cilindrul ăla mare, în care motocicliștii mergeau cu motocicletele în cerc și prinzând viteză, reușeau să se urce pe peretele lateral al cilindrului, până mai sus de jumătatea acestuia!”
(Lili Hagiescu)

Și meșterii olari! Veniți aici din zone mai îndepărtate, de prin Horezu sau Curtea de Argeș, umpleau de culoare pajiștile mărginașe ale târgului, etalându-și produsele lor manufacturate. Oale mai mari, oale mai mici, ulcioare pentru apă, străchini, farfurii... Tot tacâmul! Mama îmi povestea că în vremurile copilăriei sale erau la mare căutare oalele mari de pământ ars, din ceramică.

Oale de patru-cinci vedre, adică de vreo 40-50 de litri. Le foloseau gospodinele pentru gătitul mâncării pe la nunți, în ciuda riscului la care se expuneau în cazul în care acestea erau lovite, accidental.

„Veneau olarii cu tot felul de oale mari, de patru cinci vedre, cu două mânuși (toarte - n.a.). Făceau oamenii mâncare în ele, la nunți. Păi ce? Atunci erau oale din astea, de blefi? (metal - n.a.) Oamenii nu găteau la nuntă sarmale, ca astăzi. Făceau varză cu carne și ciorbă. Tăiau câte o oaie, câte un vițel din curte, și făceau nunta cu ele. Făceau focul în bucătărie pe vatră, lângă pirostriei, și puneau oalele lângă foc, până dădeau în fiert. Apoi, oalele fierbeau încet, încet. Nu făceau cozonac. Făceau gogoși multe și puneau gogoși pe mese. Făceau rasol din carne de vițel. Puneau carnea tăiată bucăți mai mari în oalele cu ciorbă și după ce se fierbea carnea, o scoteau pe farfurii mari și o serveau

pe masă, cu hrean. Asta era mâncarea la o nuntă, nu ca acum, cu tot felul de... zorzoane!” (Aurica Talpoș)

Nonagenarul Niță Bărăgan, amintindu-și unele pățanii din târgul de odinioară de la Titești, îmi povestea într-una din discuțiile avute:

„Era unul... Pașavel! Mare bogătaș din Perișani. Aproape jumătate din oamenii din sat muncau pe averea lui. Dacă nu mă-nșel, a fost și Primar pe la Perișani. El era șefu' pe acolo... Era un om fălos! Punea câte două perechi de cai la căruță când venea în târg, la Titești. Îi plăcea să facă pe grozavul în fața celorlalți!

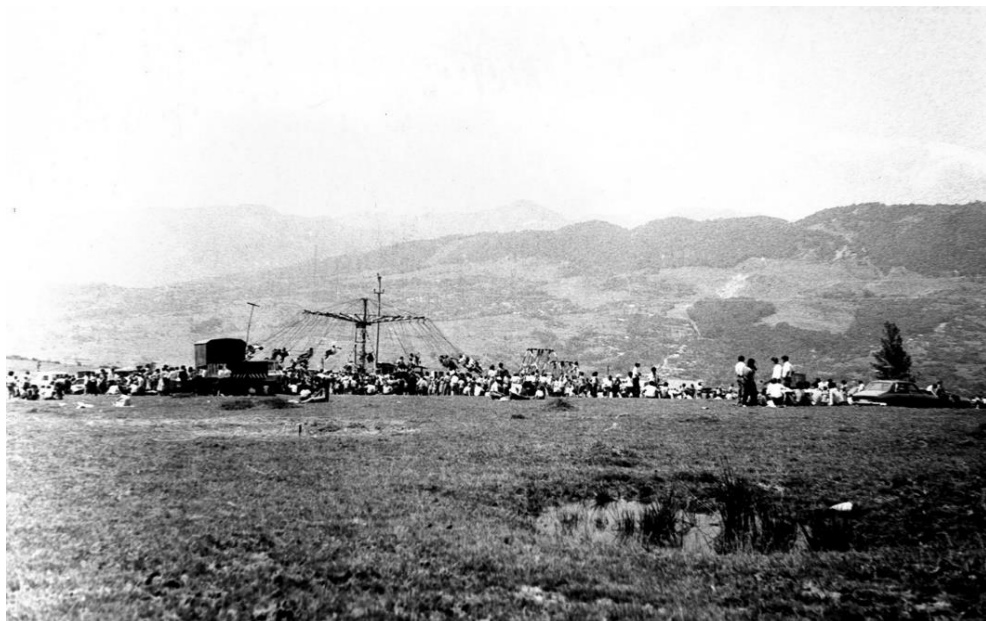
Veneau olarii la târg cu căruțele cu oale, ulcioare și castroane din lut și le întindeau acolo, pe iarbă. Oamenii se plimbau printre ele și își alegeau vasele de care aveau nevoie. Și... într-un an, Pașavel ăsta s-a urcat în căruță și dând bice cailor, a luat-o cu căruța printre oameni, trecând peste oalele așezate pe iarbă la marginea târgului. Oamenii au început să țipe, să alerge care-ncotro, speriați. S-a întors apoi Pașavel la locul faptei și-n zeflema, scoțând teancul de bani din buzunar, i-a întrebat pe olari: «Ei, care-i problema? Câte oale s-au spart?» Oamenii și-au numărat oalele sparte. «Hai, luați banii pe ele!» Le-a plătit oamenilor oalele sparte și și-a văzut, mai departe, de treabă. Era tare încrezut Pașavel ăsta! Punea oamenii cu coase să cosească pe marginea drumului, printre bolovani. Și-i plătea pentru asta. Își bătea joc de ei!” (Niță Bărăgan)

„Mi-l amintesc pe Pașavel. Pe Toader Pașavel din satul Podeni-Perișani. Era boier! Îmi amintesc și eu cum punea echipe de cosași să cosească aiurea, venind dinspre Scăuiel spre Titești și alții plecând dinspre Dealul Mlăcii, spre Scăuiel. Erau mulți, cosașii. Cu suta! Râdeau, glumeau, își ascuțeau coasele... Erau plătiți pentru asta. Se întâlneau pe la jumătatea drumului... pierzând timpul de pomână. Sau, în târg, Toader Pașavel le număra oalele și ulcioarele olarilor. «Câte oale aveți, bă? Două sute! Și ulciare? Trei sute!» Le plătea și apoi intra cu căruța cu cai în ele. Le făcea praf! A cheltuit mulți bani aiurea, Pașavel. Bani cu care ar fi putut să facă ceva folositor pentru sat, pentru oameni. Un prăznicar mic pentru slujire, acolo, la ei în sat, cu un mic cimitir, le-ar fi prins bine. Ei trebuiau să vină pentru slujbă la Spinu! Și erau niște drumuri pe-acolo, cu noroaie, vai de lume!

Toader Pașavel a murit la nouăzeci și șapte de ani. Eu l-am înmormântat! Sicriul i-a fost dus la cimitir cu o căruță trasă de șase cai! Ca preoți, la înmormântare, am fost eu, părintele Boncea și părintele Budescu de la Ceparu. Era iarnă, era frig și bătea un vânt năprasnic când l-am înmormântat...” (Pr. Neagoe Popa-Guriță)

De multe ori aveau loc și unele incidente prin târg cauzate, în mare parte, de supraaglomerarea locului respectiv:

"Mi-aduc aminte că, într-un an, un camion care venise cu marfă în târg staționa în partea de din sus a târgului. Mașina fiind insuficient asigurată, a plecat pur și simplu de pe loc, prin mulțime. Din cauza aglomerației din târg, oamenii nu s-au putut feri din calea acesteia și au murit atunci vreo doi-trei oameni, striviți de camion..." (Ghiță Hagiescu)

Târgul de Sfântul Ilie de la Titești

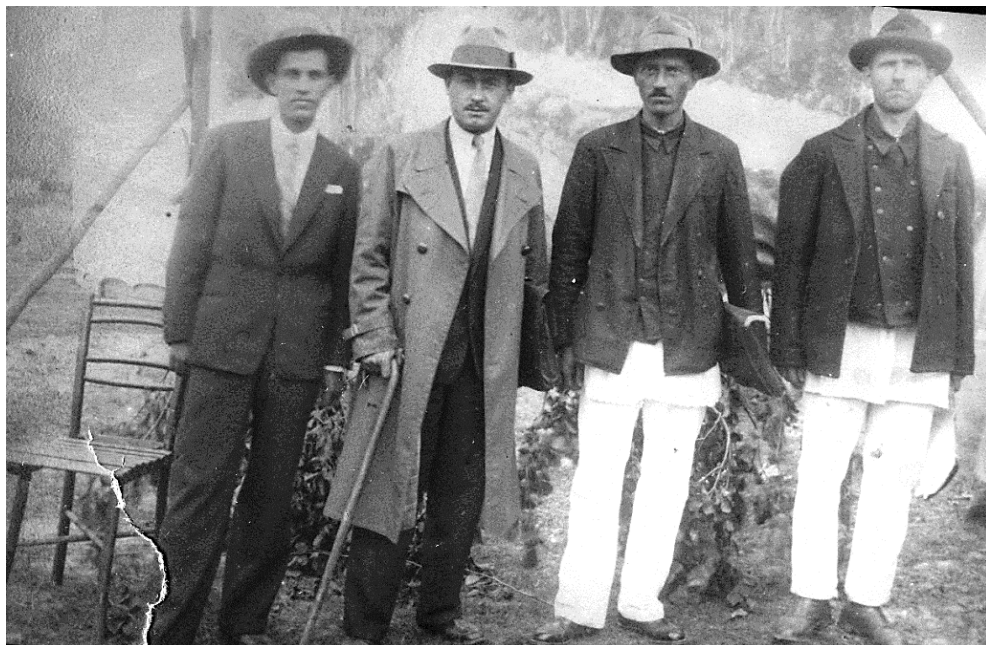
Una dintre atracțiile pentru copii, în Târgul de Sf. Ilie de la Titești:
motocicleta lui Ionel Popescu (Rizoc)

Membri ai familiei Ion Văcăroiu (Văcălie) din Titești, în Târgul de Sfântul Ilie

Niță Bărăgan, cel care – așa cum am mai amintit – a îndeplinit timp de mai mulți ani diferite funcții administrative în cadrul Primăriei din Titești, inclusiv funcția de Primar, își amintea de unele nereguli petrecute în Primărie în legătură cu târgul din vremurile alea, de demult:

"După război, când a apărut „democrația” asta – cum i se zice – au fost puși președinți muncitori aduși de prin fabrici. A fost adus președinte la Titești unul Samoilă. Era din Câmpulung. L-au adus aici și l-au pus Primar. Secretar l-au pus pe unul Hanțiu, un țigan din Brezoi. Unul înalt, care nu știa nici să se iscălească! Eu eram contabil și mă ocupam și de starea civilă la Primărie. Era de datoria mea să merg în târg cu chitanțierul, în zilele alea dinainte de Sfântul Ilie, să încasez veniturile de acolo. Mi-amintesc că atunci când au venităștia doi în Primărie, au vrut să schimbe regulile și nu m-au mai lăsat să merg acolo. Au zis că se duc ei, dar nu au luat chitanțierul cu ei. Au luat doar un caiet de română, din care au făcut niște fășii, așa... Se făceau că le pun în dublu exemplar, dându-le oamenilor unul, ca și chitanță pentru sumele încasate. Văzând ce fac, n-am mai vrut să merg deloc prin târg, dar m-am pomenit cu unii veniți în Primărie de la Brezoi, de la Administrația financiară. Au venit cu o mașină, mașinile fiind rare pe atunci. Au venit la Primărie și m-au găsit numai pe mine acolo. M-au luat cu ei în mașină și am mers împreună în târg. I-au găsit acolo pe cei doi și le-au confiscat caietul, punându-i să scoată din buzunare toți banii încasați de ei pe chitanțe fictive..." (Niță Bărăgan)

Echipă de control venită în Târgul de Sfântul Ilie de la Titești (1933).
Era formată dintr-un controlor, un agent de vânzări și doi percepători

Legat de târgul de la Titești au circulat și încă mai circulă, printre bătrânii satului, mai multe legende și povești. Dintre acestea, cea mai cunoscută este legenda care leagă târgul de o locație mai veche: fața muntelui Sf. Ilie din masivul Făgăraș. Este o legendă care vorbește despre zmei înaripați, ce răpeau fete frumoase din horele încinse în târg de flăcăi și fete. Legenda spune că de teama acestora, loviștenii au hotărât să strămute vatra târgului de pe munte, pe Dealul Mlăcii la Titești.

Tendențe actuale de desfășurare a Târgului de la Titești

În linii mari, aș putea afirma că Târgul de Sfântul Ilie de la Titești și-a păstrat și astăzi aspectul său cunoscut de ani de zile, ca și moment important de activitate comercială desfășurată în beneficiul locuitorilor Țării Loviștei. Ce s-a schimbat, totuși? În opinia mea, târgul din zilele noastre și-a pierdut izul acela arhaic, pata de culoare dată de păstrarea intactă a vechilor obiceiuri și a portului popular etalat altădată, cu atâta mândrie, de târgași!

Călătorului atent la detalii, trecând prin târg în zilele acelea de mare sărbătoare pentru lovișteni, nu poate să-i treacă neobservat aspectul de astăzi, pur comercial, al evenimentului. Tarabele cu dulciuri care ne atrăgeau altădată ca un magnet, sunt și astăzi prezente în târg... Mai vin și olarii, cu produsele lor din ceramică... Mai vin și unii producători sau comercianți de unelte făcute pentru munca câmpului. Dar greblele, lucrate altădată manual, din lemn, sunt înlocuite treptat, treptat cu cele din plastic,

mai slabe dar mai ieftine. Cozile furcilor, ale coaselor sau ale altor unelte gospodărești, confecționate altădată de meșterii locali din materiale alese cu grijă de aceștia, din câteva specii de lemn cu calități fizice deosebite, fără noduri, sunt confecționate în zilele noastre din materiale ordinare, cu un aspect final mai plăcut, uneori ergonomic, dar fără rezistența celor de altădată! În fapt, asta este una din caracteristicile economiei de piață: mărfurile trebuie să circule rapid de la producători la consumatori, pentru a fi susținută producția. Cum spuneam înainte, în zilele noastre, în târgurile loviștene și nu numai, primează aspectul comercial al activităților desfășurate aici de târgoveți, bazate pe profit.

Aspecte actuale din Târgul de Sfântul Ilie de la Titești

Ce a apărut, totuși, nou ca și aspect benefic, de modernitate și de adaptare la prezent, la manifestările din Titești din perioada de desfășurare a târgului de Sfântul Ilie?

Au apărut manifestările artistice organizate cu implicarea reprezentanților autorității publice locale și sprijinul material al „entităților” economice care își au sediul administrativ pe raza comunei Titești sau în alte localități din zona Țării Loviștei. Aș dori să remarc aici, fără a nedreptăți pe cineva, efortul făcut de o mână de oameni, reprezentanți ai autorității publice locale, ai Asociației Agricole ”Țara Loviștei”, ai Școlii

generale din localitate și ai multor altora, ca începând cu anul 2017 să dea curs unei inițiative culturale noi, prin intermediul căreia au reușit să aducă la Titești, în perioada de desfășurare a Târgului de Sfântul Ilie, echipe de dansuri populare tradiționale reprezentând principalele zone etno-folclorice al țării noastre. Am participat la prima ediție a manifestărilor artistice amintite și nu pot să nu afirm, cu toată convingerea, că în ciuda greutăților materiale cu care se confruntă în zilele noastre orice localitate lovișteană, echipa din Titești care a avut această inițiativă a făcut un lucru minunat! A fost emoționant când, pe platoul din Dealul Mlăcii unde se desfășoară acest târg anual, a fost încinsă „Hora Unirii”, într-o înlănțuire a mâinilor întinse, cu toată dragostea, de la un participant la eveniment, la altul.

Aspecte de la Festivalul de obiceiuri și produse tradiționale din Țara Loviștei, ediția inaugurală 2017

L-am întâlnit la această ediție inaugurală a Festivalul de obiceiuri și produse tradiționale din Țara Loviștei pe Alexandru Ilinca, unul dintre cei mai apreciați meșteșugari din România, fiind considerat „ultimul opincar al Olteniei”. Mi-a destăinuit, cu amabilitate, o parte din povestea lui de viață, din tainele meseriei la care a revenit după ce s-a pensionat.

Meșteșugarul Alexandru Ilinca

De fel din Orlești-Vâlcea, a învățat să lucreze opinci de la tatăl său, Gheorghe Ilinca. Mi s-a destăinuit, spunându-mi cu o oarecare tristețe în glas că deși este invitat și participă mereu la diferite târguri și expoziții din țară, constată că an de an sunt tot mai puțini cei interesați să cumpere opinci sau să ducă mai departe acest străvechi meșteșug popular.

Ion Talpoș alături de meșteșugarul Alexandru Ilinca

Ar mai trebui menționat, cred eu, pe lângă efortul autorităților implicate în desfășurarea ediției inaugurale a Festivalului de obiceiuri și produse tradiționale din Țara Loviștei, aportul adus de tanti Mili Rouă din Titești la prepararea unor bucate cu specific local, asigurând astfel suportul logistic-culinar al festivalului.

Tanti Mili Rouă din Titești

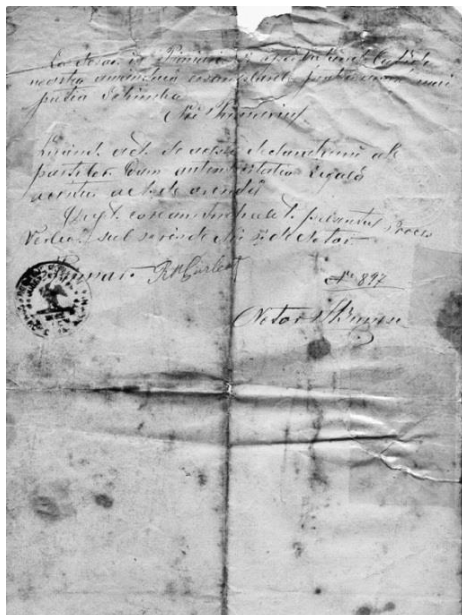
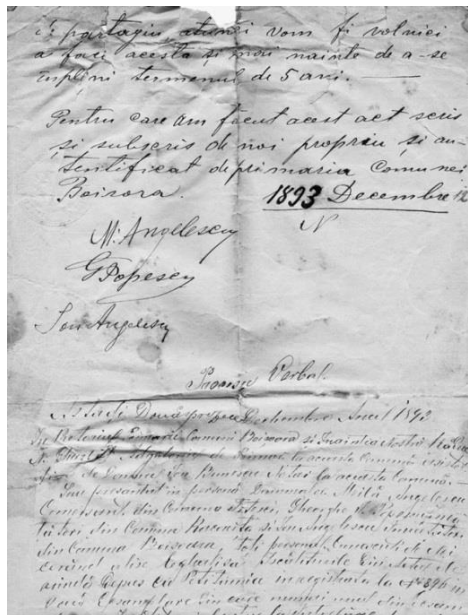
Servicii publice locale în perioada predecembristă

Servicii administrative. Primăria.

Primăria, ca instituție publică locală, a constituit din toate timpurile "coloana vertebrală" a activităților de zi cu zi desfășurate la nivelul comunităților locale, sub toate aspectele sale de bază: de ordin administrativ, economic, social, cultural etc.

De documente oficiale, care să vină în ajutorul derulării activităților curente dintr-o localitate într-un cadru legal, a fost nevoie dintotdeauna. Nici pentru satele din Țara Loviștei, indiferent de comuna de care acestea au aparținut din punct de vedere administrativ, nu a fost altfel!

De la acte simple, cum ar fi contractul de arendă găsit în arhiva personală a moștenitorilor familiei învățătorului Mihai Popescu din Titești, la cele de oficiere a căsătoriilor, de înregistrare a noilor născuți sau a decedaților, sătenii au avut nevoie de documente oficiale care să le confirme situațiile particulare în care s-au aflat.

Contract de arendă

Chiar dacă forma de redactare a documentelor respective era afectată de nivelul de pregătire intelectuală a persoanei care îl redacta (cel mai adesea, a notarului!), din transcrierea documentului prezentat se poate

vedea că în elaborarea acestora ca formă, a existat cu mulți ani în urmă o anumită rigoare juridică care s-a păstrat până în zilele noastre. Evident, într-o formă actualizată, adaptată timpurilor prezente.

„ ... de partagiu atunci vom fi volnici a face acesta și mai nainte de a se împlini termenul de 5 ani. Pentru care am făcut acest act scris și subscris de noi propriu și autentificat de primăria Comunei Boișoara.

1893 Decembrie 12

N. Angelescu

G. Popescu

Ion Angelescu

Procesu verbal

Astadi 12 Dechembre Anul 1893 în Pretoriul Primăriei Comunei Boișoara și Înaintia Noastră Radul N. Gurbăț Adjutoriul de Primar la aceasta Comună asistat de Domnul Ion Bunescu Notar la aciastă Comună.

Sau presantat în persoană Dumnealor Meilă Angelescu Comersant din Comuna Titești, Gheorghe I. Popescu învățători din comuna Racovița și Ion Angelescu Învățători din comuna Boișoara, toți Personal Cunoscuți de Noi cerând alise leghalisa Iscăliturile din Actul de arindă depus cu Petițiunea înregistrată la No. 896 în două Ecsamplare din care numai unu din Ecsamplare iscălit și pentru că la Întrebările puse de Noi domnii Mihailă Angelescu, Gheorghe I. Popescu și Ion Angelescu neau declarat că în adevăr Iscăliturile din acest act sânt de D-lor Proprii liam pus de a semna în prezența noastră și Ecsamplariul presantat ne Iscălit ce este La dosar în Primărie și apoi (...) noastră amândouă ecsamplarele pentru a nu se mai putia Schimba

Noi Primariul

Luând act de aceste declarațiuni ale părților dam autenticitatea Legală acestui act de arendă. Drept pentru care am Incheeat prezentul Proces Verbal subscris de Noi și de Notar.

Primar R. Gurbăț N.897

Notar I. Bunescu”

Pe parcursul materialului expus în acest volum am mai făcut referire la unele activități care au avut, într-un fel sau altul, tangență cu această instituție administrativă publică: primăria. Despre asta s-a mai scris. Pentru că nu doresc să minimalizez efortul de cercetare făcut de predecesorii mei pentru cunoașterea frământărilor prin care a trecut de-a lungul vremurilor primăria, privită ca și instituție publică locală la care a fost afiliată localitatea Titești, reiau două pasaje relevante, din acest punct de vedere, dintr-una din cărțile învățătorului Florea Vlădescu din Titești.

„În anul 1859 găsim o formă de administrație sătească formată din trei deputați sătești și anume: Simeon Sădeanu, N. Diaconu și Ionescu Chirulete care semnau diferite acte întărite cu sigiliul satului Titești, Plasa Loviștei, Jud. Argeș, cu efigia vulturului. Actele erau contrasemnate de Ghiță Lungu-scriitorul (logofăt), care le și redacta.

În anul 1866, actele purtau antetul „Principatele Unite ale României” – Primăria Titești-Bratovești. Exemplificăm actul cu hotărnicia (învoirea) dintre sătenii din Cucoiu și cei din Titești, cu schimbul – Dosu Dealului.

Se păstrează delimitarea ce s-a făcut de locotenentul Condeescu, la 15 septembrie 1865, din fosta proprietate a satului, pentru satul Bratovești.

În anul 1870, se instituie funcția de notar al primăriei, post ocupat mai întâi de Ghiță Lungu, apoi de Gh. Ionescu și Gh. Nicolescu (Cafa), fratele lui Tudorică Adrian. Din acest an, actele primăriei sunt puse în ordine, păstrându-se și astăzi.

Tot în anul 1870, la comuna Titești erau alipite comunele Racovița și Perișani, unde, deși existau primari (I. Paraschivoiu la Racovița și I. Frunzescu la Perișani), ei fiind neștiutori de carte, nu puteau să redacteze diferitele acte. Actele de stare civilă se redactau aici, la Titești, primar fiind Nicolae Mărcoiu, iar ajutor de primar – Niță Boișoreanu, din satul Cucoiu.

La 28 octombrie 1902, comuna Titești, cu cele trei sate componente, avea un număr de 293 familii și 1259 suflete. Deci, într-un interval de 63 ani, numărul familiilor s-a dublat.”⁹¹

„Până la construirea localului propriu de primărie, terminat în anul 1910, primăria a funcționat în casele din centrul satului, azi proprietatea lui Gh. Vlădescu și apoi în casele lui N. Gurbăț, acum proprietatea lui Gh. I. Popa. În timpul ocupației germane (1916 –1918) a fost primar Ghiță M. Rouă, care a salvat atât arhiva primăriei, cât și clopotele bisericii, garantând comandamentului german de la Curtea de Argeș că, dacă se va dovedi că el cunoaște ceva despre cele ascunse, întreaga familie să-i fie executată.

Mai amintim ca foști primari harnici pe: Ioniță R. Popescu, Tudorică Adrian, Gh. Teleabă, Dinu Mărcoiu, Mihail Dorea Lungu (străbunic al autorului), Constantin I. Popescu, Nicolae Gh. Teleabă și alții.”⁹²

Așa cum remarca învățătorul Florea Vlădescu în pasajele prezentate anterior, documentele oficiale emise de autoritățile publice locale au avut, de-a lungul timpului, forme diferite ale antetului, tipărite în funcție de forma de guvernământ din perioada în care au fost eliberate și de statutul

⁹¹ Vlădescu, Florea - *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.80-81

⁹² Ibidem, p.83

localității Titești: de comună sau de sat aparținând unei alte comune (comunele Perișani sau Boișoara). Exemplificând asta, redăm mai jos copia unui formular de certificat de căsătorie eliberat în anul 1954, cu antetul „Sfatul Popular al Comunei Titești”.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
SFATUL POPULAR AL COMUNEI TITEȘTI
DIRECȚIA CIVILĂ

CERTIFICAT DE CĂSĂTORIE
Serio Co N. 893346

Numele soarelui: **REȘINEȘCU**
Prenumele soarelui: **GABRIEL**
Numele soarelui: **REȘINEȘCU**
Prenumele soarelui: **PETRE**

Local și data nasterii soarelui:
Localitatea: **Titești** Satul: **Lăpșoara**
anul: **1934** luna: **Marție** ziua: **20**

Numele soției: **MARȚALE**
Prenumele soției: **FLORIAN**
Numele tatălui: **POPA**
Prenumele tatălui: **ALEXANDRU**

Local și data nasterii soției:
Localitatea: **PERIȘANI** Satul: **Lăpșoara**
anul: **1902** luna: **oct** ziua: **20**

LOCUL ȘI DATA ÎNCHERII CĂSĂTORIEI
Localitatea: **Titești** Satul: **Lăpșoara**
Anul: **1954** luna: **februarie** ziua: **15**

Local: **Mărușeni**
Zona: **13 (Titești)**

Căsătoria a fost încheiată în registrul Sfatului Civil la
Numărul din anul: **1954** luna: **februarie** ziua: **15**

NUMELE DUPĂ CĂSĂTORIE
SOTIA: **REȘINEȘCU**
SOTIA: **REȘINEȘCU**

LOCUL ÎNREGISTRĂRII
Localitatea: **Titești**
Raionul: **Lăpșoara**
Eliberat: **15.02.54** în N. 702

Semnatul: **Brimmer**

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
CONSILIUL POPULAR AL COMUNEI PERIȘANI
COMITETUL EXECUTIV

CERTIFICAT DE NAȘTERE
Serio N. 8 nr. 2518/1

Numele de familie: **DEACONU**
Prenumele: **ION**
Sexul: **MASCULIN**

Nașterea a fost înregistrată în registrul stării
civile la nr. **12** din anul **1908**
luna **APRILIE** ziua **21**

MENTIUNI:

Data: **01.02**
Anul: **1908** (sau înlocuiește
luna și ziua)
Luna: **APRILIE**
Ziua: **20/februarie**

LOCUL NAȘTERII COPILULUI
Comuna: **TITEȘTI**
Raionul: **VÂLCEA**
Judetele: **VÂLCEA**

PARINȚII
Numele de familie al tatălui: **DEACONU**
Prenumele tatălui: **ION**
Numele de familie al mamei: **DEACONU**
Prenumele mamei: **FLORIAN**

21.02.1977 nr. 14. VII. 992 cu nr. 242

Certificate de căsătorie și de naștere, cu antet diferit

Un certificat de naștere eliberat în anul 1977, când localitatea Titești aparținea, din punct de vedere administrativ, de comuna Perișani, poartă antetul „Consiliul Popular al Comunei Perișani”.

Sunt dese cazurile în care, atunci când actele de identitate ale membrilor unei familii sunt prezentate unor instituții oficiale, angajații acestora să constate nepotriviri de nume între membrii aceleiași familii.

„Adesea, cei de la primărie făceau greșeli de transcriere a numelor de familie. De exemplu, în cazul verilor mei de Sub Mlacă: Nicolae, Mihai, Teofil... Deși au fost frați, unii au fost înregistrați la naștere cu numele Nicolescu, iar alții cu numele Niculescu!” (Mihai Niculescu)

Greșeli de transcriere a numelor în diferite documente oficiale eliberate de-a lungul timpului, sunt întâlnite și în cazul familiei Deaconu din Titești, unde numele de familie apare transcris uneori Deaconu, alteori Diaconu!

Un caz pe care eu îl consider tipic, în sensul celor arătate mai sus, este cel relatat de Ștefan Constanța din Titești, făcând referire la numele membrilor familiei sale:

„Tatăl meu se numea Ștefan Constantin (Tică) dar era cunoscut în sat cu numele de Tică Popa. De ce? Pentru că străbunicul meu (bunicul tatălui meu) a fost preot (popă!).

Se numea Ionescu Ștefan și era de prin Goleștii Vâlcii, localitate în care a slujit o viață întreagă. Bunicul meu, Ștefan Ion, a fost unul dintre membrii familiei căruia numele i-a fost „adaptat” în spiritul vremurilor de altădată, după ocupația de bază a părintelui său. Adică, i se spunea Popa Ștefan Ion! Interesant este că după cum s-a priceput ofițerul stării civile din vremea aceea,

unii dintre copiii preotului Ionescu Ștefan au fost înregistrați, la naștere, cu numele Popa, alții cu numele Ionescu, alții cu numele Ștefan. Așa era atunci! Nu se dădea prea mare importanță respectării riguroase a numelor și prenumelor noilor născuți creându-se, adesea, confuzii din această cauză. Șirul erorilor de înregistrare a noilor născuți s-a perpetuat și în familia bunicului meu, la înregistrarea celor zece copii ai familiei sale. La naștere, tatăl meu a fost înregistrat cu numele Ștefan, în timp ce alți frați de-ai lui au fost înregistrați cu numele Popa. **(Ștefan Constanța)**

În vremurile mai vechi, erorile de tipul celor amintite, de transcriere greșită a numelor membrilor unei familii dintr-o comunitate oarecare se datorau pregătirii intelectuale precare pe care au avut-o, adesea, cei aleși să reprezinte oficial comunitatea.

La conducerea Primăriei Titești, după cum își mai amintesc acum sătenii mai în vârstă s-au perindat, conjunctural, și persoane fără să aibă abilitățile necesare funcției deținute:

„Șitoianu Ion, poreclit Neaca, a fost primar în Titești pentru o perioadă scurtă de timp. Murise fostul primar și el era atunci om de serviciu la primărie. Comuniștii, neavând pe cine să pună primar, l-au pus pe el. Dar toată lumea știa cine era Neaca! Atunci, într-o adunare, pentru că Neaca nu se înțelegea cu oamenii, acesta a făcut o afirmație care a rămas de pomină, până în zilele noastre. Adică, fiindcă oamenii prezenți la acea adunare nu au cedat „presiunilor” primarului Neaca, acesta a afirmat: «Dacă voi nu decedați, atunci decedez eu!»” **(Mișu Călinoiu)**

„Șitoianu Ion era poreclit Neaca! Era tatăl Ghiței lui Clipici. Locuia Sub Mlacă, din jos de Gheorghe al lui Dobrin. Atunci când au venit comuniștii la putere, l-au pus pe el primar, deși nu știa carte. Când trebuia să semneze ceva, punea degetul acolo, pe acel document. Primar fără carte, fără nicio școală! Asta a fost un fel de bătaie de joc, pentru că nimeni nu-l lua în seamă pe Neaca! Nevastă-sa, Chiva, era o femeie scundă și grasă. Umbla toată vara desculță. Umbla așa, până toamna târziu, când dădea frigul. Dar, deh! Era nevasta primarului!” **(Aurica Talpoș)**

„Sătenii îl luau pe Neaca, îl duceau în sat și-i puneau castronul pe cap, să-l tundă. Singurele cuvinte pe care acesta le tot repeta, erau «categoric și just».” **(Dinu Potcoavă)**

„Primar a fost și Neaca, a fost și socru-meu câteva zile... Săracul Neaca! Nu știa carte. Punea degetul acolo unde trebuia să semneze și repeta, mereu, unul și același cuvânt: «categoric!». Veneau mașini de la Pitești, de la județeană, și-l luau pe Neaca cu mașina mică... Ștabi din ăia... și-l luau cu ei. Și el repeta, mereu, aceleași cuvinte: «Categoric, nene! Categoric». Era un om simplu, domnule. Așa a profitat regimul de situația din țară până când au pus mâna pe putere. Mulți primari erau oameni simpli, care tăiau în carne vie! Nu

știau să scrie și puneau degetul acolo unde trebuiau să semneze. Așa se proceda atunci. Când tata și mama cumpărau pământ, oamenii care nu erau știutori de carte veneau la primărie și puneau degetul acolo unde trebuiau să semneze.” **(Marioara Popescu)**

Au mai fost și alți primari în Titești, de-a lungul vremii. Despre unii dintre aceștia își mai amintesc sătenii doar așa, tangențial. Despre ceilalți, ne amintesc unele documente oficiale semnate și lăsate de aceștia în urmă, în arhivele primăriei.

„Străbunicul meu Ioniță Călinoiu (1847-1923) a avut o soră, Catrina, căsătorită cu unul Popescu din Bumbuiеști, care a fost primar aici, în sat. Catrina a avut o fiică – pe Linca, poreclită Bumbuiasca. Nu știu dacă a mai avut și alți copii, dar din Linca Bumbuiasca se trag toți Popeștii din centrul satului: Gheorghită Popescu (tatăl lui Costel Popescu, respectiv bunicul lui Telu Popescu), tatăl lui Gigi Popescu (Tică al Lincăi) etc.”

(Mișu Călinoiu)

Cred că ar trebui să ne aplecăm ceva mai mult asupra unor detalii din activitatea primarului Gheorghe Pănescu din Titești, date fiind relatările unor membri ai comunității locale sau urmași ai familiei acestuia.

„Pănescu Gheorghe a fost sergent în Campania din Bulgaria, din anul 1913. De loc, a fost de undeva din zona Argeșului. A venit și s-a căsătorit în Titești cu Maria (Mia), fata lui Gheorghe Călinoiu, verișoară primară a tatălui meu. Aceasta mai fusese măritată cu Ioniță Popescu (Fofează) din Titești. Gheorghe Călinoiu, fratele bunicului meu, a fost un om înstărit. El este cel care le-a dat familiei Mia și Gheorghe Pănescu casa și aproape tot ce se află astăzi în curtea familiei Teodorescu din Titești.

Gheorghe Călinoiu a murit de tânăr, pe la 46-47 de ani. A avut o singură fiică, pe Mia. În timpul vieții sale, acesta răspundea de Centrul de Pregătire Militară din zonă. Avea în primire armamentul cu care se făcea, atunci, pregătirea militară. Gheorghe Călinoiu făcuse Școala de Meserii la Argeș. Era calificat olar. Lui îi trebuia, ca ginere, un om care să aibă un pic de școală, nu pământ. Pentru că pământ avea el destul. Îi trebuia un om care să se priceapă să-i administreze averile. Ori, Fofează nu era un astfel de om. De aceea, Mia s-a despărțit de Fofează. Pe atunci a apărut în sat Gheorghe Pănescu.

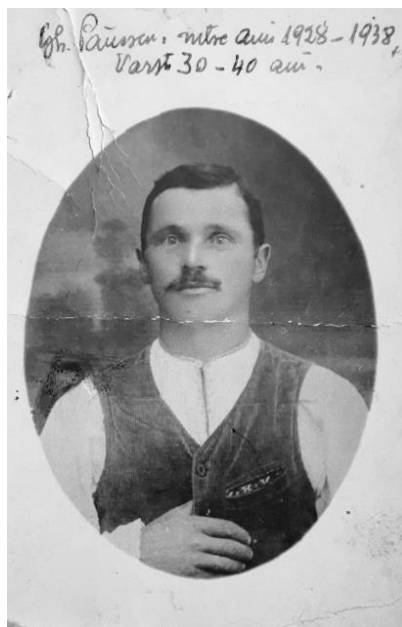
Trebuie menționat faptul că în câteva documente (brevete militare), acesta apare trecut ca fiind Penescu Ion, Pănescu Ion, dar niciodată Gheorghe, așa cum a fost cunoscut în sat! Toată lumea l-a știut de Gheorghe Pănescu și în actele pe care le semna, ca primar, le semna cu numele de Gheorghe Pănescu. A fost și notar în sat. Avea un scris deosebit, caligrafic, ușor lizibil.

Ca primar țărănist, se succeda la putere cu Dinu Mărcoiu, care era liberal. Pănescu Gheorghe și Mia n-au avut copii și de aceea au înfiat-o pe Veta, adusă din zona Argeșului, de acolo de unde se trăgea Pănescu. Veta s-a căsătorit apoi

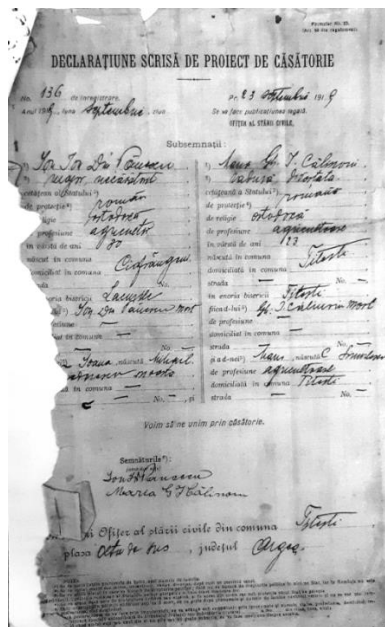
cu Ionel Teodorescu, venit la noi în sat din Găujani.” (Mișu Călinoiu)

Brevet acordat serg. major Penescu (Pănescu) Ioan, participant la campania din 1913, din Bulgaria

Primarul Gheorghe Pănescu

Proiect de căsătorie

În arhiva Muzeului satului Ioviștean din Titești se păstrează astăzi o *"Declarațiune scrisă de proiect de căsătorie"* din anul 1919, care atestă căsătoria dintre Gheorghe Pănescu și Maria Ghe. I. Călinoiu. Documentul a făcut parte din arhiva personală a familiei profesorului Mișu Călinoiu din Titești și a fost donat muzeului.

Nu mi-am propus să fac cercetări amănunțite privind activitatea primarului Gheorghe Pănescu în cadrul Plășii Ioviștea de care aparținea primăria la vremea aceea. Am găsit, însă, în arhiva personală a membrilor familiei sale, copii ale unor documente scrise sau semnate de acesta în calitate de primar. Avea un scris cursiv, ordonat, ușor lizibil, calitatea aceasta nefiind una singulară!

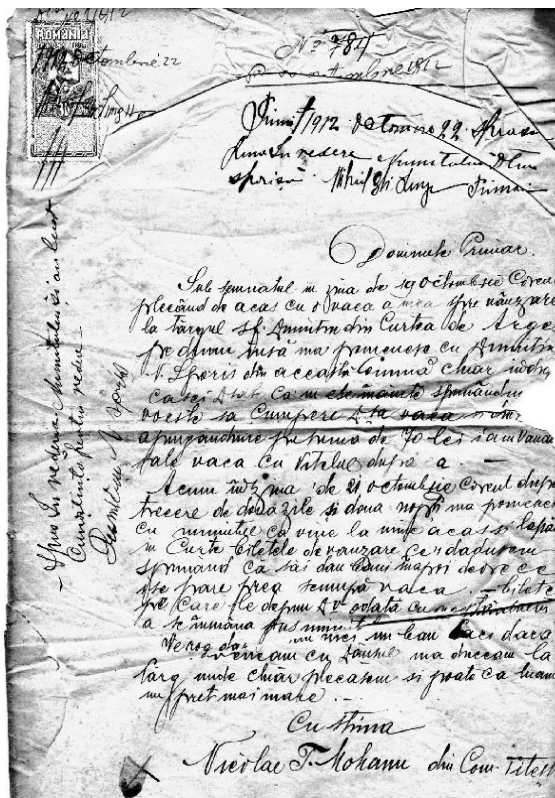
„Bunicul meu Gheorghe Pănescu era un om foarte calculat. Deși avea doar șapte clase, era priceput la matematică și de multe ori ne ajuta și pe noi la lecții. A fost sergent în armată. Era prieten bun cu Armand Călinescu. Acesta a venit de mai multe ori în Titești și a trecut pe la bunicul meu, pe acasă. Armand Călinescu a cunoscut câteva familii și a botezat câțiva copii în Titești. Au făcut în casa noastră petreceri ocazionate de evenimentele respective. Bunicul meu Gheorghe Pănescu era priceput la calculul suprafețelor de teren. De câte ori se făcea un partaj într-o familie, era chemat să măsoare și să determine suprafețele de pământ care reveneau membrilor familiei respective.”
(Virginia Teodorescu)

Legat de trecerea lui Armand Călinescu prin Titești, profesorul Mișu Călinoiu face următoarele precizări:

„Se știe că Armand Călinescu a botezat câțiva copii de-ai sătenilor din zona Ioviștei. Unul dintre acești copii a fost chiar Armand Popescu din Bratovești, devenit ulterior profesor universitar la Politehnică, în București.

Așa cum spuneau bătrânii satului, chiar și Regele Ferdinand a poposit și a dormit în sat, într-o vară. Cum se făceau atunci horele în fața cârciumilor care tocmeau lăutari, a zărit-o în horă și a plăcut-o pe fiica unui țigan lăutar din sat, de-a lui Dumitru Tesmeneanu. Era o țigancă frumoasă, îmbrăcată în haine populare. A zărit-o în horă și s-a prins și el în horă, lângă aceasta, și apoi a invitat-o și la o învârtită! Se zice că regele ar fi dormit, atunci, la Mielă Rouă, fost primar în sat înainte de primul război mondial.”
(Mișu Călinoiu)

Primăria era locul în care trebuiau soluționate plângerile de orice fel. Certurile dintre vecini legate de încălcarea hotarelor proprietăților lor, învoirile verbale nerespectate etc. Pentru exemplificare, redăm mai jos copia unei plângeri depusă la Primărie în anul 1912 de către locuitorul Nicolae T. Mohanu din Titești.

Plângere depusă la primărie în anul 1912 de către locuitorul Nicolae T. Mohanu

Transcrierea documentului alăturat, făcută "ad literam" cu respectarea formei ortografice în care a fost scris, pune în evidență cel puțin două aspecte esențiale ale modului de lucru cu documentele de orice fel din administrația publică locală: rigoarea cu care acestea erau înregistrate și soluționate, pe de-o parte, și stângăcia cu care erau elaborate, în condițiile în care la începutul secolului XX sătenii știutori de carte erau destul de puțini la număr.

Nr.784

Primit 1912 octombrie 22
sprease pune În vedere
Numitului D-tru Sporiș.
Mihail Ghe. Lungu -Primar

Domnule Primar,

Sub semnatul în ziua de 19 octombrie Curent plecând de acas cu o vacă a mea spre vânzare la târgul Sf. Dumitru din Curtea de Argeș pe drum însă mă pomenesc cu Dumitru N. Sporiș din această Comună chiar înaintea casei D-sale că-m ese înainte spunându-mi că voește să cumpere D-sa vaca ajungânduise pre suma de 70 lei iam vândut D-sale vaca Cu Vițelul după ea.-

Acum în ziua de 21 octombrie Curent după trecere de două zile și două nopți mă pomenesc cu numitul că vine la mine acasă și lapădă în Curte biletele de vânzare ce îi dădusem spunând că săi dau banii înapoi spunând că i se pare prea scumpă vaca.-bilete pe care le depun Dv. odată cu această plângere pentru a se înmâna sus numitului.

Vă rog dar (...) căci dacă nu mă întâlneam cu Dânsul mă duceam la târg unde chiar plecasem și poate că luam un preț mai mare.

Cu stimă, Nicolae T. Mohanu din Com. Titești"

Documentul poartă rezoluția „Spus În vederea Numitului și am luat Cunoștință pentru vedere.” și este semnat, olograf, de luare la cunoștință de

către persoana reclamată.

Am stat de vorbă cu Niță Bărăgan, unul dintre sătenii care timp de 28 de ani a ocupat diferite funcții administrative la Primăria Titești, inclusiv pe cea de primar. Despre începuturile activității sale în primărie, acesta își amintește:

"Mai întâi am fost secretar la Plasă, la Titești. Sediul Plășii era în centrul satului, acolo unde sunt astăzi casele lui Pistol. Când am venit eu din armată, în toamna lui '49, au vrut să mă cheme înapoi, la București, să rămân în cadrul armatei, pentru că în armată am fost instructor la Școala regimentală de ofițeri. Mă inițiasem bine în problemele alea și ei au fost cei care au trimis la Plasa Titești adresă prin care le recomandau acestora să mă angajeze aici, pentru că am pregătire corespunzătoare. M-au angajat secretar la Plasă. Mergeam o dată pe lună la Pitești, cu statele de plată, și luam de acolo banii ca să dăm salariile personalului angajat. Legat de asta, îmi amintesc că la unul din statele de plată întocmite de mine, am făcut niște modificări. Niște ștersături. Era acolo, la Pitești, un contabil mai în vârstă care, atunci când a văzut statul de plată cu ștersături, m-a luat la rost: «Bă! Ce-i cu ștersăturile astea aici? Păi, tu nu știi că în contabilitate nu se admit ștersături?» Și nu m-a lăsat să plec înapoi până când nu am refăcut statul de plată, pe un alt formular pe care mi l-a dat el, acolo.

După ce s-a desființat Plasa, a luat ființă Raionul Brezoi. Am lucrat ceva vreme la Brezoi, ca inspector îndrumător. Îmi dăduseră, ca zonă de activitate, Călimăneștiul, Sălătrucelul, Berislăveștii și Dângeștii...

Plecam pe teren cu săptămâna! Plecam luna și mai veneam, acasă vinerea!" (Niță Bărăgan)

Ion Talpoș de vorbă cu nonagenarul Niță Bărăgan

În cadrul Primăriei din sat a funcționat și un birou notarial, notar public fiind Nicolae Vlădescu (Nicușor), un alt fiu de vază al satului. În cartea sa "Monografia Comunei Titești", învățătorul Florea Vlădescu (fiul notarului public Nicolae Vlădescu), confirmând importanța acestui serviciu public, menționează o serie de documente autentificate care fac radiografia unei lungi perioade de timp din viața satului nostru, redată în nume, date și cifre.

„Nicușor Vlădescu a avut 8 copii! El a fost notar în cadrul Primăriei din Titești. Notarul era cheia primăriei, domnule!” (Marioara Popescu)

Sediul vechi al primăriei din Titești (construit în anul 1910)

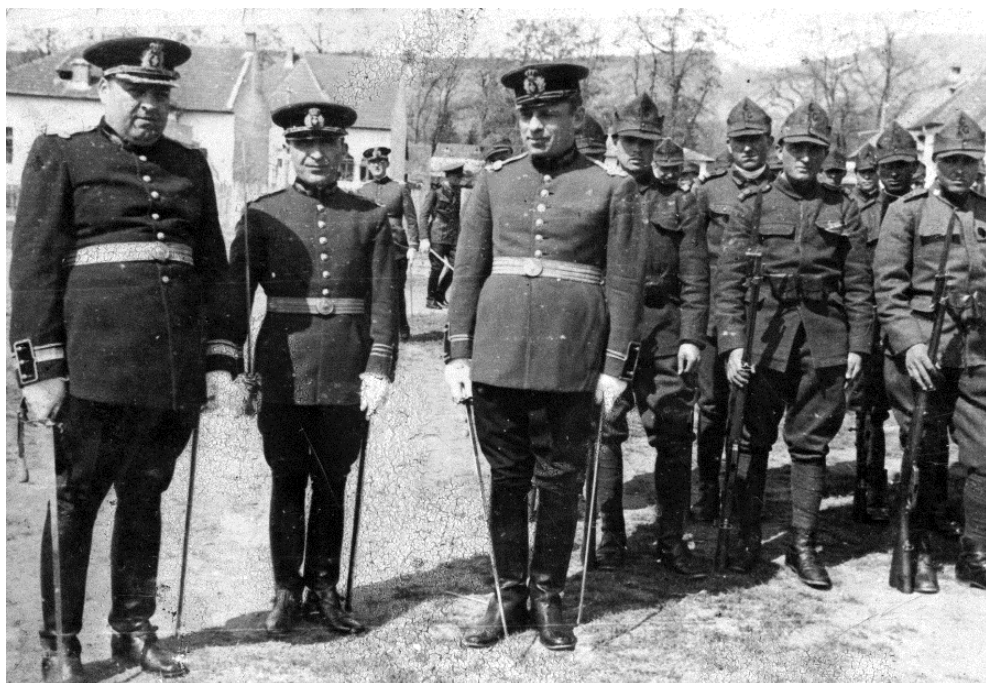
Începând cu anul 2002, în baza Legii nr. 676/19.12.2002 pentru înființarea comunei Titești-județul Vâlcea prin reorganizarea comunei Perișani, ia ființă actuala comună Titești având în componență satele Titești, Bratovești și Cucoiul. Activitatea comunei Titești în noua formă organizatorică a început cu data de 15 ianuarie 2003. Primul mandat de Primar interimar al comunei nou înființate a fost deținut de prof. Vasilica Teleabă din Titești. O persoană dinamică, echilibrată, cu o cultură generală vastă, bun cunoscător al istoriei locale și nu numai. A fost unul dintre promotorii demersurilor făcute pentru revenirea localității Titești la statutul de reședință de comună. În mandatul său de primar interimar a fost

achiziționată și trecută în domeniul public locuința preotului Boncea, devenită ulterior sediul dispensarului uman al comunei.

Jandarmeria/Miliția

Postul de jandarmi din Titești, înființat de autorități imediat după instalarea comuniștilor la putere, în perioada postbelică avea, în principal, atribuții legate de asigurarea pazei și ordinii publice în localitate. În acest sens dispuneau de o temniță în care erau încarcerati, în perioada cercetărilor făcute, cei care încălcau ordinea publică.

Un ajutor important primit de către angajații postului de jandarmi, în asigurarea ordinii publice și depistarea „turbulențelor” acesteia, era cel oferit de către echipele de pază obștească din sat.

Șeful jandarmilor din Titești (Pătrușcă) la un exercițiu aplicativ

„Paza obștească în sat se făcea noaptea, pentru a se asigura liniștea și pentru a se preveni actele de vandalism. Paza obștească era organizată de jandarmi, că noi am avut în sat un post de jandarmi. Aveau sediul acolo, unde stă acum Ghiță Bolovan, din sus de biserica veche. Acolo, în casa aia mare în care a mai locuit și Săsoaica cu familia ei. Cu Costel Șofâlcă și cu copiii lor. Casa aia a fost, cândva, casa lui Ionel Fețeanu.” (Niță Bărăgan)

„Mi-amintesc că într-o noapte o bandă de hoți le-a spart casele lui Mieilă

Cochințu și unui vecin de-al său din Bărâce. Jandarmii i-au prins pe hoți. Erau niște amărăți de țigani... Dar era o gașcă mare, de vreo 40 de țigani! Bărbați, femei și copiii. I-au prins jandarmii și i-au băgat pe toți în beciul de la post. Postul de jandarmi era atunci din sus de biserica veche din sat, în casa în care a locuit și săsoaica. (Fam. Șofâlcă - n.a.) Noi, copiii, mergeam și ne uitam pe geam ce făceau ăia, acolo... Copii fiind, ne amuzam; dar ei, săracii, erau destul de amărăți acolo, în beci...” (Adela Teleabă)

Manifestare în zi de sărbătoare la Titești, cu ordinea asigurată de jandarmi

Neînțelegerile dintre săteni, atunci când acestea depășeau sfera competențelor autorităților locale, erau judecate la judecătoriile regionale la care era arondat satul Titești. Un astfel de caz mi-a fost relatat de Mihai Pătru, fiul lui Ghiu Pătru din Titești:

„Eram tânăr, având în jur de 19 ani. Mai mergeam pe acasă pe la Tata Ilă Bolovan, fratele tatălui meu. Acesta cobora la el în beci, băga în butoiul cu țuică țoiul, legat cu o sfoară, și după ce umplea o sticlă, ne așezam la povești la ușa beciului său. Îmi povestea tot felul de întâmplări din viața sa. Îl avea naș pe Jean Rouă, un om de vază în sat! Tata Ilă Bolovan avea animale multe... Într-un an i-au scăpat caii pe câmp și, ajunși pe o tarla de-a nașului, aceștia i-au mâncat grâul încolțit pe tarla. Furios, acesta i-a cerut socoteală finului său:

— Fine, să-mi dai banii pe grâul stricat de caii tăi, că altfel mergem la judecată!

— Ți-i dau, nașule, ți-i dau! – i-a răspuns Tata Ilă aceștia.

Ți-i dau astăzi, ți-i dau mâine, și tot așa... a trecut timpul până când nașul Jean Rouă s-a supărat rău și l-a dat pe Tata Ilă în judecată. Au mers împreună la judecată și au văzut că un alt proces, care se judeca înaintea procesului lor, era judecat de o femeie. Amândoi bărbații erau mândri de felul lor! Și Tata Ilă, după ce s-a foit o vreme pe scaunul din sala de judecată, i-a șoptit la ureche nașului său:

— Băi, nașule! Băi, așa rău am ajuns noi?

— De ce zici asta, băi finule?

— Băi nașule! Noi, oameni în toată firea, am ajuns să ne împace o femeie? Hai mai bine ne împăcăm noi singuri. Retrageți plângerea, că-ți dau banii ceruți!

A stat nașul ce-a stat, s-a gândit ce s-a gândit și, după o vreme, i-a răspuns finului său:

— Cred că ai dreptate, finule. Ne facem de râs amândoi!

Nașul a renunțat la judecată și s-au întors acasă amândoi.

— Gata, fine! Am făcut cum ai zis tu că e bine. Acuma să-mi dai banii pe grâul mâncat de caii tăi.

— Ce bani să-ți dau, nașule? Du-te să-ți vezi tarlăua, că grâul a crescut la loc de atunci! Ba s-a mai și îndesit în urma ploilor căzute! Pentru ce să-ți mai dau eu bani dumitale?

Nașul Jean Rouă și-a dat seama că a fost tras pe sfoară din nou de către Tata Ilă, finul său...

— A, fire-ai tu al dracilor să fii, cu femeia aia cu tot! M-ai păcălit! M-ai înșelat!

Atâta a mai putut îngăima bietul de el! De mândru ce era, ca să nu se facă de râs în sat, nașul Jean Rouă a renunțat la orice pretenții materiale legate de finul său.” (Mihai Pătru)

După cum am mai amintit, am stat de vorbă cu Niță Bărăgan, unul din veteranii satului. I-am arătat câteva fotografii mai vechi în care au fost surprinse persoane și evenimente din viața satului.

Mă consider un om norocos pentru că la cei peste 92 de ani ai săi avuți atunci, Niță Bărăgan, dând dovadă de multă luciditate, și-a amintit multe detalii legate de persoanele și evenimentele surprinse în imaginile respective.

Privind îndelung una dintre acele fotografii de grup, din care și el făcea parte, mi-a mărturisit:

„Îmi amintesc bine acel moment. Eu eram șeful formației de pompieri din Titești. Și venea un instructor îmbrăcat în haine militare și ne instruia. Fotografia asta a fost făcută cu ocazia unui concurs mare între localitățile Căineni, Boșoara, Titești și Perișani, pe linie de apărare împotriva incendiilor.

Concursul a fost organizat la Titești, pentru că formația de pompieri de la Titești era cea mai bună formație din această zonă a Loviștei.

Participanți la un concurs organizat pe linie de apărare împotriva incendiilor

La concurs au fost prezenți un colonel, un maior și un subofițer. Veniseră cu o mașină, prin Câineni, că nu prea erau drumuri bune prin altă parte. Concursul s-a ținut aici, la Titești, în centrul satului. Mi-aduc aminte că de la Tică Rouă și până-n mal, acolo, era plin de oameni veniți să vadă concursul. Știu că ne aduseseră o pompă manuală cu furtune și cu un cazan în care băgam apă și... în caz de incendiu, o foloseam pentru a stinge focul. Cei care erau înscriși în formația de pompieri aveau avantajul că nu mai făceau pază obștească în sat.” (Niță Bărăgan)

Niță Bărăgan a pus deoparte fotografia. După câteva momente de liniște în care a privit lung către colțul încăperii în care ne aflam, a luat din nou fotografia de pe masă și zâmbind, mi i-a enumerat pe câțiva dintre participanții de atunci la eveniment, surprinși în imagine:

„Uite, aici este Ionel Achimescu, în dreapta lui sunt Ilă Cochintu și Mieilă Bobocar (Mihai Ghiță). Al doilea din stânga lui este Mișu Găujanul (Rouă), în spatele lui se află Tică Noc (Călinoiu). Printre cei de pe rândul al treilea îi văd pe tatăl tău, Ion Talpoș, pe Mișu Rouă, Dinică Darel (Popescu), Ică Țarcă, Mihai Mărcoiu, Ghiu Pătru... acolo, mai în spate este Aurel Mărcoiu, apoi... Nelu al Rizii... Ceilalți sunt de prin satele vecine, participanți la concurs. Uite aici, în față, pe primul rând sunt eu, este Gâscă, este Jeculescu de la Perișani... Femeia asta este Aurica lui Dodică de la Perișani. E din familia lui Pașavel...” (Niță

Bărăgan)

Având în vedere importanța, diversificarea, tendințele actuale și direcțiile de dezvoltare a serviciilor publice locale în perioada postdecembristă, acestora le-am dedicat un spațiu mai amplu în ultima parte a prezentei lucrări.

Serviciile poștale

Nu au existat până prin anii '60 foarte multe servicii publice în Titești. Așa cum am mai amintit, lipsa curentului electric și izolarea satului de localitățile dezvoltate din zonă au întârziat dezvoltarea multor activități cu caracter progresist. Cele care au apărut, totuși, au avut un început timid și s-au bazat pe unele tehnologii care nu foloseau curentul electric alternativ de 220 de volți, de mai târziu, ci generatoare de curent electric alternativ de joasă tensiune și înaltă frecvență, produs cu ajutorul unor generatoare de curent de mici dimensiuni, învârtite manual cu ajutorul unor manivele. Un astfel de generator de curent a fost și cel folosit la prima centrală telefonică instalată în Titești, la care a fost angajată și mama mea.

Aurica Talpoș, centralistă la Agenția poștală Titești (Oficiul Poștal Căineni)

„Când m-am angajat pentru prima dată la poștă în Titești, poșta era în

clădirea primăriei vechi. Era o cămăruță amenajată acolo în spate, în clădirea primăriei. Am lucrat trei ani acolo. Eram necăsătorită, având vreo șaptesprezece ani. Era prin anii '52 când era angajat acolo și Aronică (Aron Fuiorea - n.a.). De fel, acesta era de prin Voineasa și se căsătorise în sat cu o fată de-a lui Solomon. Era liniar la poștă, fiind un om foarte priceput la toate. Repara ceasuri, lipea căldări... era un fel de meseriaș, așa! Fiind vecin cu tătucu în Tărure, a venit la acesta să mă lase să mă angajez la poștă.. A vorbit el cu Dirigintele de la poștă și m-am angajat. Când m-am dus prima dată acolo la servicii, mi-era frică, eram timidă... Vezi tu, mă ținuse tătucu numai acasă! Dacă striga cineva la mine mai tare, începeam să plâng! Îmi era ciudă! A durat ceva timp până m-am obișnuit cu serviciul. Nenea Aronică, săracul, era un om bun. Stătea lângă mine și mă învăța: «Nene, fă așa..., fă așa!... Nu te speria. Lasă-i în pace! Oamenii sunt ca oamenii». Și m-am obișnuit încet, încet. Am lucrat acolo, ca telefonistă, trei ani, până când a plecat taică-tău militar și până când el s-a liberat din armată”. (Aurica Talpoș)

Serviciile poștale din Titești, incluzând și o centrală telefonică manuală cu 30 de posturi telefonice, a fost una din acele investiții care le-a permis sătenilor să comunice mai ușor cu lumea înconjurătoare. Pot să afirm că am luat parte la consolidarea aceluia serviciu din localitate deși, pe atunci, eram doar un copil. Faptul că mama mea a fost prima persoană din sat care a îndeplinit, cumulat, funcțiile de agent poștal și centralistă la oficiul poștal nou înființat în localitate, m-a obligat cumva, moral, să-i întind o mână de ajutor atunci când s-a putut. Am devenit de la o vreme, până să părăsesc satul natal pentru a-mi începe studiile liceale, poștașul satului. Fără acte oficiale, dar un ajutor de nădejde pentru mama. Cred că și această activitate m-a ajutat să devin un om responsabil pentru faptele mele, atâta timp cât era o problemă mare dacă ziarele și corespondența nu ajungeau, la timp, la destinatarii lor! Cât eram de mic, luam satul la pas de la un capăt la altul, cu o geantă mare din piele agățată de gât, încărcată cu ziare, și strigam în gura mare pe la casele oamenilor: „Poșta! A sosit poșta!” Trebuia să-i alarmez cumva pe abonați, scoțându-i pe la porți, căci pe atunci sătenii nu-și puneau problema cutiilor poștale. Crăpăturile din ulucile gardurilor sau porților lor erau locurile de depunere a ziarelor și a corespondenței, atunci când oamenii nu erau găsiți acasă. Ori, pentru că tot vorbeam de responsabilitate, dacă nu aveam grijă să înghesui bine ziarele în acele crăpături, le lua vântul și porcii care își făceau veacul liberi prin curțile oamenilor deveneau, astfel, primii ”citorii” ai presei pe care o distribuiam. Ceva mai târziu, crescând, mi-am dovedit eficiența în sat și pe post de ”telefonistă”. Glasul meu de copil îi făcea pe mulți dintre interlocutorii mei de la celălalt capăt al firului să nu sesizeze că telefonista de la centrala telefonică din Titești era, de fapt, un telefonist!

Un om de nădejde în asigurarea funcționării liniilor telefonice de atunci, care trebuie neapărat amintit, a fost liniorul Gicu Nate. Un om priceput, veșnic aflat pe teren, cățărat pe stâlpii de telegraf cu ajutorul unor gheare metalice atașate încălțărilor sale. Refăcea liniile întrerupte, lipea cu ajutorul unui letcon, încălzit la lampa de benzină, firele dezlipite din centrala telefonică sau din aparatele telefonice individuale aflate în gospodăriile sătenilor. Era un om "bun la toate"! Fără ajutorul lui, nu m-aș fi putut face auzit în toată țara. Și eram tare mândru de asta!

Un alt obiectiv de interes public național, aflat în Titești, a fost **stația meteorologică**. Instalată în Grui, pe un teren din apropierea primei școli construite în sat, avea în componență câteva puncte de înregistrare a unor parametri care determinau starea vremii. Datele culese erau centralizate de angajații stației și transmise, din oră în oră, la București la Institutul Național de Meteorologie. Pe unul dintre angajații stației l-am cunoscut bine. Este vorba de Tică Achim (Florescu). El era și proprietarul locuinței din Titești în care era amenajat biroul Stației meteo și reușisem să-i câștig încrederea, astfel încât atunci când el avea ceva mai multă treabă de făcut în jurul gospodăriei sale și nu avea timp să culeagă și să centralizeze informațiile furnizate de aparatura stației, în baza experienței sale, mă suna la centrala telefonică din sat și-mi spunea: «Trimite, te rog, codurile de ieri, pe care ți le-am dat la ora... » și-mi indica o oră din ziua anterioară, cu caracteristici similare orei la care făceam comunicarea! Mai departe era simplu, pentru că păstrând fițuicile cu datele orare transmise pe parcursul mai multor zile, consecutive, nu era complicat să-i rezolv problema!

Importanța acelor date culese cu ajutorul aparatelor stației era, totuși, una reală, atâta vreme cât culoarul aerian București-Sibiu trecea pe deasupra satului Titești și era, deja, un culoar aerian folosit. Este adevărat, ceva mai timid în anii aceia! Îmi amintesc și acum codul de identificare al stației meteorologice din sat: 299! Cu acest cod, atunci când eram "de serviciu", îmi începeam transmiterea la București a șirului lung de numere care reprezentau, codificat, datele reale înregistrate de aparatura stației meteorologice din sat.

Serviciile medicale

Asemenea altora, nici locuitorii Țării Loviștei nu au fost ocoliți, de-a lungul timpului, de tot felul de probleme de natură medicală caracteristice și altor zone geografice ale țării. Probleme de natură medicală au fost înregistrate, cronologic vorbind, în toate perioadele de timp din evoluția loviștenilor, în ciuda reliefului aparte al zonei în care au trăit și care i-a adăpostit pe localnici ca într-o căldare uriașă, ferindu-i mai mult de furia

naturii dezlănțuite adesea, decât de boli.

Pentru că actul medical în sine, cel calificat, a ajuns mai târziu pe acest tărâm ferit de ochii lumii, oamenii au fost nevoiți ca în situații critice de natură medicală să găsească soluții alternative pe plan local. Adică, să se descurce singuri! O dovedește și un fel de monografie locală, întocmită în perioada anilor '50 de către membrii Comitetului Provizoriu al Plășii Lovișteea, publicată într-un raport oficial al acestora:

„Datorită întunecului în care ne-a ținut trecutul, toate femeile credeau în descânțece. Astfel de descânțece au fost în toată Plasa Lovișteea. Astfel:

Când un copil era bolnav de dezinterie/gastro interită/descânta un pieptene de muma pădurii, apoi făcea o cruce cu păcură pe ușă, să fugă muma pădurii de la copil ca să nu-l mai doară burta.

Alte descântătoare descânta căpățâne de usturoiu în praf de pușcă pentru a scăpa de diaree. Dacă pe un copil îl durea capul îi descânta cărbuni stinși în apă pentru deochiu și dacă cărbunele se ducea la fund înseamnă că era deochiat. În ziua de 25 iunie în fiecare an, povestesc bătrânii că toate babele care se pricepeau la descânțece ieșeau la câmp pentru a strânge plante medicinale pentru descânțece. Numai această zi era destinată pentru strângerea buruienilor, fiind zi cu noroc.

Desigur că dacă copilul se întâmpla să moară din cauza boalei, înseamnă că babei nu i s-a plătit atât cât trebuia pentru descânțec și tot mama copilului era de vină.

Alte exemple de descânțece din regiune:

Când cucul cântă pentru prima oară primăvara, cetățeanul stă în loc și numără de câte ori a cântat cucul, spunând că de câte ori a cântat atâția ani mai trăește.

Fetele care rămnesc la dragoste stau toată noaptea de făurit la farmece la babele satului. Astfel, noaptea iese în cămașa de noapte desculță și cu părul despletit și leagă trei fire de ață roșie de primul stâlp dela gard. Dimineața se duce să vadă dacă stâlpul este drept sau nu. Dacă este strâmb înseamnă că și bărbatul este slăbănog, bolnav și strâmb. Dacă se întâmplă ca pe noapte vântul să deslege cele trei fire de ață, atunci viitorul soț moare și ea rămâne nemăritată.

În noaptea de Crăciun fetele se duc la vacă în curte sau în grajd și dă cu piciorul ușor spunându-i din gură "hai anul ăsta, florico", dacă vaca se scoală înseamnă că fata se va mărita anul acesta, în cazul că nu se scoală dă din nou cu piciorul și zice "hai la anul, florico" și tot așa până când vaca se scoală.

Astfel, după câte lovituri se scoală vaca după atâția ani se mărită fata.

În noaptea de anul nou, fetele stau în fața oglindei, dezbrăcate în pielea goală, cu două lumânări în mână și așteaptă ca la primul cântat de cocoși să treacă prin fața lor viitorul soț.

Desigur că această vedenie nu o pot vedea decât cele care stau fără a clipi din ochi, întrucât tocmai când ele clipească din ochi se poate întâmpla să treacă cel în cauză ca fulgerul fără a fi văzut / desigur, lucruri neadevărate.

Dacă se întâmplă ca prin față să nui treacă nimic, înseamnă că nu este iubită de nimeni.

Tot în noaptea de anul nou se pun farfuriile cu fundul în sus, câni și oale de pământ, iar sub ele se pun diferite obiecte ca: lamă, pieptene, cărbune, lemn, bani, inel și multe alte obiecte. Fiecare fată ridică o cană sau farfurie și fiecare obiect de sub farfurie simbolizează o meserie a viitorului soț. Exemplu: cărbunele înseamnă fierar, lemnul, tăietor de lemne la pădure, banul înseamnă funcționar, lâna – are oi multe și e bogat, pieptene înseamnă că este fudul și leneș, etc.

Alt exemplu. La bubă neagră este o babă de specialitate care se descântă în apă, cu un paiu de mătură pomenind toate bubele/albă, vânătă, cărămizie etc. Apa descântată se bea de către cel în cauză și apoi cu restul se unge, astfel se vindecă bubă...”

Titești, 20 iunie 1950
Comitetul provizoriu al Plășii Loviștea
Jud. Argeș

Ca și categorie aparte de „tămăduitori” locali și nu numai, ale căror servicii au fost agreate sau tolerate într-o oarecare măsură de sătenii din Titești până pe la începutul anilor '60-'70, au fost persoanele care „dădeau cu saltirea” pentru a ghici viitorul, care făceau sau desfăceau cununii, făceau farmece etc.

Ioana Chioveana din Titești, mama lui Ilie Bucarin, dădea cu saltirea! A fost una dintre femeile cunoscută de săteni în sensul acesta, ca având abilitatea de a le prezice viitorul celor interesați să îl afle! Adică evenimentele plăcute sau mai puțin plăcute care urmau să li se întâmple!

În legătură cu naivitatea unor oameni din satul nostru de altădată, mai ales a femeilor care, crezând în descânțete, se lăsau ușor păcălite de fel de fel de impostoare venite în sat de pe alte meleaguri, Mihai Pătru mi-a relatat o întâmplare auzită de la unchiul său, Ilă Bolovan:

„Mai ales țigăncile erau cele care veneau pe la femeile din sat să le citească în cărți și să le facă descânțete. Erau hoațe, țigăncile! Se informau din vreme prin sat despre problemele oamenilor și aflând detalii importante din viața lor personală, le uimeau pe femeile cărora le descântau cu amănuntele cunoscute, punând cunoașterea detaliilor respective pe seama abilităților lor de clarvăzătoare. De aici și până la a le jecmăni, la propriu, nu mai era de făcut decât un pas! Îmi povestea Tata Ilă Bolovan că a ajuns odată acasă și a găsit acolo o țigancă din asta, care le descânta celor două femei aflate atunci în

casă: mama lui adoptivă și Mama Ioana, nevasta lui. Țiganca tocmai își încheiase ritualul incantațiilor sale și punând pe masă un vierme, le cerea femeilor banii, spunându-le:

— Gata! Uite, l-am scos pe necuratul din casa voastră! De acum nu o să mai aveți probleme. Dați-mi tot ce aveți bun prin casă, dacă vreți să-l iau cu mine pe necuratul! A scos-o Tata Ilă pe țigancă din casă val-vârtej, cu necurat cu tot! (**Mihai Pătru**)

De asemenea, Marin Oprescu din Titești a fost apreciat în sat pentru iscusința sa în a le dezlega cununiile persoanelor aflate în această situație.

Despre încrederea sătenilor în puterea descântecelor "de deochi" aveam să aflăm dintr-un document olograf datat noiembrie 1972, aflat în arhiva personală a familiei Violeta și Gigi Talpoș. Documentul a fost găsit printre bunurile de familie moștenite de la bătrânul Nel Diaconu, bunicul Violetei.

De De Ciichi anul 1922 noiembrie
 De ofi oleicheat Ton ole an săi crepe boarde
 săi crepe ploaie să mire lumea și norodul
 ole ofi oleicheat ole femeie să crepe toate
 să mire lumea și norodul ole ofi ole
 icheat ole fata mare săi caia coali
 tale să ciocăme seafărliciera mire
 lumea și norodul ole ofi oleicheat
 ole copil mic să crepe cacatul să
 mire satul să mire lumea și norodul
 ole ofi oleicheat ole fată să mire și
 lumea și norodul ole ofi oleicheat ole
 fată să secele caple să răgnăie pieta
 ole să mire lumea și norodul ole ofi
 oleicheat ole vârtă să stăie a pîntel pi
 tot pîmîntul să mire lumea și
 norodul ole ofi oleicheat ole strigile
 vîntului și ale pîmîntului strigi
 cu strigile strigi ole an strigi
 ole mîdere strigi ole fată mare strigi
 ole copil mic strigi ole 99 ole felari ole
 strigi cantălica putulica la Ton sa
 utul și la oleicheat cantălica putulica
 lingeti pînsori voștri ole

2/ Repetori ole peștriori că ieu ling
 pă Ton ole mireat și ole oleicheat ole
 cine a oleicheat ole pînsori ole
 lăvare alba cadalbra caia ole an
 te calea în piatra piatra în olava
 să olepică ole să olepică piatra
 ole olepică ole oleicheat ole și
 ai răsmiritarului leac ole limba
 mea și ole gura mea Marica
 ole cîntătoarea Marica Dila
 le cîntătoarea

V. Dila

Să-l citiți bine și să-l învățați
 pe de rost a voastră mamă
 care nu vă poate uita așa ușor
 Marica Dila

Descânt

De bună seamă că acest descântec a fost practicat o viață întreagă de locuitoarea Maria I. Diaconu din Titești, atîta timp cât înscrisul lăsat moștenire urmașilor săi se încheia cu îndemnul:

„...să-l citiți bine și să-l învățați pe de rost. A voastră mamă care nu vă poate uita așa ușor, Maria I. Diaconu”

În legătură cu serviciile medicale asigurate în sat, opiniile sătenilor cu

care am stat de vorbă au fost diferite, având în vedere că perioada de timp la care am făcut referire, în discuțiile purtate cu aceștia, a fost una lungă.

Motivele care au generat opinii diferite pe această temă au fost legate, în principal, atât de cazurile particulare discutate cât și de stadiul real de dezvoltare economică a satului în perioadele analizate.

„Nu prea erau, pe atunci, medici la țară. Există câte un sanitar pe ici, pe colo. Atunci... cine trăia, trăia! Cine nu..., asta era! Se tratau oamenii cu leacuri băbești. Dacă un copil era răcit, îi făceau frecții cu țuică, îl înveleau în cârpe îmbibate cu țuică. Îi puneau pe piept seu de oaie călâi, așa, ca să se înmoaie tusea... Cine trăia, trăia și era sănătos până ajungea bătrân. Cine murea, murea! Era greu atunci să ajungi cu un bolnav de la țară, la un medic la oraș. Că așa a murit și mama mea. A murit din cauza unei greșeli a lui Hagiescu, sanitarul din sat, de atunci. Era în anul 1935. Era o zi călduroasă de vară în care părinții mei săpau în grădină, unde aveau un nuc mare, cu o umbră deasă. La amiază, obosită, mama s-a așezat la umbra nukului din grădină și a adormit. S-a trezit mai târziu și s-a întors la sapă. Noaptea, s-a trezit cu un junghi în spate. A răcit puternic la umbra aia deasă de nuc și i-a ieșit un buboi în spate, care s-a învinețit. Ar fi trebuit tratat, dar nu a avut cine să o facă, fiindcă nu era medic în sat. Era doar un sanitar, Hagiescu, venit după război de pe undeva, din țară. Era căsătorit cu Sânziana lui Cochînțu. Tăticu l-a chemat pe Hagiescu să vadă buboiul acela al mamei. Ce să facă un sanitar, fără medicamente, fără cunoștințe medicale!... S-a pus și i-a tăiat mamei buboiul cu bisturiul, pe viu, fără să aibă atunci medicamente sau instrumente sterile. L-a trimis pe tăticu de-abia după aceea la Sibiu, să-i aducă medicamente. Acesta a ajuns la Sibiu, a luat medicamentele dar nu a mai putut ajunge acasă în aceeași zi, pentru că la Râul-Vadului era vază. Ardealul era atunci la unguri. A sosit acasă de-abia a doua zi. Când a ajuns, mama nu mai vorbea. Era pe moarte. Tăindu-i buboiul acela pe viu, fără medicamente, s-a infectat și până seara mama a murit. În două zile a fost moartă. Avea doar douăzeci și șapte de ani când a murit și a avut cinci copii până la vârsta aceea!”
(Aurica Talpoș)

O altă opinie legată de prestațiile medicale ale sanitarului Hagiescu a fost opinia Marioarei Popescu (nașa mea de botez, din Titești).

„Hagiescu a fost un om deștept. Era jidan. Dumnezeu să-l ierte, că este înmormântat în cimitirul din Titești, cum intri în curtea bisericii vechi, imediat pe dreapta, în primul mormânt. Era un om deștept. Datorită sfaturilor primite de la el am rămas eu gravidă, că altfel... cine știe! Era un om micuț, îmbrăcat mereu într-un costum negru, cu o geantă neagră. Umbla prin toate satele, la toate cazurile cu probleme de sănătate. Mi-amintesc că eram copil, în Spinu, când umbla cineva prin sat și sunând goarna anunța ca toți copiii să vină la vaccin. Venea unul, Enache ăl bătrân, îmbrăcat cu cioareci, cu cămașă... Era

agent sanitar și-i vaccina pe copii. Iar Hagiescu era mâna lui dreaptă! Vindeca multă lume!" (Marioara Popescu)

De la stânga, la dreapta: Mișu Fețeanu, Anicuța Păun, Hagiescu, Lilica Ștefan

Mai târziu, lucrurile s-au mai schimbat în sat. Creșterea numărului de absolvenți ai facultăților de medicină din țară și preocuparea autorităților centrale pentru starea de sănătate a populației au dus la repartizarea unor medici cu pregătire de specialitate corespunzătoare și în localitățile rurale. Așa se face că de-a lungul vremii și la Titești au ajuns medici care și-au lăsat amprenta asupra dezvoltării sistemului medical local, chiar dacă dispensarele erau, de cele mai multe ori, spații improvizate în clădiri particulare din sat iar dotarea acestora cu aparatură de specialitate și medicamente era cât se poate de precară.

Referindu-ne la perioada imediată de după cel de-al doilea război mondial, mama mea își amintește:

„Când lucram eu la poștă (poșta fiind atunci în clădirea Primăriei vechi, peste drum de biserica veche), într-o cămăruță din spate era dispensar. Lucra atunci, acolo, un doctor. Unul Marian. Doctorul ăla a operat pe viu câteva persoane, scoțându-le niște gălci crescute pe spinare. Știu că i-a operat pe toți "pe viu" pentru că lucram atunci la poștă și am vorbit cu ei despre asta".
(Aurica Talpoș)

Lilica Ștefan, Mișu Fețeanu, Anicuța Păun – cadre medicale la dispensarul din Titești

Mișu Fețeanu, surprins la dispensar în imaginea de mai sus, a lucrat în armată ca sanitar și după ce a revenit în sat a lucrat ca sanitar la dispensarul din Titești.

"Un alt doctor, Mihălcioiu, a lucrat ca medic în sat mai puțin de o jumătate de an, după care a plecat în străinătate. Era un medic foarte capabil. Nefiind căsătorit, venea aproape în fiecare seară la poștă să-i mai treacă timpul. Stătea de vorbă cu oamenii din sat, care treceau pe acolo". (Aurica Talpoș)

„În vremea în care Neaca a fost primar dispensarul era în Topliță, acolo unde sunt casele popii Boncea. Venise atunci în sat un doctor de prin Vâlcea. Unul Gârlă. Era poreclit "Bea" pentru că îi plăcea băutura și bea cam mult. Neaca stătea cu Chiva și aia făcuse un neg deasupra ochiului. Cum Neaca se pretindea că a ajuns și el cineva, fiind primar, a dus-o pe Chiva la spital la Brezoi, să-i rezolve medicii acolo problema, pe cale chirurgicală. Numai că cei de la Brezoi, după ce au consultat-o pe Chiva, au considerat că ar fi fost periculos să intervină. Nu au avut curajul să-i taie negul, de teamă să nu-i fie afectată vederea femeii. Așa că au trimis-o înapoi, acasă. Doctorul Gârlă, aflând de decizia medicilor de la Brezoi, a mai dat în ziua următoare niște telefoane la spital și apoi, fiind cam amețit de băutură, și-a făcut curaj și i-a tăiat negul femeii. A pansat-o și după ceva vreme, femeia s-a vindecat complet! Era un medic bun, Gârlă ăsta, dar... l-a stricat băutura!" (Niță Bărăgan)

Relatarea lui Niță Bărăgan mi-a adus, ulterior, o oarecare nedumerire legată de numele de familie, respectiv de porecla acestui doctor Gârlă, atunci când Marioara Popescu din Titești, într-o discuție purtată a făcut, la rândul

ei, o referire la medicul respectiv: „*Doctorul Gârlă a fost poreclit așa pentru că obișnuia să bea zdravăn. Cred că-l chema, de fapt, Popescu!*” (**Marioara Popescu**)

La o vreme, în sat a fost repartizat un medic tânăr, proaspăt absolvent de facultate: doctorul Jilavu. Multă lume își amintește de binefacerile acestuia vizavi de problemele de sănătate ale locuitorilor satului Titești și ale celor din satelor învecinate. Pentru că Dispensarul din Titești la care a lucrat doctorul Jilavu a fost mutat pentru o vreme, odată cu schimbarea sediului administrativ al comunei de la Titești, la Perișani.

O mărturie de-a mamei mele, cu referire la perioada de început a activității doctorului Jilavu la dispensarul din Titești, pune într-o lumină favorabilă cunoștințele de specialitate ale tânărului medic, pe de-o parte, față de o mentalitatea învechită a multora dintre săteni, pe de altă parte, care nu-i acordau acestuia girul de specialist:

„Când doctorul Jilavu a ajuns prima dată în Titești, era un copil! Era tânăr, proaspăt absolvent de facultate. Nu prea aveam încredere în el, la început. Îl consideram lipsit de experiență și... pentru că eram obișnuiți ca pentru orice probleme medicale să-i cerem sfatul lui Hagiescu, îl cam ocoleam, atunci, pe doctorul Jilavu.

Mi-amintesc că era prin anii '58-'59. Eram proaspăt căsătoriți și tu erai deja născut. Având casa în construcție, dormeam toți trei în aceeași cameră, într-un pat. Eu dormeam la perete, m-a tras curentul de la geamul de lângă pat și am răcit. Deși venise în Titești doctorul Jilavu, soră-mea Oara m-a îndemnat să discut cu sanitarul Hagiescu, spunându-mi că e un om priceput! M-am dus la dispensar. L-am găsit acolo pe Hagiescu, care m-a consultat. Ei, vorba vine că m-a consultat! Că era și surd și nici nu avea instrumente potrivite pentru un consult. M-a ascultat la plămâni, lipindu-și urechea de spatele meu și după ce m-a pus să tușesc de două-trei ori, mi-a spus: «Ai apă la plămâni!» M-am speriat și am mers și la doctorul Jilavu să mă consulte. Doctorul mi-a dat niște pastile. Mi-a spus: «Ai doar o răceală. Iei pastilele astea timp de o săptămână și dacă nu-ți trece răceala, vii din nou la mine». Am luat pastilele date de doctor, am mers cu ele acasă dar nu am înghițit nicio pastilă! Mă gândeam atunci, în sinea mea: ce poate să știe și doctorul ăsta! E doar un copil! Așa că după o săptămână m-am întors la doctorul Jilavu și deși nu luasem tratamentul dat, i-am spus: Domnule doctor, să știți că am luat pastilele date de dumneavoastră, dar tot nu mi-a trecut răceala. Doctorul m-a consultat din nou și mi-a dat să fac niște injecții. Nu le-am făcut nici pe alea, fiind convinsă că sanitarul Hagiescu avea dreptate și că eu sufăr de o boală la plămâni. Mi-aduc aminte că atunci, socru-meu, Tata Nicolae, ne lucra tâmplăria la casă. M-a văzut supărată și m-a întrebat ce-i cu mine. Atunci, am început să plâng și printre suspine i-am povestit și lui că sunt bolnavă de plămâni și că nu mă

fac bine, că așa mi-a spus Hagiescu! Săracul socru-meu! S-a uitat lung la mine și dând din cap, abătut, mi-a spus: «Vezi, mă' tată, de treabă! Cum să fii bolnavă de plămâni? Păi, dacă ai fi bolnavă de plămâni, ai tuși! Pentru că omul bolnav de plămâni tușește!» Și dacă l-am auzit pe el spunându-mi asta, ca din senin, parcă, am început să tușesc. Fără să vreau, parcă, tușeam și plângeam una-ntruna! Dacă m-a văzut tătucu în ce hal am ajuns, a venit la noi și mi-a spus: «Uite, tată. Îți dau eu 100 de lei să te duci la Sibiu, la spital, să vezi ce-i cu tine!» Am luat banii, că... având casa în construcție, nu aveam niciun ban atunci. Și am plecat la Sibiu, la un spital. Era 30 de lei o vizită la doctor. Am făcut vizita la spital și medicul de acolo m-a asigurat că nu am nimic la plămâni și că este vorba doar de o răceală puternică. O nevralgie intercostală! Încă neîncredătoare, îl întreb pe doctor: Dar... domnule doctor, dacă tot am bătut drumul până aici, nu aș putea să fac și niște raze la plămâni? «Ba da, sigur că poți. Dar... razele te mai costă 30 de lei!» Am mai dat alți 30 de lei și... cum m-am suit pe tabla aia de la aparat, doctorul mi-a spus, hotărât: «Nu ai nimic la plămâni!» Și mi-a dat, ca și tratament, aceleași injecții pe care mi le dăduse și doctorul Jilavu, în Titești! Și-atunci mi-am dat eu seama ce greșeală am făcut că nu am ascultat de sfatul tânărului doctor. Am mai cheltuit și suta de lei umblând pe la spitale, prin Sibiu, am mai și plâns degeaba o săptămână! De atunci, cât timp a mai trăit doctorul Jilavu, nu am mai ascultat niciodată de sfatul altcuiva!” (Aurica Talpoș)

În formularul folosit la recensământul populației din Decembrie 1899, a existat o rubrică specială pentru inventarierea cazurilor de infirmități aparente. Conform acestei rubrici din formular, în județul Vâlcea la acea dată, din totalul de 190.903 persoane înregistrate erau cunoscute un număr de 1.251 cazuri de infirmități vizibile, împărțite în trei grupe: orbi, surdomuți și alte tipuri de infirmități în care au fost cuprinși idiozii, nebunii, gușații, șchiopii, ologii, ciungii sau persoanele cu alte infirmități vizibile.

Constanța Ștefan din Titești (fiică a asistentei Lilica Ștefan, la dispensarul din Titești) îmi povestea cât de greu ajungeau, uneori, medicamentele în sat:

„Îmi amintesc că eram la liceu și de câte ori veneam acasă, ca să o ajut pe mama, îi ridicam și îi aduceam în Titești sacii cu medicamentele pe care îi comanda la un depozit din Călimănești, pentru că la dispensar nu aveau un mijloc de transport cu care să se aprovizioneze cu medicamente. Cei de la depozitul de medicamente mă cunoșteau și îi pregăteau sacii cu medicamentele pe care i le aduceam acasă cu autobuzul cu care și eu veneam acasă. Mama a lucrat în Titești ca și cadru medical, pe vremea când în Boișoara era medic Andrei Pandrea, autorul cărții „Medic la Boișoara”. A lucrat în sat cu sanitarul Hagiescu, cu doctorul Jilavu. A lucrat cu Mișu Fețeanu care era ofician sanitar la dispensar. Cadrele medicale de atunci aveau

obligații și pe linie de verificare a igienei păstrate în gospodăriile sătenilor! Am găsit un caiet din perioada de activitate a mamei mele. Am găsit notat, acolo, că aproape în fiecare zi avea teren și mergea mai ales la familiile care aveau copii mici. Le lua temperatura, le urmărea dezvoltarea și starea de sănătate, notând concluziile sale în acel caiet. Le făcea tratamente copiilor, controla starea de sănătate a copiilor în școli. După ce domnișoara moașă (Enache Maria - n.a.) s-a pensionat, mama mea s-a ocupat și de problemele pediatrice ale nou-născuților din sat.” (Constanța Ștefan)

Casa de nașteri din Titești

Maria Enache (domnișoara moașă, 1926-2003)

Gravidele din Titești au beneficiat, încă de prin anii '50, de servicii de asistență medicală, având la dispoziție o casă de nașteri amenajată într-o clădire din centrul satului, în casele lui Dăică Popescu (în prezent proprietatea familiei Rouă Petrișor și Lenuța).

Erau amenajate acolo, la etaj, două camere cu paturi pentru gravide și nou născuți, femeile fiind asistate, la naștere, de personal calificat în domeniu. Enache Maria (1926-2003) sau "domnișoara moașă", cum le mai era cunoscută sătenilor, a fost una dintre asistentele venite și stabilite, pentru tot restul vieții sale, în Titești. Nu a fost niciodată căsătorită. A decedat aici, fiind înmormântată în cimitirul satului.

În ciuda lipsurilor de tot felul de pe piața agro-alimentară din România interbelică și postbelică, femeile de la țară găseau soluții pentru prepararea hranei în gospodăriile lor. Reușeau să le asigure, astfel, noilor născuți și copiilor aflați în primii lor ani de viață, în perioadele în care aceștia erau mai sensibili la boli, o dietă "încropită" din ingrediente naturale, sănătoase, aflate atunci la îndemână: de la ouă și lapte, fructe proaspete sau conservate, cartofi și mălai, până la laptele de mamă luat "cu împrumut" de la vecine!

„Femeile, la țară, se împrumutau "cu țâța". Nășteau și dacă, din anumite motive, se întâmpla să nu-și poată alăpta imediat pruncii, apelau la bunăvoința altor lăuze din vecinătate care le alăptau copiii până când aceștia se mai întremau. De-aia, atunci, copiii erau rezistenți la boli și creșteau sănătoși.” (Marioara Popescu)

Serviciile de medicină veterinară

Fiind crescători de animale, sătenii din Titești s-au confruntat, adesea, cu cazuri de îmbolnăvire a animalelor crescute în gospodăriile proprii, motiv pentru care au fost nevoiți, pe lângă deprinderile moștenite din tată-n fiu în tratarea animalelor cu leacuri „băbești”, să apeleze și la specialiști în domeniu. Pe Nicușor Daneș din Titești l-am pomenit de când mă știu ca fiind omul priceput să ”doftoricească” animalele sătenilor, indiferent dacă era vorba să le castreze un porc, să le asiste o vacă la fătat, să le trateze un cal sau un alt animal rănit..

Am stat de vorbă cu Nicușor Daneș și acesta mi-a oferit câteva detalii legate de meseria de veterinar, pe care a practicat-o mulți ani în Titești:

— Am absolvit Școala medie tehnică cu durata de școlarizare de cinci ani, la Curtea de Argeș. Așa se făcea atunci. În primii patru ani se făcea teorie, în anul cinci se făcea practică și apoi se dădea examenul de stat. La început, școala pe care o frecventam a fost școală medie tehnică. Apoi, au transformat-o în școală tehnică pentru a ne putea reține în agricultură, după absolvire. Când am venit în sat, după absolvire, medic veterinar aici era unul Ghöbel.

— Noi am avut în sat un dispensar veterinar sau un cabinet pentru medicină veterinară? Îl întreb eu pe Nicușor Daneș.

— Sigur că da! Am avut un punct sanitar amenajat în clădirea băii populare din sat. Când am venit eu în sat, în anul 1966, medic veterinar în partea asta a zonei Loviștei era Helmuth Ghöbel. Se ocupa de medicină veterinară în Câineni, Boișoara, Titești și Perișani. Astea patru comune le avea. Am lucrat cu el până în toamna anului 1966, până prin octombrie-noiembrie. Era un om foarte deștept! Ce am învățat, ca practică, am învățat de la el. După ce a plecat din sat, în locul lui a venit doctorul Nelu Țarcă. Lucrase pe undeva pe la Topalu, prin Dobrogea. Circa medicală era la Câineni, fiind arondate acolo toate comunele astea. Când a venit doctorul Țarcă la noi în comună, a venit cu ideea să mutăm dispensarul veterinar în Titești. Am găsit un spațiu în clădirea Băii populare. L-am curățat, l-am vărui și am amenajat acolo un punct sanitar. În felul acesta și intervențiile la solicitările localnicilor puteau fi făcute mai rapid, fiind scurtate distanțele care trebuiau parcurse. Acel punct sanitar a funcționat în clădirea Băii populare vreo doi ani, poate doi ani și jumătate. După aceea, s-au înființat circumscripții sanitare veterinare: Perișaniul și Racovița au fost arondate la o circumscripție, Câineniul și Boișoara la o altă circumscripție. Doctorul Țarcă a mers pe circumscripția Câineni-Boișoara. Eu am rămas în sat și am stat vreo doi ani fără medic veterinar. A venit apoi o cucoană, una

Iordăchescu. Era o femeie tare de treabă! Era sora mai mare a profesorului Marcel Iordăchescu care a predat o vreme și pe la Școala din Titești. Apoi, s-au mai perindat pe aici câteva persoane... Acum, după Revoluție, s-a desființat rețeaua de medicină veterinară de stat, luând ființă cabinetele medicale private. Așa cum s-a întâmplat și cu medicina umană! Sigur că îi este mai greu, acum, săteanului. Omului de rând, adică. În caz de nevoie, acesta trebuie să dea telefon la un cabinet privat, din ăsta, să-i deconteze medicului veterinar și deplasarea, și costul intervenției.

Constanța Ștefan din Titești îmi amintește de un unchi de-al ei care le-a oferit sătenilor noștri cu animale bolnave un ajutor prețios, atunci când a fost cazul: „*Ion Briceag, fratele mamei mele, a fost pentru o perioadă de timp tehnician veterinar la Titești.*” (**Constanța Ștefan**)

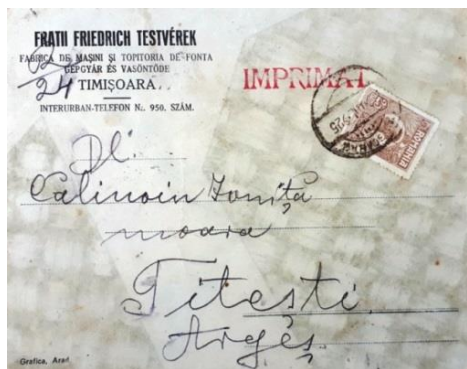
Îndeletniciri de bază în sat

Electrificarea satului Titești a început relativ târziu, după anii '60. Din acest motiv, multe activități sau îndeletniciri de bază s-au desfășurat în sat cu greutate. Dar ele au existat, chiar dacă, uneori, munca desfășurată a fost una rudimentară. Oamenii au găsit soluții și s-au descurcat cu ce au avut la îndemână. Au înlocuit forța motoarelor electrice de mai târziu cu alte mijloace, aflate, atunci, la îndemână. Cu forța apelor, de exemplu.

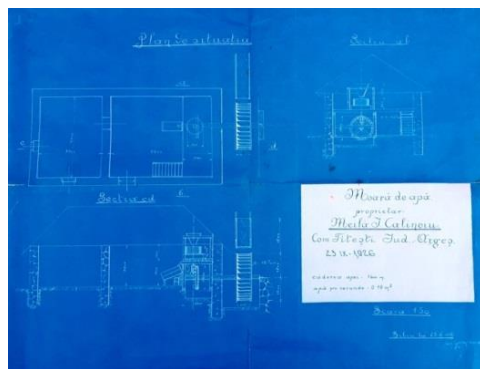
Morăritul

Morile de apă au apărut în Țara Loviștei și în satul Titești din vremuri vechi, îndepărtate. Au apărut ca o consecință firească a existenței aici a unor cursuri de apă cu un debit suficient de mare, încât forța apei acestora să poată fi folosită pentru acționarea mecanismelor de antrenare a pietrelor de moară.

„A fost o moară de-a lui Dinu Mărcoiu, în Topliță. Gică de la moară (Gică Petria - n.a) era angajat morar la moara aceea. Nu era el proprietarul morii”.
(**Marioara Popescu**)

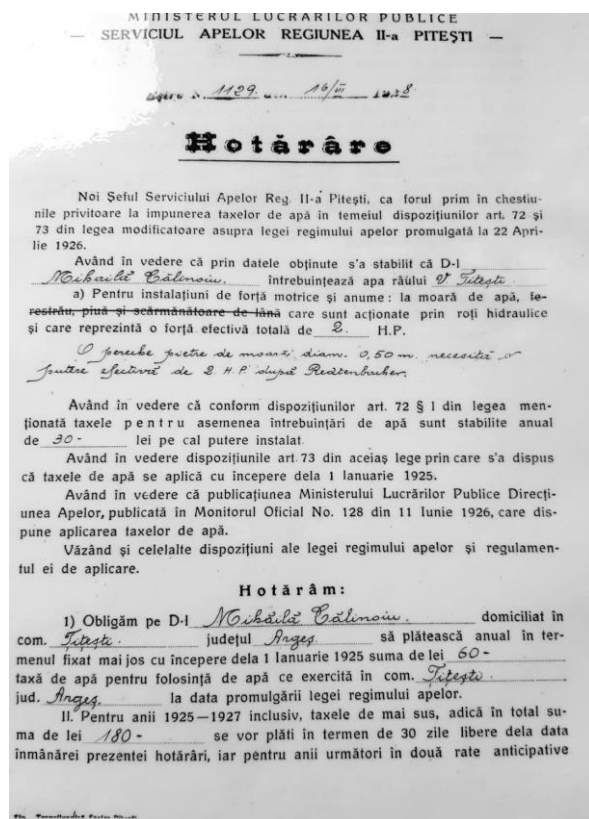
Scrisoare adresată lui Ioniță Călinoiu din Titești

Planul morii, întocmit în anul 1926

O moară de apă foarte veche a avut în Titești și Ioniță Călinoiu (1847-1923). Fiind necesară stabilirea corectă a impozitelor datorate, a fost obligat să înceapă, în acest sens, demersurile pentru întocmirea unui proiect al morii. Proiectul a fost finalizat în anul 1926 și remis fiului acestuia Mihai (Mieilă) Călinoiu (1872-1944). Ulterior, în baza proiectului i s-a stabilit și impozitul pe care trebuia să-l plătească pentru apa folosită din valea Titești, la acționarea morii. Profesorul Mișu Călinoiu din Titești deține planul

original al morii familiei Călinoiu și documentele aferente impozitului stabilit atunci de stat pentru folosirea apei.

Hotărârea de impozitare a apei folosite la moară (1928)

untură, alta mălai... Asta îmi povestea Floarea lui Nate. Femeile îi recunoșteau, în felul acesta, muncile mărunte pe care și ea le făcea pentru ele: la una îi cârpea câte ceva, că nu era atunci luxul care este acum, la alta îi cosea ceva la mașină... Îi cosea preotesei, îi cosea soacrei mele... Le cârpea diferite haine la mașină. Le puneă petice!" (Marioara Popescu)

Producerea uleiului presat

Ilinca Talpoș, bunica din partea tatălui meu, era o femeie harnică și pricepută la treburile gospodărești. A fost una dintre puținele femei din Titești care s-au ostenit să încropească, până prin anii '40, o presă pentru produs ulei din sâmburi de nucă și semințe din dovleac. Un teasc!

Acest meșteșug nu era tocmai ușor de îndeplinit dar le era foarte util

sătenilor, în condițiile în care untdelemnul, în vremea aceea, era un produs greu de procurat din surse comerciale. Deși am crescut în preajma bunicilor, nu am avut norocul să o văd vreodată pe bunica, cu ochii mei, folosindu-și presa de ulei. Asta și pentru că după anii '60, condițiile generale de trai din satele loviștene au început să se îmbunătățească și multe dintre activitățile desfășurate în sat, mai mult din cauza unor nevoi reale decât a celor de ordin financiar, au fost lăsate deoparte când au apărut și alte soluții alternative, aflate la îndemână. Mama mea și, ulterior, mătușa mea Tiuța Popescu, mi-au oferit câteva detalii despre această îndeletnicire de familie:

„Mama Linca avea un teasc pentru presat semințe. Făceam seara clacă la noi acasă, Sub Mlacă. Se adunau multe femei la clacă. Se adunau câte șapte-opt sau zece femei seara și scoteau sâmburii semințelor de dovleac. Le udau un pic, le puneau pe masă unde se zbiceau o țără și apoi semințele se desfăceau repede. Din sâmburii ăștia, Mama Linca făcea ulei. Îi sfărâma într-o mașină manuală de tocat carne. Îi punea într-o căldare pe foc, unde îi încălzea bine, bine, și punea apoi amestecul ăsta într-o bucată de pânză din pânură albă, făcută la piuă. Așeza apoi bocceluța asta în teasc. Avea Mama Linca niște pene pe care le folosea la presarea amestecului din bocceluța de pânură. Toată ziua bătea Mama Linca cu maiul la penele alea! Amestecul se presa și prin postavul ăla curat, se scurgea uleiul. Rămâneau, la urmă, niște turte uscate, uite așa de mari, ca farfuria! Cu turtele rămase, ne hrăneam și noi pentru că erau așa de gustoase! Nu ieșea prea mult ulei din toată munca asta de o seară a femeilor adunate la clacă. Ieșea cam un kil, un kil și jumate de ulei. Dar era un ulei bun, închis la culoare și foarte gras! Uleiul era foarte prețios pentru că nu găseai, atunci, ulei de cumpărat. Cu un kil de ulei țineau femeile tot postul Paștelui! Pentru că oamenii mâncau mai mult neprăjit. Ba un cartof fiert, ba o ceapă proaspătă, din grădină. Făceau femeile ulei și din sâmburi de nucă. Ieșea și din sâmburii de nucă un ulei foarte gustos. Și turtele rămase erau foarte gustoase!” (Aurica Talpoș)

„Se făcea clacă la noi acasă, sâmbăta seara. Veneau vecinii pe la noi, venea Săndică al Rizii cu fluierul, că altă muzică nu era, și jucau oamenii învârtite de curgeau apele pe ei! Mai făceau câte o pauză, îi mai cinstea mama cu câte ceva, acolo, și în timpul ăsta femeile curățau sâmburii de nucă sau semințele de dovleac. Cu nucile, era ușor! Dar cu semințele de dovleac era mai greu, că trebuiau înmuiate în apă călduță și desfăcute pentru a li se scoate sâmburii. Făceau kilograme întregi de sâmburi, pe care-i măcinau, apoi, într-o mașină de tocat. Presa pentru ulei pe care o folosea mama a fost confecționată în atelierul de tâmplărie al tatei și avea forma unui jug cu două traverse orizontale, fixate pe două coloane din lemn, traversa superioară fiind mobilă. Între aceste traverse, tata a montat un fel de farfurie mai mare, din lemn, găurită la mijloc, prin care se putea scurge uleiul presat din turta

Presă pentru ulei, aflată în colecția Muzeului etnografic din Câmpulung-Muscel

pregătită în acest scop. Sâmburii măcinați erau puși într-o găleată din tuci și erau încălziți, domol, până la o temperatură știută de mama. Pentru pregătirea turtei, mama țesuse în război o pânză mai rară din cânepă, în care învelea sâmburii de nucă încălziți în tuci. Începuse să știe bine cât de mare trebuia să fie turta pentru a scoate un kilogram de ulei dintr-o turtă. Așeza apoi turta formată pe farfuria teascului și începea să o preseze, coborând traversa superioară a teascului. Săraca mama, cum era mai mică de statură și nu prea avea forță să strângă șurubul teascului, folosea, cel mai adesea, un sistem de pene din lemn pe care le monta pe părțile laterale ale jugului teascului și bătea în ele cu maiul de lemn cât putea ea de tare,

pentru a presa turta. Resturile rămase erau folosite cu chibzuință: o parte erau returnate persoanelor care aduceau materia primă pentru prepararea uleiului și o altă parte o oprea mama, ca uium pentru munca sa. Pentru că turtele rămase, fiind uleioase, erau hrănitore. Le foloseam toată iarna ca supliment alimentar în casă. Uneori, mama adăuga câte puțin din aceste turte și în mâncarea fiartă pentru porci, ajutându-i astfel să crească mari și sănătoși.” (Tiuța Popescu)

Fierăritul

Cine nu și-l mai amintește pe Gheorghe Tesmeneanu din Titești?! A fost omul care a folosit focul pentru a îmblânzi și modela metalul. Avea o covată în Titești. O fierărie. Cu o vatră pe care punea cărbunii aprinși și o pereche de foale acționate manual, cărbunii erau întețiți până când bucățile de metal puse pe vatră, între cărbunii încinși, erau încălzite până la temperatura la care puteau fi modelate. O nicovală, un baros și câțiva clești cu coada lungă, pe lângă o mașină de găurit rudimentară, acționată manual printr-o roată cu volantă, completau arsenalul de instrumente cu care acest om a rezolvat ani

la rând problemele de fierărie ale locuitorilor satului și nu numai! Pe Gheorghe Tesmeneanu l-a ajutat să pună pe picioare acel meșteșug faptul că a lucrat mulți ani de zile la Stația de funicular din Titești, unde a avut contact, îndeaproape, cu tehnica vremurilor respective și cu metalul. Am fost în fierăria lui Tesmeneanu. Eram copil și l-am însoțit uneori, pe tatăl meu, când mergea acolo să confecționeze potcoave pentru potcovitul boilor pe care îi folosea la muncă, în gospodăria noastră. Copil fiind, am fost fascinat de ușurința cu care metalul, căpătând el însuși culoarea cărbunilor încinși, putea fi modelat după dorința fierarului. Poate de aceea nici nu mai conta mediul greu de lucru în care acesta își desfășura activitatea. În fum, în praf de cărbune și funingine. Cu toate condițiile acestea, Gheorghe Tesmeneanu făcea artă din meșteșugul său.

Tâmplăria și dogăritul

Meserii oarecum înrudite, prin prisma uneltelor comune folosite pentru prelucrarea lemnului din care erau confecționate lucrările, cele două activități au fost practicate cu mulți ani în urmă și în Titești de către oameni destoinici, cu rezultate bune pentru vremurile acelea de demult, în ciuda dotărilor tehnice rudimentare pe care le aveau în atelierelor lor. Spun asta în cunoștință de cauză, bunicul meu Nicolae Talpoș (Diculeci) fiind unul dintre artizanii multor lucrări făcute din lemn, atât pentru familia noastră cât și pentru săteni. Porecla și-a dobândit-o după numele lui Dicu, omul care l-a adoptat de mic copil, aducându-l din Gruiful Lupului, unde se născuse, în Titești.

Teighea pentru tâmplărie (Muzeul Satului Titești)

Îmi amintesc foarte bine atelierul de tâmplărie al bunicului meu. Intercalat într-un șir de anexe gospodărești, între o bucătărie de vară și

grajdurile pentru animale, era o încăpere largă și joasă în care bunicul meu avea înghesuie, într-o ordine numai de el știută, tot felul de unelte și materiale lemnoase pentru lucru. Piesa importantă a atelierului său o constituia, însă, teșgheaua - o masă multifuncțională folosită pentru tot felul de operațiuni specifice tâmplăriei: rindeluit, găurit, dăltuit, înclieat și presat etc.

Uneltele sale erau ceva sfânt pentru el. Se enerva mult atunci când noi, nepoții lui, intram pe furis în atelier și-i foloseam uneltele.

Bunicul meu a învățat tâmplărie "furând" meseria de la Dicu. Deși Dicu se pricepea la astfel de activități, fiind un om ursuz nu a ținut cu tot dinadinsul să-i predea ștafeta mai departe copilului pe care-l crescuse. La fel a procedat și bunicul meu, la rândul lui, cu copiii săi. Deși a crescut șapte copii, din care două fete, nu și-a apropiat pe niciunul din cei cinci băieți pentru a le destăinui tainele meseriei sale. Și niciunul dintre cei cinci băieți crescuți nu și-a dorit, cu adevărat, să învețe această meserie. Altfel, poate ar fi "furat" vreunul dintre ei meseria de tâmplar, așa cum a făcut-o și bunicul meu, la vremea lui.

Îi mai putem aminti aici ca și meseriași destoinici într-ale tâmplăriei pe Costică Rouă, Ion (Nel') Băcanu, Pătruț Bălașa, Nicolae Ludovic, Ică și Fănică Țarcă (specializat ca rotar) etc.

Distilarea alcoolului

Dacă prunele creșteau cu nemiluita, de se rupeau crengile prunilor din Depresiunea Loviștei sub povara lor, atunci acestea trebuiau valorificate cumva. O mică parte din cantitățile recoltate lua calea cămărilor gospodăriilor sătenilor, sub formă de gemuri și dulcețuri. Dar cealaltă parte, cea mare, ajungea să fie stocată în gospodăriile sătenilor, în butii uriașe confecționate din lemn și transformată apoi, prin fermentație, în borhot. Pentru ca mai apoi, borhotul să fie distilat și transformat în țuică. O țuică "moale", având în jur de 22-25 grade alcool care păstra, însă, acel "parfum" intens de prună ce făcea rachiul loviștean să se deosebească de alte tipuri de rachiu din zonele învecinate.

În Titești, omul care cu peste cinci decenii în urmă a dat un aspect oarecum "industrial" acestui meșteșug a fost Gigi Popescu. A fost ajutat în munca asta de Aurel Mărcoiu și, chiar dacă mijloacele de producție de atunci erau rudimentare, iar locațiile alese pentru amplasarea acestora erau amenajate pe măsură, rachiul scos din instalațiile folosite de ei a fost mereu de calitate, atâta vreme cât prunele erau coapte și parfumate. Pentru că nu știu cum se făcea atunci, dar respiram cu toții un aer cu adevărat sănătos, iar natura era cea care ne demonstra tuturor acest lucru copleșindu-ne, din

abundență, cu darurile sale.

Instalație veche pentru distilarea rachiului și un tâlv, expuse la Muzeul satului Titești

Așadar... în Titești, „la povarnă”, toamna și primăvara se aprindea focul la cazanul de țuică și zile întregi cazanul fierbea transformând, prin distilare, vaporii de fermentație în alcool. Era greu, dar nimeni nu renunța și nu se dădea bătut. Chiar dacă, uneori, mai și ploua toamna, o polată sprijinită pe patru pari din lemn reprezenta o oarecare protecție în calea ploilor. Cazanul, confecționat din aramă, nu avea vreun sistem automat de mixare a conținutului, așa că o persoană era „condamnată” să fie în permanență prezentă la manivela mixerului manual încorporat în cazan! Nu era deloc ușor să faci asta. M-am convins și eu, copil fiind, încercând să-mi ajut tatăl să stoarcă licoarea bahaică din borhotul pregătit an de an de acesta. În general, mijloacele de lucru de care beneficiau sătenii lovișteni cu peste o jumătate de secol în urmă erau rudimentare. Privind acum în urmă, mă întreb uneori: oare cum au reușit oamenii acestor locuri să se descurce ducându-și, totuși, traiul lor de zi cu zi cu onestitate și curățenie sufletească?

„Povarna din Tărure, din vale, acolo unde locuiește acum Doruleț Duduianu, era povarna lui Călinoiu. Tot a lui Călinoiu a fost și povarna din groapă, de la Vasile Telebuș. Când am venit eu în sat, i se mai vedeau doar urmele: mai erau bârne acolo, mai era ceva zidit... Dar povarna nu mai funcționa.” (Marioara Popescu)

Până la urmă, prelucrate sau în stare naturală, fructele cu care loviștenii au fost binecuvântați dintotdeauna de natură constituiau pentru localnici și o sursă de venit. Îmi amintesc că eram copil când, îndrăznind să mă furișez duminica până la monumentul din centrul satului, o găseam acolo mai tot timpul pe Veta Cojocar, așezată pe una din băncile din jurul monumentului

eroilor, alături de un coș mare cu fructe de vânzare. Cu mere, cu pere, cu cireșe, vișine sau căpșuni pe care le valorifica, așezându-le în grămăjoare mai mici sau mai mari, după cum o lăsa inima!

Discutând despre abundența roadelor cu care ne binecuvânta natura altădată, Niță Bărăgan îmi mărturisea:

„Eram băiat și mergeam cu căruța cu prune în Ardeal, să le vindem. Le băgam în lăzi. Numai prune de toamnă, pentru mâncare. Le vindeam cu cana: 1 leu cana! Potriveam așa lucrurile, ca deplasarea să fie cam în zi de sărbătoare! Mergeam aicea, la Șelimbăr, unde era Primăria... unde o apucă drumul către Bungard. Trăgeam căruța acolo și veneau săsoaicele! Îmbrăcate frumos, cu niște șnururi înflorate, așa... intrau în biserica lor săsească. La ieșirea din biserică, se opreau și cumpărau prune. Am fost până-n Agnita cu carul cu boi, cu prune de vânzare. Într-o noapte, mânăm boii pe drum... Atunci nu erau mașini, ca acum! Și am ațipit în car, pe o ladă cu prune. Dacă eu nu am mai zis nimic, boii au mai mers ce-au mai mers și s-au oprit undeva, la un podeț, într-o poartă. Unul din boi s-a culcat în jug, celălalt a rămas în picioare. Când m-am trezit și-am văzut că dă să se lumineze de ziuă, am mânat iute boii la drum... De-abia mai târziu, când am recunoscut o parte dintre locurile pe unde mai trecusem deja, am văzut că o pornisem cu boii în direcția greșită!”
(Niță Bărăgan)

Creșterea animalelor

Animalele crescute și folosite în gospodăriile sătenilor din Titești, fie că erau păsări de curte, animale de povară sau de tracțiune, reprezentau pentru aceștia un mijloc de trai.

Ei nu au avut ca animale de povară, sau de tracțiune, cai sau boi de rasă. Dar și le îngrijeau bine, așa cum erau ele. Mai ales iarna! Caii și boii sătenilor iernau întotdeauna în grajdurile acestora. Uneori, în limita locurilor rămase disponibile și vacile lor se mai bucurau de acest privilegiu. Din acest punct de vedere, logica sătenilor era una simplă: dacă nu ai animale de povară sau de tracțiune sănătoase și bine hrănite, nu ai cu ce să-ți întreții familia, să-ți crești copiii. Pentru că în condițiile terenurilor accidentate din zonele de munte ale Țării Loviștei, în lipsa mijloacelor mecanizate de transport, singura lor nădejde pentru asigurarea traiului zilnic, sub toate formele sale, stătea în animalele crescute în gospodăriile lor. Iar modernizarea mijloacelor de transport folosite în cadrul atelajelor a fost făcută ținându-se cont de acest deziderat! Trecerea la echiparea carelor grele trase de boi și a căruțelor trase de cai, având roți din lemn ferecate cu rafturi din metal, la roțile din cauciuc a fost, în acest sens, un pas necesar!

Cu caii de povară înhămați la căruță

„După ce s-a desființat exploatarea forestieră din Tărure, toate construcțiile care au făcut parte din ansamblul stației au fost rechiziționate de către regimul comunist venit la putere. Luând ființă în sat Gospodăria Colectivă, locuințele construite în Tărure pentru străini au devenit spații pentru birourile Gospodăriei Colective. Președintele Gospodăriei Colective înființate atunci în comună a fost Tică Lăftărache (Tică Mărcoiu - n.a.), fratele lui Aurel Mărcoiu. Au fost demolate toate caprele din lemn aferente liniilor de transport pe cablu și, din materialul lemnos recuperat, membrii acelei gospodării au construit un saivan mare pentru adăpostirea animalelor gospodăriei. Gospodăria a adunat mai multe sute de oi pe care le țineau adăpostite acolo, în acele saivane. Gospodăria a mai avut construite câteva saivane pentru oi la Pleișor și un grajd construit în Tărure, pentru taurii comunali. Au fost aduși în localitate patru tauri mari, de rasă, folosiți pentru reproducție. Sătenii au fost obligați, de atunci, să-și ducă vacile pentru montă la taurii cooperativei. Primul îngrijitor al taurilor comunali aduși în Tărure a fost Nae Tălache”. (Aurica Talpoș)

Ameliorarea raselor de animale folosite în zona depresionară a Țării Loviștei pentru muncile câmpului sau ca animale de povară fost o

Armăsarul de montă adus
din Călimănești în Titești
de Ioniță Niculescu cu fiul său, Mihai

preocupare continuă a sătenilor, sprijiniți, în acest sens, de către autoritățile locale și naționale.

Înființarea în sat a Gospodăriei Colective a fost un prim pas făcut de autorități în acest sens. Dar și sătenii erau conștienți de importanța ameliorării raselor de animale folosite în gospodăriile lor. Dacă le pica cu "tronc" vreun armăsar aflat în proprietatea vreunui gospodar, într-unul din satele învecinate, făceau tot posibilul să-și împerecheze iepele lor cu acel armăsar. Profesorul Mihai Niculescu din Titești, își amintește:

„Când eram copil, mergeam cu tata la Călimănești, de multe ori pe jos, de unde ne întorceam acasă cu un armăsar frumos, folosit în sat pentru montă. Armăsarul era ținut în grajdurile lui Nel Diaconu și era folosit de cei interesați să obțină cai frumoși, puternici.” (Mihai Niculescu)

Ion Talpoș, cu o pereche de junci înjugăți la car

Mircea Mărcoiu din Titești, cu boii la arat

Ion Văcăroiu (Văcălie), pe cărări de munte cu cai pentru povară

Ion Popa din Titești, folosindu-și calul pentru tracțiune

Mia Văcăroiu (Mia lu' Ion al lu' Văcălie),
hrănindu-și orătăniile

Nu le lipseau sătenilor nici păsările de curte. Fie că aveau găini, curci sau bibilici, fie că aveau rațe sau găște, fie că aveau și de una, și de alta!

Îmi amintesc de vremurile alea în care, având doar câțiva anișori, eram îndemnat iarna de tatăl meu să alerg dis de dimineață spre cotețul în care înnoptaseră găștele, crescute cu destulă trudă de mama. Intram în coteț și răscolind prin paiele cuiburilor căutam, cu înfrigurare, ouăle alea de găscă care mie mi se păreau uriașe! Mama ni le fierbea, mai apoi, sau ni le prăjea în tigaie, amestecându-le cu puțină brânză de burduf și un pic de cir din mălai luat din căldarea în care fierbea mămăliga de pe foc. Era un deliciu! Cum să uiți vremurile alea?!

Păstoritul animalelor. Oieritul

Păstoritul din Țara Loviștei și în general păstoritul de pe versantul sudic al Carpaților Meridionali, unde întâlnim o agricultură specifică bazinelor intracarpatică, este caracteristic zonei fânețelor: vara, oile sunt ținute la munte sau la stânele construite în zonele cu pajiști mai înalte, din apropierea satelor; toamna, de la stânele de pe munții din jurul depresiunii oile sunt coborâte în sat și, după ce sunt alese pe baza însemnelor individuale ale proprietarilor, acestea sunt ținute în gospodărie sau sunt iernate pe fânețe, în locurile în care oamenii au construit căsoaie care să le faciliteze șederea cu oile acolo, peste iarnă.

Modul acesta de întreținere a oilor peste iarnă este posibil pentru familiile cu un număr nu prea mare de oi și cu o suprafață de fânețe suficient de mare, încât să permită strângerea de fân în cantitate suficientă pentru iernatul animalelor.

Începând din primăvară, când mijeste colțul ierbii, lucrurile se mai schimbă pentru oieri. Ciobanii, alcătuindu-și ciopoare mai mari de oi, le pregătesc pentru a fi duse la munte. Oile sunt tunse, mai întâi, pentru a fi despovărate de cojoacele grele de lână care le-au protejat de frig în perioada de iarnă. Le fac, apoi, îmbăierea de primăvară, într-un amestec de substanțe fito-sanitare și apă, în vane mari din tablă sau din ciment, pentru a le îndepărta paraziții de pe suprafața pielii. În vremea copilăriei mele, oile satului erau împărțite în ciopoare. O parte dintre acestea luau calea Pleșului, fiind cantonate pe perioada verii în această locație aflată mai aproape de sat, la nord-estul localității. Cealaltă parte a ciopoarelor, formate cu precădere din oi sterpe, din mioare și din berbeci, erau urcate până pe pășunile alpine aflate la baza munților Făgăraș, în masivele Mâzgavu și Scara, unde ciobanii își aveau amenajate stâne.

În legătură cu aceste fotografii în care sunt surprinși o parte dintre ciobanii aflați cu oile în Pleș cu peste cinci decenii în urmă, Niță Bărăgan din Titești face următoarele precizări:

"Cel cu radioul în mână este baciul din Spin. Era poreclit «Cârpitul» fiindcă, fiind baci, era zgârcit când era vorba să împartă brânza. În spatele lui, cu țolul pe el, este Ion Talpoș. Lângă el este Dinu lu' Mardale. Printre ceilalți sunt și ciobani din satele vecine... Pe primul rând, primul din stânga este tot din Spin și este frate cu baciul din dreapta, cel cu radioul în mână... Al doilea din stânga este un cioban din Vaideeni... Urmează apoi Mircea lu' Niță, cu fluierul. Apoi... Mucenic Talpoș." (Niță Bărăgan)

La oile din Pleș. Printre ciobani: Mircea lui Niță, Mucenic Talpoș, Ion Talpoș (1965)

Păștoritul oilor sătenilor din Titești în muntele Mâzgavu, în special al sterpelor, era o activitate care necesita un efort în plus făcut de ciobanii lovișteni. Era vorba, pe de-o parte, de distanța pe care, primăvara și toamna, trebuiau deplasate oile față de vatra satului. Era vorba și de greutatea cu

care era făcută aprovizionarea stânelor cu alimentele de bază necesare traiului acolo, de izolarea ciobanilor față de familiile lor pentru perioade de câteva luni de zile...

Îmi amintesc cu drag de verile în care, însoțindu-ne tatăl în drumurile sale către stânele din Scara și Mâzgavu, eu și fratele meu ne lăsam învăluți de natura blândă care ne dădea acea stare de bine de care avem parte, din păcate, tot mai rar în zilele noastre...

Tata înșeua dis de dimineață doi-trei cai, cel mai adesea împrumutați de pe la vecini, arunca peste șeile lor desagii cu merinde pregătite să ajungă la ciobani, la stâne, ne făceam semnul sfintei cruci și porneam, vitejește, către munte. Fiind copii, noi mergeam mai tot timpul călare. Tata însă, mergea pe jos, dirijând caii pe potecile înguste ale muntelui.

Loviștenii care îndrăgeau animalele deprindeau meseria de cioban încă din tinerețe. Gheorghe Mărcoiu a devenit baci după ce, copil fiind, a deprins acest meșteșug de la oierii bobenari cu mai multă experiență, tocmiți ciobani la oi de prin zonele învecinate Țării Loviștei. Câteva imagini din vremurile de atunci, din arhiva personală a familiei Mărcoiu, sunt grăitoare în acest sens. O caracteristică distinctivă a portului tradițional al ciobanilor bobenari, alături de care au conviețuit de sute de ani ciobanii munteni, o reprezintă "țolul" din lână piuită pe care aceștia îl purtau aruncat peste umăr, ca un accesoriu indispensabil meseriei lor, indiferent de starea vremii.

Gheorghe Mărcoiu, alături de câțiva ciobani bobenari

Printre ciobani: Mircea Popa (al lu' Niță lu' Lae), Neluț Lazăr, Mihai Mărcoiu

Baciul Gheorghe Mărcoiu, în strunga oilor

Romulus Vuia, în studiile sale de etnografie și folclor,⁹³ referindu-se la păstoritul pământenilor de pe versantul sudic al Carpaților Meridionali,

⁹³ Vuia, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol. I-II, Editura Minerva, București, 1980, p.334

menționează trei forme de iernare a animalelor întâlnite în această zonă:

-iernarea vitelor, îndeosebi a celor mari, în grajduri, după sistemul elvețian.

-iernarea vitelor mari în grajduri iar a oilor în staore (*staole*-cum li se spuneau în Titești), în care oile sunt adăpostite parțial, mai mult pe timp de noapte. Acest tip de iernare se face mai ales în păstoritul din zona fânețelor, la colibele, odăile, sălașurile din zona fânețelor unde s-a recoltat și s-a depozitat fânul pentru iernarea oilor;

-iernarea turmelor de oi prin transhumanță, în regiunile de nord-vest ale țării sau de câmpie, în lunca Dunării sau lângă litoralul mării. La această formă de iernare, turmele de oi adunate în *ciopoare* mai mari sunt ținute în aer liber sau sunt adăpostite, cel mult, în saivane. Oile pasc în timpul iernii iarba și resturile de vegetație rămase de la culturi sub zăpadă și sunt hrănite suplimentar și cu alte nutrețuri (tulei și coceni de porumb, porumb boabe, etc.) achiziționate de către ciobani, pe loc.

Tipurile de păstorit practicat de locuitorii Țării Loviștei se regăseau, până acum două-trei decenii, în categoriile menționate de Romulus Vuia. Având turme mici de câte 50-100 de oi, cei care se ocupau de creșterea acestora aveau grijă să găsească soluțiile potrivite de adaptare la condițiile de climă locală, incluzând aici și asocierea lor în vederea practicării transhumanței în zonele cu ierni mai blânde, în care iernatul oilor se făcea mai ușor.

Crescătorii cu un număr mai mic de 40-50 de oi își adăposteau iarna vitele mari în grajduri, iar oile în grădinile împrejmuite din jurul gospodăriilor lor. Iernarea animalelor pe lângă gospodării presupunea, însă, un efort mai mare din partea sătenilor făcut toamna, sau chiar în timpul iernii, pentru a-și transporta acasă și a-și adăposti în șopuri (șoproane) furajele necesare animalelor lor pe timp de iarnă. Ne mai amintim, cred, de vremurile când "răsăreau" în bătăturile caselor din Titești, sau prin vâlcelele din apropierea acestora, clăile de fân clădite cu meșteșug de o parte dintre sătenii pricepuți la asta. Pentru că tehnica clăditului fânului nu era la îndemâna oricui! În Titești, renumiți pentru asta erau Mihai Mărcoiu și Mihai Ghiță (Mieilă Bobocaru).

Când depozitarea furajelor nu se putea face în întregime în spații acoperite, în șopurile grajdurilor pentru animale, copițelele de fân erau transportate, toamna, cu carele trase de boi sau de cai, fiind aduse din perimetrul fânețelor în sat, depozitate apoi sub formă de clăi în grădinile aflate în imediata apropiere a gospodăriilor proprii, astfel încât sătenilor să le fie ușurată distribuția lor, în timpul iernii, animalelor din gospodărie.

Clăi de fân clădite pe fânețele din Țara Loviștei

În alte situații în care sătenii, toamna, nu reușeau să-și transporte în sat, în totalitate, fânul strâns de pe fânețele din afara vetrei satului, aceștia obișnuiau să-și clădească fânul în clăi chiar pe fânețe, urmând ca în timpul iernii să și-l transporte în gospodării cu ajutorul săniilor din lemn, trase de boi sau de cai, în măsura în care, prin consum, își eliberau spații de depozitare în șopuri.

Și tatăl meu, Ion Talpoș, se pricepea bine să clădească o claie de fân. Îi dădeam concursul toți membrii familiei. Nu am să uit niciodată tehnica folosită de tatăl meu pentru transportarea copițelelor de fân așa, întregi, de pe pozițiile pe care se găseau până în zona de clădiș: încingea copițeaua cu un lanț zdravăn, aproape de baza acesteia și lega lanțul respectiv de tânjaua boilor care, opintindu-se, smulgeau pur și simplu parul copițelei din pământ. Apoi o transporta așa legată, întregă, până la locul în care clădea claia de fân. Era o tehnică și asta, pentru că, din grabă sau neatenție, am mai pățit și noi să "pierdem" câte o copița de fân, scăpată din strânsoarea lanțului pe drum!

Deși anevoios și riscant, păstoritul transhumant a constituit o preocupare permanentă a crescătorilor de oi din Țara Loviștei. Un obicei format mai mult dintr-o necesitate stringentă a ciobanilor: aceea de a diminua cheltuielile de iernare pentru oile gospodarilor satului. Și nu le-a fost tocmai ușor să facă asta, din cauza condițiilor grele de drum către locurile stabilite pentru iernare.

Fiind călători veacuri de-a rândul prin ținuturile românești, loviștenii au fost în același timp și purtătorii de cuvânt ai plaiurilor natale, lăsând peste tot urme trainice ale trecerii lor.

Nu toate satele loviștene și nu toți locuitorii din zonă au participat la

această adevărată "ștafetă" etnografică și istorică ce a constituit, de-a lungul timpului, una din modalitățile de schimb de opinii dintre lovișteni și locuitorii zonelor de transhumanță tranzitate de aceștia. Ca păstrătoare "îndârjite" ale obiceiurilor transhumanței pot fi menționate satele loviștene Titești, Boișoara, Găujani și Bumbuiești. S-au găsit destui oameni în aceste localități care să participe la marea "aventură" a păstoritului transhumant considerat de Nicolae Iorga, pe bună dreptate, ca unul din factorii de bază ai „unității neamului, limbii și culturii popoarelor românești.”⁹⁴

Motivele pentru care loviștenii au îmbrățișat această preocupare sunt numeroase. Ele sunt comune cu cele ale mărginenilor aflați de cealaltă parte a Munților Făgăraș, în Țara Oltului (sau Țara Făgărașului) și Țara Amlașului (zona Săliștei și Amlașului de astăzi), foste cândva ducate ale domnilor munteni. Este vorba aici de tradiții economice, sociale și culturale, de nevoia de a-și câștiga existența, de tentația depărtărilor sau de o ocupație tradițională, moștenită din generație în generație. Este vorba, mai ales, de o nevoie adâncă de a răspunde provocărilor vieții, pentru a nu se lăsa dominați sau doborâți de ele, pentru a le înfrunța și depăși.⁹⁵

Oamenii aceștia care au moștenit, au practicat și au transmis generațiilor următoare această străveche îndeletnicire a păstoritului transhumant au fost și sunt, în general, oameni care nu își apleacă grumazul în fața greutăților vieții ci, din contră, își mobilizează toată energia pentru a le învinge și a reuși. Oamenii aceștia care au umblat veacuri de-a rândul cu oile prin toți munții, prin toate pădurile, peste toate apele și toate câmpiile, au trebuit să fie mereu în alertă, preferând să lupte în fața greutăților vieții decât să cedeze, cu riscul permanent de a pieri, dar și cu șansa mereu prezentă de a învinge.

"Îmi aduc aminte că într-o iarnă... Ion, tatăl tău, a plecat cu oile la Satu Mare, împreună cu niște ciobani de prin Șelimbăr. Mi-a povestit ce au pățit acolo... ce chinuți au fost din cauza vremii... A fost frigul lui Dumnezeu, nu alta! Le-au degerat urechile și picioarele și li s-au umflat fețele și ochii de atâta ger! Umblau toată ziua după oi în căutarea lanurilor de pe care porumbul fusese cules mai târziu. Oile scormoneau prin zăpada mare și aspră, în căutarea frunzelor și a tulpinilor de porumb căzute la pământ. Îmi povestea cum le fătau oile prin zăpadă și cum erau nevoiți să le ia mieii proaspăt fătați sub cojoacele lor și să-i încălzească, până când aceștia se mai înzdrăveneau... Când fătau mai multe oi deodată, le mureau mieii înghețați în zăpadă. Umblau cu săptămânile cu obielele ude în cismele lor din cauciuc, nespălați și neprimeniți. Cu toate astea, tatălui tău i-au plăcut oile și nu a renunțat la ele niciodată, în

⁹⁴ Irimie, Cornel ș.a., *Mărginenii Sibiului*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p.15

⁹⁵ Idem, p.16

toată viața lui....” (**Aurica Talpoș**)

Nicușor Olteanu, un vecin de-al nostru din Titești, și el crescător de oi, își mai amintește de iarna aceea năprasnică în care a fost nevoit să meargă la Satu Mare, să le dea o mână de ajutor ciobanilor cărora le lăsase în grijă câteva oi, pentru iernat:

„Într-o iarnă... am avut nouă noatini dați ”la drum”, la Satu Mare, în grija ciobanilor fraților Aurel și Gheorghe Baci din Șelimbăr. Pentru nouă noatini trebuia să merg nouă zile alături de cei care aveau oile noastre în grijă, acolo. Așa-mi venea rândul, după cum făcusem învoiala cu ai lu' Baci, ei fiind cei care aveau cârdurile de oi cu mult mai mari decât ale noastre. Nea' Ion Talpoș avea date ”la drum” vreo douăzeci-treizeci de oi. El trebuia să stea mai multe zile împreună cu ei, cu oile. Și am avut într-o iarnă, acolo, într-o comună numită Ardușat, ceva discuții cu cei de la Primăria din localitate care nu se mai înțelegeau bine cu ciobanii lui Gheorghe Baci. Era o iarnă teribil de grea! Erau acolo câmpuri întregi cu coceni de porumb netăiați și căpățâni de oi moarte împrăstiate prin porumbi, peste tot! M-am cam speriat! Măi, dale-ai dracu! – mi-am zis în sinea mea... Chiar așa condiții grele de iernat să fie? Oile mele erau bune, dar celelalte oi din cârdul lor erau ca vai de ele: fără lâni pe ele, slabe, nenorocite... Dacă te dădeai un pic mai aproape de ele și le speriai, cumva, cădeau oile jos de pe picioare! Le-a prins iarna acolo, pe câmp, și ciobanii nu au avut adăposturi și nici nutrețuri suficiente pentru ele. Atunci începuseră oile să fete. De cum am sosit acolo, pe mine m-au trimis cu sterpele. «Băi Nicușor, a zis Aurel Baci către mine. Te duci tu cu sterpele. Te duci pe la Capra, c-așa-i zicea la o pădure de acolo, te lași cu ele prin pădure...» Era o pădure mare de stejar acolo!... Nea Ion Talpoș rămăsese de pază la oile care fătau. Făcuse acolo, lângă o capră de tensiune, un staol din mărăcini, așa... ca o târlă. Alegea din cârd oile care fătau și le băga acolo, în staol, unde le îngrijea. Într-o bună zi, stând cu oile prin pădurea aia, am văzut pe-acolo un pădurar... M-a văzut și el pe mine și a fugit de-acolo! Aveam la mine o furcă. Nu-mi luasem bâta cu mine, dar foloseam furca aia pe post de bâta, să mă sprijin în ea. Mă urcam în câte-un copac, din cioată în cioată, și mă uitam peste sterpe, așa, cum veneau ele prin pădure... Și-n ziua aia am văzut, dintr-un copac mai înalt, că oile s-au oprit la marginea pădurii. Că nu mai intrau în pădure. M-am tot întrebat: da ce au, oare, de fruntea oilor nu mai trece linia aia de la marginea pădurii? M-am dus până acolo și am văzut cu ochii mei grozăvia! Cei de la Ocolul Silvic din zonă săpaseră la marginea pădurii niște șanțuri adânci, să nu mai poată trece pe acolo cei care, având tractoare, le stricau pășunatul. Și șanțurile alea mari se umpluseră cu apă de ploaie. În ele zăceau înecate o mulțime de oi! Oile lui Gheorghe Baci. Se înecaseră în șanț cu câteva zile înainte, când au fost mânate spre pădure de ciobanii lui. De-aia a fugit pădurarul de mine când m-a văzut cu furca în mână. Luase bâtaie de

la unul dintre ciobanii lui Baci pentru oile înecate în șanțul ăla mare, care se umpluse cu apă!

În ziua următoare, am auzit trăgând clopotele bisericii din localitate. Nu era o zi de sărbătoare și de-aia ne-am întrebat și noi: oare ce s-o fi întâmplat? Am aflat cauza puțin mai târziu, când ne-au căutat o mână de săteni, în frunte cu Primarul, cu Șeful de post, cu mulți alții... Fiind în Ajun de Crăciun, în sat se tăiaseră porcii și unui sătean i-a furat cineva carnea pusă la afumat. Sătenii i-au bănuț pentru asta pe ciobanii lui Baci. Erau furioși și voiau să ne alunge cu oile din zona comunei respective. Vorbeau ungurește. Nu prea înțelegeam noi ce spuneau dar se vedea, din gesturile lor, că erau furioși și că ne înjurau! Am avut noroc cu unul Gheorghe "Măgaru", de prin părțile noastre, din Bumbuiești, care se stabilise cu ani în urmă acolo și care i-a convins pe săteni să ne mai păsuiească ceva vreme, să nu ne moară pe drum mieii proaspăt fătați. Până la urmă, tot sătenii ne-au ajutat să ducem mieii proaspăt fătați la o puielniță din apropiere. O fermă în care se creșteau găini și pui de găină. Am mai lăsat mieii câteva zile acolo până când aceștia s-au mai înzdrăvenit... După ce mi-am făcut rândul de nouă zile datorate, eu n-am mai stat cu ei la oi. Dar ei au mai avut destule de pățimit cu oile în iarna aceea!" (Nicușor Olteanu)

O dată cu trecerea timpului, schimbările de ordin administrativ apărute în viața de zi cu zi a țării, de altfel firești într-o societate aflată în evoluție, au afectat și viața oierilor lovișteni care practicau transhumanța. Pământurile au fost fărâmițate și revendicate de către urmașii foștilor proprietari. O parte dintre ele au fost împrejmuite, "tăind" astfel căile de acces ale ciobanilor către câmpurile de iernare din țară vizate de aceștia. Interesante, în acest sens, mi s-au părut mărturiile unui bătrân cioban dintr-un sat de munte, consemnate într-una din lucrările sale de către Henri. H. Stahl:

„Era bine pe timpul acela, că erau boieri cu moșii întinse. Acum s-a făcut lume, treci de la unul la altul, și te ia cu bătaia, toți! Acum sunt oameni răi, sar cu prăjina de ne omoară. (...) Pe vremuri, ne amestecam mai mulți cu oile, în pâlcuri. Scoteam certificat de la doftor că oile sunt sănătoase; de ciobani, câți sunt, de măgari... și plecam! Și veneam când dădea iarna. Iarna, acasă, ne adăpam oile și le țineam cu fân. Vara la munte și, numai toamna, pe Bărăgan. Dacă ne apuca iarna, pe acolo rămâneam. Așa, am avut un băiat și l-a apucat iarna la 30 noiembrie; l-a apucat ghiforul și l-a nămețit. Șase sute de oi erau atunci în ciopor și vreo șase-șapte ciobani. A murit un om de patruzeci de ani și un băiat al meu, de optsprezece ani. Și trei măgari! Tot de ghifor. A dat un ger mare la Sfântul Andrei, cu zăpadă!”⁹⁶

⁹⁶ Stahl H. Henri, *Povestiri din satele de altădată*, Editura Nemira, București, 1999, p.72-73

Prelucrarea pieilor de animale

Fiind iubitori și crescători de animale, asemenea celorlalți locuitori din întreaga Țară a Loviștei, sătenii din Titești au fost puși, de-a lungul vremurilor, în situația să caute soluții pentru întrebuințarea pieilor provenite de la animalele sacrificate în gospodăriile proprii. Problema sacrificării anumitor categorii de animale, mai ales a vițelilor, s-a acutizat în România după anii '50, în perioada regimului comunist aflat la putere. Putem spune că situația respectivă devenise una paradoxală: o parte dintre animalele crescute în gospodăriile sătenilor, reprezentând o sursă importantă de hrană pentru familiile acestora, erau sacrificate anual sau ori de câte ori în familiile acestora apăreau unele situații speciale. Mă refer aici, mai ales, la evenimentele care erau sărbătorite cu fast (nunți, botezuri), pentru care sătenii organizau mese întinse, cu bucate alese, gătite pe bază de carne. Se sacrificau porci, se sacrificau vițeii și sătenilor le rămâneau pieile animalelor sacrificate. Situația paradoxală de care aminteam era că, deși în industria pielăriei și a încălțăminteii era nevoie acută de piei de animale, prin interzicerea sacrificării animalelor în gospodăriile proprii sătenii erau nevoiți să se descotorosească de pieile rămase în urma sacrificării acestora, prin mijloace „neortodoxe”! Le îngropau sau le aruncau în locuri mai dosnice, ca sursă de hrană pentru animale sălbatice.

Ghiu Pătru, meșterind o căciulă confecționată din piei de miel

Eram copil. Îmi amintesc că în familia noastră părinții creșteau mai mereu câte doi porci. În perioada premergătoare sărbătorilor de Crăciun, când porcii erau sacrificați, de la unul dintre aceștia tatăl meu recupera pielea. O conserva dându-i sare, o puneă în podul șurii la uscat după care, pe căi ascunse, o valorifica prin intermediul unor achizitori mai mult sau mai puțin oficiali care se osteneau să treacă prin sat și să le ridice. Cel de-al doilea porc era pârlit la foc de paie sau, mai târziu, la flacăra unei forje cu lemne acționată manual sau cu ajutorul unui motorăș electric. Acela era momentul nostru

preferat! Al copiilor! Nu conta că afară era ger de crăpau pietrele! Stăteam zgribuliți în jurul focului la care era pârlit porcul și așteptam momentul în care părinții noștri ne răsfățau cu șoricul moale, aburind, recuperat de pe slăninile porcului! Era un adevărat deliciu!

Cu pieile recuperate de la oile sacrificate era ceva mai simplu, pentru că recuperarea acestora se făcea, oarecum, instituționalizat. După recoltarea și conservarea lor primară, prin sărare și uscare, pieile provenite de la oi puteau fi predate unor persoane autorizate să le achiziționeze și să le predea, în vederea tăbăcirii lor, unor ateliere sau fabrici de profil din țară. Unii dintre sătenii din Titești deprinseseră meșteșugul tăbăcirii pieilor, mai ales a celor de miel, și făceau asta în gospodăriile lor. Mai ales atunci când, fiind și prelucrători ai acestor piei, aveau nevoie de materie primă de calitate pentru meșteșugurile practicate.

Îmi amintesc de un unchi de-al meu din partea mamei: Ghiu Pătru. Un om harnic, priceput la toate treburile „bărbătești” dintr-o gospodărie ca a lor, în care el și soția lui, Oara, și-au crescut cei șapte copii. Se pricepea la dulgherie, la construcții, la cojocărie. Își alegea cu grijă pieile de la miei sacrificați de săteni, și le argăsea singur la el acasă și în nopțile lungi de iarnă, la lumina palidă a unui bec atârnat de tavan cosea căciuli, stând aplecat deasupra tiparelor pe care și le confecționase singur.

Cultura inului și a cânepii

Cultura inului și a cânepii au fost îndeletniciri de bază ale multora dintre săteni, până spre sfârșitul anilor '70. Oamenii puneau preț pe genul acesta de fibre textile pentru câteva dintre calitățile lor de bază: aveau rezistență sporită la rupere și se prelucrau ușor, prin toarcere și țesere.

„Țeseau femeile pânză de in în război și făceau haine din pânză. Frații mei erau la internat și aveau nevoie de lenjerie. De unde lenjerie, domnule? De-abia târziu, când m-am măritat eu, se dădeau pe acțiuni trei metri de "americă"! Adică de pânză numită atunci, la noi, "pânză muncitorul". Era o pânză mai urâtă la culoare și cu puncte pe ea, parcă era... cu murdărie de purece!” (Marioara Popescu)

Alte câteva detalii interesante despre aceste meșteșuguri, în special despre cel legat de cultura și prelucrarea cânepii, dispărute acum din preocupările curente ale sătenilor, mi-a oferit în cadrul unui dialog purtat tot Marioara Popescu din Titești, nașa mea de botez:

— Toate femeile cultivau cânepă și in. Nu erau mari suprafețele cultivate. Erau suprafețe de mărimea unui țarc. Femeile duceau cânepa în Secături, la lac. Doamne! Pe mine m-au îmbătrânit cheștiile astea, la Spinu. Aveam doi frați și părinții noștri nu aveau posibilitatea să le cumpere

lenjerie la internat, la școală. Cultivam în și-l topeam la Năstase, în Mlăceni, în toate lacurile alea de-acolo. Tata avea oi. A avut muntele lui, târla lui. A avut stână în Runcu. Avea bacia lui, stâna lui, toate ale lui! Tata a avut o sută douăzeci de pogoane de pământ. Toate târlele pentru oi erau cultivate, primăvara, cu in și puneam *hâldani* de sămânță... Hâldanii sunt considerați acuma drog. Și ce frumos miroseau! Acuma, dacă te prinde cineva cu hâldani, o pățești!

— Hâldani? o opresc eu din vorbă, nedumerit, pe nașa Marioara.

— Hâldanii erau firele de cânepă oprite pentru sămânță. Se puneau în cuiburi pe lângă porumb și se făcea sămânța de care aveau nevoie femeile, primăvara. Știu că mama avea câte două femei la melițat cânepa. Punea mama războiul de țesut în casă, că nu era bumbac pe atunci. Era sărăcie mare, mare! Și punea natra și topea ceară și uda firele de cânepă cu ceară, ca să nu se-ncaiere între ele.

— Spuneți-mi, vă rog, ce era natra ?

— Natra era pâzna... Sunt termeni vechi care au dispărut acum din limbajul uzual, odată cu obiceiul în sine. Întrebă acum o fată din asta, tânără, dacă știe să toarcă. Sau să facă un ciorap. Copil fiind, îmi spunea mama că trebuie să știm de toate. Ne-a învățat să țesem la război, să melițăm cânepa, să o dăm prin henfel, prin piepteni... Henfelul era un piepten mai fin, prin care obțineam fire mai subțiri, de calitatea întâi. Prin piepteni obțineam fire de calitatea a doua. La urmă, rămâneau doar câlții!

Prelucrarea lânii

Oieri din tată în fiu, mulți dintre sătenii din Titești și-au făcut din oierit o meserie de bază. Au făcut-o din dragostea lor pentru mioare, din dragostea lor pentru natură, pentru aerul proaspăt al înălțimilor munților spre care își îndreptau în fiecare primăvară pașii, însoțindu-și turmele lor de oi către pajiștile înverzite ale platourilor alpine...

Nu cred că sătenii noștri și-au pus vreodată în balanță beneficiile obținute din practicarea acestei îndeletniciri cu efortul lor făcut pentru a o practica. Pentru că și oieritul, la fel ca multe alte îndeletniciri practicate cu onestitate, cu trudă, cu muncă cinstită, se înscrie, cred eu, în cercul acelor activități în care profitul realizat este contrabalansat, cel mai adesea, de pierderile de tot felul suferite de oierii care o practică. Mă refer aici, în primul rând, la pierderile materiale survenite prin decimarea turmelor lor de oi... Le pier oile din cauza bolilor, a vremii capricioase de la munte, a atacurilor sălbăticiunilor asupra animalelor... Mă refer la condițiile de trai ale ciobanilor aflați în vârf de munte sau plecați cu oile prin țară, în transhumanță... Mă refer și la dese accidente urmate de pagube materiale,

survenite în timpul parcurgerii distanțelor lungi care-i despart pe oierii aflați cu oile în transhumanță de locurile stabilite de aceștia pentru iernarea oilor...

Nu am să uit niciodată cum într-o dimineață, cu noaptea-n cap, am fost trezit prin bătăi puternice în ușa apartamentului meu. Era prin anii '91-'92 și locuiam la Tălmăciu, într-un apartament. Buimac încă, am mers la ușă și... deschizând-o, în pragul acesteia mă aștepta un subofițer de poliție care mi-a comunicat că pe raza localității Tălmăciu a avut loc un accident în care a fost implicată o turmă de oi. Am bănuțit imediat despre ce era vorba! Știam că tatăl meu se aflase plecat în transhumanță cu oile, împreună cu alți ciobani, în zona de vest a țării. M-am îmbrăcat cât am putut de repede și ne-am deplasat la locul accidentului. Prima imagine văzută acolo mi s-a părut apocaliptică! Zeci de oi zăceau întinse pe caldarâm, moarte sau aflate în agonie! Ce se întâmplase, de fapt? Aflați cu oile în trecere prin Tălmăciu, în drumul lor de întoarcere dinspre locul de iernare către casă, au fost surprinși de o mașină al cărei șofer a ațipit la volan. Întrând cu viteză în turma lor, mașina nu s-a mai oprit decât atunci când oile lovite, adunate în fața acesteia, au fost în număr suficient de mare încât să formeze un zid! A fost o imagine pe care nu voi putea să o uit niciodată! Partea bună a întâmplării cu pricina a fost că, în urma accidentului, nu au fost rănite persoane. Pagubele materiale rezultate au fost rezolvate ulterior, parțial, cu destul efort depus de întreaga noastră familie.

Tiuța Popescu, mătușa mea, cu furca și fusul pentru tors lână

Dacă dețineau oi, sătenii obțineau și lână de la acestea! O grijă în plus pentru unii, o necesitate firească, pentru alții. În perioada postbelică în care industrializarea țării luase avânt, au fost perioade lungi de timp în care fabricile axate pe producerea de covoare sau confecții din lână absorbeau întreaga cantitate de lână produsă de oierii din Loviștea noastră. Aveau de lucru și ciobanii, aveau de lucru și soțiile acestora, pentru că lână rezultată după tunsul oilor, primăvara, trebuia spălată, uscată, trebuiau aleși scaieții și celelalte impurități mari din aceasta... Era un efort destul de mare răsplătit, măcar, cu bănuții pe care sătenii îi primeau atunci când își predau lână centrelor de achiziție a lânii sau achizitorilor particulari veniți în sat să le-o

ridice.

Pe de altă parte, femeile aveau asigurată o materie primă importantă pentru producerea unor articole din lână, manufacturate, din pânza țesută în războaiele lor de țesut. Erau activități cu care femeile de la țară își umpleau mai tot timpul lor liber, în zilele și nopțile lungi de iarnă...

Cu ani în urmă, femeile își torceau lâna fie acasă, în mod individual, fie într-un cadru lărgit, în șezătorile de iarnă, când munca lor era „animată” de atmosfera de sărbătoare specifică acelor șezători, fie pe mașini de tors deținute de câteva persoane de prin Țara Loviștei și din zonele învecinate acesteia, din Ardeal (Tălmăciu, Șelimbăr etc.)

Război de țesut expus în Muzeul satului din Titești

„Femeile țesau în război. Își măsurau lungimile țesăturilor în coți! Eram tânără și Victoria lui Mardale țesea la noi acasă, la război. Avea niște pui de curcă pe care-i ținea închiși, că zicea că Deica știe farmece ... Și Deica zicea că Victoria știe farmece!... Se certau ca dracii! Le despărțea numai valea! Când pleca Victoria lui Mardale acasă să dea mâncare la puii de curcă, mă băgam la război numai ca să-i arăt că și eu știu să țes. Ea știa unde a rămas cu țesutul, la război... De aceea țeseam numai un pic. Lucram doar ca să-i arăt că știu și eu să țes. Aveam atunci șase prosoape frumoase, frumoase, făcute de Mia Rusalimii, adică de Mia lui Nicolae Dogăreci, de Sub Mlacă.” (Marioara Popescu)

Aurica Talpoș, etalând țesături lucrate la război

Munca de împădurire

O lozincă întâlnită adesea pe drumurile forestiere de acces în zonele împădurite ale diferitelor regiuni din țară ne avertizează că "Cine va avea păduri, în viitor, acela va avea aur"! Nu știu cui a aparținut această cugetare, dar un lucru îmi este foarte clar: lozincă respectivă își avea rostul ei adevărat, cu multe decenii în urmă, atunci când părinții noștri, convinși fiind că pădurile sunt zestrea cea mai de preț a unei națiuni, le-au protejat, le-au îngrijit și le-au ajutat să se regenereze prin plantări sistematice de puiți, făcute în zonele defrișate.

Tăierile masive de păduri la care suntem și noi, într-un fel, părtași astăzi mă fac să cred că generația noastră dă dovadă, cel puțin, de multă inconștiență atunci când girează, prin votul ei, persoane care în loc să reprezinte interesele unei întregi națiuni, le reprezintă doar pe ale unor afaceriști care, neavând prejudecăți, sunt puși pe o căpătuială rapidă.

Se vor găsi destule voci care să mă contrazică, spunându-mi că replantări se fac și astăzi, că pădurile trebuie tăiate pentru a fi extrase exemplarele de copaci cu probleme de sănătate... Așa o fi, dar realitatea zilelor noastre nu le vine, acestora, în ajutor. Suntem copleșiți de fenomene naturale nemaiîntâlnite de noi cu ani în urmă, de alunecări de terenuri, de animalele sălbatice care, alungate din mediul lor natural distrus de

concetățenii noștri ajung să conviețuiască alături de noi, coborând în căutare de hrană până în apropierea gospodăriilor noastre... Nu știm acum ce se va mai întâmpla cu pădurile noastre în viitor, dar putem bănuși. De aceea, consider eu, ar trebui să ne întoarcem la trecut, la optica părinților noștri, și să încercăm acum să aplicăm măcar o parte din gândirea lor de atunci, pentru a salva viitorul nostru și al copiilor noștri.

Brigadierul silvic Mihai Talpoș

Îmi amintesc bucuria cu care, copil fiind, mă trezeam dimineața, devreme, știind că trebuie să merg la plantat de puiți de brad. Erau acțiuni organizate de Ocolul silvic zonal, în colaborare cu cadrele didactice ale școlii din localitate. Personal, mai aveam în perioada aceea un mic avantaj față de colegii mei de școală generală: Mihai Talpoș, brigadierul silvic din Titești, fiindu-mi unchi, îmi dădea ocazional, mai ales în timpul vacanțelor școlare, posibilitatea să câștig câțiva lei pe zi participând la astfel de activități.

„Participând la astfel de munci, copiii mai câștigau și ei câte un ban. Erau bani munciți! Copilul care e muncit de mic este om cât trăiește! Prețuiește munca și banul. Păi... cum erau și frații mei: era în timpul războiului și nu găseai oameni la coasă, pentru că bărbații erau

toți concentrați, erau duși pe front. Și ei, amândoi, cosau cu tata. Veneau în vacanțe acasă și cosau cu tata. Cosau în pantaloni scurți, de in. Păi, ce! Erau atunci haine, ca acum?” (Marioara Popescu)

Echipe de femei din Titești, participante la munca de împădurire

La lucru, în pepinieră

Oara Talpoș și Miron Pătru, delegați în Maramureș pentru a aduce de acolo localnici, recunoscuți ca foarte pricepuți în muncile de silvicultură

Întâlnire de lucru a silvicultorilor lovișteni

În categoria activităților obștești pentru care erau mobilizați un număr mare de săteni se încadra și cea de întreținere și de curățare a izlazurilor satului. Cu mic, cu mare, oamenii se porneau spre izlazuri, adică spre acele părți de pășunat situate în imediata apropiere a vetrei satului, care tindeau să fie „acaparate” de mărăcini și de alte forme de vegetație, îngrădind accesul animalelor pe pășuni.

La curățarea izlazurilor. Prânz câmpenesc cu pâine, slănină, cârnați și țuică

Exploatări forestiere

Meseria de țapinar la pădure a căpătat o mare răspândire în rândul tinerilor bărbați ai generației din care au făcut parte și părinții mei, pentru că în izolarea relativă a satului Titești față de localitățile mai înstărite ale Țării Loviștei, sau față de orașele apropiate acesteia care le-ar fi oferit posibilitatea practicării altor meserii, meseria de țapinar i-a ajutat să-și asigure ceva venituri pentru familiile lor muncind în preajma satului.

Un avantaj incontestabil care i-a determinat pe mulți dintre bărbații satului să muncească la pădure a fost cel oferit de deschiderea, prin anii '50, a unor exploatări forestiere în zona Văii Topologului, cu transportului lemnului tăiat făcut, inițial, pe linii de funicular și de cale ferată, construite între Valea Topologului, Titești și Cornet.

Primul tronson al liniei de funicular construită între Valea Topologului și Titești asigura transportul lemnului provenit de la exploatări forestiere din zona Văii Topologului pe o linie suspendată până la stația de funicular din Tărure. Aici, lemnul era sortat și expediat până la Cornet pe o linie de cale ferată, construită special în scopul acesta.

Tăietorii de lemne Nicolae Mărcoiu, Nicolae Mărcoiu, Aurel Mărcoiu și Ion Talpoș, împreună cu pădurarul Niță Bărăgan

Paulina Ieshi. Portret realizat în anul 1917 de artistul german Rudolf Weber (1842-1949)

"Mecanic de locomotivă era un ungar... Unul pe care-l chema Ieshi. Nu mai știu de pe unde era venit în sat. Pe nevasta lui o chema Paulina. Era farmacistă. Chiar dacă în sat nu era farmacie, Paulina făcea fel de fel de preparate din plante medicinale pe care le oferea, mai apoi, sătenilor pe care-i ajuta să se trateze de diferite boli. Nu au avut copii. Soțul ei s-a prăpădit, pe la o vreme, dar ea a rămas în sat, în continuare. Stătea în gazdă la Gheorghe Popa din Tărure. Aici a și murit. Nemaivând pe nimeni apropiat din familia sa, a fost înmormântată în sat, cu ajutorul Primăriei din Titești". (Aurica Talpoș)

Despre transportul lemnului cu trenulețul, între localitățile Titești și Cornet, amintește și

învățătorul Florea Vlădescu într-una din cărțile sale⁹⁷:

„În scopul transportării lemnului a fost construită (...) o cale ferată îngustă (decauville), al cărei terasament se cunoaște și astăzi și care lega punctul Tărure cu Cornetul (la Olt).

Din cauza alunecărilor de teren și a executării a numeroase poduri și podețe (foarte costisitoare), acest mijloc de transport a fost abandonat. Locul „decauvilleului” a fost luat de linia de funicular care a asigurat transportul materialului lemnos pe traseul „Topologul”(Ieroslavi) – Cornet.”

Înlocuirea liniei de cale ferată dintre localitățile Titești și Cornet, cu o linie de funicular, a constituit prilej de nemulțumire pentru sătenii ale căror terenuri, aflate pe traseul liniei construite, au fost afectate de lucrările de amenajare executate de reprezentanții societății forestiere de exploatare a lemnului, după cum reiese din „Inventarul pe anul 1943 al fondului Pretura Plășii Loviștea Titești”⁹⁹, cuprinzând „Corespondență de la Prefectura Județului Argeș și prim-procurorul Tribunalului Argeș, dări de seamă, rapoarte și procese verbale ale pretorilor, șefilor de posturi de jandarmi și

⁹⁷ Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești*, Editura Conphis, Rm. Vâlcea, 2003.

⁹⁹ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/valcea/Pretura-Plasii-Lovistea-Titesti_1831-1950.pdf

primăriilor rurale referitoare la rezultatele cercetărilor efectuate și măsurile propuse, activitatea pretorului, nemulțumirea locuitorilor din Titești față de societatea „Vasilatul”, care extinzând linia funicularului pe proprietățile acestora, le-a cauzat <mari pagube> ș.a.”

Stația de funicular din Tărure era una intermediară. Cu ajutorul unui motor cu aburi pe care aceasta îl avea în componență, echipamentele stației asigurau preluarea și transportul lemnului între zona de exploatare din Valea Topologului, punctul de sortare din Tărure și stația CFR de la Cornet, de unde lemnul sortat putea fi expedit pe calea ferată, vagonabil, către destinațiile finale. Pentru asigurarea acestui circuit al materialului lemnos, au mai fost amplasate două stații de funicular similare cu cea de la Titești la capetele de linie, respectiv una la Topolog și o alta la Cornet.

M-am tot întrebat: oare cum reușea o asemenea instalație rudimentară să asigure funcționarea permanentă, continuă, a transportului sarcinilor de lemne pe o distanță atât de mare?

„Era acolo, la stația de funicular din Tărure, o mașină mare. Un cazan mare la care muncitorii făceau focul toată ziua și aburul ăla produs acolo mâna funicularul, și-n sus, și-n jos. Fochist a fost Ion Văcălie (Ion Văcăroiu - n.a.). Toată ziua, de dimineața până seara, acesta băga pe foc lemne mari, așa... de vreo doi metri de lungi, că era mare cazanul ăla, cam ca o butie, și trebuia să-l umple încontinuu cu lemne pentru ca aburul obținut să aibă putere să mâne funicularul... Mecanic la mașina aia mare era unul Emil Heberler. Nu mai știu exact dacă era cehoslovac sau neamț. Era un om înalt! Pe nevastă-sa o chema Silvia. Era o femeie scundă și grasă, de-i venea lui numai până la piept!

Ca muncitori români, au lucrat la stație mai mulți oameni din sat. Costică Șofâlcă era telefonist în Poiana Lungă. Avea telefon din ăla cu manivelă, pe care o învârtea când făcea un apel. Era cam la jumătatea drumului dintre exploatarea forestieră din Topolog și Stația de funicular din Tărure. Costică Șofâlcă a stat multă vreme acolo, în Poiana Lungă, cu nevastă-sa Ana. Aveau acolo o căsoaie în care stăteau una-ntruna, și vara, și iarna.

Când veneau vagoanele alea din Topolog, pe sârme, intrau în stație coborând, așa, pe o pantă. Acolo le așteptau doi oameni. Era tăticu pe-o parte și Gică Savu pe cealaltă parte. Ei le așteptau și le decuplau de pe sârmele alea. Unul dintre ei împingea vagoanele încărcate cu lemne la vale, celălalt împingea vagoanele goale, la deal. Erau patru revizori de linie (liniori). Doi mergeau și controlau liniile din Stația din Tărure până la Topolog, ceilalți doi controlau liniile din stație până la Cornet. Liniori erau, atunci când știu eu, Gică Rădoi, Nel Șofâlcă (frate cu Costică Șofâlcă), Vasile Telebuș și Gogu Paraschiv. Aveau niște centuri groase, din piele, de care era agățat câte un ochi din ăla din metal și câte o carabină, pe care o agățau de sârme. Își dădeau

drumul pe sârme, agățați cu carabinele alea, până-n Cornet! Controlau vagonetii, controlau cablurile, făceau reparații...

Pe atunci lucra în stație și Nel' Tițaru (Ion Tița - n.a.), iar în Topolog lucra unul Mareș, împreună cu nevastă-sa, Elisabeta.

La birouri, în stație, lucrau numai străinii. Lucrau acolo unul Costică Dumber și un altul, Dobrovolski Valentin. Dobrovolski era basarabean și vorbea bine limba rusă. Era un om de treabă. Nu știu dacă el era patron sau nu. În orice caz, patron era tot un străin. Dobrovolski și soția lui aveau trei copii. O fată, Valentina, cu care eu mergeam în fiecare zi la școală la Boișoara unde am făcut împreună Gimnaziul Unic, o altă fată, Mariana, care a făcut o facultate pe la Brașov și un băiat, Paul. Locuiau împreună lângă stația de funicular unde erau construite, atunci, două case mari, cu etaj, pentru muncitorii străini. Mi-amintesc că atunci când mergeam cu Valentina la școală, la Boișoara, mama ei ne făcea turtițe din mălai, pentru că atunci nu se prea găsea pâine. Ne dădea turtițele alea la noi și când ne întorceam de la școală, mergeam și eu cu Valentina la stație, unde tatăl ei ne învăța pe amândouă limba rusă, pentru că la școala din Boișoara învățam atunci limba rusă. Țineau foarte mult la mine. Îmi vine în minte o întâmplare de atunci. În fiecare dimineață, tăticu mă trimetea să le duc la stație câte o sticlă cu lapte proaspăt. Ei aveau un câine mare, legat în lanț. Într-o dimineață, câinele a scăpat din lanț și era liber pe acolo, prin măracinii din jurul stației. Când i-am strigat să-mi deschidă poarta, câinele m-a auzit și s-a repezit la mine, trântindu-mă la pământ. M-a rănit puțin, însă sperietura a fost mare! Am început să țip, m-a auzit tăticu și a venit repede din stație, de m-a scăpat din gura câinelui. A venit și nevasta lui Dobrovolski, m-a pansat și pentru a mă liniști mi-a dat un pumn de bomboane! Și ea era o femeie de treabă. Neavând prea mult de lucru prin casă, venea de multe ori și ne ajuta la sapă, în grădină.

După ce au plecat cu familia din Titești, s-au stabilit în Brașov. Mi-amintesc că Dobrovolski îi scria mereu scrisori lui tăticu, implorându-l să mă lase să merg la școală la Brașov. Din păcate, tăticu nu i-a dat ascultare și a ales să mă țină acasă, pe lângă ei.

Îmi mai amintesc că atunci, cu peste șaptezeci de ani în urmă, nu avea nimeni din sat o baie. La stația de funicular din Tărure, însă, aveau construită o baie. O foloseau muncitorii de acolo și uneori, ne mai lăsau și pe noi, copiii, să mergem să ne îmbăiem acolo. Muncitorii străini aveau condiții de trai destul de bune. Aveau locuințe în clădirile alea mari, construite lângă stație, aveau apă caldă și apă rece, curată, dintr-un puț adânc săpat în zona aceea de un neamț adus de ei acolo. Primeau alimente de tot felul, transportate mai ales cu ajutorul funicularului și cumpărau de la săteni fel de fel de produse proaspete din gospodăriile lor. N-o duceau rău deloc!" (Aurica Talpoș)

Conform precizărilor făcute de unchiul meu din Titești, Ghiță Lupu, toți acei bărbați din fotografia de mai jos lucrau în stație la ungerea mașinilor și a echipamentelor folosite în activitatea de exploatare a lemnului. Sarcina lor de bază era să asigure ungerea permanentă, cu vaselină, a osiilor vagonetelor și a scripetilor care asigurau transportul sarcinilor de lemne, pe cablu.

Alte câteva detalii privind modul în care se lucra la exploatările forestiere din Titești am obținut de la Andrei Mihai, fiul Anei și al lui Constantin Șofâlcă. Discutând pe marginea a două fotografii găsite în arhiva familiei sale, acesta mi-a spus:

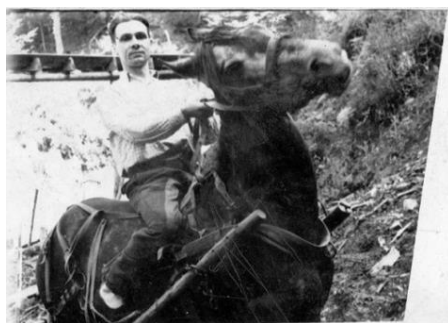

La Stația de funicular, în Tărure. De la stânga, la dreapta: Sandu Busuioc, Mihai Angelescu (din Boișoara), Gică Savu, Gheorghe Fedeleșanu (Gică Rădoi), Gheorghe Lupu, Virgil (din Boișoara), Gheorghe Tesmeneanu

„Pozele astea sunt făcute în anul 1960. Îmi amintesc că acolo, în pădure, lemnele se încărcău în vagoaneți trasi de cai, pe o linie mai îngustă, până la linia de funicular. Ca să le aducă până la locurile de încărcare în vagoaneți, muncitorii le dădeau drumul, de sus, din pădure, pe scocuri. Făceau asta de la Valea Ursului, până aproape în Topolog. Tata era revizor de linie, din Poiana Lungă până la Topolog. Întreținea liniile de funicular, care trebuiau unse. Mama era telefonistă în Poiana Lungă. Tata s-a mutat, mai târziu, la Valea Ursului, pentru un salariu mai bun. Dar venea seara acasă, în Poiana Lungă. Venea cu platforma aceea care mergea pe linia de funicular și se dădea jos în Poiana Lungă. M-am născut la maternitate în Titești și am crescut în Poiana Lungă, unde locuiau părinții mei. Aveau acolo două camere.” (Andrei Mihai)

Trebuie să recunosc că pentru vremurile acelea, funicularul cu ajutorul căruia se transportau lemnele prin pădure, pe distanțe lungi, era un ansamblu funcțional simplu, dar destul de eficient. L-au deservit, ani la rând, mulți oameni din sat care, realizând acolo venituri din munca lor, și-au putut întreține familiile.

„Îmi amintesc și eu de acel funicular. Păi... nu-mi dădea mie Tata Gheorghe Lupu țandări de pe funicular? Băteam câte o peană în ele și le trăgeam târâș, cu mâinile, până la noi acasă. Se înființase atunci Partidul Comunist și Ion al lu' Din îl tot pâra pe Tata Gheorghe că ne mai arunca și nouă, de pe funicular, câte o țandără pe care o luam și o duceam acasă să avem și noi ce pune pe foc, că eram tare necăjiți! Iar când s-a desființat Stația de funicular din Tărure, mai găseam și câte un fier aruncat pe acolo... Le adunam, le puneam târâș după iapă și le vindeam cu 25 de bani kilul. Mai făceam și noi câte un ban, că nu aveam de unde să luăm bani. Mi-amintesc că eram mici și la amiază, la ora 12, suna mașina aia cu aburi din stația de funicular, anunțând pauza de masă. Și veneau oamenii pe la casele lor și mâncau. Mai venea uneori și Tata Gheorghe și mânca acasă la noi. Mămica Măria făcea mămăliga mai mare și ne dădea la fiecare mămăligă cu fasole, sau cu ce mai gătea ea. Și Măria lu' Ion a lu' Din se ducea prin grădini, până în capul satului, unde aveam niște cireși mari și-l striga pe Tata Gheorghe, spunându-i: «Bă Gheorghe! Uite ce face Măria ta. Le dă de mâncare și la copiii ei! Tata Gheorghe nu se supăra pentru asta. Dar când s-a săturat de gura ei, a ocărât-o spunându-i, în zeflemea: «Las' să facă așa! Bine că poate! Că ea nu e, ca tine, stearpă! De atunci, Măria lu' Ion al lu' Din nu s-a mai dus la Tata Gheorghe s-o mai pârască pe mămica! (Nuța Popescu-Mardale)

Costică Șofălcă în Poiana Lungă, din Titești

Stând de vorbă cu Niță Bărăgan și Ghiță Hagiescu, în legătură cu funicularul din Tărure, aceștia mi s-au destăinuit:

— Când am făcut eu șița pentru casă – deschide discuția Niță Bărăgan – am adus buștenii pentru șiță din Topolog, cu funicularul... Șef de sector acolo

era unul din Brezoi. Ei n-aveau telefon acolo ca el să vorbească direct cu Brezoiul, când aveau probleme cu funicularul. Și... venind până la stația din Tărure pe funicular, venea pe la Primărie și folosea telefonul nostru pentru a telefona la Brezoi să-i trimită de acolo anumite materiale. Mă aveam bine cu el și m-am rugat de el de m-a ajutat să-mi procur buștenii pentru șita casei.

— Cum a fost cu funicularul acesta? îi întreb eu, îndreptându-mi privirea, iscoditor, către Niță Bărăgan...

La stația de funicular din Tărure. Printre muncitori:
Ion Văcăroiu (Văcălie), Gheorghe Lupu

— Păi... mai întâi a fost construită linia de funicular din Topolog, până în pădure – îmi răspunde acesta. Era o mașină mare cu aburi în Tărure, care trăgea sarcinile alea cu lemne pe cabluri... Era unul Ilie Achim, mecanic la mașina asta. Muncitorii din stație dezlegau sarcinile de pe cabluri și le încărcau în vagonetii care le transportau mai departe, cu decovilul¹⁰⁰, pe linia ferată, până la Cornet. Mecanic pe locomotiva trenulețului era unul Fodor... care avea un băiat mai mic ca mine, cu care mă împrietenisem. S-a întâmplat asta până în '41 când a venit Oltul mare și a strâmbat podul de lemn de la Cornet. Podul peste care trecea linia de cale ferată. Podul era din lemn, construit pe picioare din lemn, și s-a strâmbat din cauza viiturilor de

¹⁰⁰ Locomotivă ce a purtat numele fondatorului companiei franceze producătoare, Paul Decauville (1846-1922)

pe Olt. De atunci, nu au mai putut folosi trenulețul pentru a transporta lemnul și au construit, din Tărure și până la Cornet, o a doua linie de funicular.

— Aici, la Dinu lu' Popescu, în Cornorata – intervine în discuție Ghiță Hagiescu, linia de funicular era lăsată mai jos. Mă suiam pe capra de lemn și, prinzându-mă de cablu, îmi dădeam drumul pe sârmă până în locul în care cablul era lăsat aproape de pământ... Și-acolo îmi dădeam drumul! O dată, sărind de la înălțime, am căzut cu barba de o piatră și m-am tăiat la barbă destul de rău. Altă dată, m-a alergat Aurel din Bărâce (Lazăr-n.a.), de mi-a sărit și basca de pe cap. Voia să-mi dea bătaie, să mă învețe minte să nu mă mai cațăr pe capra aia. Aurel era atunci revizor pe linia de funicular...

— Lemnul pentru focul din mașina aia cu aburi – continuă discuția Niță Bărăgan – venea pe platforme, tot din Topolog. Acolo aveau un gater mai mare, acționat de apa Topologului, și acolo pregăteau și sortau lemnele pentru foc și pentru expediere la Cornet. Veneau gata sortate, pe platforme. Mi-aduc aminte că din Poiana Buzatului și până-n Chicerală era drumul lung și sarcinile cu lemne mergeau acolo la înălțime mare. Dar nu-mi era frică! Așa mi-am adus lemnele, tăiate țândări, pentru șita de pe casă, puse peste sarcinile alea cu lemne. Și mă urcam și eu deasupra, peste ele. Acolo, până în Chicerală, îmi era cam frică de înălțime, dar m-am obișnuit!

Se mai întâmplau și accidente acolo, uneori. Erau datorate, în mare parte, ignoranței celor care nesocoteau pericolele și se apropiau prea mult de instalațiile respective, aflate în mișcare:

„Eram mică. Eram copil când mă trimetea tăticu' pe Tărure, cu vițeeii la păscut. Când ajungeam la stația de funicular, mă jucam lovind cu biciul în sarcinile cu lemne care treceau agățate de cabluri. Odată, mi s-a înfășurat biciul după un lemn din sarcină și ca să nu mi-l pierd, pentru că nu am mai reușit să-l dezleg, m-am agățat și eu de sarcina cu lemne și m-am urcat pe ea, să-mi desfac biciul. N-am mai putut să mă dau jos de pe sarcină până în Chicerală!” (Aurica Talpoș)

Despre alte accidente ”colaterale” activității de transport a lemnului pe calea ferată, își mai amintesc și alți localnici de-ai satului:

„Fodor a fost mecanic de locomotivă. Marin Oprescu, Ion Șerban și încă doi din Boișoara deserveau vagoanele. Le manevrau, le înfrâneau. Mi-amintesc de unul Gheorghe al lu' Gună. Au fost ei doi frați în Titești. De la mașina aia au ieșit scânteii și le-a luat foc bordeiul. Era un șopron vechi pe la Ion Șerban, căzut jos... Acolo a stat, săracul, trei ierni la rând sub șopron, fără foc, fără căldură... Nu s-a gândit nimeni din sat să-i dea o mână de ajutor. Nu l-a ajutat nimeni. Mă mai trimetea mama la el acolo cu câte o haină, cu câte ceva de mâncare...” (Dinu Potcoavă)

„La amiază, la ora 12, suna sirena anunțând pauza de masă. Se oprea și

linia de funicular. Dacă rămânea cineva pe linie, dădea telefon și anunța unde se află. Eram copii și mai făceam și prostii atunci. În Poiana Lungă liniile de funicular erau lăsate destul de aproape de pământ. Ajungeam foarte ușor la sarcinile de lemne transportate pe cablu. Acolo se afla cineva de pază, în permanență, pentru că de acolo se fura mult. Se furau lemne, se fura din alimentele transportate pe cablu. Era paznic acolo unul Mareș, împreună cu nevasta lui, Măreșoica. Era un fel de om de serviciu acolo la linie, la trecătoarea aia. Mai era unul, Guga. Mi-amintesc că eram împreună cu un alt copil, unul Marin, plecat acum pe la Constanța. Ne jucam amândoi aruncând crăci de copac deasupra liniilor de funicular și așteptam să vedem ce se întâmplă când treceau pe acolo cărucioarele cu lemne. Când venea câte un cărucior, gheara aia care trecea pe deasupra liniei prindea craca sub ea și căruciorul sărea de pe linie, cât colo! Noi ne amuzam de mama focului, fără să fim conștienți de pericole. Am făcut asta de vreo două-trei ori până când ne-au prins! Ne-au prins Nel Șofâlcă și Nicolae Cojocaru, care erau liniori. Aveau la brâu centuri de care erau prinse niște carabinieri pe care le agățau de firele de funicular și-și dădeau drumul, agățati cu ele de cabluri, deplasându-se de la o capră de funicular la alta. Eu am reușit să fug, atunci, dar pe Marin l-au prins și i-au dat o mamă de bătaie!... De atunci, multă vreme n-am mai pus piciorul în Poiana Lungă, de frică să nu dau ochii cu Nel Șofâlcă.

În stația de funicular era magazioner Năică Roșca. De acolo, de la stație a plecat el la școală și s-a făcut, mai apoi, pădurar. Au mai lucrat acolo în stație: Ion Văcălie, Gheorghe Lupu, Aronică Fuiorea..." (Nicușor Olteanu)

„Ion Văcălie (Văcăroiu-n.a.) a fost mecanic de funicular. Șeful lor era unul Iulică. Locuia în Brezoi, dar avea casă și la Topolog. În vacanțe, mai ales vara, mergeam la Topolog. Țștia îl puneau pe Guga pe platformă și-l trimiteau la Topolog, la Iulică, și-i dădea alimente pe cartelă. Că așa se distribuiau alimentele pentru muncitori, atunci.” (Mihai Andrei)

Dulgheria

Orice meserie se poate învăța sau... se poate fura! Unii săteni au învățat anumite meserii în armată, alții le-au deprins de nevoie, fiind obligați să le practice pe front, alții au urmat școli de meserii, calificându-se.

Dulgheria a fost practică în Titești de câțiva săteni pricepuți în mânăuirea securii, a maiului și a fierăstrăului. Pe câțiva dintre aceștia i-am cunoscut, copil fiind, și le-am admirat priceperea cu care așezau, una peste alta, bârnele caselor sau șoproanelor construite din lemn, clădindu-le durabil. Despre felul în care a deprins o asemenea meserie Ghiu Pătru, unul dintre dulgherii pricepuți ai satului, mi-a oferit câteva detalii Ghiță Hagiescu, fiul acestuia, în timpul unei discuții purtate la el acasă, în Sibiu, alături de

Niță Bărăgan din Titești:

„Ne-au venit ordine de concentrare la mulți dintre noi, deodată – îmi spunea Niță Bărăgan – pentru că eram leat mare! Ne-am dus la Pitești. Noaptea, ne-am cazat acolo într-un grajd. Puseseră paie pe jos. Acolo am dormit. Până am ajuns acolo, nu mai văzusem iluminat electric, fiindcă noi foloseam acasă, în Titești, lămpile cu gaz ca să facem lumină. Mi-aduc aminte că m-am desculțat și am pus într-o bătă ciorapii uzi, încercând să-i usuc la bec! Ne-au ținut acolo vreo săptămână și de-abia după aceea, văzând că este efectivul mare, au venit și ne-au spus că o parte dintre noi putem pleca înapoi, acasă. Mi-amintesc că era cu mine acolo și cuscrul Ghiu Pătru.

— Da, intervine în discuție Ghiță Hagiescu, aflat de față. Până la urmă, tăticu nu a făcut instrucție în armată. A fost dus la munci. Vreo trei luni, pe la Segarcea, a fost dus la sapă, la porumbi...

— Până la urmă, nea' Ghiu, de unde a învățat dulgherie? – îl întreb eu, curios, pe Ghiță. Știi că se pricepea la construit acoperișuri pentru case și grajduri pentru animale...

— Păi... Mielă Șerban, tatăl lui Ion Șerban, știa un pic de meserie. El a fost cel care l-a învățat și pe Ion Șerban meserie. Și... când a trebuit acoperită cu șită Stația de funicular din Tărure, Ion Șerban, care era prieten cu tăticu, l-a întrebat pe tăticu: «Hai, măi Ghiule, nu vii și tu cu noi în echipă?» Și l-a convins să li se alăture, deși tăticu nu mai bătuse vreodată șită pe vreo casă. Acolo, la stație, lucrând cu Ion Șerban, a învățat tăticu să bată șita pe casă... Apoi, deprinzând meșteșugul ăsta, a ajuns să construiască din temelii și până la acoperiș o casă, alături de Ion Șerban. În sat se mai pricepeau la dulgherie, în vremea aia, Ion Mărcoiu și Nicolae al Miței (Ludovic - n.a.), care era rotar de meserie. Tatăl lui Ică al lu' Țarcă era mai priceput la rotărie decât Nicolae al Miței. Avea și scule mai bune! El era considerat rotar de bază în sat. Ică s-a axat mai mult pe tâmplărie. A făcut și ceva școală pe la Tălmăciu, dacă nu mă înșel. Fratele lui Ică Țarcă, Fănică, a avut un fel de gater manual... Nicolae al Miței, care este frate după tată cu Ică și cu Fănică Țarcă, se pricepea un pic și la dogărit. El făcea, în sat, putini din lemn pentru varză.

Și noi am avut improvizat un gater din ăsta, manual, acasă. Montam două capre înalte de doi metri, pe care urcam bușteanul și, după ce-i tăiam marginile, trasam liniile de tăiere pentru ferăstrău, folosind o sfoară bine întinsă, înmuiață în prealabil într-o soluție colorată în negru sau galben. Trăgeam de sfoara bine întinsă ca de o coardă de arc cu săgeți și când îi dădeam drumul, era trasată pe buștean, dintr-o singură mișcare, linia de tăiere. Mult mai târziu au apărut prin sat mijloacele mecanizate pentru debitarea buștenilor...” (Ghiță Hagiescu)

Alte amănunte legate de priceperea lui Ion Pătru (Ghiu) din Titești într-

ale dulgheriei mi-a oferit și fiul acestuia, Mihai Pătru:

„Ca dulgherie, tata lucra războaie de țesut din lemn de fag, pentru femeile din sat care își făcuseră din țesutul la război o meserie. Făcea jugul din lemn pentru carele trase de boi, făcea fâlcelele săniilor mari, trase de cai sau de boi, cu care sătenii își cărau, iarna, fânul clădit pe fânețurile din afara satului... Țin minte că, fiind copil, stăteam odată lângă tăticu când îi făcea vecinului nostru, nea Tică Călinoiu, o sanie. Avea fâlcelele făcute și cu un sfredel mai mare, tata se chinuia să dea în fâlcelele găurile pentru țepușele alea din lemn. Lemnul fiind uscat, tata dădea găurile alea destul de greu. El era un om de statură mică, dar avea în brațe o putere extraordinară! Vecinul nostru, care era un om solid, înalt de peste un metru și optzeci de centimetri, văzându-l, l-a întrebat:

— *Ce te scremi, măi Ghiule, așa? Lasă-mă pe mine să dau găurile alea!*

— *Hai, Tică! Încearcă și tu! – l-a îndemnat tăticu, dându-se deoparte.*

Și-a suflecat nea Tică mânecile, și-a scuipat în palme și a apucat sfredelul, vânjos, cu ambele mâini. Nu a reușit să învârtească sfredelul ăla nici măcar o tură! S-a lăsat apoi păgubaș, spunându-i tatei, mirat:

— *Cum Dumnezeu faci tu de reușești să învârți sfredelul ăsta?*

De fapt, nu era niciun secret în asta. Era vorba doar de pricepere, de experiență și de forță în brațe!” (Mihai Pătru)

Plante medicinale și fructe de pădure

Eram copil, prin școala generală. Era perioada anilor '65, când începusem să ne implicăm și noi, copiii, în muncile câmpului, alături de familiile noastre. Nu răsturnam noi munții din loc, cum s-ar crede, dar le mai întindeam părinților câte o mână de ajutor, mai ales la adunatul fânului. Pentru că locurile mari de cosit se găseau în afara vetrei satului, pentru a ajunge acolo luam la pas, pe scurtături, livadă după livadă, sărind garduri sau trecând pârleazuri. Nu ne era greu să o facem. Ne bucuram de găzele care se ridicau, speriate, din ierburile călcate de noi în picioare, ne bucuram de fluturii viu colorați care se legănau în zborul lor unduit sub razele calde ale soarelui... Ne bucuram de coloritul florilor pierdute prin ierburile înalte în care și noi ne pierdeam adesea, minunându-ne de frumusețea lor.

Când am aflat că în satul nostru a fost înființat un centru pentru colectarea plantelor medicinale, de bucurie, m-am simțit în al nouălea cer! Mai ales când am aflat că pentru plantele medicinale predate la centrul de colectare proaspăt înființat se primeau bani! Mi s-a părut simplu. Ni s-a spus asta la școală și tot de acolo am aflat ce plante medicinale pot fi adunate și predate. Învățătorii noștri ne-au ajutat să le identificăm și m-am apucat și eu de treabă. Nu singur, ci împreună cu alți copii din sat, dornici de un câștig care părea ușor de realizat. Am ”ochit”, pentru început, lumânărica. Plantele

înalte care abundau pe malurile văilor din Titești, pe lângă care treceam adesea în drumul nostru către fânețuri ne îndemneau, parcă, să le culegem florile mari, galbene, ca niște clopoței răsfățați de soarele arzător al verii. Nu am mai fost la fel de încântat atunci când am aflat că florile culese trebuiau uscate înainte de a fi predate centrului de colectare și că uscarea lor trebuia făcută la umbră! Când am văzut eu că, după mai bine de o săptămână de uscat la umbră, dintr-o traistă mare de flori proaspete culese, m-am ales cu un pumn de plante care cântăreau mai nimic, m-am dezumflat de tot! Toate planurile mele de îmbogățire rapidă s-au dus pe apa sâmbetei! Am mai încercat să culeg și mușețel, dar rezultatul obținut nu a fost cu mult mai grozav. Așa că... până la urmă, m-am lăsat păgubaș!

Pădurarul Niță Bărăgan, sortând ciuperci proaspăt adunate

Erau însă, în sat, oameni care aveau în sarcină responsabilitatea să se preocupe de colectarea fructelor de pădure, indiferent de câștigurile realizate! Era o sarcină de serviciu și de îndeplinirea acelei sarcini se ocupau pădurarii. Niță Bărăgan mi-a povestit că, în perioada în care a el a fost pădurar în sat, aveau stabilite la ocoalele silvice de care aparțineau cote anuale pentru colectarea de ciuperci și fructe de pădure. Acele cote trebuiau realizate cu orice preț. Așa că, de cele mai multe ori, participau ei înșiși, împreună cu membrii familiilor lor, la îndeplinirea acelor activități.

„Eram copil. Aveam vreo 10-12 ani. Ne adunam mai mulți copii, și mai mici, și mai mari, și mergeam la Topolog, la cules de zmeură. Primeam și noi ceva bani pentru munca asta. Plecam de acasă în grup, pentru mai multe zile. Dormeam acolo, în Topolog, în niște bărăci. Știu că cei de la ocolul silvic de care aparținea centrul de colectare a fructelor aduceau acolo, în zonă, vreo 15-20 de butoaie mari, pe care noi le umpleam cu zmeură. Era atunci, în funcțiune, linia funicularului care transporta lemne între stațiile din Topolog și cea din Tărure. Și cum treceau turiștii prin Topolog, urcând către crestele munților Făgăraș, la un moment dat un turist a mers în stație și s-a urcat pe cablurile de funicular, aflate la mare înălțime. A făcut câțiva pași pe acele cabluri și când și-a dat seama că este periculos să meargă mai departe, a vrut

să se întoarcă. S-a dezechilibrat și a căzut de la mare înălțime, pe spate, peste o grămadă de bușteni, și acolo a rămas, nemișcat. Pentru că atunci nu circulau mașini prin zonă, ceilalți colegi din grupul lor l-au așezat pe o sarcină de lemne de pe un funicular, l-au legat bine și l-au trimis cu funicularul până la Titești și de acolo, mai departe, la spitalul din Brezoi. Nu știu ce s-o mai fi întâmplat cu el, atunci, dar cred că bine nu i-a fost!” (Aurica Talpoș)

Mâncăruri din bucătăria lovișteană

Mâncărurile și preparatele loviștenilor s-au bazat, dintotdeauna, pe folosirea ingredientelor naturale, de origine vegetală sau animală, aflate la îndemână în băutura fiecărei case. În condițiile în care sătenii au fost, oarecum, izolați de forfota marilor orașe, au fost nevoiți să-și producă singuri mijloacele necesare traiului zilnic. Zona Loviștei fiind o zonă de munte, oieritul și creșterea bovinelor și a porcinelor au reprezentat aici îndeletniciri de bază ale multor gospodari. Din acest motiv, poate, carnea proaspătă sau conservată prin mai multe metode tradiționale precum și produsele derivate din carne și lapte nu au lipsit niciodată de pe mesele lor. Ar fi destul de dificil să prezint acum rețetele tuturor bucatelor întâlnite în Țara Loviștei sau în Titești, mai ales în conjunctura actuală în care acestui aspect îi sunt dedicate pagini întregi în literatura de specialitate sau pe internet. Aș dori doar să punctez acest aspect prezentând câteva tipuri de preparate culinare cu care și eu, asemenea altor copii de vârsta mea, am fost răsfățat în casa părintească, încă din vremea copilăriei.

Cu toate că astăzi mama mea este trecută de 85 de ani, că are probleme grave de sănătate, nu uită niciodată să ne pună pe masă, atunci când o vizităm, o parte din bucatele acelea minunate pe care, eu unul, le consider „fără vârstă”!

Mămăliga. Poate fi considerată fel de bază în sat. Simplă, sau în combinații cu alte ingrediente, în special cu lapte și produse lactate, le-a asigurat loviștenilor traiul zilnic din cele mai vechi timpuri. Porumbul din care se obține și aici făina pentru mămăligă, prin măcinare, a fost cultivat dintotdeauna pe aceste meleaguri.

”Țin minte că aducea tăticu oile de la munte. Lua de acolo brânză, lua urdă... și făcea mămăligă... așa, mai moale... și puneă în ea un castron de brânză de burduf și niște jumeri... și o mesteca. Asta era la noi mămăliga dreasă! Și era așa de bună...” (Aurica Talpoș)

Mălaiul în țest. Țestul era un vas sub forma unui clopot cilindric, confecționat inițial din pământ ars (ceramică). Arăta, mai degrabă, ca o cratiță întoarsă. Era folosit pentru a acoperi și menține căldura până la coacere, pentru preparatele așezate sub acesta, pe vatră. Mai târziu, după anii '50, odată cu industrializarea economiei românești și cu apariția turnătoriilor din fontă în marile uzine din țară, țestul din pământ a fost înlocuit cu unul din tuci (fontă), mai rezistent și, implicit, mai ușor de manevrat. Un asemenea țest am văzut pentru prima dată la bunica mea,

Ilinca Talpoș. Era confecționat din fontă, avea un diametru de vreo 60-70 centimetri și o înălțime de vreo 20 centimetri, cu o toartă prinsă deasupra pentru a putea fi mai ușor manevrat. Iar mălaiul copt pe vatră, sub acesta, era delicios! În legătură cu modul de preparare a mălaiului în țest, o mătușă de-a mea își amintește:

„Țestul ăsta, din tuci, i l-a adus mami o călugăriță de pe la o mânăstire de prin părțile noastre. Din Curtea de Argeș! O chema maica Pamfilia. Venea pe la mama și i se plângea că se săturase de viața monahală. «Soră Ilinca! Îi spunea măicuța, mami. Mâine, dacă s-ar desființa mânăstirile, aș pleca să nu mai fiu slugă la nimeni. Aș da pomeni și parastase pentru asta!» Măicuța era trecută de a doua tinerețe, dar era încă în putere. A venit în sat pe jos, cărând țestul în spate, din Curtea de Argeș. Că nu prea erau mașini pe atunci. Poate, până la Sălătruc, dar de acolo încoace nu prea circulau mașini prin Țara Loviștei. Legat de modul de preparare a mălaiului în țest: fierbea mama apa, punea mălaiul cernut într-o trochiță din lemn și-l amesteca până obținea o pastă de consistența mămăligii crude. Era un aluat de post. Apoi așeza pe vatra încinsă câteva frunze de nuc, peste care turna pasta de mălai. Proteja amestecul, acoperindu-l cu țestul în jurul căruia aduna tăciuni încinși și cenușă pentru a-i menține un timp îndelungat o temperatură constantă. După un timp, estimat la vreo trei sferturi de ceas, mama dezvelea de sub țest un mălai copt de-ți lăsa gura apă!” (Tiuța Popescu)

Sloiul și pastrama din carne de oaie. Sunt produse considerate și în zilele noastre ca fiind alimente semipreparate de bază în alimentația sătenilor, atâta timp cât oieritul mai constituie o preocupare pentru o parte dintre săteni.

”Sloiul din carne de oaie era foarte bun! Pentru a-l prepara, oamenii tăiau toamna oi sterpe sau berbeci ”întorși”, care nu mai mârleau! (berbeci castrați – n.a.). Carnea trebuia să fie foarte grasă! O tăiau în bucățele mărunte, cu oase cu tot, și o fierbeau doar în seul propriu, în căldări mari, puse pe pirostrie. O fierbeau mult, mult, până când se limpezea seul și bucățile de carne se ridicau la suprafață. Mai puneau acolo, în căldare, câte o ceapă întregă, sau două, pe care le scoteau apoi. Le puneau așa, doar pentru gust. Măi, și ce bun era sloiul! Pentru a-l păstra în siguranță pe timp de iarnă, oamenii împleteau o funie din cânepă sau din bumbac și-i scufundau un capăt în găleata cu seu cald, ca un fitil. Când se răcea seul, fitilul rămânea prins în sloi și bucata întărită de sloi putea fi ridicată din găleată și agățată de câte o grindă. Pentru că atunci, neavând frigidere, oamenii păstrau seul de oaie în cămări sau în pivnițe, agățat de câte o grindă cu acel fitil. Sau îl puneau în oale mari coplesite cu untură, pe care le păstrau în cămări, de unde consumau sloi toată iarna! Doar îl încălzeau și-l mâncau cu mămăligă caldă. Mie îmi plăcea să-l mănânc și așa,

rece. Era foarte bun!

Și pastrama! Oamenii alegeau carnea. Oasele alea mari și grebănul nu le prea băgau la pastramă. Despicau bine carnea și-i dădeau multă, multă sare și apoi o așezau într-un bidon sau într-un alt vas. Și o lăsau așa, cu sare, mult timp... O lăsau și câte două luni așa în saramură. O băgau în saramură toamna și o scoteau primăvara! O puneau apoi într-un hârdău cu apă, să mai iasă sarea din carne, iar carnea, în felul acesta, se frăgezea și se făcea bună. Spălată bine, o așezau, apoi, la zvântat pe o culme, pe o sfoară mai groasă. Făceau asta primăvara devreme, cât mai era frig afară și nu ieșeau muștele. Și apoi, uscată bine, o păstrau în cămări și o foloseau la mâncare. Făceau sătenii și ciorbă de pastramă, o găteau și cu varză, că era foarte bună, o consumau și friptă pe jar sau prăjită în tigaie... Mi-aduc aminte că atunci când aveam carne proaspătă mai multă și nu aveam frigidere ca să o păstrăm, o păstram în câte un vas, în urzici. Culegeam urzici, așezam carnea în câte un vas, în straturi între care puneam urzici și câte un praf de sare... Puneam urzici și deasupra, peste toată carnea și apoi duceam vasul în beci, unde carnea se păstra proaspătă o perioadă mai lungă de timp. Nu se strica". (Aurica Talpoș)

Nicușor Olteanu

Sloiul de oaie, fiert în tuci

Cu gustul de altădată al sloiului de oaie păstrat viu în memorie încă din timpurile copilăriei mele petrecute pe plaiurile loviștene, într-o toamnă recentă l-am provocat pe Nicușor Olteanu din Titești să refacem împreună etapele de bază ale producerii sloiului din carne de oaie. I-am fost alături, de

la sacrificarea oii și până când, bine fiartă în propria-i grăsime, carnea de oaie a fost așezată în vase de mărime potrivită, fiind apoi coplesită cu unsoare. A fost un deliciu!

Carnea de porc conservată în untură. Conservarea cărnii de porc în untură este un obicei cunoscut în satele loviștene din timpuri ancestrale, ca și alternativă aflată la îndemâna omului de rând la mijloacele tehnice moderne folosite astăzi pentru păstrarea alimentelor.

"Noi, când tăiam porcul, topeam carnea și o băgam în oală, că nu aveam frigidere și nu aveam cum să o ținem, altfel. Așa, în oala cu untură, carnea sta fragedă până în al doilea an... Fiartă în untură, așezată în bucăți în oale și coplesită apoi, bine, cu untură... De-aia se păstra așa! Că altfel... cum nu erau frigidere... Nici eu când m-am măritat și m-am dus Sub Mlacă, nu am avut frigidere. Și sunt... mulți ani sunt de atunci! Va să zică, dacă am acum 85 de ani... Sunt 65 de ani de când m-am măritat și așa am pomenit obiceiul ăsta..."
(Aurica Talpoș)

Ciorba de "bureți". Era denumită impropriu ciorbă de bureți, fiindcă ingredientele de bază folosite la prepararea acestui fel de mâncare îl reprezentau... intestinalele provenite de la animalele sacrificate în gospodăriile proprii. În special de la miei, oi și viței. Era un mod de utilizare eficientă a fiecărui produs obținut de la animalele crescute de săteni și sacrificate pentru nevoile lor proprii sau... "de nevoie"!

Ciorba era preparată după o rețetă simplă. Intestinalele și burta provenite de la animalele sacrificate erau curățate și spălate bine, opărite, tocate în bucățele mărunte și apoi fierte. Zeama ciorbei obținute se dregea cu un ou și cu puțin oțet, după gust. Ieșea o ciorbă așa de bună!...

Așa cum îmi povestea doamna profesor Vasilica Teleabă din Titești, felul acesta de mâncare este un fel pe care dumnezei l-a întâlnit doar prin părțile acestea ale Țării Loviștei. În zilele noastre nu prea se mai prepară acest fel de mâncare, datorită procesului mai lung de pregătire a ingredientelor (de curățare și spălare a intestinelor și a burții folosite).

Bureții murați. Sunt bureți de fag crescuți pe trunchiurile copacilor care încep să putrezească.

„Se spală bine bureții adunați, li se îndepărtează cozile iar pălăriile se taie în bucăți, sub formă de fâșii. Apoi se opăresc. Se dau numai o dată-n clocot, apa aia se aruncă și apoi sunt puși din nou la fiert, într-o altă apă curată. Se fierb puțin să se pătrundă și apoi sunt așezați în borcane. În apa în care au fiert, se adaugă puțin oțet, sare, piper și foi de dafin, după gust apoi se toarnă această apă în borcane, peste bureți. Deasupra se așează câteva frunze de

pătrunjel, udate eventual în puțin ulei. Și sunt așa de buni!...” (Aurica Talpoș)

Bureți de fag, murați

Ouăle fierte sau prăjite. Deși nu s-a găsit încă un răspuns la eterna întrebare «ce a fost mai întâi: oul, sau găina?», sătenii din Titești nu au mai așteptat acest răspuns și au fost nevoiți să inventeze găina, atâta vreme cât pentru ei creșterea găinilor sau a altor feluri de zburătoare, în gospodăriile proprii, a reprezentat dintotdeauna o îndeletnicire de bază.

De când m-am născut m-am pomenit cu găini, cu rațe, curci și găște prin curte. Am îndrăgit găștele de la câțiva anișori, de atunci de când tatăl meu mă lua cu el în diminețile de iarnă și intrând împreună într-un coteț al găștelor, mă îndemna să ”răvășesc” cuibul unei găște care tocmai se ridicase de pe cuib. Nu mică îmi era uimirea când descopeream acolo, sub stratul gros de paie al

Oara Pătru (Oara lu' Ghiu) pregătind loboda

cuibului, câte un ou de găscă... cât mine de mare! Și oul era așa de cald! Îl luam în mâinile mele plâpânde și ducându-l în casă, cu grijă, așteptam cu înfrigurare până când mama ni-l spârgea într-o tigaie!

Fără a mai intra în detalii legate de modul lor de preparare, am să mai amintesc alte câteva preparate delicioase pe care părinții noștri ni le preparau cu mult suflet!

- Ciorbele acrite cu corcodușe
- Ciorbele din fasole boabe sau păstăi, verzi sau uscate
- Varza și preparatele cu ingredient de bază varza
- Loboda și urzicile
- Ciorbele din prune uscate, cu rântaș

Ciorbă din prune uscate, cu rântaș

Laptele acru

Aurica Talpoș, mama mea, preparând lapte acru într-o oală de pământ

Piftele din cartofi

Piftele din cartofi, coapte pe plită

Piftele din cartofi, prăjite în tigaie

Poame uscate în pomar (prune și mere uscate). Acesta era, de fapt, un mod facil prin care fructele erau deshidratate, putând fi astfel păstrate în starea lor naturală, pentru consum, o perioadă lungă de timp. Merele tăiate felii și prunele erau aranjate cu grijă, pe gratii confecționate din nuiele din alun, acestea fiind apoi așezate deasupra unor gropi cu jar produs din lemne de esență tare (pomar) și erau lăsate acolo până când fructele se uscau, pierzând apa din pulpă, prin deshidratare.

Pomar (Muzeul satului Titești)

Cornulețe. Am gustat sau am mâncat pe săturate multe dulciuri preparate în casele loviștenilor. O bunătațe, toate! Dar parcă dulciuri precum cozonacii cu nucă, făcuți de bunica mea, sau cornulețele cu magiun, făcute de mama mea, nu am mâncat la nimeni! Poate multora dintre patiserii din ziua de astăzi le-ar prinde bine să încerce să afle câte ceva din tainele producerii acelor bunătațuri de la țară, înainte de a aplica pe produsele lor comerciale eticheta: ca la mama acasă! Reclama reprezintă, într-adevăr, sufletul comerțului, dar cred că în zilele noastre ar trebui să vorbim, în primul rând, despre produsele sănătoase și nu despre cele cu aspect comercial. Eu, unul, mai

Aurica Talpoș, mama mea, întâmpinându-ne cu delicioasele sale cornulețe

trag nădejde că va mai trece o lungă bucată de timp până când vom ajunge să ne hrănim doar cu derivate ale produselor naturale, în ciuda faptului că ele însele, ingredientele de bază ale produselor, devin, treptat, surrogate ale celor naturale.

Și astăzi, la cei peste optzeci și doi de ani ai săi, mama mă primește în casa noastră părintească cu cornulețe proaspete, făcute așa cum a știut ea să le facă dintotdeauna: dintr-o făină de calitate, o drojdie naturală, puțin unt și puțină untură, lapte, puțină apă și mult magiun (gem din prune)!

Plăcintă din mălai cu dovleac, în cuptor. Mătușa mea din partea tatălui, Filofteia Popescu (Tiuța), își amintește și acum, la o vârstă înaintată, de bunătățile făcute de mama ei (Ilinca Talpoș) în vremurile în care făina de grâu era, practic, inexistentă în bucătăriile loviștenilor, datorită lipsurilor generale în care se adâncise țara după cel de-al doilea război mondial. Genul acesta de plăcintă nu era un moft. Reprezenta unul din felurile de bază pus în traista fiecărui gospodar care pleca cu noaptea-n cap la munca câmpului. De aceea, preparatul era frământat și copt seara, pentru ca la primele ore ale dimineții plăcinta să poată fi pusă ca merinde, în traistă.

„Punea mama făina de porumb (mălaiul) într-o trochiță din lemn pentru frământat, adăuga sarea și turna apoi apă clocotită peste amestec. Separat, fierbea dovleacul. Uneori, dovleacul obișnuit era înlocuit cu dovleac turcesc, dacă mama îl avea la dispoziție. Acesta, fiind mai dulce le gust, îi asigura plăcintei o savoare deosebită. Amesteca mama dovleacul fiert cu mălaiul din trochiță, obținând un amestec de culoare galbenă, cu aspect și gust plăcute și pregătea cuptorul de pâine, pentru copt plăcinta. De cele mai multe ori, plăcinta era introdusă în cuptorul încins după ce acolo a fost coaptă, în prealabil, pâinea (făcută tot din făină de porumb, amestecată într-o proporție foarte mică cu făină de grâu). Săraca mama! Nu se culca niciodată până la orele unu-două noaptea! Tata avea cal și se scula și el, în zorii zilei. O trezea mereu pe mama cu aceleași îndemnuri: «Hai, Linco! Scoală-te c-au început să cânte cocoșii și ne apucă ziua-n pat!» Se trezea, săraca mama, și-i puneu tatei merindea-n traista pe care acesta o arunca pe cal, pornind la drum. De cele mai multe ori se ducea "Sub Pleașă". Era locul în care aveam o căsoaie (o colibă) și un grajd unde țineam animalele. Copii fiind, în timpul războiului, acolo mergeam și noi. Era un loc mai retras în care ne puteam ascunde de rușii care încă apăreau prin zonă, din senin, spre sfârșitul războiului. Mi-aduc aminte că după anii '40, când au venit rușii în țară, eram mică, de câțiva anișori și tata ne-a dus "Sub Pleașă" să ne ascundem din calea lor. Tata a avut grijă mereu să protejeze femeile și fetele din familie, ferindu-le din calea rușilor. Nu am stat acolo singure. Au mai fost cu noi și mama, lelea Ghița (Gheorghita Popescu - n.a.), lelea Constanța Stăncescu, nașa Marioara

Popescu (care-i era noră lelii Constanța) etc. Tata, săracul, era de baștină acolo. Făcea de pază jos, în vale. Noi, fetele, ne ascundeam printre cartofi. Erau cartofii cu lujerii mari și când apărea primejdia în zonă, noi ne ascundeam între rândurile de cartofi, lungite pe burtă. Mi-amintesc că a venit odată un rus și a pus mâna pe calul nostru. Avea cu el o armă. A bănuit el că era cineva prin preajmă! A scos din buzunar un batic înflorat și strigând, a început să-l fluture pe deasupra capului. Încearcă să ne atragă, astfel, atenția. Ghița, sora mai mare, făcând pe grozava, ar fi vrut să se ridice să meargă la el. Când a văzut-o tata, a îmbrâncit-o la loc între cartofi strigându-i, înfuriat: «Stai Cornii, acolo!» Dacă a văzut rusul că nu a ieșit nimeni la iveală, a încălecat calul neînșeuat și a plecat. Ne-a lăsat fără cal!” (Tiuța Popescu)

Arta populară. Portul popular

Remarcând interdependența organică și unitară între domeniul artei populare și celelalte capitole ale etnografiei, reputatul cercetător etnografic Romulus Vuia afirma:

*„Am putea spune că ea (arta populară) este ca sângele în corpul omenesc care nu este un organ sau un mădular aparte, dar penetrează și dă viață tuturor organelor și tuturor mădulelor”.*¹⁰¹

Românii și-au iubit și și-au purtat întotdeauna, cu fală, straiul lor strămoșesc. O spun vestigiile arheologice, imaginile dăltuite în piatră pe Columna lui Traian, la Roma. O spun, peste ani, mărturiile legate de Badea Cârțan, dacul coborât de pe columnă, la Roma.

Mulți cercetători consideră ca punct de pornire a portului nostru popular, portul getodac, reconstituit pe baza mărturiilor arheologice găsite de-a lungul anilor. Reprezentarea în acele dovezi a catrințelor și a fotei în portul femeiesc, respectiv a căciulii, a cămășii lungi și a cioarecilor în portul bărbătesc, regăsite și astăzi ca elemente componente ale costumelor populare tradiționale, dau certitudinea conservării și păstrării neschimbate a portului popular de-a lungul anilor. Se consideră că cele mai vechi imagini ale portului popular românesc ar fi doua miniaturi din *Chronicon Pictum Vindobonense* (Cronica pictată de la Viena-1358) care ilustrează relatarea bătăliei de la Posada. (<http://www.criterii.ro/index.php/en/valcea/17620-portul-popular-din-perisani>)

Așa cum am mai amintit, în zilele noastre sunt vehiculate opiniile unor istorici care situează Posada, locul conflictului militar din toamna anului 1330 dintre Regatul Ungariei și Țara Românească, pe raza actualei comune Perișani, din Țara Loviștei. Tocmai de aceea nu ne miră asemănarea dintre portul ilustrat la români de acele miniaturi și portul popular al loviștenilor din zilele noastre.

Pe baza analizei foilor de zestre aparținând unor fete din diferite categorii sociale, cercetătorii¹⁰² încadrează portul popular din Țara Loviștei în trei perioade importante:

- costumul din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, considerat ca „port tradițional”- constituindu-se în faza cristalizată a acestui fenomen de cultură;
- costumul din primele decenii ale secolului al XX-lea, la care apar, deja, influențe între zone, renunțându-se astfel la a se purta numai

¹⁰¹ Vuia Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol. I-II, Editura Minerva, București, 1975, p.395

¹⁰² Ibidem

ceva specific și apelându-se la „împrumut”, fie din considerente de ordin material, fie de ordin estetic.

- costumul din a doua jumătate a secolului al XX-lea, acum costumul popular tradițional, își restrânge tot mai mult aria frecvenței cotidiene propriu-zise, fiind treptat scos din uz, dar totodată se manifestă fenomenul de îmbogățire a gamei funcționale și de sporire a atributelor sale artistice.

Analiza relevă atât evoluția elementelor de costum popular cât și importanța pe care o are starea materială a familiei în întocmirea ei.

În privința evoluției artistice a costumului popular vâlcean, accentul este pus pe materialele folosite în confecționarea costumului, pe tehnici de realizare, ornamentare și cromatică a pieselor de port. Dacă materialele folosite sunt cele utilizate pe scară largă în toată țara: cânepa, inul, bumbacul, lâna, pielea, părul de capră, și tehnicile de realizare și ornamentare a pieselor se înscriu în tiparele prestabilite.

„Cămașa femeiască de Vâlcea se încadrează tipului I „carpatic” în timp ce cea bărbătească aparține „ponchoului” vertical (cămașa lungă cu clini laterali). După ce apar cămășile bărbătești purtate cu fusta separate, acestea se prind în talie adunate pe „ațe”. Prin influența venită dinspre Țara Loviștei, este răspândită și cămașa bărbătească „cu barbure”.

Cu toată simplitatea croiului, anumite câmpuri ornamentale apăreau cu regularitate la cămășile femeiești, până către mijlocul sec. XX :

- „altița” – porțiunea care începe de la înălțimea umărului în jos.
- „încrețul” – porțiunea imediat următoare.
- „râurii” – cei de la mânecă încep de la încreț în jos.
- „brățara” – bentița de la extremitatea mânecii.
- „pieptul ieii”.

Ornamentele folosite pentru „covorul” cămășii femeiești de Vâlcea ca și pentru alte piese de port popular, se grupează, din punct de vedere morfologic, în două categorii distincte: ornamente geometrice predominante, ornamente liber desenate. Cele mai bine reprezentate ornamente sunt cosmice, geomorfe, zoomorfe, fitomorfe, skeomorfe, simbolice .

Tehnicile și motivele ornamentale cele mai frecvent utilizate pe cămăși și ii sunt : „șira peștelui”, „încheiat în lacrimă”, „motiv prescură”, „motiv trifoi stilizat”, „motiv în cruce”, „motiv mărginași”, „râuri înfurciți”, „lucrătură în pite”, „încreț în pite”, „mărunțai” în război, „trupași pe poale”, „șiruri”, „boboci”, „motivul lanț”, „piezuri”, „încreț cu râuri pe dos”, „râuri pe dos”, „păianjen”.

În privința cromaticii, culorile de bază cel mai frecvent utilizate sunt galbenul, negrul, roșul, verdele și albastrul, în diferite tonalități, îmbinate de așa manieră încât să încante ochiul oricui, fie el cunoscător sau doar

admirator al costumului popular. (<http://www.criterii.ro/index.php/en/valcea/17620-portul-popular-din-perisani>)

Dacă în secolul XIX culorile erau naturale, fiind obținute în mod rudimentar, în secolul XX și mai ales după război ele au început să fie cumpărate din comerț. Calitatea îndoielnică a unor coloranți procurați în zilele noastre din comerț face ca multe piese ale costumelor populare confecționate acum să-și piardă, după câteva spălări, strălucirea culorilor folosite, fiind irosită astfel o muncă de creație destul de migăloasă.

Sățeni din Titești, în port popular loviștean

În imaginea de mai sus au fost surprinși cu ani în urmă, îmbrăcați în minunatele lor haine de sărbătoare, sătenii Nae Teleabă, Dinu Mărcoiu, Mihail Niculescu (al Arghirei), alături de soția sa și fiica lor.

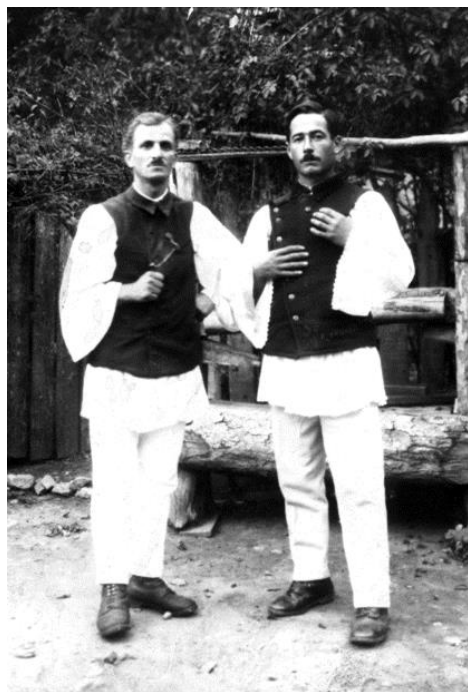
Lucica Lupu, Ioana Petreasca,
Nuța Pătru, Pica Pătru, Emilia Rouă

Sătence din Titești, în costume populare
(perioada interbelică)

În prim plan: Măruța Lungu și Mia
Deaconu

Mihai Teleabă, Nel' Deaconu

„Povestea costumelor din Țara Loviștei e specială, așa cum sunt și oamenii locului. În acest areal s-a păstrat civilizația oamenilor de la munte mai bine decât în alte locuri, pentru că ei nu au renunțat prea ușor la tradiții, port și obiceiuri. În zonă sunt sate unde întâlnim exclusiv costumul popular ungurenesc (comune locuite de oameni veniți în secolele XVII- XVIII din Transilvania sau afectate de procesul de transhumanță), costum similar cu cel din Mărginimea Sibiului. Și sate unde există în paralel costum femeiesc ungurenesc și costum cu fotă (preluat din costumul muntenesc) sau cu vâlnic (preluat din costumul oltenesc).” (Mihăiță Lupu)

Mihăiță Lupu

Costume populare cu influențe muntenesti și oltenesti,
din colecția familiei Doina și Mihai Lupu¹⁰³

¹⁰³ Fotografii realizate cu prilejul inițiativei #acasălaorigini pornită de comunitatea La blouse roumaine în parteneriat cu Fundația Comunitară Vâlcea și rețeaua de fundații comunitare. Documentare realizată cu sprijinul Ramonei Chiriță. Foto: Alexandru Petrescu.

Țesăturile

Cele mai vechi covoare datate cunoscute în România sunt de la mijlocul secolului al XVIII-lea.¹⁰⁴ Deși nu există prea multe dovezi concrete, se presupune că arta țesătoriei este cunoscută de foarte multă vreme la români. În sprijinul acestei afirmații, cercetătorii vin cu argumente legate de vechimea păstoritului din România, a statuetelor și uneltelor preistorice găsite care arată că torsul și țesutul au fost îndeletniciri cunoscute la români din cele mai vechi timpuri. Subliniind rolul de decor pe care îl are covorul în interiorul casei, Romulus Vuia afirma că „primele țesături care au servit la decorarea casei au fost, cu siguranță, acele culmi țesute pe o lățime de război cu dungi și figuri geometrice și care erau atârinate pe partea superioară a pereților”.¹⁰⁵

Au urmat apoi covoarele ornamentale, pe două lățimi de război, folosite de asemenea la împodobirea pereților și a paturilor, iar mai târziu, atunci când pământul bătătorit din vechile case țărănești a fost înlocuit cu dușumele din scânduri, acestea au fost folosite și ca ornamente pentru dușumele (preșuri).

Olguța Popa din Titești, la războiul de țesut

¹⁰⁴ Vuia Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol. I-II, Editura Minerva, București, 1975, p.397

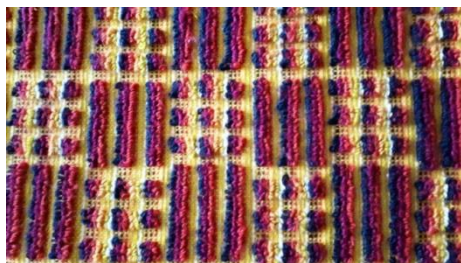
¹⁰⁵ Ibidem

M-am născut și am crescut cu războiul de țesut în casă. Așa s-au născut și părinții mei. Și bunicii mei. Probabil, și străbunicii mei. Pentru că această îndeletnicire a loviștenilor vine de undeva, din vechime, fără a-i cunoaște cineva începuturile.

În Titești și la ora actuală mai întâlnim case care au pereții interiori împodobiți cu păretare. Aceste țesături în dungi, având o lățime de război, sunt fixate pe pereții interiori ai caselor cu ajutorul unor cuișoare, mai ales în zonele în care sunt așezate paturi și au, pe lângă rol ornamental, și unul practic: acela de a proteja pereții de degradare în zona respectivă.

Covoarele care împodobesc pereții interiori ai caselor din Titești au două lățimi de război și sunt unite în așa fel încât formează o imagine unitară. Au, în general, cel puțin un chenar, motivele dominante fiind cele geometrice și florale. Culoarele dominante ale acestora sunt vișiniul, albastrul, maroul, negrul...

Pentru exemplificare, sunt prezentate în continuare câteva imagini cu modele întâlnite la țesăturile și covoarele din casa noastră părintească, lucrate de mama mea.

Țesături din lână, lucrate în războiul de țesut

În planul secundar al fotografiei de mai jos, făcută în anul 2018 în casa nonagenarului Dinu Potcoavă din Titești, se pot vedea, întinse pe patul și pe peretele camerei acestuia, adevărate opere de artă lucrate din fire din lână toarsă, cu răbdare, de loviștence pricepute, meșteșugite apoi, cu pricepere, în războaiele lor de țesut.

Dinu Potcoavă și Aurica Talpoș, din Titești

Unele sărbători importante de peste an

Sfântul Vasile cel Mare (1 ianuarie). În prima zi a Anului Nou și în satele loviștene se celebrează ziua Sfântului Vasile, născut în anul 330, episcop de Cezareea (capitala fostei provincii romane Capadocia). Este unul din Sfinții Trei Ierarhi, împreună cu Sfântul Ioan Gură de Aur și Grigorie de Nazianz.

„Sfântul Vasile a înființat Vasiliadele. Adică așezăminte pentru săraci, călători, bătrâni, bolnavi, orfani și leproși... Orfelinatele și azilele de bătrâni. Sfântul a fost bogat. A moștenit de la părinții săi o mare avere. Și-a vândut toată averea ca să poată să aibă grijă de bolnavi, de săraci, de oamenii necăjiți, fie ei creștini, păgâni sau evrei.

Și în Titești slujba făcută în ziua Sfântului Vasile este deosebită, pentru că după slujbă se citesc Moliftele Sfântului Vasile cel Mare. Moliftele de dezlegare de diavol, de blesteme, de jurăminte... Această slujbă se face și în casa omului. După Sfântul Vasile, după Sfântul Ioan, se fac slujbele astea. Oamenii greșesc: înjură, blesteamă... Diavolul nu face biserici! Decât ceartă, dezbinare, bătăi, omor. Oamenii care sunt oameni, cu credință, înțeleg asta și prin graiul și îndemnul preotului, simțindu-se "înfierați", își schimbă atitudinea, comportamentul... În vremea de apoi, Raiul se câștigă prin pocăință, prin smerenie, prin ajutor dat aproapelui tău... De-aia se fac slujbe de Sfântul Vasile și la Sfântul Ioan Gură de aur. (Preot Neagoe Popa - Guriță)

Boboteaza (sau Epifania/Teofania, 6 ianuarie). Boboteaza sau Botezul Domnului este cunoscută ca fiind ziua în care se sfințesc apele. Sărbătoarea Bobotezei încheie ciclul celor 12 zile ale sărbătorilor de iarnă care încep în Ajunul Crăciunului. Bisericile ortodoxă și catolică sărbătoresc în această zi botezul lui Iisus Hristos în apa Iordanului, făcut de către Sfântul Ioan Botezătorul.

„De Bobotează, preotul merge din casă în casă. Cam două zile, dacă satul este mai mare. Se face slujba la biserică și după slujbă se face Aghiasma Mare, cu care se stropește sfântul altar, biserica, catapeteasma și toată lumea prezentă la slujbă. Sfânta Aghiasmă care nu se strică niciodată! Pentru că este un lucru sfânt. Este binecuvântarea lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt! Se sfințesc apele. Sfânta Aghiasmă primează! De aceea Sfânta Aghiasmă se ia mai înainte și abia apoi se ia anafora. Se ia timp de nouă zile, până în data de patrusprezece a lunii ianuarie, până la Odovania Bobotezei. După aceea, se ia ori de câte ori omul simte nevoie, pe nemâncate, dacă este bolnav sau are vreo problemă...” (Preot Neagoe Popa)

În seara de Bobotează, băieții din satul Titești care au umblat cu colindătorii și au stat la „masa băieților”, împărțiți în grupuri mai mici (5-6 băieți), colindă din nou casele gospodarilor, dar fără să întârzie de orele 21. Acesta este și motivul pentru care formează mai multe „cete”, ca să poată trece pe la toate gospodăriile.

Intrând în casă, cântă „Cântecul Iordănitivilor”, în timp ce șeful cetei stropește cu un mănunchi de busuioc muiat în agheasmă întreaga cameră unde au intrat. Apoi, pe rând, așază gazdele pe un scaun și le ridică de trei ori, zicând: „Să-i fie de bine!”. După ce i-au ridicat pe toți membrii din familie, își primesc darul și pleacă mai departe.

În satele Cucoiu și Bratovești nu se practică acest obicei.

În dimineața zilei de 7 ianuarie (Sfântul Ioan Botezătorul), după ieșirea de la slujba religioasă, băieții stau la poarta bisericii și-i ridică pe toți cei ce își sărbătoresc ziua onomastică, tot de trei ori, în uralele de: „Să-ți fie de bine!”. E un obicei practicat în toate cele trei sate.

Satele Cucoiu și Bratovești fac parte din aceeași parohie, la care oficiază același preot paroh, prin rotație.

Mărțișorul. Obiceiul mărțișorului este un obicei specific poporului român, avându-și originile în credințele și practicile populare cu caracter agrar. Prima zi a lunii martie este considerată, astfel, momentul unui nou început, în care timpul renaște. Fiind un obicei preponderent rural, mărțișorul a avut, la început, rolul unei amulete. Purtat la încheietura mâinii, era format dintr-un șnur răsucit din lână albă sau din mătase, împletit în două culori, de obicei în roșu și alb. Începând cu secolul al nouăsprezecelea, dăruirea mărțișorului a devenit un obicei practicat și de orașeni. Cei cu dare de mână obișnuiau să le ofere soțiilor lor mici obiecte prețioase, atârinate de un șnur împletit pe care acestea îl purtau agățat la piept. În zilele noastre, această practică a devenit una preponderent urbană, mărțișorul pierzându-și valoarea de amuletă. A căpătat semnificații noi, simbolizând venirea primăverii.

Îmi mai amintesc încă de primul mărțișor primit de la mama mea, în urmă cu aproape șase decenii! Avea un șnur împletit din mătase în culorile roșu și alb, de care era agățat un mic pătrățel din carton, tapetat cu fire împletite din ață vopsită în aceleași două culori. L-am purtat o lungă perioadă de timp, prins la piept. Eram mândru de el pentru că o văzusem pe mama meșterindu-l cu o seară înainte, la lumina unei lumânări.

Babele (1-9 martie). Zilele de început ale lunii martie au un statut special, fiind considerate zile de deschidere a unui an nou. În perioada de început de martie, se consideră că vremea este la fel de instabilă precum

sunt de instabile și mofturoase și babele. Obiceiul are la bază vechi credințe și obiceiuri agrare.

Copiii, fetele, dar mai ales femeile își alegeau una dintre aceste zile de început de lună martie și urmărindu-i evoluția sub aspect meteorologic, încercau să-și prevestească viitorul în funcție de aspectul vremii acelei zile, denumită "babă". O babă ploioasă, mohorâtă, cu burniță și zăpadă, era asociată unui an cu necazuri, cu supărări... O babă însoțită, senină, le prevestea acestora un an cu împliniri și bucurii.

În mitologia românească, baba Dochia este considerată o semidivinitate meteorologică, purtătoare a prognozelor populare asupra schimbărilor vremii.

O legendă spune că odată, demult, trăia Dochia, o femeie rea la suflet și certăreață. Într-una din ultimele zile ale iernii și-a trimis nora la munte să culeagă fragi, deși afară era încă frig. Cum să găsească fragi, pe o asemenea vreme? Cu ajutorul unei minuni a lui Dumnezeu, fata a putut îndeplini porunca soacrei. Crezând că a venit vara, baba Dochia a început să urce cu oile la munte. Și-a luat pe ea nouă cojoace. Simțindu-se ofensat de comportarea babei, Martie a început prin câteva zile calde, iar baba a început să-și lepede de pe ea, rând pe rând, câte un cojoc. Dar, după ce și-a dat jos și ultimul cojoc, Martie i-a cerut fratelui său, Februarie, o zi rece. Dezbrăcată, Dochia a înghețat împreună cu oile sale și s-a transformat într-o stâncă. În munții României există câteva ansambluri pietroase despre care legende locale afirmă că o reprezintă pe baba Dochia, cu oile sale.

Mucenicii (9 martie). În această zi, Biserica Ortodoxă îi celebrează pe cei 40 de mucenici arși pe rug, în perioada de început a creștinismului, la Sevastia. Caracterul sacru al acestei zile, în cadrul tradițiilor românești, este dovedit de obiceiul de a consuma turte din aluat dospit, numite "mucenici". În calendarul popular, la aceasta dată încep cele nouă zile ale "moșilor", așa cum sunt și cele ale "babelor".

„Când eram copil, de ziua moșilor, unii oameni din Titești împărțeau colăcei. Covrigi fierți, cu puțină zeamă amestecată cu nucă pisată și zahăr, puși în câni sau castroane din porțelan sau ceramică. Alții împărțeau câni din porțelan umplute cu griș fiert, peste care puneau ca și ornament o frunză a unei plante numită la noi „iarba moșilor” (de formă alungită, cu dungi albe).
(Pr. Neagoe Popa).

Lăsata secului. Această sărbătoare nu are dată fixă. Lăsata Secului este în ultima zi dinainte de începerea postului Paștelui, numită și Duminica Iertării. Oamenii își cereau iertare unii altora, pentru a intra "curați" în post.

„Înainte de lăsata secului, femeile din Titești își spălau toate vasele,

frecându-le cu leșie și cenușă. Ca să fie curate, să se ducă de pe ele urmele de grăsimi, de untură... Să nu se dedulcească în post”! (Pr. Neagoe Popa).

Duminica Floriilor. La Duminica Floriilor, Iisus Hristos a intrat în Ierusalim, fiind întâmpinat cu flori și ramuri înverzite de finic. În satele românești, există obiceiul ca oamenii să ducă la biserică crengi înmugurite de salcie.

„Preotul stă în genunchi pe ele, în fața sfântului altar, între iconostas și icoana Maicii Domnului, și citește o rugăciune specială. După aceea, crengile de salcie, sfințite, se împart enoriașilor prezenți în biserică care le pun la icoane” (Pr. Neagoe Popa).

În unele zone ale țării, cu aceste crengi sfințite oamenii ating animalele din gospodărie, pentru a fi sănătoase și fertile, ating copiii, pentru a fi sănătoși și a înflori precum crenguța de salcie, care va fi păstrată la icoană. În casele românești există întotdeauna o icoană așezată pe peretele dinspre răsărit. Un altar al casei.

Joia Mare. Joia Mare sau Joia Patimilor, din ultima săptămâna dinaintea Paștilor, este o zi importantă, cea a Deniei Mari, când sunt evocate Pătimirile lui Hristos. Potrivit credinței creștin-ortodoxe, tot în această zi, la Liturghia de dimineață, ni se amintește cum Mântuitorul le-a spălat picioarele ucenicilor Săi, fiind îndemnați la smerenie.

În Joia Mare, femeile vopsesc ouă pentru sărbătoarea Paștilor.

„În Joia Mare s-a înființat Sfânta Împărtășanie, de la Mântuitor. Euharistia. La Cina cea de taină, Mântuitorul a luat pâinea și a frânt-o, spunându-le ucenicilor săi: «Luați, mâncați. Acesta este trupul meu care se frânge pentru voi, pentru iertarea păcatelor... » Luând apoi paharul cu vin, Hristos le-a spus : «Acesta este sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă, pentru iertarea păcatelor... » Atunci a fost prima Sfântă Liturghie creștină. Atunci s-au transformat pâinea și vinul în Trupul Sfânt al Mântuitorului. De atunci păstrăm noi obiceiul să facem Liturghia!” (Pr. Neagoe Popa).

Vinerea Paștilor (Vinerea Seacă). În Titești, Vinerea Paștilor este ultima zi din postul Paștilor când se mai pot spovedi și împărtăși cei care nu au făcut-o până atunci. În satele loviștene, așteptarea Sfințelor Sărbători se făcea în curățenie sufletească și trupească, asigurată de abstenențele din timpul postului, de Împărtășanie și Spovedanie. Seara se cântă Prohodul, procesiunea desfășurată în biserică simbolizând înmormântarea Mântuitorului.

Paștile. Orice sărbătoare religioasă, cu atât mai mult una de importanța și amploarea celei pe care o reprezintă Învierea Domnului Iisus Hristos, este pregătită prin post și rugăciune, gesturi și etape preliminare ale căror valențe ritual-ceremoniale, dar și psihologice, asigură curățenia interioară a ființei noastre, necesară intrării în atmosfera sărbătorii. Pe măsură ce ne apropiem de zilele celebrării propriu-zise, începând cu Joia Mare din Săptămâna Patimilor, sătenii încetează munca câmpului concentrându-și eforturile asupra casei, curții și grădinii, care sunt curățate și împropătate.

În Joia sau Sâmbăta dinaintea Paștilor, femeile pregătesc din aluat dospit "Pasca", aliment ritual ce va fi consumat abia începând cu prima zi de Paști. În Titești, cuptoarele sunt încinse pentru pregătirea cozonacilor proaspeți. Tot acum, femeile vopsesc ouă. În trecut, culoarea folosită era roșu, simbolizând sângele Domnului și era obținută din coloranți naturali. Alimentele pregătite – pasca, ouăle, carnea de miel, cozonacul – se așază pe o masă special pregătită, care rămâne neatinsă până după slujba Învierii.

Înainte de miezul nopții dinspre sâmbătă spre duminică, oamenii se trezesc din somn în bătaia clopotelor, se spală cu apă curată, îmbracă haine noi, iau fiecare de acasă o lumânare ("lumina") și pornesc spre biserică, pentru a participa la oficierea religioasă a Învierii și pentru a primi lumina Învierii. Preotul iese din altar cu o lumânare mare, aprinsă, îndemnând enoriașii: «Veniți de luați lumină!». Doar celor foarte bolnavi le este îngăduit să rămână acasă.

Ceremonialul, în sine, este unul destul de lung. În unele zone ale țării, alaiul de credincioși, precedat de purtătorii prapurilor și ai icoanei cu Învierea Domnului, purtând lumânările aprinse în mână, înconjoară de trei ori biserica.

Prima parte a serviciului divin se desfășoară în afara bisericii. Când preotul rostește "Hristos a înviat!", toți îi răspund: "Adevărat a înviat!", recunoscând astfel taina Învierii. Aceasta va fi, de altfel, formula de salut folosită de săteni timp de 40 de zile, până la sărbătoarea Înălțării Domnului.

„În Titești și satele învecinate nu se înconjoară biserica. La noi, după ce toți credincioșii au luat lumina dată din mână în mână, câteva persoane urcă în clopotnița bisericii și unul bate toaca de lemn, altul bate toaca de fier și un altul trage clopotele... Este o îngânare atât de frumoasă și o armonie deplină între cuvântul Domnului (clopotul bisericii) și sunetele date de toacă, bătând în același timp, până când iese toată lumea din biserică. Mai întâi ies cei doi purtători ai sfeșnicelor aprinse, apoi cântărețul purtând icoana Învierii Domnului, preotul, apoi paracliserul pentru a-i înmâna cădelnița preotului. Urmează enoriașii, mai întâi ieșind bărbații.. Afară este așezată o masă pe care se pun Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce. După ce din biserică a ieșit și ultima persoană, preotul citește Evanghelia Învierii. La noi, preotul cu

purtătorii celor două sfeșnice și cântărețul înconjoară masa de trei ori, așa cum, în alte părți, întreg alaiul înconjoară biserica. Este ceva emoționant!"
(Pr. Neagoe Popa).

Păstrând luminarea aprinsă, fiecare sătean se întoarce acasă. În unele zone ale țării, țăranii se reîntorc la biserică cu un coș în care au pus alimentele (pască, ouă roșii, carne de miel, sare și vin), participă la Liturghie și la "sfințirea bucatelor". Reîntorși acasă, întreaga familie se va așeza în jurul mesei, într-o atmosferă solemnă, fiindu-le permis să consume bucatele. Se ciocnesc ouă roșii, fiind rostite formulele specifice: "Hristos a înviat!" și "Adevărat a înviat!". În unele părți există credința că cei care ciocnesc ouă în ziua de Paști se vor întâlni pe lumea cealaltă. O credință răspândită printre români este aceea că, timp de o săptămână, începând cu noaptea Învierii, porțile raiului stau larg deschise. Așa se face că sufletele persoanelor decedate în răstimpul Săptămânii Luminate ajung, în credința populară, în rai. Luni, a doua zi de Paști, familiile merg la cimitir unde, într-o formă sau alta, dau de pomană pentru sufletele răposaților.

„Și în bisericile loviștene, în această zi sfântă, mesele sunt încărcate de prinoase. La Mlăceni, sătenii aduceau un colarez, un pic de cărniță, o bucată de slănină... Ce avea omul mai bun, acolo... și cât îl lăsa inima. Din prinosul acela se oprea puțin și la sfântul altar, iar restul se împărțea la lume. Fiecare oferea celuilalt câte ceva și i se răspundea cu «Bogdaproste! Să fie primit! » Aceasta, în cinstea Mântuitorului Iisus Hristos, că a înviat. Pentru că prinos se aduce și la bucurie, la praznice împărătești. Ori, cele mai importante praznice sunt Nașterea și Învierea Domnului! (Pr. Neagoe Popa).

Ispasul (Înălțarea la cer). La 40 de zile de la sărbătoarea Paștilor, oamenii se salută cu formulele "Hristos S-a înălțat!", "Adevărat S-a înălțat!", fiind ziua în care Biserica celebrează Înălțarea Lui la cer.

Rusaliile (Pogorârea Duhului Sfânt). *„Se consideră că de Rusalii s-a înființat Biserica creștină. Cele douăsprezece limbi au venit peste Sfinții apostoli, care până atunci vorbeau limba aramaică a Mântuitorului și fiecare dintre ei a început să vorbească într-o limbă străină. Însă, prin puterea Dumnezeiască, toți se înțelegeau între ei!"* (Pr. Neagoe Popa).

Sfântul Gheorghe (23 aprilie). Sărbătoarea Sfântului Gheorghe este o zi importantă a calendarului popular, fiind ziua în care sătenii aduc din pădure crengi înfrunzite de fag și le atârnă la porți, pentru a apăra casa de întâmplări nefaste.

La 23 aprilie, ciobanii se pregătesc să-și urce turmele la munte, unde le vor ține toată vara.

Fiind soldat roman, Sfântul Gheorghe, oștean martir din perioada creștinismului, a intrat în folclorul mitologic al popoarelor creștine moderne ca fiind cel care a salvat populația dintr-o anumită regiune de prezența pustiitoare a unui dragon. A unui balaur. De aceea i se mai spune și „Sfântul Gheorghe, purtătorul de biruință! A fost decapitat în timpul lui Dioclețian, împărat roman (284-385 d.Hr.).

Izvorul Tămăduirii (24 aprilie). Izvorul Tămăduirii este sărbătoarea prăznuită de către Biserica Ortodoxă în fiecare an, în Săptămâna Luminată, în prima vineri după Paști. Este praznic închinat Maicii Domnului. Originea sărbătorii are la bază o minune petrecută lângă un izvor de lângă Constantinopol.

Se spune că un orb și-a recăpătat vederea atunci când s-a spălat pe ochi cu apa dintr-un izvor. Omul orb ar fi ajuns la acel izvor călăuzit de viitorul împărat al Bizanțului de la acea vreme, Leon I, căruia îi ceruse apă. Împăratul fusese călăuzit și îndemnat, la rândul lui, să meargă acolo de glasul Maicii Domnului care i-a spus: „Nu este nevoie să te ostenești, căci apa este aproape”. Împăratul Leon I a construit acolo, ulterior, o biserică din zid.

În această zi, în lăcașurile de cult se face sfințirea Aghiesmei Mici. În anumite zone ale țării, oamenii obișnuiesc să bea apa sfințită din această zi pentru a fi protejați de boli și duhuri rele.

În Titești, în ziua de Izvorul Tămăduirii se obișnuiește ca sătenii să se adune la troița din Pomărețe (Tărure) unde preotul bisericii din localitate săvârșește slujba de sfințire a apei (a Aghiesmei Mici). Unii enoriași le împart celor prezenți acolo cozonac și ouă roșii.

Troița de la Pomărețe, din Titești

Sfântul Ioan Botezătorul (24 iunie). În 24 iunie, creștinii ortodocși sărbătoresc nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, numit și „Înainte Mergătorul”, pentru că a vestit venirea Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos, pe

pământ. Sfântul Ioan este cel care L-a botezat pe Iisus Hristos în apa Iordanului. Cei care poartă numele Ion își sărbătoresc patronul spiritual în 7 ianuarie. Sfântul Ioan Botezătorul a avut curajul să îl înfrunte pe regele Irod și să-l condamne pentru faptul că trăia în păcat cu soția fratelui său, Irodiada. Din acest motiv, Ioan a fost întemnițat, fiindu-i tăiat capul.

„Sfântul Ioan Botezătorul a fost ultimul proroc al Vechiului Testament și primul proroc al Noului Testament. A fost prin excelență prorocul care a propovăduit pocăința, spre iertarea păcatelor. Legat de această zi, îmi amintesc că în Găujani era pe vremuri unul Bulivrancea, care intra dezbrăcat (în chiloți) în râu, și dacă nu primea bani de la cei aflați pe margine, arunca peste ei apă cu găleata, udându-i.” (Pr. Neagoe Popa)

Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul coincide cu tradițiile păgâne românești legate de solstițiul de vară, și anume cu Sânzienele (sau Drăgaica).

Sânzienele (sau Drăgaica, 24 iunie). Despre Sânziene se credea că sunt niște fete/zâne frumoase care locuiesc, vara, în păduri. Sub același nume este cunoscută o plantă erbacee cu flori mici, albe sau galbene.

În zorii zilei, fetele și femeile ieșeau în afara satului, în pădure, pentru a se spăla cu roua dimineții, având grijă să nu fie văzute de niciun ochi străin. Căutau, în felul acesta, sănătate și frumusețe.

În cea mai lungă zi a anului, când vegetația este ajunsă la pragul maxim de vitalitate, este timpul culegerii plantelor de leac; aflate în deplinătatea puterilor, cu ajutorul lor, femeile pricepute vor lupta apoi împotriva bolilor și a morții. Cu ajutorul lor, fetele vor căuta să fie frumoase și îndrăgite.

O altă practică a acestei zile, pe care am întâlnit-o în Ardeal, este confecționarea unor cununi din flori de sânziene care se pun pe porțile caselor sau pe care fetele le aruncă pe casă cu scopul de a afla câți ani vor mai avea de așteptat până la măritiș (dacă cununa rămâne pe casă, ele se vor căsători în anul în curs).

Sânpetrul (29 iunie). Postul Sânpetrului este Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Este rânduit de Biserică în cinstea celor doi apostoli și în amintirea obiceiului lor de a posti înainte de a întreprinde unele acte importante. Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel era numit în vechime Postul Cincizecimii, pentru că vine după Rusalii (Cincizecimea) și marchează efortul creștinilor de a se păstra curați, pentru ca darurile Duhului Sfânt să rămână în ei și să rodească.

„Durata postului depinde de echinocțiul de primăvară și poate ține de la trei zile la trei săptămâni. (Pr. Neagoe Popa)

Sfântul Ilie (20 iulie). Pe Sfântul Proroc Ilie Tesviteanul legendele românești îl închipuie călătorind prin cer într-un car tras de patru cai înaripați, ținând în mână fulgerele cu care îi lovește și pedepsește pe draci. A fost fiul lui Sovac, un preot din Vechiul Testament, care locuia în cetatea Tesva din Gaalad (Israel).

Sfântul Ilie se bucură de o cinstită deosebită din partea bisericii, ziua prăznirii sale fiind marcată în calendar cu roșu, însemnare ce nu apare în acest fel la niciun alt proroc.

În Titești, ziua de Sfântul Ilie prilejuiește organizarea târgului tradițional din Dealul Mlăcii, eveniment pe care l-am mai amintit.

Sfânta Maria Mare sau **Adormirea Maicii Domnului** (15 august). În întâmpinarea sărbătorii, creștinii ortodocși țin un post de două săptămâni (postul Sfintei Mării, 1-15 august). Din perspectiva calendarului sezonier, 15 august semnifică sfârșitul anotimpului călduros. Ciobanii coboară cu turmele la vale pentru a se pregăti de iernat.

Sfântul Dumitru (Izvorătorul de mir, 26 octombrie). Este, potrivit legendelor populare românești, personajul care, după plecarea păsărilor migratoare, când viscolul dezbracă codrul de haina sa, își întinde mâna și primește cheile din mâna Sfântului Gheorghe, închizând cu o cheie vremea bună și deschizând, cu o alta, iarna.

Sfântul Dimitrie cel Nou (Basarabov, 27 octombrie) – ocrotitorul Bucureștilor.

Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil (sau Sfinții Voievozi, 8 noiembrie). În fiecare an, în această zi, creștinii ortodocși îi prăznuiesc pe cei doi arhangheli, Mihail și Gavriil, împreună cu toate cetele îngerești. Sfântul Arhanghel Gavril este binevestitorul. El a binevestit-o pe Fecioara Maria că va purta în pântece și-L va naște fiu pe Emanuel, care în ebraică înseamnă „Dumnezeu este cu noi”.

Sfântul Andrei. (30 noiembrie). Sfântul Andrei este unul dintre Apostolii creștini care, după tradiție, a fost misionarul creștinismului pe teritoriile Traciei și Scitiei (implicit, în Dacia). Este fratele Sfântului Petru, ei fiind primii chemați de Dumnezeu să fie apostoli. În mitologia românească, apostolul a devenit patronul fiarelor sălbatice și al strigoilor. După credințele rurale românești, în noaptea Sfântului Andrei bântuie strigoii, antidotul folosit de țărani în cazul acesta fiind ungerea cu usturoi a ușilor, a zăvoarelor și a broaștelor ușilor.

„În credința populară, existau strigoi. Se considera că diavolul intra în om, după ce acesta murea. Mai ales dacă defunctul era o persoană care înjura mult, care drăcuia... Dacă aveau suspiciuni în acest sens, oamenii veneau și verificau mormântul decedatului. Dacă pământul de pe mormânt era răvășit, aceștia considerau că defunctul devenise strigoi. În aceste situații, cu precădere în satele oltenești, aparținătorii defunctului dezgropau mortul și-i înfingeau un cui sau un cuțit în inimă pentru a-l alunga pe diavol din trupul acestuia. Îmi amintesc că la Spinu era unul Nel Dobrin, pădurarul. Cracă-verde, cum mai era poreclit! Acesta murise și îmi povestea nevastă-sa, țața Maria, spunându-mi: «Părinte, azi noapte a venit Nel pe la mine». «Hai, bre, țață Mărie! îi spuneam eu. Nu mai vorbi prostii!» Cum să vină, când el era îngropat de vreo șase luni? «A venit, părinte! Că m-a strigat și m-am dus... ». «Unde te-ai dus?» am întrebat-o. «Păi, m-am dus în beci. Și Nel stătea acolo, pe un scaun, și se uita la mine. Îmi făcea cu mâna... ». Țața Măria părea destul de tulburată. Mi-a repetat povestea spunându-mi că i s-a mai întâmplat asta de vreo trei ori și mă gândeam, în sinea mea: Ce poți să știi ce-o fi în mintea femeii? Ca să o liniștesc, i-am făcut o slujbă în casă, de Sfântul Vasile cel Mare (Moliftle) și la Sfântul Ioan Gură de Aur. Și o sfeștanie, după aceea... De-atunci, n-a mai venit niciodată țața Măria să-mi spună că a căutat-o Nel!»

(Preot Neagoe Popa)

Colindeții. Păstrată încă vie în conștiința loviștenilor, practica acestui străvechi obicei are, ca și colindatul, un sens augural. Obiceiul colindeților se desfășura (și se mai desfășoară încă, în Titești) în noaptea de 23 spre 24 decembrie, mai precis la primele ore ale zilei de 24 decembrie, cu participarea unui număr mare de copii, de la o vârstă fragedă până pe la 10-15 ani.

Cu mulți ani în urmă, fiind copil, am luat parte la desfășurarea acestui obicei devenit ritual. Îmi sunt încă vii în memorie acele momente de bucurie sădită în inimile noastre încă din seara premergătoare zilei de desfășurare a obiceiului. La mijirea zorilor, ulițele satului erau asaltate de zeci de copii care se îndreptau, gălăgioși, spre locul de adunare pentru primirea colindeților. Prin tradiție, în Titești, acel loc de adunare a fost de foarte mulți ani curtea școlii vechi din localitate. Fiind, în mare parte, elevi ai școlii generale din Titești, copiii participanți la obiceiul colindeților manifestau acel respect cuvenit școlii și dascălilor lor organizatori, așezându-se cuminiți la rând în așteptarea împărțirii colindeților. Dascălii din localitate participau curent la acel ceremonial, alături de părinții copiilor veniți să împartă colindeții.

Îmbrăcați gros pentru a face față frigului caracteristic iernilor aspre de altădată, purtând pe umăr agățată câte o traistă mare, ne așezam cuminiți

unul lângă altul, în linie sau în semicerc, cu fața către sătenii veniți să ne împartă colindeții. Ce erau, de fapt, colindeții? Erau diferite "bunătăți", așa cum le consideram noi: biscuiți, cornuri, bomboane etc. Purtând desagi sau coșuri împletite din nuiele, pline cu acele bunătăți, cu *colindeți*, sătenii formau la rândul lor un șir, deplasându-se unul după altul prin fața noastră pentru a ne pune fiecăruia, în traistă, câte un colindeț.

După ce sătenii prezenți la manifestare își goleau coșurile lor de colindeți, ne întorceam fiecare pe la casele noastre la fel de grăbiți precum pleaserăm spre școală, dornici să ne "inventariem" agoniseala. Se întâmpla uneori ca unii copii ajunși dimineața cu oarecare întârziere la locul de adunare, nevoiți fiind să se așeze la capătul șirului format de ceilalți copii, să plece acasă cu trăiștile ceva mai goale decât ale celorlalți copii, mai harnici. Se întâmpla asta și din cauza rezervelor limitate de colindeți ale celor care ni le împărțeau, insuficiente uneori pentru numărul mare de copii prezenți. Sesizate de aceste aspect și pentru a preveni astfel de situații neplăcute, cadrele didactice au luat, mai apoi, hotărârea de a scinda grupul sătenilor participanți în două, începând simultan împărțirea colindeților de la extremitățile șirului format de copii. În acest fel, doar o mică parte dintre noi rămâneam "cu buza umflată". Pe fețele nevinovate ale celor mai mulți dintre noi se putea vedea, însă, zâmbetul bucuriei.

„Când erați voi mici, pentru colindeți făceam covrigi pe plat, din făină... și-i împărțeam copiilor. Acuma, sunt de toate. Toate bunătățile! Frământam aluat de pâine, îl suceam, așa, în fire lungi și subțiri, și le împleteam în formă de covrigei și-i coceam încetișor pe plat sau în tavă, în frigătoare, pentru că nu aveam aragaz. Pe vremea când eram eu mică, la tăticu, de colindeți se împărțeau nuci și mere... Acum, de câțiva ani de zile, de când ne-a venit preot nou în sat, colindeții se împart în fața bisericii... pentru că au acolo o stație de amplificare la care sunt puse colinde. Este așezată o masă în drum, oamenilor li se dă ceai cald și vin fiert, iar copiilor li se împart colindeții. Copiii pleacă apoi, cu traistele pline, pe la casele lor. Unii dintre ei se duc și la împărțăși”.
(Aurica Talpoș)

Sărbătorile de iarnă

Crăciunul (25 Decembrie)

Crăciunul sau Nașterea Domnului (Nașterea lui Iisus Hristos) este o mare sărbătoare creștină, celebrată în fiecare an la 25 decembrie (în calendarul gregorian) sau în 7 ianuarie (în calendarul iulian). Sărbătoarea Crăciunului face parte din cele 12 praznice împărătești.

În seara de 24 decembrie, copiii îl așteaptă pe Moș Crăciun, care le aduce daruri. Cu origine urbană, obiceiul s-a răspândit și la sate. Același lucru se poate spune despre împodobirea bradului de Crăciun.

Colinda

Capitol de seamă al mitologiei și mărturie a unor tradiții culturale statornice, colinda reprezintă categoria cea mai diversificată de texte ceremoniale în tradiția poeziei populare românești. Constituind un adevărat tezaur de limbă, colinda se impune de asemenea atenției ca un preambul al poeziei scrise românești, fiind perpetuată pe calea oralității vechilor tradiții populare.

Țara Loviștei, înconjurată de dealuri și munți, te uimește cu peisajele sale de o frumusețe rară, abundând în forme de relief de toate felurile. Zona depresionară a Țării Loviștei ascunde sate și cătune în care timpul pare că s-a oprit în loc, încremenind. Reprezentând o zonă de interferență între Oltenia, Muntenia și sudul Transilvaniei, aceasta a împrumutat de-a lungul timpului, din zonele învecinate, tradiții și obiceiuri populare pe care le-a integrat în peisajul cultural local.

După cum afirma învățătorul Florea Vlădescu din Titești într-un interviu acordat unei emisiuni culturale a Televiziunii Române, «*cântatul cocoșului în Țara Loviștei se aude în trei județe: Sibiu, Vâlcea și Argeș*». Satul Titești, din inima depresiunii Loviștei, este un sat în care oamenii mai trăiesc încă sărbătorile de iarnă într-o rânduială arhaică, în curățenie sufletească, cu frică de Dumnezeu în suflet. Sunt oameni simpli, mulți dintre ei având acum vârste înaintate. Deși satul, din păcate, se depopulează treptat, cei rămași pe vatră păstrează cu sfințenie tradițiile lor strămoșești.

Cu seara de 24 decembrie debutează unul dintre cele mai ample și mai bine păstrate (ca mod de manifestare artistică) cadre sărbătorești din repertoriul tradițiilor românești.

Colinda a rămas unul dintre acele obiceiuri perpetuate cu sfințenie de săteni. Cu toate că și aici, în sat, se înregistrase la începutul anilor '90 o

oarecare estompate a intensității cu care colinda a fost practică cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Revigorarea acestor tradiții s-a produs și pe fondul implicării unui grup de oameni cu suflet mare, din Titești, care au invitat în sat oameni de cultură cu sprijinul cărora, prin intermediul canalelor naționale de televiziune, le-au promovat și le-au făcut cunoscute în afara zonei depresionare, redându-le strălucirea de altădată.

Referindu-se la colindă, Florea Vlădescu făcea o etapizare a colindelor interpretate în sat de cetele de colindători, pe tipuri, în funcție de momentul în care acestea erau interpretate.¹⁰⁷

Zorile de ziuă, considerate a fi „*momentul în care începe slujba în rai*”, vestind totodată lumina dătătoare de viață, erau anunțate de colindători prin colinde de felul celui de mai jos:

*„Voi, ziori de ziuă, nu vă revărsați
Voi, ziori de zi,
Într-un vârf de munte, doi vulturi suri
Voi, ziori de zi,
Din ciocuri mușcând, din pene bătând
Voi, ziori de zi,
Noi să ne-afirăm și-o pară să-i luăm
Voi, ziori de zi...”*

*Cetele de colindători, atunci când cântau ziorile, când era deja lumină în sat și lumea ieșea să-i vadă, se așezau pe două rânduri: în rândul din față mergeau băieții cu stagiul militar satisfăcut, iar în spate băieții care trebuiau să plece în armată, cei care urmau să-și facă stagiul militar.”*¹⁰⁸

Cetele de colindători

Cu aproape două săptămâni înainte de Ajunul Crăciunului, ca moment de debut al colindelor, cei mai buni, mai harnici și mai frumoși bărbați din sat se strâng în grupuri bine organizate pe criterii ierarhice și repetă, aproape zilnic, colindele aflate într-un repertoriu moștenit din generație în generație.

Am purtat o discuție în trei, pe această temă, cu sătenii Niță Bărăgan și Ghiță Hagiescu. Privind undeva, în gol, în căutarea imaginilor unor vremuri demult trecute, Niță Bărăgan ni s-a destăinuit:

— Făceam repetiție la colinde. Și planificam: o seară la unul, o seară la

¹⁰⁷ Vlădescu, Florea - *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.464-472

¹⁰⁸ Ibidem

altul. Așa a fost mereu! Și mi-aduc aminte că ieșeam la lemne, cu boii. Mergeam singur, pe Tărure. Ieșind pe Tărure în sus, din capul satului și până în pădure, cântam singur... să-mi aduc aminte colindele. Le repetam! Eram cap de strană, cum se spunea atunci... Făceam două *preuci* de colindători. Centrul satului îl făceam împreună. Apoi, ne despărțeam. Unii mergeau cu colinda pe Sub Mlacă și Tărure, de la Povarnă în sus. Ceilalți mergeau pe la Gura Dosului, pe Topliță... Leatul ăsta, al meu, era un leat mare... Eram mulți de vârsta mea atunci!

Ghiță Hagiescu intervine:

— Îmi amintesc cum era atunci, pentru că am fost și eu de vreo două-trei ori cu colindătorii!

La rândul meu, ascultându-i, simt nevoia să le confirm spusele, adăugând:

— Îmi mai amintesc și eu cum era pe atunci... Eram copil și mi-l amintesc pe tata când mergea cu colindătorii. Făceau repetiții, inclusiv la noi acasă, în mai multe seri premergătoare Ajunului Crăciunului...

În seara de 24 decembrie (Ajunul Crăciunului/Ajunul Nașterii lui Iisus Hristos) activitatea cetelor de colindători se manifestă din plin. Îmbrăcați în haine de sărbătoare, colindătorii primesc, mai întâi, binecuvântarea preotului din sat pentru acțiunile care vor urma. Colinda lor începe cu persoanele cu un prestigiu social ridicat la nivelul comunității locale (preot, primar, medic, învățători, profesori) și continuă, apoi, cu celelalte, colindând din casă în casă. Așteptați cu porțile deschise, colindătorii intră în curțile oamenilor, apoi în casă.

Am primit cu mai mulți ani în urmă, de la răposatul meu unchi Mihai Talpoș, copia unui caiet conținând colindele locale interpretate de bărbații satului făcând parte din generația unchiului meu. Caietul i-a aparținut lui Nelu Pătru (din Bărâce) și chiar dacă acele colinde au mai fost redată într-una din lucrările sale de către învățătorul Florea Vlădescu din Titești¹⁰⁹, vreau să readuc o parte dintre aceste colinde în atenția cititorilor, pentru farmecul slovei și profunzimea textelor acestora.

De menționat că în satul Titești, indiferent în ce parte a satului se colindă, colindătorii cântă la fereastră, mai întâi, colindul „Ia scoală-te Domnului bun”. Dacă gazda intenționează să-i primească pe colindători în casă, le deschide ușa și aceștia își vor întrerupe colindul de la fereastră, în timp ce-i trec gazdei pragul. Vor continua să cânte în casă cântecele adecvate „din casă” sau „de masă”.

La preotul satului, colindătorii cântă colindul „Sub cer verde răsărit”.

¹⁰⁹ Vlădescu, Florea - *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm.Vâlcea 2003, p.473-510

Urările făcute diferă în funcție de persoana sau persoanele cărora le sunt adresate.

Persoanelor tinere, necăsătorite, le sunt adresate colinde care, printr-o narațiune alegorică, anunță o viitoare căsătorie. O „colindă de fată de măritat”, de exemplu, se află și în repertoriul cetelor de colindători din Titești.

Despre modul de organizare și acțiune a colindătorilor din Titești cu peste cinci decenii în urmă stă mărturia unui alt locuitor al satului, Neluț Lazăr, într-un dialog purtat de curând cu acesta:

— În vremurile mai vechi, își amintește Neluț Lazăr, colindele erau pregătite, mai ales, în șezători. Mai târziu, după ce în sat nu s-au mai făcut șezători, repetițiile colindelor se făceau, pe rând, acasă la câte unul dintre colindători. Cele mai multe repetiții se făceau în casa din Titești în care a stat „Săsoaica” (Ana Șofâlcă - n.a.), acolo unde stă acum Ghiță Bolovan. Atunci casa era liberă, era hanul ăla mare acolo... Acolo se făcea și „masa băieților”... Acolo se făceau nunți, se făceau botezuri, că era mare sala aia... Asta a fost până când s-a construit Căminul cultural din clădirea școlii noi.

— Și cum erau organizați colindătorii? – îl întreb eu pe Neluț Lazăr.

— Se făceau două preuci, fiecare preucă fiind formată din două grupe de bărbați. O preucă mergea pe Tărure, cealaltă preucă mergea pe Sub Mlacă.

— De ce era nevoie ca fiecare preucă să fie împărțită, la rândul ei, în două grupe de bărbați?

— Pentru că bărbații dintr-o grupă se așezau la ușă, cei din cealaltă grupă se așezau la fereastră. Colindele erau cântate de amândouă grupele care interpretau, pe rând, câte o strofă. Cu cei care se așezau la ușa omului se așeza și casierul, fiindcă oamenii le dădeau colindătorilor câte ceva, cum îi lăsa inima! Dacă aveau oamenii fete, le cântam câte o „colindă de fată”... Nu puteai să cânți orice cântec voiai tu! Asta era preferința omului! Era, de exemplu, nea Ilă Bolovan: ăsta era cu „Răsărita”! Era părintele Boncea: la el trebuia să cântăm „Colo-n sus, pe vale-n sus”! Adică, un cântec de popă! Era un cântec lung... La Ion Șerban nu te puteai duce cu orice! Trebuia să-i cântăm „Din vadurile Diului”! Pe Sub Mlacă, Ion al lu Iorga, cu Iorga, ne puneau să cântăm *Tu, cel verde răsărit!* Spre dimineață, pe la ora trei și jumătate-patru, către ziuă, cântam *Ia scoală-te!* Un cântec tare frumos, pe care îl mai cântăm și acum, în timpurile astea...

— Dar... cântecele alea, vechi, despre care mi-ai vorbit, le mai știi?

— Le știu pe toate! Douăzeci și două de cântece! Le avem înregistrate pe toate, pentru că am stat șapte ore în picioare, la București, împreună cu ceilalți colindători din Titești, pentru a le înregistra...

— Nu am mai auzit vorbindu-se prea mult, în ultimii ani, despre *Iordănitari*...

— Cu „Iordanul” se mergea... de exemplu, dacă astăzi ar fi „Boboteaza”, mâine ar fi „Sfântul Ion”! Mergeam la biserică și vorbeam cu părintele, ne dădea căldărușa cu care mergea și părintele prin sat, cu „Botezul Domnului”, și colindătorii mergeau prin sat, din casă în casă, în același fel în care mergeau și cu colinda. Care au fost pe Sub Mlacă, mergeau pe Sub Mlacă, care au fost pe Tărure, mergeau pe Tărure...

— Și ce cântece cântați pe la casele oamenilor?

— Cântam „În Iordan botezându-te Tu, Doamne”¹¹⁰...

— Mergeați singuri? Sau erați însoțiți și de preotul satului?

— Acum, de când au fost reluate în sat obiceiurile colindătorilor și au fost înregistrate colindele, am fost însoțiți într-un an și de preotul satului.. Preotul ne-a însoțit și la repetiții...

— Și cum se încheia, în vremurile de demult, colinda?

— După colindă, se adunau toți banii primiți de la oameni. Băieții nu mergeau să împartă banii, ca stelarii! Se făcea o masă: masa băieților! Se făcea un bal la care se invitau fete. Toate cheltuielile erau achitate din banii de pe colindă. Activitățile astea începeau cu hora, organizată în timpul zilei pe la ora două după amiază. Seara, se dădea un film în sat. Gicu lu' Nate sau Aurel din Bărâce se ocupau de asta. După film, începea balul. Băieții plăteau doi muzicanți pentru bal. La bal erau alese fete frumoase care primeau titluri: aleasa de Sfântul Ion, Regina balului... Băieții licitau pentru a le juca în hore... Se făcea o horă mare și cel care plătea mai mult avea dreptul să o joace în horă pe fata pe care o plăcea... Balurile țineau până dimineața, pe la cinci... Pe la balurile băieților îl întâlneai, aproape întotdeauna, pe Costică Bălașa din Tărure, cu un coș plin cu halvițe și turtă dulce, delicatose cu care băieții le ”mituiau” pe fete pentru a le intra în grații... Unii băieți îl mai fentau pe săracul Costică! Veneau câte doi-trei la el, îl luau de gât șoptindu-i verzi și uscate la urechi... și-n timpul ăsta alții își băgau mâinile în coșul lui și-i luau din halvițe! Făceau asta mai mult pentru amuzamentul celor din jurul lor, care le observau șiretlicul. Se mai întâmplau și necazuri pe la baluri, când unii dintre băieți se mai îmbătau și se luau la harță. Se mai și băteau, uneori, unii care erau recunoscuți în sat ca fiind scandalagii.

Iată prezentate, în continuare, câteva dintre colindele transcrise ad-literam din caietul primit de la Mihai Talpoș, unchiul meu. Aș vrea să precizez că în vremea copilăriei mele au circulat mai multe asemenea caiete, o parte dintre ele fiind copii ale celor considerate originale. Din acest motiv, de la o transcriere la alta, colindele au mai suferit unele mici modificări de formă, date de subiectivismul sau (ne)știința celor care le-au transcris.

¹¹⁰ Este vorba de Troparul Botezului Domnului, care se cântă la toate slujbele bisericesti din perioada Bobotezei.

Cetină

Cetină, cetioarele,
 Când fu joi de dimineață,
 Ana de dimineață s-a sculat.
 Mijlocelul și-l încingea,
 Perișorul și-l pieptăna,
 Pe ochi negri se spăla,
 La icoane se-nchina,
 Vedrița-n mână și-o lua,
 La fântână se ducea;
 La fântâna din Nucet,
 Unde curge apa-ncet.
 Apa-i curge în vedriță,
 Ruja-i arde din guriță.
 Până vedrița se umplea,
 Ana un cântec începea;
 Cântecul împărătesc.
 Împărăteasa dac-auzea,
 Foarte rău se necăjea,
 Și din gură așa-i grăia:
 — Taci, Ană, nu mai cânta,
 Că împăratu-i la vânat
 Și-i aproape de-nturnat.
 El pe tine te va auzi,
 Și pe tine te va-ndrăgi

Și pe mine mă va urî.
 Ana rupse de-a grăi:
 — Nu mai gândi împărăteasă așa,
 Că eu sunt de-a logodită,
 De azi, mâine nuntă-mi vine,
 Și pe mine că mă vor duce,
 Peste munți, în alte curți,
 La părinți necunoscuți,
 La curți dalbe nemăturate,
 Și la vase nespălate.
 Împărăteasa dac-auzea,
 Mai frumos mi-o dăruia:
 Cu coada păunului,
 Cu poala de sunăiverzi,
 Cu mâna de bani mărunți,
 Cu coada păunului.
 — Tu curți dalbe vei mătura.
 Cu poala de sunăiverzi,
 Tu vasele le vei spăla.
 Cu mâna de bani mărunți,
 Tu nuntă-ți vei săvârși.
 Deunde-i Ana cea frumoasă
 Ea să-mi fie sănătoasă !

O "colindă de fecior" îl arată pe tânărul căruia îi este adresată traversând cu succes o probă de încercare a bărbăției și curajului:

Slujește, slujește

Slujește, slujește,
 Ioane, Făt-Frumos
 La domn Constantin Vodă.
 Slujba ce-mi slujeară,
 Mese-mi întindeară,
 Pahare umplea.
 D'unde-i din greșeală,
 Că mi-ș străfigară.

Mese atingea,
 Pahare clăteară,
 Mesele udară.
 Domnu așa-i grăia:
 — Ioane, Făt-Frumos,
 Rău că te-ai gândit,
 Ca domnul să moară;
 Doamna s-o iei tu,

Doamna și domnia.
 — Eu nu m-am gândit,
 Ca Domnul să moară,
 Doamna s-o iau eu,
 Doamna și domnia.
 Eu m-am tot gândit,
 La dragi părinți ai mei,
 Că astăzi e Ajunul
 Și mâine-i Crăciunul,
 Bun prânzișor gătesc.
 Nu și-l pot prânzi
 Tot de dorul meu,
 Și de focul meu.
 Eu m-am mai gândit,
 La dragi frați ai mei,
 Buni cai ei hrănesc,
 În grajduri se sfădesc,
 Nu și-i pot plimbară,
 Tot de dorul meu,
 Și de focul meu.
 Eu m-am mai gândit
 La dragi surorile mele
 Cununi își împletesc,
 În cui se veștejesc.
 Nu le pot purtară,
 Tot de dorul meu

Răsărit-a

Răsărit-a stea frumoasă
 Stea frumoasă luminoasă
 Nu merge ca celelalte
 Ci-mi apucă-n 'ceea parte.
 Ceea parte la răsărit
 Spre curțile lui Crăciun,
 Lui Crăciun celui bătrân.
 Aia nu e stea curată
 Ci e Maica Preacurată,
 Umblă locaș să-și găsească.
 Locaș ca să-și dobândească
 Și pe Fiul sfânt să nască.

Și de focul meu.
 Domnu așa-i grăiară:
 — Ioane, Făt -Frumos
 Slujește, slujește,
 Anul de-mplinește
 Și simbria îți voi da.
 Și tu când te vei duce
 La dragi părinți ai tăi,
 Dacă te-or vedeară,
 Bine le-or păreară,
 Bun prânzișor, prânzesc.
 Dragi de frați ai tăi,
 Dacă te-or vedeară
 Bine le-or păreară,
 Caii și-or plimba.
 Dragi surorile tele,
 Dacă te-or vedeară,
 Bine le-or păreară,
 Cununi și-or purtară
 Până s-or uscară ,
 În palme le-or freca,
 Și-n vânt că le-or dară.
 Ioane, Făt-Frumos,
 Să-ți fie de bine
 Și de sănătate !

Fiul sfânt de pe pământ
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Merse-n ieslea oilor
 Să-și găsească ogrinji și fân,
 Să nască pe Fiul sfânt,
 Fiul sfânt de pe pământ,
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Oile fânul și-l mâncase,
 Nimic dintrânsul nu-și lăsase.
 Ea mai rău se necăjea,

Căci locaș nu-și dobânda.
 Locaș ca să locuiască
 Și pe Fiul sfânt să nască,
 Fiul sfânt de pe pământ,
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Și pe oi le blesteară:
 Voi oilor, omizilor,
 Treceți drumu-n curmeziș,
 Voi oilor să flămânziți.
 Și de aicea mai 'nainte,
 Merse-n ieslea cailor
 Să-și găsească ogrinji și fân,
 Să nască pe Fiul sfânt,
 Fiul sfânt de pe pământ,
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Caii fânul și-l mâncase,
 Nici dintrânsul nu-și lăsase.
 Ea mai rău se necăjea,
 Că locaș nu-și dobânda,
 Locaș ca să locuiască,
 Și pe Fiul sfânt să nască,
 Fiul sfânt de pe pământ,
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Și pe cai îi blesteară:
 Voi cailor, morilor
 Voi să nu mai aveți saț,
 Numai'noaptea lui Ispas
 Ș-atuncea numai un ceas.
 Și d-acia mai-nainte,
 Merse-n ieslea boilor,
 Să-și găsească ogrinji și fân,
 Să nască pe Fiul sfânt,
 Fiul sfânt de pe pământ,
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Boii fânul nu-și mâncase
 Nici dintrînsul nu-și gustase.
 Ea mai bine se bucurară

Că locaș își dobândeară.
 Locaș ca să locuiască,
 Și pe Fiul sfânt să nască,
 Fiul sfânt de pe pământ,
 Mai mare decât toți sfinții,
 Decât toți și peste toți.
 Și pe boi mi-i fericea:
 Voi boilor mult iubiți
 Binecuvântați să fiți
 Și de Domnul și de mine
 Și de Fiul care vine.
 Până Fiul sfânt năstea,
 Iesle-n rai se prefăcea,
 Din țaruși făcli ardea,
 Din grădele floricele.
 Până Fiul sfânt năstea,
 Veste la Irod mergea.
 Irod dacă auzea,
 Foarte rău se necăjea.
 Mână soli întâia oară,
 Mână soli nebotezați,
 Cu părul neretezat.
 Solii nu se puteau apropia,
 De para făcliilor,
 De mirosul florilor,
 De zgomotul sfinților,
 De fumul tămâilor.
 Numai cât mi-l năzărea
 Și-napoi se-nvîrtăjea.
 Cum văzuse așa spuse,
 Că e fiul mititel,
 Mititel și frumușel.
 Fașa-i dalbă de mătase
 Scutecel de bumbăcel.
 Irod dacă auzea,
 Foarte rău se necăjea.
 Mână soli a doua oară
 Mână soli mai botezați,
 Cu părul mai retezat.
 Solii mai bine s-apropiară,
 De para făcliilor,

De mirosul florilor,
De zgomotul sfinților,
De fumul tămâilor.
Numai cât mi-l năzărea
Și-napoi se-nvârtăjea.
Cum văzuse așa spuse:
Că e fiul măricel,
Măricel și voinicel.
Irod dacă auzea
Și mai rău se necăjea.
Mână sol a treia oară.
Mână solul botezat
Cu părul tot retezat.

Solul bine s-apropia
De para făcliilor,
De mirosul florilor,
De zgomotul sfinților,
De fumul tămâilor.
Numai cât mi-l năzărea
Și-napoi se-nvârtăjea.
Cum văzuse așa spuse:
Că e om amiază om,
Mestecă la cărunțețe
La cinstite bătrânețe.
Să-mi fiți domni buni sănătoși
La mulți ani, cu sănătate!

Când vru Dumnezeu să nască

Când vru Dumnezeu să nască
Porunci sfintei Marii,
La toți sfinții ca să vie,
Mai vârtos lui Sfântul Ion.
Ca să-mi vie să-mi boteze,
Să-mi boteze-n Bobotează.
Nici cuvânt nu-și săvârșeară,
Sfântul Ion că îmi venea
Pruncu-n brațe că mi-l luară
Și la plai că-mi apuca.
Suia plaiul munților,
Munților, cărunților.
Suia plaiul jumătate,
Jumătate-a treia parte.
Puse jos de-a hodini.
Până ei mi-ș hodinea,
Trei râuri că se pornea:
Întăiu-i râu de roșu-i vin,
Al doilea-i râu de sfânt mir,
Al trilea-i râu de lapte dulce.
Roșu-i vin mi-l botezară,
Cu sfânt mir mi-l miruiară,
Lapte dulce-l îmbăiară,
Flori de măr mi-l înfășa.

Fașa-i dalbă de mătase,
Scutecel de bumbăcel.
Numele cum îi puneară?
Fi-va fiul cerului,
Și domn al pământului.
Până numele-i punea,
Trei arhangheli se lăsa,
De subțiori că mi-l lua,
Sus la cer că se-nălța,
Sus la cer, la Dumnezeu.
Pe pământ ce-și mai lăsa?
Lăsa dalbe mănăstiri.
Iar prin dalbe mănăstiri,
Lăsa sfinți preoți bătrâni,
Cu cărți dalbe-nvățături.
Să-nvețe noroadele,
Să-mi vie cu toatele,
Să-mi vie la sfânta-i rugă,
Sfânta-i rugă leturghie,
Cu arăunturi de tămâie,
Cu leturghii de prescuri,
Cu făclii de-aprinse-n mâini.
Să-mi fiți domni buni sănătoși,
La mulți ani, cu sănătate !

Ia scoală-te, Domnului bun

(După primul verset din cele două rânduri cântate de fiecare preucă, urmează refrenul: Lerelui, Doamne.)

Ia scoală-te, Domnului bun
 Și-ți fă focul cel mai bun.
 Și-ți aprinde o lumânare,
 Și ți-o pune la icoane.
 Că nu-ți vine fitecine,
 Nici acei ce-ți pare ție.
 Și mi-ți vin tot juni ăi buni,
 Juni ăi buni, colindători.
 Ca să-ți cânte, să-ți colinde,
 Să-ți spună de Dumnezeu.
 C-a născut și Dumnezeu,
 Din curțile lui Crăciun,
 Lui Crăciun celui bătrân.
 Frumos îi Domn împodobit
 Cu-n veșmânt cam mohorât.
 Lung, îi lung până-n pământ,
 Larg, îi larg de jur-mprejur.
 Jur-mprejurul poalelor.
 Locu-mi-ș stele mărunțele,
 Mai pe sus, mai măricele,
 Mai pe jos, mai mărunțele.
 Cu din spate, cu din față
 Spate-i luna cu lumina,
 Pieptu-i soar'le cu căldura.
 Umerii de amândoi.
 Locu-mi-ș doi luceferi
 Mâna stângă, crucea-i duce,
 Cea din dreapta, busuioc.
 Busuiocul fetelor,
 Măr de aur junilor,

Crucea-i dau bătrânilor.
 Grăiau cinci acești domni buni,
 Tot din casă, de la masă:
 — De voi sunteți juni ăi buni,
 Juni ăi buni, colindători,
 Ia v-alegeți voi, din voi,
 Doi din voi, colindători,
 Și-mi săriți în cea grădină,
 Cea grădină cu flori multe.
 Rupeți un fir de calomfir,
 Și-o mână de busuioc,
 Si-o muițați în cea fântână,
 Ce-a fântân-a lui Iordan.
 Și-așa-mi veniți de frumos,
 Tot cântând și colindând,
 Mai-nainte râurind.
 Râurel de primăvară,
 Până fii s-or deștepta.
 Fete mari s-or împodobi.
 Cei bătrâni mese vor întinde.
 Tinde-vor mese, peste mese,
 Peste mese grâne verzi,
 Peste grâu, colac de grâu.
 Și c-o mână de florinți
 De florinți, de bani mărunți,
 Cum îi legea lui Crăciun,
 Lui Crăciun celui bătrân.
 Să-mi fiți domni buni, sănătoși
 La mulți ani, cu sănătate!

Sub umbriță

(Fiecare preucă cântă două rânduri)

Sub umbriță de portiță
 Mari boieri că-mi de-adormiră

Și-mi cântară, colindară
 Din glăscioară, din vioară,

Din suliță, din trâmbiță,
 Cântători de porumbei.
 Mi-ș cântară, colindară
 Boieri nu se deșteptară.
 De-mi văzură, și-mi văzură
 Că boieri nu se deșteaptă,
 Sus săltară de-mi zburară
 Sus, mai sus că se-nălțară
 Cu nori negri amestecară.
 Jos, mai jos că se lăsară,
 În prundurile mărilor.
 Luară apșoară-n gurișoară,
 Frunzuliță-n buzuliță,
 Pietricile-n degețele.
 Și-mi cântară, colindară,
 Boieri nu se deșteptară.
 De-mi văzură, și-mi văzură
 Că boieri nu se deșteaptă,
 Sus săltară de-mi zburară,
 Sus, mai sus că se-nălțară,
 Cu nori dalbi amestecară.
 Jos, mai jos că se lăsară,
 Pe stâlpii divanului,
 Crucile ferestrelor.
 Și-mi cântară, colindară
 Boieri nu se deșteptară.

De-mi văzură, și-mi văzură
 Că boieri nu se deșteaptă,
 Cu apșoară rourară,
 Frunzuliță vetrelară,
 Pietricile grindinară.
 Atunci boieri se deșteaptă.
 Atunci pe voi vom dărui:
 Vămile cu schelele,
 Argeșul cu birurile.
 Slatina cu grânele,
 Viile, cu vinurile,
 Bălțile, cu peștele,
 Slatina, cu grâne verzi.
 Atunci boieri se deșteptară,
 Si din gură așa-mi grăiară:
 — Horă mare mai curând,
 Curând caii să-i aduceți
 Că astăzi este Ajunul
 Și mâine este Crăciunul
 Și se-mpart boieriiile.
 Tot boieri, pe la boieri,
 Tot boieri, din cei mai mari,
 Boierii divanului.
 Și-mi fiți domni buni, sănătoși,
 La mulți ani, cu sănătate !

Aș vrea să zăbovim puțin asupra unor aspecte actuale legate de acest obicei ancestral: al colindului din casă în casă a cetelor de colindători din Titești, în ajunul mării sărbători a Crăciunului.

În ciuda interzicerii de către autoritățile comuniste a multora dintre manifestările cu caracter religios desfășurate, cu precădere, în zonele rurale românești până în anul 1989, obiceiul colindelor din perioada sărbătorilor de iarnă s-a păstrat aproape intact în satele aparținând de actuala comună Titești. După Revoluția din decembrie 1989, ca în multe alte zone ale țării, și în satele loviștene s-a manifestat o tendință bizară: aceea de "lepădare" a tinerilor de tradițiile și obiceiurile străvechi considerate perimate în noul context social postdecembrist.

Am avut senzația că obiceiul colindelor în satul și comuna Titești se va pierde și datorită fenomenului de migrare a tinerilor din zonele rurale loviștene, spre orașe.

Am fost plăcut surprins să constat că un grup de oameni din Titești, cu "rădăcini" adânc înfipite în ceea ce înseamnă aici istorie și spiritualitate, cu multă dragoste pentru formele locale de manifestare a folclorului tradițional, profitând de tendințele actuale de promovare pe posturile naționale de televiziune a ceea ce înseamnă folclor autentic, au luat inițiativa promovării colindelor loviștene la nivel național.

Scânteia acestei frumoase inițiative a licărit cu mai mulți ani în urmă în inimile urmașilor familiei Constanța și Nicolae Lupu din Titești. Într-un fel, a fost o inițiativă care a prins contur într-un anumit context conjunctural dat de participarea nepotului lor Mihăiță Lupu (fiul familiei Doina și Mihai Lupu din Rm. Vâlcea) la câteva proiecte culturale susținute de Prof. univ. dr. Grigore Leșe, începând cu anul 2010, în București și nu numai.

O prietenie mai veche înfiripată între unul dintre marii susținători ai culturii și spiritualității românești autentice și un tânăr cu multe preocupări avute în plan cultural-educativ, dovedite prin implicarea sa constantă în fel de fel de proiecte desfășurate în România și în multe alte țări din întreaga lume. O prietenie și o colaborare care a adus în lumina reflectoarelor (și prin implicarea activă a multora dintre reprezentanții autorităților locale din comuna Titești) o parte dintre valorile culturale moștenite de lovișteni din vremuri imemorabile, transmise (mai ales!) prin viu grai, din generație în generație, până în zilele noastre.

Ca primă formă de confirmare a colaborării despre care tocmai am amintit, Prof. univ. dr. Grigore Leșe participă, ca invitat, la un eveniment organizat în Titești de Mihăiță Lupu și autoritățile locale: iluminarea cimitirului eroilor de pe Dealul Mlăcii.

„Este vorba despre un proiect pe care l-am inițiat și pentru care am obținut sponsorizare de la compania care a mai iluminat, printre altele, Muzeul Țăranului Român din București.

Atunci, împreună cu Cristina Vladu, o bună prietenă, l-am invitat și pe Grigore Leșe la Titești, să participe la evenimentul de aprindere a luminilor. A susținut un moment artistic chiar în cimitir, a horit de cătănie și a vorbit puțin despre cântecele de război. După aceea, cu unchiul meu Petrișor Lupu, am început să-i povestim despre colindele de aici (mai ales despre cele de ceată de băieți); îi mai povestisem eu cu ceva timp înainte despre asta, dar fugitiv. Cu această ocazie am avut timp să povestim pe îndelete! Atunci a început colaborarea noastră cu Grigore Leșe. La eveniment au fost organizate și alte momente artistice. Ioana Mărcoiu, actriță la Teatrul Odeon din București, având și ea rădăcini de familie în Titești, a lucrat cu copiii din sat și a pregătit un moment artistic. Apoi, împreună cu ea și Sergiu Braga, am făcut un film cu viața satului – de dimineața, de când se duc vacile la izlaz și până seara, când se întorc acasă și sunt mulse. Pe parcursul zilei am intrat în multe gospodării,

am vorbit cu locuitorii satului și am filmat ce făceau, de la vânturat făsuilul, la cosit, la făcut brânza de burduf, copiii la băltoc, la tăiat de lemne etc. Filmul a fost proiectat, seara, pe un ecran mare în cimitir, când am pus în funcțiune și sistemul de iluminat. I-am invitat acolo și pe nea Tică Brănescu cu încă doi muzicanți, unul din Cucoiu, cu un clarinet, și al doilea din Bratovești, cu fluierul. Am făcut și o sărbătoare câmpenească pentru toată lumea prezentă acolo, cu oaie la proțap, țuică fiartă, vin, gogoși etc. S-a implicat toată lumea! A fost foarte interesant momentul acela legat de cum se adună oamenii în jurul unui obiectiv comun.” (Mihăiță Lupu)

Graiul și cântul vechilor colinde auzite de mine, încă din copilărie, nu ar fi putut să se mai facă astăzi auzite dacă inițiativa familiei Lupu nu și-ar fi găsit sprijin în rândul sătenilor și al autorităților locale. După ani în care colindele prilejuite de sărbătorile Crăciunului au devenit sporadice, mai mulți tineri inimoși ai satului s-au unit formând echipe noi de colindători prin glasurile cărora a fost dat startul unor evenimente culturale mediatizate de Televiziunea Română, în colaborare sau cu participarea altor instituții culturale importante din capitală: Institutul Cultural Român, Ateneul Român, Sala Palatului etc.

Așa cum îmi mărturisea Mihăiță Lupu, a fost meritul unchiului său Petrișor Lupu că a reușit să mențină vie, ani la rând de atunci, coeziunea dintre membrii cetelor de colindători, insuflându-le dorința sa de participare constantă, an de an, la repetiții și la evenimentele prilejuite de sărbătorile de iarnă.

„... Unchiu' Petrișor – alt lup! a ținut grupul de colindători unit. Eu nu aveam timp să mă ocup de organizarea evenimentelor. Eram plecat permanent în diverse țări din toată lumea cu programele mele; dacă nu era unchiu' Petrișor care să intre în poveste nu se întâmplau atâtea lucruri frumoase cu și alături de Grigore Leșe. A reușit să țină ceata de colindători unită. Aș mai adăuga și că am reușit să înregistrăm toate colindele într-un studio profesionist (la București) și să scoatem un CD cu aceste colinde.” (Mihăiță Lupu)

Am stat de vorbă cu Petrișor Lupu care, în completarea spuselor nepotului său, a venit cu unele precizări:

„În anii de după 1989, datorită depopulării satului și a numărului tot mai mic de băieți – tineri neînsurați – repertoriul colindelor din Titești a fost aproape uitat. Se mai cântau doar trei-patru colinde din cele peste douăzeci și cinci interpretate cu ani în urmă în sat, în Ajunul Crăciunului. Pentru restul colindelor se pierduse linia melodică.

În anul 2011, Grigore Leșe vine în Titești pentru evenimentul prilejuit de refacerea împrejurii Cimitirului Eroilor. Cu această ocazie, merge prin sat și se interesează de colindele din Titești. Ascultă câteva colinde acasă la Lae

Fețeanu și la Neagoe Popa. După câteva zile m-a sunat și mi-a spus că ar vrea să vină în Titești să facă câteva înregistrări pentru emisiunea <Drumul lui Leșe>, prezentată atunci la Televiziunea Română.

Grigore Leșe a venit în Titești cu echipa TVR și a înregistrat patru emisiuni – una cu colindele din Titești, una cu cele din Boișoara, una cu învățătorul Florea Vlădescu și una cu Gheorghe Prundurel din Blănoi.

În această perioadă, echipa venită de la București a fost găzduită în Titești, la mine acasă și la Mihai Lupu.

Pe plaiuri loviștene, Petrișor Lupu de vorbă cu Grigore Leșe (2011)

Neluș Lazăr, Lae Fețeanu și Ionică Popa, de vorbă cu Grigore Leșe (2011)

În Titești, cu Grigore Leșe (2011)

În data de 16 decembrie 2011 are loc un spectacol la Sala Radio, la care sunt invitați cei care participaseră la înregistrările făcute de Grigore Leșe în Titești, pentru emisiunea TVR: Petrișor Lupu, Lae Fețeanu, Ionică Popa, Neluț Lazăr, Gigel Frățianu, Adi Frățianu, Gigi Mărcoiu, Nicușor Lupu, Lucian Șerban.

În urma acestor evenimente, am început să căutăm textele și să redescoperim melodiile colindelor uitate, reușind astfel, după multe repetiții făcute, să le interpretăm corect. Am fost un grup din care au făcut parte (într-o ordine aleatorie) următorii: Lae Fețeanu (un colindător adevărat!), Petrișor Lupu (mentorul grupului), Gigel Frățianu, Adi Frățianu, Mihai Frățianu, Nicușor Lupu, Mihai Lupu, Mihăiță Lupu, Gigi Mărcoiu, Ionuț Voicu, Mihai Niculescu, Cătălin Daneș, Mișu Călinoiu.

Ne-am propus, ca și obiectiv, să înregistrăm toate colindele interpretate de noi pe un CD. Cronologic, șirul evenimentelor cultural-artistice la care am participat cu echipa de colindători din Titești, au fost:

- 26 decembrie 2013 Ateneul Roman - Concert Grigore Leșe și colindătorii din Titești ;
- 20 decembrie 2015 Sala Palatului București - Concert Grigore Leșe și colindătorii din Titești;
- 19 noiembrie 2015 emisiune înregistrată pentru TVR – studiourile TVR

La Televiziunea Română (2015)

În data de 14 decembrie 2015 am reușit să înregistrăm colindele într-un studio profesional din București, iar doi ani mai târziu a fost editat CD-ul cu aceste colinde.

În spatele acestor realizări s-au aflat multe ore de muncă. În perioada 2011-2015 am făcut cel puțin 50-60 de repetiții. Efortul depus a fost unul mare, având în vedere că nu toți locuim în Titești, unde aveau loc întâlnirile. CD-ul înregistrat a fost multiplicat pe cheltuiala noastră în 400 de exemplare, cea mai mare parte fiind împărțite locuitorilor satului Titești în dimineața de Ajunul Crăciunului 2018, cu ocazia Colindeților.” (Petrișor Lupu)

Începând cu data de 18 decembrie 2011, pe postul național de televiziune TVR Cultural a fost difuzată prima emisiune dintr-o serie de mai multe episoade realizate de Grigore Leșe cu echipa TVR în Titești și Țara Loviștei. Referindu-se la cetele de colindători din Titești care urmau să evolueze în decembrie 2015 pe scena Sălii Palatului din București, Grigore Leșe afirma:

„Aici (în Titești - n.a.) am întâlnit cetele de colindători care vor revigora timpul și vor purifica locul duminica viitoare, la Sala Palatului.”¹¹¹

¹¹¹ Mihai Lupu- text publicat pe pagina sa de facebook (13 decembrie 2015)

La Sala Palatului cu Iulia Gorneanu (2015)

De atunci, an de an s-au întâmplat lucruri frumoase care au adus satul Titești în prim-planul evenimentelor culturale județene și naționale prilejuite de sărbătorile Crăciunului și Anului Nou:

Astfel, colindătorii din Titești s-au aflat alături de Grigore Leșe la Sala Radio (în anul 2012), la Ateneul Român (în anul 2013), la Televiziunea Romană (în anul 2014), la Sala Palatului (în anul 2015). De atunci, această minunată poveste, devenită realitate, continuă!

Colindătorii din Titești alături de Grigore Leșe, la Teatrul Nottara (2016)

Amintindu-și de vremurile de început ale colaborării și implicării sale în proiectele cu Grigore Leșe, într-una din postările de atunci de pe pagina sa de facebook, Mihăiță Lupu afirma:

„... am fost mascatul în concertul fabulos din a doua zi de Crăciun, de la Ateneu... Am fost Anul Vechi, captând prin mască energiile risipite în lume și împiedicându-le să se rătăcească, asta în povestea propusă de Grigore Leșe, alături de Marcel Octav Costea și a fabuloșilor colindători din Titești (satul bunicilor, copilăriei și identității mele) într-un exercițiu inefabil la Ateneu: sculptarea unei cosmogonii a colindelor care a scuturat, pentru două ore, timpul și înțelesurile despre lume și viață, scoțându-ne din veac.

București, 26 decembrie, 2013.” (Mihăiță Lupu)

Referitor la tipul acesta de spectacol, cu măști, întâlnit într-o formă de manifestare ceva mai voalată în Țara Loviștei, în jocul cu Capra, Grigore Leșe afirma:

“... Corindele și jocurile cu măști sunt de vindecare, au caracter războinic, sunt adevărate sculpturi în mișcare. Ele organizează lumea. Sunt adevărate cosmogonii care reprezintă timpul, Anul Ceresc. (...) Jocurile cu măști nu ascund, ci – dimpotrivă – dezvăluie răul ce trebuie alungat. Eliberează, alungă bolile din sate, provoacă o trăire spirituală intensă prin care omul își recapătă conștiința locului său în lume și își vede viața și moartea înscrise într-o dramă colectivă.”¹¹³

¹¹³ Grigore Leșe - *Acum știu cine sunt*, Humanitas, 2013

Grigore Leșe la Ateneul Român (decembrie 2013)

Vorbind despre mirajul sărbătorilor de iarnă și cel al colindelor din Titești, Mihăiță Lupu menționa într-un scurt eseu scris în și despre perioada colindelor:

„Poveste despre acum. Despre noi. Din ce știm și credem noi că suntem făcuți. Uneori forțăm ritualurile astea, peste ce pot ele să dea simbolic. Alteori ajungem în stare de magie, așa cum o explică Culianu. S-a săvârșit și la una dintre casele la care am ajuns să colindăm în Ajun. La nea Ghiță Frățianu. A început unchiu' Petrișor să cânte o colindă veche, 'Printre dârșii', s-a alăturat și Neluț, și în câteva minute am început toți, se auzea din 15 voci, ne aminteam pe parcurs versurile, era cald, se simțea emoția în camera mică în care stăteam toți, colindători și cei colindați, nu mai cântam pe preuci, cântam toți, nu mai conta decât să urmărim și să împlinim povestea din colind: 'Grăi Bunul Dumnezeu / Către Sfântul, Sfânt Ion / - De bătrân, ești mai bătrân / Dar în Domnie sunt mai mare.' Ne uitam unii la alții și cântam, undeva într-un sat de munte din Carpați, dintr-o cameră mică, totul devenise intim, nu mai conta întru ce suntem uniți, de unde vine. Se întâmpla starea, și duceam versurile și mai tare, și mai puternic: 'Grăia Sfântul, Sfântul Ion / Către Bunul Dumnezeu / - Tot stam, Doamne, să te-ntreb / Și Doamne, întreba-te-voi / Ce-i mai bun pe acest pământ? / Grăia Bunul Dumnezeu / Către Sfântul, Sfânt Ion / - Că e bună, oaia bună / Căci îmbracă lumea toată / O îmbracă și-o hrănește.' Așadar Dumnezeu este accesibil în colindele astea, vorbește cu Sfântul Ion, și este vulnerabil, participă și el la legile lumii: 'Grăia Sfântul, Sfânt Ion / Către Bunul

Dumnezeu / - Tot stam Doamne, să te-ntreb / Și Doamne, întreba-te-voi! / - Când e coada veacului / Sfârșitul Pământului? / Grăia Bunul Dumnezeu / Către Sfântul, Sfânt Ion / - Când va bate fiu pe tată / Fiică-sa, pe mamă-sa.' Unii din noi s-au ridicat, era tăcere între versuri, ne urmăream din priviri, eram toți concentrați, în alertă, se săvârșea o stare. Împlineam o poveste. În câte suflete s-o mai fi întâmplat ea, de-a lungul a sute de ani? Câte emoții sunt, de câte emoții suntem în stare? S-a sfârșit colindul, cu tăcerea aia de câteva secunde de după, când cei 30 de oameni câți eram în cămăruța aia am tăcut de cât simțeam, încălziti și cu ochii luminoși, în transa nenumită. Fiecare, și toți împreună. Sunt peste tot în lumea asta genul ăsta de povești, și stările astea, totul e să fim acolo, să participăm în a le împlini, sau măcar în a le simți, sau măcar să le auzim, de după geamuri și ziduri, de după gânduri, și ermetisme, de după înserări, și ninsoare. Căci se întâmplă. Lumea se întâmplă acum.” (Mihăiță Lupu)

Cântecele de stea

Începând cu dimineața zilei de Crăciun din 25 Decembrie, timp de două zile, băieții cu vârste cuprinse între 10-16 ani colindă cu "Irodul" și cu "Stea" prin satele loviștene Titești, Cucoiu și Bratovești, sate aparținând astăzi, din punct de vedere administrativ, de comuna Titești. Stelarii poartă o stea în cinci colțuri, frumos împodobită cu hârtie creponată, franjurată. În centrul stelei se găsește o iconiță cu Maica Domnului și Pruncul. Echipele de stelari (preucile) sunt alcătuite, cel mai adesea, din doi-trei sau, uneori, patru copii cu vârste cuprinse între 10-15 ani. La intrarea în încăperea în care sunt primiți de gazde, preuca ocupă partea de răsărit a încăperii, așezați cu fața către icoane.

Despre tradițiile și obiceiurile locale prilejuite de sărbătorile de sfârșit de an am stat de vorbă, pe îndelete, cu preotul Neagoe Popa (Guriță) din Titești. După cum îmi mărturisea atunci,

„Sărbătorile religioase, în special Crăciunul și Anul Nou, sunt pentru întreaga creștinătate prilej de manifestare a bucuriei, recunoștinței, a credinței în Dumnezeu, momente de purificare spirituală și apropiere între oameni.

Și ce poate fi, oare, mai frumos decât nostalgică amintire a străvechilor obiceiuri de iarnă ale românilor sau colindul prichindeilor pe ulițele satelor noastre de munte?

Consider că împlinim o datorie sfântă redând luminii tiparului, după ani și ani de interdicții, versuri ale celor mai frumoase colinde vechi: de stea, sorcovă, irozi și plugușor, despre Iordan, păstrate cu sfințenie de moșii și strămoșii noștri adormiți. Ele vin din negura istoriei ca un nestemat,

patrimoniul de spiritualitate românească. Sperăm ca, prin gestul nostru, acestea să dăinuie pentru generațiile care ne vor urma. Colindele actualizează mesajul Mântuitorului nostru Iisus Hristos și este prezent la fiecare generație iar noi, cei de astăzi, suntem datori să le transmitem neîntinate generațiilor viitoare. Așa să ne ajute Dumnezeu!” (Preot Neagoe Popa)

Mi-a arătat apoi un caiet în care, cu un scris citeț, au fost consemnate multe cântece vechi și colinde cântate, din vechime, în Titești și în satele învecinate. După aspectul îngrijit al caietului și după felul atent în care preotul Neagoe Popa îl răsfoia, am realizat că acesta este un document prețios, cu valoare spirituală derivând din respectul pe care preotul, prin prisma profesiei așezate, l-a acordat tradițiilor populare locale manifestate în biserică și în afara ei. O serie de fotografii, mai vechi și mai noi, din arhiva personală a preotului ne-au purtat într-o altă lume: o lume a poveștilor, a ulițelor de altădată pline de copii cu obraji îmbujorați de gerul năprasnic al iernilor, o lume în care spiritul Crăciunului era încă viu...

Familia Florina și Neagoe Popa

Discutând cu preotul Neagoe Popa despre obiceiurile locului din prima zi a Crăciunului, despre stelari, despre cântecele de stea și despre irozi, răsfoind caietul, acesta se oprește la cântecul „Adam dacă a greșit” spunându-mi:

„E un cântec bătrânesc, vechi... Îmi spunea taică-meu: «Tată, m-a-nvățat Moșu' cântecul ăsta și Moșu' îl știa de la Popa Nicolae...» Deci, de acum cinci neamuri în urmă! Și mai mult, poate!”

Răsfoind caietul în continuare, filă cu filă, preotul se oprește la un alt cântec: „Acel fiu de-mpărat mare”. Ridicându-și privirile spre mine, mă-ntreabă:

— Știi cântecul ăsta?

— Nu, nu mi-l mai amintesc...

— Uite, am să ți-l cânt eu, pentru că și acesta este un cântec vechi, de o frumusețe rară!

După un scurt răgaz, atât cât să-și umezească buzele cu două înghițituri de apă, dregându-și glasul, preotul a început să fredoneze cântecul. L-am ascultat cu multă încântare!

Acel fiu de-mpărat mare

Acel fiu de-mpărat mare
O, prea frumoasă pustie!
Domnul dându-i cuvântare
O, prea frumoasă pustie!

A lăsat împărăție
Și a plecat în pustie
Cu dor și cu multă jale
Cântând în alt fel pe cale
O, prea frumoasă pustie

Mă rog din inimă ție
Primește-mă și pe mine
Ca să viețuiesc în tine

A ta desime să-mi fie
Sceptrul de împărăție
Pe tine, voi, de acuma
Ca să-mi fii tată și mumă

Și-ale tale rămurele
Să-mi fiți surorile mele
Și din tine, brăzișorii
Voi să-mi fiți ca frățiorii

Și toate lemnele crude
Să-mi fie în loc de rude

Și-ale tale floricele
Ca nepoți și nepoțele

Mă rog iar, pustie, ție
Milă de mine să-ți fie
Și mă ferește de toate
Păzindu-mă-n zi și noapte

De năluciri, de ispite
Și de fiarele cumplite
Să mă-ntărești în răbdare
Dându-mi bună cugetare

Să sufăr vara căldura
Și iarna, degerătura
De mi-i vedea-n vreo durere
Să-mi dai a ta mângâiere

Stând doctor boalelor grele
Și balsam rănilor mele
Că din lume când m-oi duce
Să-mi pot da sufletul dulce

Întru-Aceluia-n mână
Ce m-a zidit din țărână
Și de-acum până-n vecie
Mila Domnului să fie!

Lăsând caietul deoparte, Preotul Neagoe Popa a luat o fotografie de pe masă și privind-o îndelung, a început să-și depene amintirile:

— Am fost cu Steaua, am fost cu Irodul, cu Plugușorul. Cu colindătorii am fost de vreo două ori, pentru perioade mai scurte de timp, pentru că trebuia să merg la biserică să particip la slujbă. Era perioada în care părintele Boncea trebuia să-mi dea recomandare, în fiecare trimestru, menționând că am participat la slujbe în timpul vacanțelor. Era o regulă ca toți elevii seminariști, după vacanțe, să aducă o recomandare de la preotul paroh din localitatea de domiciliu prin care acesta să confirme că am participat la slujbe, că ne-am spovedit, ne-am împărtășit, că am avut un

comportament bun în localitatea de domiciliu. Recomandarea era necesară pentru a ne menține bursele. Lipsa ei putea atrage scăderea notei la purtare și mai apoi, pierderea bursei. Erau și elevi semibursieri, și elevi bursieri. Eu am fost întotdeauna bursier, în cei cinci ani de seminar teologic. Și fratele meu, Nicolae, a fost la fel.

— Părinte, îl întrerup eu pe preot din vorbă. Am văzut că mai păstrați încă textele colindelor cântate în copilărie...

— Am cântat foarte multe cântece și am textele unor cântece mai vechi "de stea" care nu se mai cântă de mult pe la noi.

— Oare s-au pierdut și liniile lor melodice? Le mai știe cineva?

— Eu le știu! Le cânt la biserică. Acum, deși sunt pensionat, Preasfințitul de la Vâlcea m-a rugat să mai slujesc la bisericile din Bumbuiești și Gruitul Lupului.

— Știți cumva dacă Cetele de colindători din Titești au, acum, în repertoriul lor și aceste cântece vechi?

— Nu, ei nu le cântă. Ei cântă cântările colindătorilor: "*Ia scoală-te Domnului bun*", "*Răsărit-a stea frumoasă*", "*Florile dalbe*", "*Ziorile*" etc. Acestea sunt colinde de ceată bărbătească. Le cântă Cetele de colindători colindând noaptea prin sat, în Ajunul Crăciunului, către ziua de Nașterea Domnului. Ca și cântece de stea, eu am cântece care se cântă în Muntenia, cântece care se cântă la Dângești (de acolo de unde era mama mea!) și cântece de stea care se cântă în Moldova. Sunt diferențe melodice între acestea. Dar toate sunt foarte frumoase!...

— Ați putea să fredonați acum, pentru mine, unul dintre aceste cântece?

— Sigur că da!

Părintele Neagoe Popa și-a așezat cu grijă ochelarii pe nas și, luând caietul de pe masă, în timp ce-l răsfoia, și-a dres puțin glasul. S-a scuzat că era cam răgușit! L-am asigurat că asta nu este o problemă pentru mine! Dorința mea de a reauzi linia melodică a unui cântec de stea, interpretat acum cu acuratețea vocii sale de preot, era mai puternică decât motive invocate de preot, ca scuză... Părintele Neagoe Popa s-a oprit apoi din răsfoitul caietului la cântecul tradițional de stea interpretat în Titești pe vremea copilăriei noastre. Ascultându-l, mi-am amintit și eu linia melodică și după câteva ezitări din partea mea, am început să-l fredonăm împreună:

*„Steaua sus răsare/ Ca o taină Mare/
Steaua strălucește/ Și lumii vestește/ Și lumii vestește...*

*Că astăzi, Curata/ Prea Nevinovata
Fecioara Maria/ Naște pe Mesia / Naște pe Mesia*

*Magii cum zăriră/ Steaua și porniră
Mergând după rază/Pe Hristos să-l vază / Pe Hristos să-l vază*

*Și dacă porniră/ Îndată-L găsiră
La Dânsul intrară/ Și se închinară / Și se închinară*

*Cu daruri gătite/Lui Hristos menite
Având fiecare/ Bucurie mare / Bucurie mare*

*Care bucurie/ Și aici să fie
De la tinerețe/ Pân' la bătrânețe / Pân' la bătrânețe."*

— Varianta aceasta se cântă la noi, în Muntenia, precizează părintele. La Dângești, se cântă altfel:

*„Steaua dinspre răsărita strălucește/Steaua-mpăratului se ivește/
Steaua cu raze mă luminează/Sfânta naștere adeverează..."*

Am învățat liniile melodice ale cântecelor de stea de la colegii mei de facultate. De fapt, prima cântare ce se cântă în ziua de Crăciun este "O, ce veste minunată!".

— Să zăbovim puțin asupra specificului cântecelor de stea din satul nostru..., intervin eu.

— Eram copii. Aveam o stea cu cinci colțuri. La mijloc, avea un fel de butuc scobit, cu un mâner, în care băgai mâna și, ținând mânerul, o puteai roti. Pe partea frontală, maică-mea ne lipise o iconiță cu Maica Domnului. Nu știu unde a găsit-o... Era o iconiță pe hârtie, pe care a lipit-o pe un carton, punând-o înăuntru. Era foarte frumoasă! Strigam la fiecare poartă, întrebând de fiecare dată: «Primiți Steaua?» Și primeam, de cele mai multe ori, răspunsul «Poftiți, măi copii!» Sau.. «Nu primim!» Dar... majoritatea sătenilor ne primeau. Mulți ziceau: «Auzi, bă! Sunt copiii lu' Olguța lu' Neagoe Popa. Țștia cântă bine. Cântă frumos!» Și ne primeau. Eram cu Mihăiță al lu' Paraschiv. A murit, el, Dumnezeu să-l ierte! Cu el am mers de cele mai multe ori. Am mai mers cu steaua cu Fănică Țarcă. Cu Irodul am mers de vreo trei-patru ori. Prima dată am fost cu fratele meu, care având rolul Gașpar în această poveste sfântă. Avea cel mai mult de vorbit. Ceilalți îi interpretau pe Irod, pe Melhior, Baltazar și pe Ofițerul Împăratului.

Mai cântam "Abia ani patrusprezece"¹¹⁵. Dregându-și iarăși glasul, părintele a început să fredoneze melodia cântecului...

¹¹⁵ Cântecul are ca temă centrală povestea biblică a lui Iosif, din Vechiul Testament

„Abia ani patrusprezece/ Număram în vârsta mea/
 Căci din frații unsprezece/ Cei zece mă pizmuiau/Cei zece mă pizmuiau/
 Știindu-mă fără de vină/ Gândul lor nu-l cunoșteam/
 Fără grijă și odihnă/ Oițele îmi pășteam/Oițele îmi pășteam/
 Prin livezile-nverzite/ Bucurându-mă, cântam/
 Sub ramurile-nfrunzite/ Mielușei-mi desfătam/ Mielușei-mi desfătam/
 Mânându-le după urmă/ Cu fluierașul cântam/
 Și-n genunche, lângă turmă/ Lui Dumnezeu mă rugam/ Lui Dumnezeu mă rugam/
 Ah! Aici frații porniră/ Fără milă m-apucă/
 Și de-odață năvăliră/ Și-n fântână m-aruncă/ Și-n fântână m-aruncă/
 Că acolo-n adâncime/ Vrând ei să mă potopesc/
 Și-n groaznica-ntunecime/ În chinuri să mă sfârșesc/ În chinuri să mă sfârșesc/
 Văzându-le acea silă/ Că din mâini nu mă lăsau/
 Mă rugam lor pentru milă/ Pornind lacrimi a vărsa/ Pornind lacrimi a vărsa/
 Dar această potrivire/ Nu putea lor a le sta/
 Că pizma nemilostivă/ Suspinând, nu asculta/ Suspinând, nu asculta
 Tocma-tunci, la acea jale/ Sosi niște negustori/
 La țara lor, pe-acea cale/ Ce fusesse trecători/ Ce fusesse trecători/
 Fraților mei, pentru plată/ De vânzare m-au făcut/
 Și tocmeala le fu gata/ După cum le-a și plăcut/ După cum le-a și plăcut/
 Și cu dragoste plătiră/ Cei care m-au cumpărat/
 După cum se învoiră/Și-atunci toți s-au bucurat/ Și-atunci toți s-au bucurat/
 Pe care, încă văzându-i/ Din inimă i-am iertat/
 Acolo în loc lăsându-i/Cu jale m-am depărtat/Cu jale m-am depărtat/

— De asemenea, „O! amar și grea durere” este un cântec foarte vechi...
 Să-l fredonăm puțin?

— Sigur că da! – m-am entuziasmat eu, bucuros că am prilejul să trecem
 în revistă, împreună, melodiile acelor cântece minunate care mi-au încântat
 copilăria.

„O, amar și-o grea durere/ Jale făr' de mângâiere/
 Și-o plângere necurată/ Lacrimi, pâraie-nfocate/
 Că azi, moartea mă desparte/ Și mă duce-n altă parte/
 Pe o cale neumblată/ Unde n-am fost niciodată/
 Nu știu, la rău sau la bine/ Cum va vrea Domnul cu mine/
 Trupul în mormânt îmi pune/ Și soarele îmi apune/
 Că acolo, în vecie/ Întru-ntuneric să fie
 Și vino, tată, acuma/ Vino, prea dorită mumă/
 Veniți, frați și surioare/ Veniți, rude doritoare/
 O, vino, mă rog și ție/ Prea dorita mea soție/

Veniți, prieteni, cu toții/ De-mi petreceți ceasul morții/
 Și-mi dați, acum, fiecare/ Cea din urmă sărutare/
 Că de-acuma înainte/ Nu voi mai grăi cuvinte/
 Nici nu vom umbla-mpreună/ Cum mă vedeți totdeauna/
 Că mă duc unde m-așteaptă/ La judecata cea dreaptă/
 Ca să-mi iau bune sau rele/ După păcatele mele/
 Și mă rog vouă, fierbinte/ Aduceți-vă aminte/
 Să vă rugați ca tot omul/ Pentru mine, către Domnul/
 Ca să nu mă rânduiască/ Unde or să mă muncească/
 Și haina să-mi lumineze/ Și în rai să mă așeze/
 Și de-acum, până-n vecie/ Amin, Doamne, slavă Ție!/

— Acesta este un cântec vechi, ce descrie ceremonialul morții... Cum ești petrecut de rude, de ai tăi, de soție, copii, părinți... Cântecul se continuă, de fapt, cu un altul, ceva mai nou: „Acum ceasul mi-a sosit”.

„Acum ceasul mi-a sosit
 Și lumea am părăsit
 Iat-o, stă-naintea mea
 Din lume ca să mă ia

Când trăiai mai cu zadar
 Vai, amar, amar, amar
 Îngerul morții acum
 Mă însoțește la drum

Unde m-a chemat Hristos
 La orașul cel frumos
 Rele sau bune să iau
 Seama de toate să dau

Și mă trece pe la Iad
 Unde păcătoșii ard
 Vai! La el cum mă uitai
 Ce văzui mă spăimântai

Pentru care le-am urmat
 Pân' la cel mai mic păcat
 O! Suflete ticălos
 Negru și întunecos

Văzui balauri căscând
 Și din gură foc vărsând
 Curgând ca un râu întins
 În flacăre și nestins

În lume cât ai trăit
 În rele te-ai tăvălit
 Îngrijit-ai doar de trai
 Negândind la Iad și Rai

Și-n frunte un drac ședea
 Cu Iuda în brațe-ardea
 De acolo, la alt vad,
 Tot la Iad, la Iad, la Iad

La moarte n-ai cugetat
 Dar de dânsa n-ai scăpat
 Că iată, ea s-a pripit
 Și din lume te-a răpit

O, vai, când eu mă uitai
 Ce văzui mă spăimântai
 Văzui părinți eretici,
 Cu dascăli și grămățici

*Aruncați cu capu-n jos
În focul cel flăcăros
Și dracii îi împingea
Cu suliiți îi împungea*

*De acolo, la alt vad,
Tot la Iad, la Iad, la Iad
Ochii când îmi arunca
Ce văzui mă spăimântai*

*Văzui împărați tirani
La gâturi cu bolovani
Cu văpaia cea de foc
Dracii bătându-și de ei joc*

*De aicea, la alt vad
Tot la Iad, la Iad, la Iad
Cu ochii când mă uitai
Ce văzui mă spăimântai*

*Văzui tâlhari ucigași
Hoți, răpitori și pungăși
Văitându-se amărât
În văpaie pân' la gât*

*De acolo, la alt vad
Tot la Iad, la Iad, la Iad
De-ndată când mă uitai
Ce văzui mă spăimântai*

*Văzui un cârd de muieri
Tânguindu-se-n dureri
Dracii strigând: Astea sunt
Fac farmece și descânt*

*Apoi, de-aici la alt vad
Tot la Iad, la Iad, la Iad
Iarăși dacă mă uitai
Ce văzui mă spăimântai*

*Văzui alt cârd de bărbați
De bețivi și desfrânați
Toți în flacără ardeau
Și dracii îi afundau*

*Mai-nainte, la alt vad
Tot la Iad, la Iad, la Iad
Mergând, dacă mă uitai
Ce văzui mă spăimântai*

*Văzui draci cu căngi trăgând
Niște muieri și strigând:
Astea tot minciuni spuneau
Pe mulți în belea băgau*

*De-aici mergând la alt vad
Tot la Iad, la Iad, la Iad
La fiecare mă uitai
Ce văzui mă spăimântai*

*Văzui negustori în rând
Înșală și lipsă vând
Unii cu măsurii de gât
Se tânguiau amărât*

*Alții cu cântare-n nas
Se vaită cu mare glas
Mergând de-aici la alt vad,
Tot la Iad, la Iad, la Iad*

*Spre dreapta când mă uitai
Ce văzui mă spăimântai
Văzui iar muieri în munci
Care-și leapăd' ai lor prunci*

*Sau fără milă și dor
În pânțele îi omor
Deci, la cel din urmă vad
Tot la Iad, la Iad, la Iad*

*Când stătui și mă uitai
Ce văzui mă spăimântai
Văzui arzând în vâlvari
Bogații ne-ndurători*

*Care tot s-au veselit
Pe săraci n-au miluit
În dreapta când mă uitai
Ce văzui mă bucurai*

*Văzui raiul cel frumos
Ca soarele luminos
Și mese-ntinse la rând
Pe ele făclii arzând*

*Unde-mprejur dreptii sta
Cu bucurie gusta
Împreună dănțuind
Și pe Dumnezeu slăvind*

*În alt loc iar mă uitai
Tot la Rai, la Rai, la Rai
Văzui sfinți prea luminoși
Apostoli și cuvioși*

*Și cete de mucenici
De tineri, bătrâni schimnici
Împreună dănțuind
Și pe Dumnezeu slăvind*

*Într-alt loc când mă uitai
Tot la Rai, la Rai, la Rai*

*Văzui și sfinte muieri
Petrecând în mângâieri*

*Cu cununi de diamant
Podoabe de brilliant
Împreună dănțuind
Și pe Dumnezeu slăvind*

*De acolo iar plecai
Tot la Rai, la Rai, la Rai,
La poartă când mă uitai
Ce văzui mă întristai*

*Văzui raiul încuiat
Poate pentru-al meu păcat
Pân' la vremea de județ
Când va sta Hristos în jeț*

*Ca să judece pe toți
Pe cei vii și pe cei morți
Ci, o! Doamne, mila ta
Pe noi nu ne depărta*

*Tu ne-ai zidit, tu ne știi
Iartă-ne ca niște fii
Ție, Doamne, am greșit
Dar ție am și slujit*

*Pe alt Dumnezeu nu știm
Pe tine noi te mărim
Și de-acum până-n vecie
Mila Domnului să fie!"*

Irozii (sau Vifleemul)

Am putea să denumim acest ritual ca fiind o piesă de teatru interpretată naiv. Având un scenariu de bază ce reconstituie scena biblică a uciderii pruncilor de către Irod, tinerii care interpretează cele cinci personaje (Irod, Ofițerul, Craii Gașpar, Melfior și Baltazar) rostesc, rând pe rând, replici care, însumate, creează imaginea de ansamblu a momentului evocat, oferindu-i o aură mistică.

Ordinea de așezare a preucii de irozi în încăperile în care sunt primiți de gazde este următoarea: orientându-se după locul în care se găsește amplasată în încăpere Sfânta icoană, Irodul și Ofițerul se vor așeza cu spatele la răsărit, iar magii în fața lor, Gașpar fiind așezat la mijloc, Melfior la stânga lui, în fața lui Irod, iar Baltazar în dreapta lui, în fața ofițerului.

Textul rostit de tinerii care interpretează cele cinci personaje a mai fost redat, integral, de către învățătorul Florea Vlădescu¹¹⁶ și din acest motiv nu va mai fi redat și aici, fiind un text cu o întindere mare!

Preuci de irozi din Titești (anii 1967-1970)

Buhaiul

Acest obicei era împlinit și în Titești de copii cu vârste cuprinse între 10-16 ani, care își începeau colindul în seara de 31 decembrie, mergând din casă în casă. Se colinda în grupuri separate de 4-5 băieți, având mai multe clopote purtate fie în mâini, fie legate la brâu, bici și buhaiul.

Buhaiul este construit din lemn, având unul din capete acoperit cu o piele de capră găurită la mijloc, pe unde se introduce o șuviță de păr de cal.

¹¹⁶ Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.512-518

Buhai (expus în Muzeul satului, Titești)

Un băiat ținea buhaiul, iar altul cu mâinile ude (fie de zăpadă, fie de apă purtată-n sticlă), trăgea prin alunecare de șuvița de păr, care scotea un sunet specific buhaiului, sunet neîntrerupt de când începea urarea, până când se termina, în timp ce alt băiat recita textul buhaiului cu o intonație ce amintea de un descântec. La îndemnul „Ia sunați din zurgălăi și pocniți din bice, măi!”, se întrebunțau și clopotele și biciul,

însoțite de urările: „hăi! hăi!”.

Urarea era una lungă, de mai multe versuri; recitatorii se schimbau la un anumit număr de gospodării, pentru a evita oboseala.

Uratul se făcea la toate gospodăriile, chiar și de mai multe cete odată. Recitatorii spuneau textul în mod ritmat, cu modulații ale vocii, care trebuia să scoată în evidență acțiunile aratului, semănatului, textul fiind aranjat pe un fond istoric.

Colindatul se termina înainte de 12 noaptea. Darurile oferite de gazde erau numai în bani. În zilele noastre, acest obicei nu mai este împlinit în Titești.

Plugușorul

Plugușorul a înlocuit Buhaiul după anul 1948. Acesta din urmă, din cauza conținutului istoric al textului său, ce nu corespundea așa numitei „revoluții culturale”, a fost interzis de către autoritățile centrale.

Textul Plugușorului nu se recită, ci se cântă. În preucă merg doi sau trei copii până la vârsta de 14 ani. De multe ori sunt însoțiți și de clopoței, imitând în acest fel „Buhaiul”.

Se colindă pe la toate gospodăriile, până către miezul nopții. Are un text scurt și imită strofele din „Buhai”, iar pe altele le parodiază.

În noaptea dinaintea zilei de 1 ianuarie a fiecărui an, ulițele satului se umpleau odinioară de larma copiilor plecați cu plugușorul. Îmbrăcați gros, cu căciulile lor mari, adânc îndesate peste cap, spulberau cu bocancii lor troienele de zăpadă, bătând din poartă în poartă pentru a le pune sătenilor aceeași unică întrebare: «Primiți plugușorul?»

Le-am fost și eu alături cândva, copil fiind. Cei mai mulți dintre localnici ne primeau cu brațele deschise, chiar dacă mijloacele materiale de

recompensare a efortului nostru erau, adesea, precare. Dar câteva mere, câteva nuci sau câțiva bănuți se mai găseau, acolo, pentru a ne însenina fețele înghețate de gerul aspru al iernii. Pentru că iernile acelor ani, în Titești, erau, cu adevărat, aspre! Nămeții spulberați de vânt, până la streșinile caselor, nu erau doar povești. Erau o realitate după care puteau fi spuse povești!

Capra

Este un joc cu mască, practicat în satul Titești numai în seara de Anul Nou, iar în satul Cucoiu în ziua Anului Nou. În satul Bratovești nu se practică acest joc deoarece, fiind un fost sat de clăcași pe moșia Mănăstirii Cozia, călugării au interzis umblatul cu „căprița” – chipul diavolului.

Cu capra merg 4-5 băieți, cuprinși între 10-16 ani. Unul este mascat în capră, altul îndeplinește rolul de „unchiaș”, iar restul cântă din gură. Nu se folosesc instrumente muzicale.

Băiatul mascat în capră trebuie să știe să joace capra. Așa cum este acoperit cu pătura din care se observă botul caprei ce se sprijină pe o bâță, el se întoarce când în stânga, când în dreapta, sărind înainte și înapoi, ritmând dansul după cântec. În acest timp clămpăne mereu din botul de lemn, manevrat de o sfornică. Botul caprei este frumos ornamentat, iar la cap sunt fixate două cornițe de care sunt prinse batiste cusute. În timpul jocului se apropie amenințător sau mângâietor de gazde, stârnind hazul celor mai mari și frica celor mai mici.

„Unchiașul” sau „moșul” se poartă de-asemenea mascat. Masca este confecționată din piele de oaie, cu dinți de fasole sau semințe de dovleac. El poartă o bâță, de capul căreia se leagă un săculeț cu cenușă, cu sarcina de a păzi capra. El trebuie să fie cât de bine mascat (adică cât se poate de urât), de unde și zicala: „Urât ca unchiașul caprei” sau al „brezăii”.

În lipsă de mască, unchiașul umblă mânjit cu cărbuni pe ochi, cu căciulă și cu cojocelul (pieptarul) întors pe dos.

În timp ce capra joacă, „moșul” îndeamnă cu săculețul „căprița”, zicând din gură, la diferite intervale: „Ța, căpriță, ța!” (silabisind). Tot unchiașul mai are misiunea de a stârni râsul, făcând tot felul de ghidușii bine meșteșugite, lovind ușor cu săculețul pe cei ce se apropie de căprița lui.

Melodia cântată de restul copiilor din trupă este asemănătoare în cele două sate, dar textul diferă.

Capra se joacă fie afară, fie înăuntru, după un text la al cărui conținut se pot adăuga versuri noi sau se pot înlătura cele care nu se mai potrivesc.

În text, care a fost preluat aproape în întregime și de satul Cucoiu, se descrie la început peisajul montan, unde urcă și coboară (vine) capra. Apoi

gazda e invitată să iasă afară, să vadă cum „plouă, varsă”, din care cauză trebuie să nu „iasă cu mâna goală” și mai ales să le dea drumul în casă.

La mijlocul cântecului capra trebuie potcovită „cu potcoave de colaci și cu cuie de cârnați”, timp în care capra se trânteste jos, ridică pe rând picioarele mugind (zbiară încet)- „me-e-e!, me-e-e!”, unchiașul simulând bătutul potcoavelor cu săculețul.

După potcovit, se cântă calitățile caprei: cum omoară lupi-n coarne, cum face telemea și brânză bună și știe să joace cu deosebită atenție ca să capete „un ban frumos”. Pentru toate acestea, trebuie trecută la „Brezaia”, fiind adusă tocmai din „Strehaia”.

După terminarea textului, se sfârșește atât jocul caprei, cât și al unchiașului.

Unchiașul și cântăreții stau deoparte și numai capra cere banii gazdei (prețul scurtei reproduceri). Ea clămpăne scurt, apoi cască „botul”, în care sunt introduși banii. Apoi predă banii „unchiașului” (casierul), clămpăne rar din bot, închinând capul în semn de mulțumire.

Se colindă până către miezul nopții.

Sorcova

În dimineața zilei de Anul Nou, copii cu vârste fragede merg la ”sorcovit”, purtând în mână câte o ”sorcovă” confecționată, în ultimele decenii, dintr-o nuia îndoită împodobită cu flori din hârtie creponată. Copiii le urează gazdelor, printr-o formulă poetică, sănătate și putere de muncă. Cel căruia îi este adresată urarea va fi atins ritmic, cu sorcova, în semn de întărire a urărilor făcute.

Ritualuri

Despre ritualul de nuntă

Ritualul de nuntă în satele loviștene a fost, pentru o lungă perioadă de timp, unul de poveste! Nu a fost unul sofisticat, dar a fost respectat cu sfințenie și transmis din generație în generație.

Niță Bărăgan din Titești a fost, pentru o perioadă lungă de timp, omul de bază al acestui tip de eveniment organizat în sat, îndeplinind în mod onorific rolul de *stolnicar*. Se spune în popor că evenimentele, de orice fel ar fi, se fac cu oameni. Ori, stolnicarul trebuia să aibă abilitățile necesare pentru a aduna un număr suficient de mare de persoane la o nuntă, convingându-i să participe. Niță Bărăgan avea acele abilități: a lucrat un număr mare de ani în administrația publică locală, era cunoscut de săteni, avea putere de convingere, era un om popular.

Am avut curiozitatea să aflu de la acesta și de la alte câteva persoane cum era organizată o nuntă în sat în urmă cu aproape opt-nouă decenii:

„Nunțile organizate atunci nu erau nunți mari . Erau nunți de 30-40 de persoane și se organizau acasă, la fiecare din familiile tinerilor. Când oamenii ajungeau la casa unde se organiza nunta, găseau puse pe mese castroane pline cu alune de pădure. Oamenii își luau alune de pe mese și-și făceau de lucru cu ele o vreme, spărgându-le. Apoi, urma mizelul din brânză de oaie făcută în casă. Urma o supă din carne de vită, cu rasolul pus separat, pe farfurii mari și cu mult hrean pus lângă acesta. Urma varza cu carne și gogoșile. Mai târziu, lucrurile s-au mai schimbat. După ce s-a construit în sat căminul cultural, oamenii au început să facă nunțile la căminul cultural. Și meniul s-a mai diversificat. Gogoșile au fost înlocuite cu cozonaci. Făceau oamenii câte 3-4 cuptoare de cozonaci și le aduceau pentru toată nunta. Iar în loc de varză cu carne, au început să facă sarmale. Muzica era asigurată de câțiva interpreți locali la diferite instrumente tradiționale: la fluier, acordeon, țambal etc.”
(Niță Bărăgan)

Nunțile debutau cu o zi înainte, sâmbăta, când stolnicarul și un muzicant mergeau pe la casele persoanelor pe care familia dorea să le invite la nuntă, având la ei o ploscă cu rachiu și un colac din făină de grâu. După ce invitația era făcută, dacă acceptai să bei o gură de rachiu din ploscă, acceptai invitația stolnicarului la nuntă! Tot sâmbăta, după amiază, rudele familiei mergeau cu crengi de brad să le pună pe la porțile neamurilor. La mire, la mireasă și la nași se puneau vârfuri de brad!

Mihai Ancuța (al lu' Cioc), stolnicar la o nuntă în Titești

Ce aveau particular nunțile de altădată? Erau împărțite în două etape: se făcea o nuntă de zi, la mireasă acasă și cea de noapte, la mire, încăperile caselor în care se organizau nunțile fiind mici. Venea mirele la mireasă acasă, însoțit de un alai. Erau întâmpinați de cineva din familie și după ce erau rostite orațiile de nuntă, li se permitea să intre în casă. Mireasa îi întâmpina la rândul ei pe nuntași pe treptele casei și-i stropea cu o creangă de busuioc, înmuiată în apă. Apoi, nuntașii intrau la masa miresei și serveau masa. Alaiul de nuntă format pleca de la casa miresei împreună cu mireasa și mergeau la biserică pentru oficierea Tainei Cununii. Nunta continua apoi la casa mirelui, cu nuntașii acestuia. Ceremonialul în sine era unul mai lung, uneori presărat cu momente care stârneau amuzamentul celor prezenți.

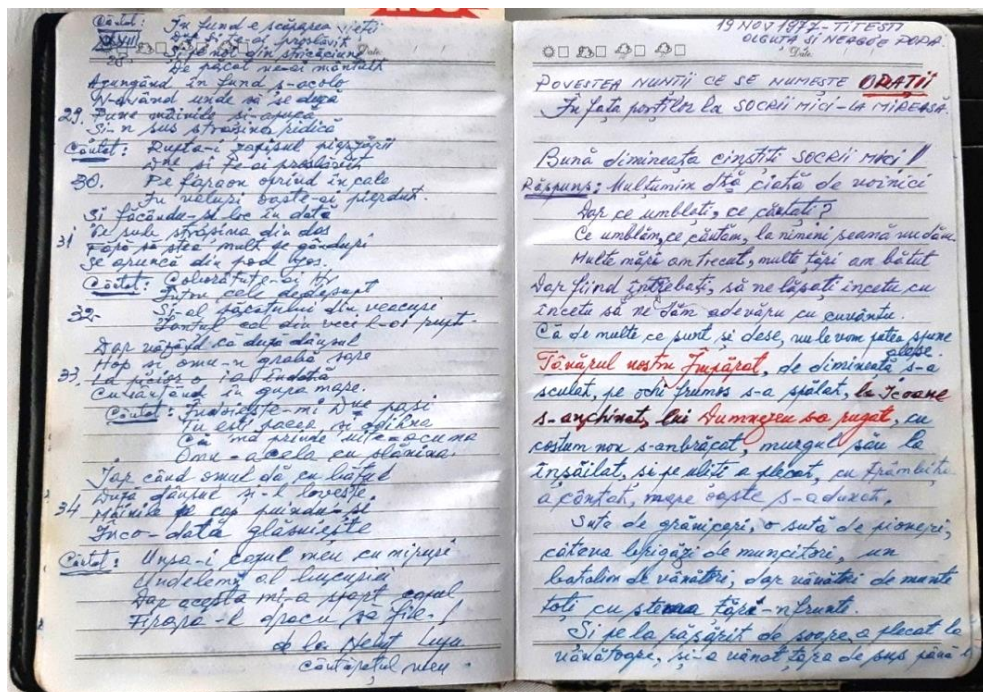
Am găsit notate în caietul preotului Neagoe Popa din Titești orațiile de nuntă care erau rostite, în vremea copilăriei sale, de câteva persoane din sat deprinse cu arta oratoriei. Au fost culese de acesta de la părinții săi, Olguța și Neagoe Popa, în anul 1977. Orațiile de nuntă erau importante pentru că alaiul de nuntă, odată ajuns la poarta miresei, trebuia să-i impresioneze pe membrii familiei miresei cu vorbe meșteșugite, dacă își doreau să izbândească în demersurile lor. Așa cum își amintea preotul Neagoe Popa,

Marin Oprescu (1885-1969)

figura impozantă a lui Marin Oprescu din Titești, cu mustățile-i stufoase și cușma din piele albă de miel îndesată peste urechi, de care rareori se despărțea, dădea bine în fața auditoriului său, convingând cu ușurință familia miresei să accepte căsătoria fetei lor cu băiatul reprezentat de el, ca orator.

Comparând orațiile rostite la nunțile din Titești, culese de preotul Neagoe Popa în anul 1977, cu orațiile rostite în alte sate loviștene învecinate, în aceeași perioadă de timp, acestea nu difereau prea mult. Le redau și eu, pentru farmecul aparte al slovei rostite.

Caiet cu orații de nuntă, aparținând preotului Neagoe Popa din Titești

Orațiile de nuntă. ¹¹⁸

„Se rostesc în fața porților socrilor mici (la mireasă):

— Bună dimineața, cinstiți socrii mici!

— Mulțumim dumneavoastră, ceată de voinici!

Dar ce umblați, ce căutați?

— Ce umblăm, ce căutăm, la nimeni seamă nu dăm.

Multe mări am trecut, multe țări am bătut.

Dar fiind întrebați, să ne lăsați încetu' cu încetu'

Să ne dăm adevăru cu cuvântu. Că de multe ce sunt și dese,

Nu le vom putea spune alese.

Tânărul nostru împărat, de dimineață s-a sculat, pe ochi frumos s-a spălat, la Icoane s-a-nchinat, lui Dumnezeu s-a rugat, cu costum nou s-a-mbrăcat, murgul său l-a însăilat și pe uliță a plecat, cu trâmbița a cântat, mare oaste s-a adunat.

Și pe la răsărit de soare, a plecat la vânătoare și-a vânat țara de sus până la apus, până juganii (caii) au stătut și potcoavele le-au pierdut.

Atunci, ne lăsarăm mai jos, pe un deal frumos, și alergarăm munții cu brazi, șesul cu fagi, cerul cu stelele, dealu' cu poienile, câmpu' cu florile, satele cu fetele.

— Când bătu soarele în deseară, ieșirăm la drumul cel mare, detem de urmă de fiară și toată oastea se mirară. Unii zicea că e urmă de zână, să-i fie Împăratului cunună.

— Atunci ne găsirăm noi alți vânători, mai cunoscători și ziserăm că este urmă de căprioară, să-i fie Împăratului soțioară.

Iar nunul cel mare cu grija în spinare, făcu ochii roată prin grădina toată.

Când încoace privii, aicea zării o florică frumoasă și drăgăstoasă.

— Dar văzurăm că nu înflorește, nu rodește, nici locul nu-i priește și mai mult se ofilește.

Ne trimise pe noi cu șase lipani călări, cu șase jugani și cu toții să pornim la curțile dumneavoastră și vrem florica să o luăm la curțile Împăratului s-o ducem și s-o lăsăm.

Pornirăm și venirăm pe fața pământului, prin arborii vântului, bând și chiuind, din pistoale trăgând, caii încurând (fugind), pe nări flăcări vărsând până venirăm și vă găsirăm.

— Acum, ori florica ne-o dați, ori de noi nu mai scăpați!

Am venit cu târnăcoape de argint, să scoatem florica din pământ, s-o scoatem cu rădăcină, s-o sădim la Împărat în grădină. Acolo să trăiască, să

¹¹⁸ Din arhiva personală a Pr. Neagoe Popa (Guriță)

rodească, locul să-i priască, să nu se mai ofilească.

Hei, Socrii Mici! Dacă ne credeți niscăi tâlhari, avem pecetea Împărătească. Cine știe cartea latinească, să vie s-o citească. Cine nu știe, să nu vie și ca de foc să se păzească. S-aduceți un student cu barbă deasă, să ne citească carte aleasă, să nu fie cu barbă rară, să nu ție până în seară. Unu cu barba ca fusul să ne dea curând răspunsul. Cerința noastră este: șase pahare cu vin, șase prosoape de in, din care să fie cusute cu fluturași și cu arnici, fie și de mătase dar să fie de-aici din casă de la cinstita mireasă.

— Să nu fie de la vreo vecină să pățim vreo rușine.

— Atunci va fi necinstea noastră și ocara dumneavoastră.

Socrii Mici, noi am descăleca, dar n-avem jos pe ce ne da. Deși suntem noi ciobani de la oi, dar nu vrem să descălecăm în noroi.

Să ne-ntindeți covoare, să descălecăm prin pridvoare, să ne aduceți scaune de argint, să descălecăm aici pe pământ. La caii noștri să aduceți fân-ghizdei verde cosit în noaptea lui Sfântul Gheorghe, cu roua neluată, cu floarea nescuturată. Strâns în sărbători de două fete surori. Caii noștri să mănânce și să bea că și dumneavoastră din partea noastră aceeași soartă veți avea. Am mai sta de-am mai ura, frică ne ie c-o-nsera și avem de trecut stânci, văi adânci, munți înalți și-ntunecoși, Bine v-am găsit sănătoși!

Se întrerupe. Apoi intră fratele de ginere în casă, duce salba mireșii iar mireasa iese și botează nunta cu un mănunchi de busuioc și apă. Iese apoi fratele ginerului cu o farfurie având batiste și floarea mirelui, pâine și un pahar cu vin. Nuna îi coase floarea mirelui și lăutarii îi cântă cântecul: Asta este floarea ta/ Ce coase nuna la ea

Unu din lăutari bea paharul cu vin și l-aruncă peste casă, Stolnicaru iese cu bradul miresii din casă, considerând că le-a luat steagul. Apoi urmează din nou recitarea:

— Socrii Mici, ce s-a făcut, nu mai e de desfăcut.

Rămâne să dați: opt boi, o sută de oi, zece vaci, o sută de mii de franci! Și-apoi să rabzi și să taci.

— Ține, Socrule Mic, această broască testoașă mare și sfătoasă. Pe-aici lată, pe-aici lată, cu rădăcina uscată (plosca cu țuică) S-o săruți, Socrule Mic, o dată, să n-o săruți tare, că și căciula din cap îți sare.

— A, e țuică (rachiu) din Titești, când bei te-nveselești. Nu e ca a dumneavoastră de la Boișoară-zamă chioară de pere când bei te piși în ismene și dacă bei multă te umfli la burtă, te bagi după sobă și stai cu greierii de vorbă.

— Când o bate soarele în deseară mare oaste vă împresoară. S-aveți bucate de ajuns, luați cu vin, care cu fân, boi grași ploconăși, vaci lăptoase și fete frumoase. S-aveți, Socrii Mici, și lăutari, să lărgiți casa, să-ntindeți masa, că vine Împăratu cu oastea lui toată, 155 din cei mai voinici. Tot urând vedem că a rămas cei mai dinainte cu gurile împotrăpite, cei de la spate cu gurile

căscate. Aduceți un vas cu poame uscate să dăm la ăle guri căscate. Un putinei cu lapte bătut să le turnăm pe gât. Câțiva cățai de usturoi findc-au venit pe la noi.

Munți înalți, luminoși, bine v-am găsit sănătoși. (De la tăticu și Ionel Lungu al lui Neagoe)”

Darurile în bani pe care le ofereau nuntașii tinerilor erau sume simbolice, după cum îmi mărturisea mama mea:

„Ce bani? Că oamenii puneau foarte puțini bani la masă și aceștia îi luau părinții, să-și acopere cheltuielile de nuntă. Nu le lăsau tinerilor niciun ban. Seara, cine voia să cinstească mireasa, intra în horă și dansa cu aceasta. Nu toată lumea cinstea mireasa. O făceau nașul și alți câțiva tineri. Mireasa avea agățat un șorț la brâu și cei care o dansau îi puneau acolo, în șorț, câțiva bănuți, după care o sărutau. Cei mai îndrăzneți îi puneau miresei banii la sân!”(Aurica Talpoș)

Bunica mea din partea tatălui, Ilinca Talpoș, era vestită în sat pentru bucatele pe care le pregătea la nunțile sătenilor. De la vestitul rasol preparat din carne proaspătă de vită, cu hrean, la supele de vită sau găină cu tăiței de casă, drese cu piper, sare și pătrunjel verde, până la vestiții cozonaci cu nucă, frământați manual, copti pe vatră în cuptorul ars cu lemne. Avea un fel al ei de apreciere a volumului de preparate necesare fiecărei nunți și niciodată nu dădea greș în aprecierile făcute! A doua zi, după terminarea nunții, era rândul femeilor care își dăduseră osteneala pentru reușită, într-ale bucătăriei, să facă o pauză și să se delecteze cu bucate rămase din munca lor.

După o nuntă, la masa femeilor de ajutor ale bucătăresei Ilinca Talpoș.

La căminul cultural din sat, după o nuntă: Miron Pătru, Ghiță Hagiescu, Georgică Rouă, Nelu Pătru

O descriere amănunțită a ceremonialului de nuntă de altădată, desfășurat la mireasă și la mire acasă, a fost făcută în cartea sa de către învățătorul Florea Vlădescu din Titești.¹¹⁹

Despre ritualul de înmormântare

Deși atunci când un suflet se stinge și în preajma imediată a trupului sau a mormântului său pot fi auzite, adesea, bocetele celor apropiați, acestea nu reprezintă altceva decât o formă profundă de manifestare a durerii sufletești pricinuită de pierderea celui drag sau apropiat acestora.

„Săteanul nu poate urî moartea, fiindcă el știe că ea e doar împlinirea uneia dintre multele rânduieli, neclintite în înțelepciunea lor, prin care Dumnezeu armonizează lumile cosmosului.”¹²⁰

În folclorul românesc, moartea este înfățișată sub diferite chipuri: uneori, ca o bătrână surdă, ca să nu poată fi înduioșată de bocetele oamenilor, ca o ființă care trebuie să-și dea osteneala pentru împlinirea menirii sale; alteori, ca un coșac ce trudește din greu pentru a șubrezi

¹¹⁹ Vlădescu, Florea - *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003, p.428-432

¹²⁰ Papadima, Ovidiu, *O viziune românească a lumii*, Editura Saeculum I.O., București, 1955, p.133

credința și trupul omului, până îl răpune... Dar credința țaranului român, că trecerea în viața de apoi înseamnă trecerea sufletului celui mort în Împărăția lui Dumnezeu, îi conferă acestuia o liniște interioară implacabilă în fața morții. Moartea nu este privită ca un fenomen fizic, de trecere a trupului "dincolo", peste un prag necunoscut, ci ca un moment de împlinire a voinței divine; iar cei apropiați defunctului, rămași în lumea aceasta, fizică, se îngrijesc de toate rânduielile pământești pentru a asigura sufletului celui decedat lumina și odihna veșnică în Împărăția lui Dumnezeu.

Prin moarte, sufletul celui decedat se desprinde de trup; uneori, conform unor credințe specifice și locuitorilor satului Titești, sufletul răposatului rămâne o vreme în preajma casei în care a locuit, participând la toată ceremonia înmormântării. În unele sate, există credința că sufletul celui decedat participă inclusiv la pomana de după înmormântare și de aceea i se pune acestuia un rând de tacâmuri în fața unui loc păstrat liber, la o masă. Apoi, sufletul se înalță la ceruri, în vederea dreptei judecăți a lui Dumnezeu; iar viața sufletului, în lumea cealaltă, nu reprezintă altceva decât o prelungire, în *rai* sau *iad*, a vieții de pe pământ.

„Imagina românească a raiului și iadului corespunde întru totul spiritului profund creștin, dar în același timp atât de liniștit, atât de echilibrat în firea sa, ca și în realismul concepției sale de viață – spirit al acestui popor. Rai și iad înseamnă, creștinește, răsplată și pedeapsă pentru fapte bune și pentru păcate.”¹²¹

Pentru țaranul român, lumea cealaltă, reprezentată prin *rai* și *iad*, ca răsplată dată de Dumnezeu sufletului răposatului pentru viața acestuia pe pământ, nu este o lume îndepărtată, pierdută în înălțimi spirituale ce nu pot fi atinse. Ea reprezintă, mai curând, o lume de care suntem despărțiți mai ales prin piedici fizice, ce nu pot fi învinse prin puterile trupului.

Egali în fața morții, săracul și bogatul, puternicul și slabul – se văd ajunși în fața ultimei certitudini a acestei lumi: moartea. Lipsiți de forța și mijloacele materiale de altădată, simple fărâme din pământul din care am venit cu toții și în care ne vom întoarce, trupurile lor vor fi încredințate, cu ajutorul celor care i-au iubit, pământului.

Și în ritualul de înmormântare al locuitorilor satului Titești întâlnim această viziune asupra morții fizice a trupului, lăsat să-și urmeze calea lui neîntoarsă către liniștile eterne ale firii și drumul anevoios, presărat cu multe piedici fizice, pe care sufletul despărțit de trup trebuie să-l parcurgă pe lumea cealaltă. Sunt respectate astfel, cu sfințenie, o serie de practici menite să ușureze drumul sufletului răposatului către Dumnezeu: tămâierea mormintelor, aprinderea candelor și a lumânărilor la morminte, etc.

¹²¹ *Idem*, p.47

Preotul Nicolae Boncea la o procesiune de înmormântare, în Titești (1979)

Sufletul omului va învinge aceste piedici cu ajutorul faptelor sale bune, săvârșite în viață, a credinței sale în Dumnezeu, a rugăciunilor pe care le-a înălțat către cer, a milosteniei față de aproapele său, a lucrurilor date de pomană în timpul vieții.

Înfrișat de teama judecării lui Dumnezeu, înspăimântat de piedicile ce-i apar în cale, sufletul răposatului nu are pe lumea cealaltă alt ajutor decât îngerul său păzitor și pomenile și rugăciunile de care se vor îngriji urmașii acestuia pe pământ. Legăturile spirituale apropiate, de suflet, avute în timpul vieții de către defunct cu o parte dintre urmașii săi vor reprezenta, după trecerea sa la cele veșnice, canalele de comunicare cu sufletul acestuia, pe calea viselor. În credința sătenilor din Titești, sufletul celui decedat le comunică prin vise, celor pe care i-a iubit cât a trăit pe pământ, unele date despre starea și nevoile sale de pe lumea cealaltă.

Deși semnificația obiceiurilor, a gesturilor și a incantațiilor specifice ceremonialului de înmormântare din Titești este mai puțin cunoscută în zilele noastre de către săteni, ei le practică cu aceeași râvnă și sfințenie ca și altădată, în virtutea unui automatism dobândit în timp, prin transmiterea acestora din generație în generație.

În credințele religioase ale sătenilor, sufletul defunctului, în drumul său către ceruri, este nevoit să traverseze vămile văzduhului: de aceea, neamurile acestuia îi pun alături, în coșciug, câteva bancnote. Trebuie să traverseze nenumărate ape: de aceea, neamurile acestuia dau de pomană

prosoape, ștergare, macaturi, ce vor fi așternute peste ape, în chip de punți, astfel încât sufletul său să poată trece peste ele. Pentru sufletul celui decedat se dau de pomană păsări de curte, care îl vor însoți pe lumea cealaltă. Se spune că, de exemplu, cocoșul îi va vesti ceasurile ce se vor scurge pe drumul cel lung, va ține în cioc cumpenele pe la vămile văzduhului și îi va alunga pe diavoli.

Se obișnuiește apoi, în Titești, să se împartă de pomană haine de-ale defunctului unor persoane prezente la ceremonialul înmormântării, cu scopul de a ajuta sufletul decedatului să treacă prin perdelele de foc întâlnite în calea sa. Îmbrăcându-se în ele, hainele ard dar sufletul rămâne nevătămat și merge mai departe.

Vămile văzduhului nu pot fi trecute ușor, dacă sufletul defunctului este apăsător de păcate. Bani aruncați cu milostenie, pe pământ, îi vor face acestuia trecerea mai ușoară.

Am purtat un dialog cu mama mea pe această temă, a ritualului de înmormântare din satul Titești. Doream să înțeleg cât de adânc le este înrădăcinată sătenilor din zilele noastre, în sufletele lor curate, credința în viața de apoi:

— Cum decurge, în sat la noi, un ceremonial de înmormântare?

— Păi... dacă moare omul, îmi răspunde mama, este așezat într-o cameră mai bună, la el acasă. Cei care nu au unde să-și așeze mortul, îl pot duce în biserica veche, folosită acum ca și capelă. Mărioara lui Costică Popescu (învățătorul) a fost printre primii morți din sat așezați în biserica veche! Ea a murit într-o altă localitate, casa lor din sat fusese vândută și nu mai aveau alt loc unde să-i așeze sicriul, până la înmormântare. Și-a dorit să fie înmormântată în sat, în mormântul familiei, în care-și ducea somnul de veci și soțul ei, învățătorul Costică Popescu. Mi-aduc aminte, apoi, când au murit Toader și Aneta Nicolescu... Au murit amândoi într-o zi, el dimineața, în spital, și ea seara, acasă. Nu au avut unde să-i așeze pe amândoi.

— Și, după aceea?

— Mortul este spălat, de obicei de către cei din familie, este îmbrăcat apoi cu haine bune, de sărbătoare, și este așezat în sicriu. Cu ani în urmă, morții erau îmbrăcați în costume populare. Acum, a dispărut acest obicei din sat, odată cu dispariția celor care se pricepeau să coasă costume populare...

— Dacă morții noștri rămân în casele lor până la înmormântare, mai sunt privegheați de familie, în timpul nopții?

— Da, sunt. De câte un membru al familiei și de câțiva săteni care vin și stau de vorbă la căpătâiul mortului, până dimineața. Și la noi în sat, oamenii care vin în priveghi sunt cinstiți cu câte un pahar de suc sau de țuică și cu o felie de cozonac.

— Cum se numește slujba făcută de preoți, la înmormântare?

— *Pogrebanie!* Așa se numește la noi, la ortodocși, slujba de înmormântare... De obicei, slujba de înmormântare la noi în sat este ținută de doi-trei preoți, în funcție de poziția socială a mortului. Fiecărui preot i se dă câte un prosop. La fel și țârcovnicilor, dacă sunt mai mulți. La noi în sat, pe lângă țârcovnicul Ionică Cojocar, mai venea de la Vâlcea, cu preotul, băiatul lui Florin Mărcoiu, pentru că se pregătea să devină teolog... Apoi, li se mai dă câte un prosop persoanelor care duc steagul, crucea și sfeșnicul, în fiecare prosop fiind pusă câte o bancnotă de 10 lei. Mai sunt pregătite 24 de prosoape sau batiste, pentru vămi, în care sunt puse câte o lumânare și câte o monedă de 50 de bani sau o bancnotă de un leu. Toate prosoapele astea sunt puse într-un coș și sunt împărțite celor apropiați mortului, după slujba de pogrebanie. Se mai pregătește, pentru mort, o cruce și o lumânare sub formă de spirală (numită stat) care se așază pe pieptul acestuia. Crucea este învelită, la fel, într-o batistă în care este pusă și o monedă. Se mai face un *orar*. Un fel de... ceva care se pune pe pieptul mortului, cu nouă cruci care alternează, una neagră, una roșie, cusute cu ață colorată din bumbac pe o pânză de formă dreptunghiulară! Nu știu ce importanță are! Lumânările se folosesc și după înmormântare, până la șase săptămâni. Mormântul este îngrijit, timp de șase săptămâni, de o femeie apropiată familiei. Aceasta se va îngriji, zilnic, de tămâierea mormântului, va aprinde câte o lumânare la mormânt și va căra zilnic, în acest răstimp de șase săptămâni, câte o găleată de apă pe care o duce la câte cineva din sat. Tot această femeie va lua și colacul din ceară care a fost așezat pe pieptul mortului la slujba de înmormântare și-l va aprinde, zilnic, la mormânt, să ardă puțin câte puțin. Persoana respectivă primește din partea familiei decedatului o recompensă în bani pentru efortul făcut timp de șase săptămâni pentru îngrijirea mormântului. O sută sau o sută cincizeci de lei, în banii noi! Cam asta este recompensa care i se dă femeii!

— Și pomenile?

— Încep cu ziua înmormântării, când cei mai mulți săteni le fac decedaților din familiile lor pomana de după înmormântare. Persoanele care au participat la înmormântare sunt invitate la masă, în sala de mese a bisericii noi din sat. Bucatele sunt pregătite acolo, în bucătăria bisericii, și oamenii li se servește o masă caldă. Că la înmormântări mai vin și oameni din alte localități și nu trebuie lăsați să plece din sat fără să mănânce ceva! Unii aparținători au început să aducă în sat firme (de catering - n.a.) care vin cu mâncarea gătită de la oraș și o servesc direct pe mesele din sala de mese a bisericii... Preotul este cel care-i anunță în biserică, pe oameni, că sunt invitați la pomană. Dar, pentru o mai bună organizare, un membru al familiei decedatului așteaptă la ieșirea din biserică și-i îndreaptă pe oameni către sala de mese, că altfel mulți dintre cei prezenți la înmormântare pleacă

acasă. Mai nou, colacii și lumânările sunt împărțite oamenilor după ce ies din sala de mese. Uneori, se împart și la poarta bisericii... Coliva li se împarte acestora, acum, în pahare puse pe mese, așezate în fața fiecăruia. Altădată, lumea era mai simplă și femeile le împărțeau sătenilor coliva direct de pe tavă... La șase săptămâni se face, de asemenea, o pomană cu o masă caldă, pentru că sufletul decedatului numai atunci merge și se așază la locul lui... După șase săptămâni! După aceea, la un an și în continuare, până la șapte ani, se fac slujbe la biserică, unde se împart doar colaci și lumânări, drept pomană.

Există și în Titești obiceiul transmiterii, de la o generație la alta, a locului de mormânt deținut de familie. Membrii aceleiași familii sunt înmormântați în același mormânt, unul după altul, cu condiția păstrării unei perioade de minim șapte ani între două înmormântări succesive. Aceasta este o perioadă de timp unanim acceptată ca fiind suficientă pentru descompunerea totală a rămășițelor pământești ale persoanelor decedate. Vorba acelui concept biblic din Vechiul Testament: *din țărână suntem făcuți, în țărână ne vom întoarce!* În legătură cu acest aspect se întâmplă, uneori, lucruri neașteptate:

„...în urmă cu foarte mulți ani, în Titești, săpând groapa pentru înmormântarea unei persoane decedate, sătenii au scos din groapă un sicriu aproape intact, deși trecuseră mai bine de zece ani de când coșciugul respectiv a zăcut îngropat în țărână. Fusese al unei femei. Au deschis sicriul și nu mică le-a fost mirarea celor prezenți când au constatat că nici trupul persoanei din coșciug nu suferise transformări majore în acel răstimp! Nu putrezise! Oamenii s-au speriat! Au scos moarta din sicriu și au rezemat-o de zidul bisericii. Apoi l-au chemat pe preot și în timp ce preotul îi citea moartei niște rugăciuni de dezlegare de păcate, trupul femeii s-a "topit" ca prin minune, prăbușindu-se. Mulți ani după aceea, oamenii din sat au tot vorbit despre moarta pe care pământul a refuzat să o primească, trupul ei fiind, în concepția sătenilor, împovărat de păcate!” (Aurica Talpoș)

Folclor din Țara Loviștei

Răsfoind o carte religioasă mai veche găsită la un sătean loviștean, am avut surpriza plăcută să descopăr între paginile acesteia o serie de însemnări făcute cu creionul de un cititor. Cartea nu mai avea coperti. Îi lipseau o serie de pagini, dar pe una dintre ultimele sale file era notat anul 1953. La început, citind acele însemnări oarecum amuzante, nu mi-am putut înăbuși un zâmbet! Am realizat, mai apoi, că notițele respective, reprezentând o serie de observații făcute de-a lungul vremii de persoana respectivă reprezentau, de fapt, experiența de viață a mai multor generații: a părinților, a bunicilor sau poate chiar a străbunicilor persoanei respective

și că valoarea lor, lăsând la o parte "inocența" limbajului și a ortografiei folosite, era pentru aceștia una practică în condițiile în care, cu ani în urmă, lipseau informațiile de specialitate de care noi dispunem, astăzi, din abundență.

„Cum păstrăm merele și perele iarna. Într-un vas de lemn așezăm merele sau perele învelite în hârtie și să aibă coadă și să nu fie lovite culese cu mâna pe fundul vasului punem un strat mai gros de nisip sau cenușă uscată așazăm un rând de mere sau pere și un rând de nisip sau cenușă. Deasu(pu)pra facem ca la fund, păstrând vasul în pivniță și mai uscat să fie locul vasului “

„... ca să îngrășăm porcii și toate felurile de păsări vom face cărbunii făină și se va băga în mâncare de 2-3 ori mai mult cât porția de sare care se pune la o mămăligă”

„Cum să le scăpăm de la moarte păsările leacul este următorul mai aproape până la (...) contra diareiei este tinctura de iod turnăm de la 20-25 picături la litru de apă în vasul de băut mâncarea se va amesteca tot cu apă cu iod și orice boabe le vom da găinile care se umflă capul le curge ochii. Gura și gâtul are zgrăbunțe albe și roșii ele sunt triste moleșite. Leacul le spălăm cu apă caldă cu creolină putem să le spălăm și în gură creolina să nu fie prea tare să le ardem (cotețul bine curățat și spoit și afumat cu pucioasă chiar dacă nu a apărut boala) “

„Rosături la cai din cauza hamului și la boi din cauza jugului spălăm rana cu apă caldută și cu săpun lăsăm să se zvinte apoi presărăm praf de iodoform de la farmacie lucrăm așa până se vindecă animalul cât tratăm animalul nu lucră”

„Ca să crească lâna la oi după ce le tundem le frecăm pielea cu untdelemn amestecat bine cu pucioasă pisată mărunț le frecăm cu o perie oile să nu aibă răni pe corp după trei patru zile le spălăm cu apă sărată saramura ferește de toate insectele cari sar putea încuibări în lână distrugerea căpșelor se face cu zeama de tutun pentru o sută de oi trebuie o jumătate kgram de tutun de cel mai urdinar în două litre de apă zeama gata de fiert se mai înmulțește cu alții 4 patru litri de apă încă odată zicecă se poate face această operație numai dacă corpul oii nare rane că otrava este foarte dureroasă”

„Curățirea unui vas de lemn de gaz se face cu var nestins îl stingem în vas câteva chile peurmă se acopere ca aborul să scoată gazul după o zi îl spălăm”

„Înțarcatul vacii nu se face brusc se face treptat mulgând o lăsăm din ce în ce nemulsă până înțarcă complect mai ales dacă are lapte până la fătat cu 2 două luni nu o mai mulgem, prima pentru vițel a doua pentru că slăbește și a treia vaca îmbătrânește prea devreme. Laptele cu sau fără apă se va vedea prin băgarea unui ac lung dar curat până la fund și îl scoatem încet, dacă e curat rămâne picături pe ac dacă acul e ușor curat laptele are apă străină în el. Încercare în casa omului, fără lactometru”

„Nucul se plantează la 15 metri, prunu la 6 metri, mărul la 4 metri, cireșul la 10 metri”

„Salcâmul sau arcățul toamna curățim de la salcâm sau arcăți păstăile și le păstrăm până primăvara și îi semănăm în straturi la anul îi plantăm cât de deși după trebuință gard apărătoare la râpe și la apă și pentru pădure”

„Văruiatul pomilor se face în folosul sănătăți dacă amestecăm și lut puțin în var pentru distrugerea insectelor de pe trupul lui”

„Se ia boabe de porumb se pun la muiat până apa e călduță a doua zi se pisează bine de tot punem sare ardei... piper ceapă ouă brânză ca pe scoverzi așa se fac turtele de porumb”

„Pâine de mălai, amestecăm făina de grâu cu făina de porumb egale la frământat băgăm lapte acru după trebuință ouă amestecat bine se coace în frigătoare sau în cuptor de faci multă cu foc domol să nu se ardă”

„Pâine de porumb la tavă se amestecă făină de porumb sau de grâu cu o lingură de zahăr pisat bine și un pic de sare se bagă lapte la frământat și puțină grăsime bătută cu un ou, apoi tava unsă se bagă aloatul în tavă pentru copt în frigătoare se coace cu un foc domol să nu facă coajă groasă și în mijloc necopt”

Zicători

(culese de la Marioara Popescu, din Titești)

- Departe e gândul prostului!
- Până la Dumnezeu, te omoară sfinții!
- Până scoate dreptu, plesnește pieptul!
- Omul care e prost îți vorbește după post!
- Judecata e cu nas de cioară!
- O ambiție te costă ori spre pagubă, ori spre câștig!
- Șoarecele nu are loc pe gaură și își leagă tigva de coadă!
- Ajunge o măciucă la un car de oale!
- Sângele apă nu se face!
- Tăcerea e ca mierea!
- Tace o gură, tac mai multe!
- Roata calcă pe toate spițele!
- Și tăcerea este un răspuns!
- Ursul nu joacă de voie; joacă de nevoie!
- Cine râde la urmă râde mai bine!
- Să vorbească și nenea Ion, că și el e om!
- Popa nu toacă de nouă ori pentru o babă surdă!
- Șade ca baba în joia mare!

- Nu e în toate joile Paști!
- Broasca nu cântă pe uscat!
- Buturuga mică răstoarnă carul mare!
- Cu râma mică, prinzi peștele mare!
- De la cap se împute peștele!
- Stăpânul învață sluga hoață!
- Vorba multă, sărăcia omului!
- După răs, mult plâns!
- După faptă și răsplată!
- Cu răbdarea, treci marea!
- Trimite izmene pe călător!
- Obrazul subțire cu cheltuială se ține!
- Cinci câștigi, șapte mănânci, ce rămâne bagi în traistă!
- Nu sperii lupul cu pielea oii!
- Capra sare și oaia pate (pățește) rușinea!
- În oala acoperită nu dau gunoaie!
- Nu te băga unde nu-ți fierbe oala!
- După ploaie și furtună, vine ea și vremea bună!
- Ai rămas ca Amza de ciocoi!
- Nu îi ajungi cu prăjina la nas!
- Bagă-te slugă la mine ca să te țin eu pe tine!
- Astea sunt vorbe în vânt!
- Vorbe de popă obosit!
- Gura lumii numai glia o astupă!
- Vorbește să nu adoarmă!
- Se vede după mersură, că e mare căscătură!
- Pic cu pic, se face baltă!
- Cu încetul, se face oțetul!
- Așa cântă o păsărică/ Cine strânge, nu mănâncă/ Așa cântă un păsăroi/Strângeți voi, să mâncăm noi!
- Să nu dai vrabia din mână pentru cea de pe gard!
- Cine aleargă după doi iepuri nu prinde niciunul!
- Așchia nu sare departe de copac!
- Cum e turcul, și pistolul!
- Seamănă sacul cu petecul!
- Așteaptă să-i dai mură în gură!
- Muițați sunt pesmeții?
- Prostul moare de grija altuia!
- Gura păcătosului adevăr grăiește!

- Unde cină nu prânzește, unde prânzește nu cină!
- Calul bătrân nu se învață în buiestru!
- Trage nădejde ca spânul de barbă!
- Ce-i în mână nu-i minciună!
- Când a fâgăduit nașul purceaua, dă fuga cu funiceaua!
- Când pisica nu-i acasă, șoarecii joacă pe masă!
- Spune cu cine te întâlnești, ca să-ți spun cine ești!
- Capra sare masa, iada sare casa!
- Călătorului îi stă bine cu drumul!
- Ulciorul nu merge de multe ori la apă. Ori se sparge, ori se crapă!
- Umblă tăind câinilor frunză!
- Curaj, găină, că te tai!
- Ține-te, pânză, nu te rupe!
- Ori șina, ori mașina!
- Se dă milităria jos din pod!
- Am pus piciorul în prag!
- Te iei bine cu dracul, până treci lacul!
- Mai e mult până departe!
- Are balta pește!
- E găscă bună de jumulit!
- Departe griva de iepure!
- Vicleanul fâgăduiește și prostul trage nădejde!
- Nu muri, murgule, că dă iarba!
- Amână luna cu mâna și soarele cu picioarele!
- Umblă din mai în pai!
- Din rude, se fac strigoi!
- Pădure fără uscături nu se poate!
- Nu e frumos ce-i frumos. E frumos ce-mi place mie!
- De ce îți place, de-aia te îngrași!
- Mănânci, calule, ovăz?
- Nu ninge, să nu degere!
- Ia jar cu mâna altuia!
- Trage jar pe turta lui!
- De ce ți-e urât, de aia ai parte!
- Lupul își schimbă părul, dar năravul, ba!
- O mână spală pe alta și amândouă spală fața!
- Să nu știe stânga ce face dreapta!
- Caută nod în papură!
- Calul de dar nu se caută la dinți!

- Corb la corb nu-și scoate ochii!
- A sărit din lac în puț!
- Apa trece, pietrele rămân!
- Te bagi în tărățe, te mănâncă porcii!
- A făcut din cal, măgar!
- Pui țânțarul, cu măgarul!
- Ieftin la mălai, scump la tărățe!
- Mâța blândă zgârie rău!
- Orbul ia de la toți, de la orb niciunul!
- Ce semeni, aia răsare!
- Cărbunele încins arde rău!
- Câinele care latră nu mușcă!
- M-am zbatut ca peștele pe uscat!
- Te joc în ciur, fără văcălie!
- A luat frunză în buză!
- Trage oala-n sus / Că iepurele s-a dus!

Visele

Omului îi trebuie un vis, ca să suporte realitatea. (Sigmund Freud)

Deși originea viselor este necunoscută, visele au avut dintotdeauna un impact emoțional major în viața oamenilor simpli. Mai ales a celor care, trăind în mediul rural, au avut parte de o pregătire intelectuală sub nivel mediu. Istoviți de muncă, abia dacă își pun capul pe pernă și somnul le este bântuit de vise. Întâmplări ciudate, călătorii pe alte meleaguri, întâlniri cu persoane dragi, dispărute, coșmaruri etc. Ni se întâmplă tuturor! Este un fenomen pe care specialiștii încearcă să-l explice, atribuind stările respective unor manifestări biologice ale organismului uman. Ei spun, cel mai adesea, că visele reprezintă oglinda temerilor sau a experiențelor noastre din viața de zi cu zi și nu previziuni. Omul simplu încearcă să-și dea un răspuns, explicându-și semnificația viselor avute pe baza întâmplărilor și faptelor reale din viața sa.

Am auzit-o de multe ori pe mama mea spunându-mi că l-a visat pe cutare sau pe cutare! Îmi spune că-l visează foarte des pe răposatul meu tată. O urmăresc întotdeauna cu atenție, privindu-i trăsăturile feței încrâncenate în efortul făcut pentru a da o interpretare viabilă viselor sale.

„Se făcea că eram cu fratele meu, Ghiță, în târgul de Sfântul Ilie, în capătul de di la deal al târgului. Și-n capătul de di la vale, unde se intră în târg de pe drum, era o pădurice... Din păduricea aceea a ieșit un pluton de soldați

îmbrăcați în alb. Erau toți la fel de înalți, aleși parcă pe aceeași măsură! Și toți erau îmbrăcați în alb! Doar nasturii vestoanelor lor erau negri. Și defilau, ieșind din pădure, cu un comandant în fața lor. Privindu-i cum defilează, fratele meu Ghiță îmi spune: «Fă, Aurico! Uite-l pe cumnatul Ion. E acolo, în plutonul ăla care defilează. M-am uitat într-acolo și l-am văzut pe Ion cum s-a desprins din pluton și... venind spre noi, ne-a răspuns: «Eu sunt!» S-a apropiat de noi. Cu mine n-a dat mâna și nici nu m-a întrebat de vorbă. S-a oprit în fața lui fratele meu Ghiță, a dat mâna cu el și după aceea, cu podul palmei, l-a bătut pe umăr, împingându-l un pas înapoi. S-a întors apoi, pregătindu-se să-și reia locul în pluton. Ghiță și-a dus mâna la umăr și s-a văitat că-l doare. «Bine, mă! Îi zic atuncea lui Ion, dacă ai venit să dai mâna cu noi, dă mâna frumos, nu da cu palma... ca cu parul!». El n-a zis nimic, nici către mine, nici către Ghiță. Ne-a întors spatele și a plecat spre pluton. Apoi, m-am trezit. Ce să însemne asta, oare?» (Aurica Talpoș)

Acesta este doar un exemplu de vis "aiurea", fără nicio noimă, care i-a zdruncinat de curând mintea mamei mele. Dar ele au fost cu sutele, multe dintre ele fiindu-mi aduse la cunoștință și mie de-a lungul timpului, povestite de fiecare dată sub forma unui monolog rostit cu voce tare... Nu neapărat pentru că mama se aștepta la un răspuns de la mine ci, mai degrabă, pentru că destăinuindu-mi-se căpăta o stare de liniște interioară care o ajută să meargă mai departe în viață, detașându-se și de vis și de gândurile care ar fi putut să o mai urmărească o vreme după aceea...

Adesea, visele au un caracter repetitiv. Ni se întâmplă să ne trezim brusc dintr-un vis ca și când am fi vizionat un film căruia nu i-am mai aflat finalul. Reluarea somnului ne poate readuce în atenție visul întrerupt anterior căruia, prin exerciții voite de concentrare care au loc în timpul somnului în subconștientul nostru, îi putem influența derularea acțiunii într-o direcție sau alta!

Alteori, noi înșine suntem cei care, dând o interpretare proprie viselor noastre, ne autosugestionăm și o idee ivită în mintea noastră, în asemenea momente, ne poate urmări, apoi, întreaga viață:

„Am avut într-o noapte un vis ciudat! Eram mai mare, poate chiar măritată. Mergeam cu Mama Măria pe un câmp și am zărit acolo un mușuroi mare, așa... cât o căldare de-alea de rufe... Și mușuroiul ăla avea mai multe găuri pe margine... și... prin ele era trecut așa,... îndoit,... un șarpe. Mama Măria s-a pus și și-a băgat degetul pe o gaură din alea, așa,... a apucat de o bucată din șarpele ăla, care era ieșită afară și a tot tras de el. A tras,... a tras,... a tras,... până l-a scos pe tot afară din mușuroi. Era un șarpe mare, lung... După ce l-a scos pe tot, Mama Măria îmi zice « Mamă, ia dă' cuțitul încoace, să-l despicăm!» Și a-nceput să-l despice, de la gât și până la vârf... Și-n el, ce crezi că era? Nu erau mațe, nu era carne, nu era nimic... Erau două fire de ață

răsucite. Erau albe ca zăpada și țineau cât ținea șarpele, din cap la coadă... Și Mama Măria zice «Hai, mamă, acumă să depănăm ghemul. Ia tu un fir și eu un fir». Și-am luat fiecare câte un fir de ață și-am început să le depănăm. Și-am depănat,... și-am depănat,... și-am făcut fiecare câte un ghem, așa... nici prea mare, dar nici mic! Erau cam la fel de mari! Eu am rămas cu un ghem în mână, Mama Măria a rămas cu un ghem. Și apoi, m-am deșteptat! Și m-am tot gândit eu, așa, după aceea, că atâta viață o să am, câtă o să aibă și Mama Măria. Că o să mor atunci când va muri și ea! Așa m-am gândit eu, atunci. Văzând că am rămas amândouă cu câte un ghem la fel de mare în mână, înseamnă că viețile noastre vor fi la fel de lungi! Visul ăsta m-a urmărit, apoi, toată viața... Dar Mama Măria a murit la 59 de ani și eu am, acum, 85 de ani! Vezi tu... că visele nu se potrivesc mereu cu realitatea?” (Aurica Talpoș)

Mitropolitul Hierotheos Vlachos, teolog și mitropolit grec ortodox, afirma că „însușirile viselor arată, de fapt, starea în care ne găsim, dacă suntem robi ai patimilor, robi ai diavolului sau robi ai lui Dumnezeu. Visele dezvăluie sănătatea sau boala noastră”.¹²²

¹²² <https://vdocuments.site/talmacirea-viselor.html>

Ecoul copilăriei noastre pe ulițele satului!

Copil fiind, îmi petreceam o mare parte din timp pe Sub Mlacă, hălăduind prin grădinile și prin curtea bunicilor mei Ilinca și Nicolae Talpoș. Ne bucuram, mai ales iarna, că drumul care trecea prin fața casei bunicilor mei, urcând spre Dealul Mlăcii, avea o înclinație mare și nefiind intens circulat în vremurile acelea, constituia un veritabil derdeluș de care profitam cu toții, din plin, pentru a ne demonstra priceperea în condusul săniuțelor sau al boburilor noastre.

Primul bob pe care l-am avut a fost construit de tatăl meu. M-am bucurat mult să-l am! Judecând cu mintea mea de copil de atunci, la volanul acestuia mă simțeam aproape ca un conducător auto la volanul bolidului său!

Gigi și Marinela Talpoș din Titești,
pe un bob (1965)

De bună seamă că și noi, copiii, am fost niște perfecționiști în ceea ce înseamnă îmbunătățirea performanțelor bobului nostru, mai ales că bunicul meu avea, pe atunci, un atelier de tâmplărie! Profitam de momentele în care acesta nu se afla prin preajma atelierului său și ne apucam de meșterit. Șine metalice din *potcoviță* sau din oțel călit provenit din nervurile unor coase uzate, adăugate peste *fălcelele* din lemn ale bobului, îi sporeau acestuia viteza de deplasare. Poziționarea volanului în diferite poziții, pe verticală, îl făcea mai ușor de condus, permițându-ne să luăm, cu ușurință, curbele strâmte. Crescând, am fost martorul unor incidente de circulație datorate pantelor accentuate ale drumurilor pe care ne amenajam pârtiile. Deși drumarii aveau mare

grijă să nu-i prindă iarna fără movile de nisip înșirate pe marginea drumurilor, era o adevărată aventură, pentru un șofer, să încerce să urce iarna cu o mașină pe pantele respective.

Îmi aduc aminte și astăzi de un incident tragic petrecut în iarna anului 1988. Era una din iernile alea grele, de demult, cu ger năprasnic și cu multă

zăpadă. Era o zi de sărbătoare și mai mulți copii de vârste apropiate ne aflam adunați pe un derdeluș din vatra satului, amenajat în Tărure, la *Povarnă*. Ne bucuram de gerul aspru care transformase zăpada de pe drum, topită în timpul zilei anterioare, într-un veritabil patinoar. Ne întreceam cu săniile, încercând să coborâm panta pornind din cel mai ridicat punct al derdelușului improvizat acolo. Era un drum aproape necirculat pe timp de iarnă, datorită înclinației mare a pantei. Unul dintre copiii de atunci, Petrișor Dima, avea un bob și voia neapărat să ne demonstreze că poate doborî cu el orice record de viteză la coborâre pe pârtie. A urcat panta până în punctul ei cel mai ridicat și a pornit-o cu bobul la vale, stând lungit pe burtă, pe acesta. Venea pe coastă ca o nălucă! O vreme... și-a controlat direcția. Însă... când a ajuns cu bobul său într-o zonă cu multă gheață, provenită din zăpada topită în timpul zilei anterioare, a derapat și, pierzând controlul direcției sale de deplasare, s-a izbit cu bobul într-un cap de pod și acolo a rămas, fără suflare! Avea doar cincisprezece ani când a murit!

O imagine din zilele de demult ale copilăriei noastre, simple și fericite!

Ceva mai lipsite de pericole erau plimbările făcute iarna în sănii mari de lemn, trase de cai prin nămeții mari de zăpadă ai acelor vremuri de altădată. Doi cai înhămați la una sau mai multe sănii folosite de săteni pentru transportul celor trebuincioase familiilor lor pe timp de iarnă, formau în zilele de sărbătoare șiruri pe ulițele satului, larma tinerilor cășăreți, unul peste altul, pe sănii fiind semn că voia bună și veselia erau, în rândul membrilor grupurile respective, la ele acasă!

Profesorul Mielu Negrea, iarna, pe uliță!

„Îmi amintesc, cu nostalgie, de jucăriile copilăriei noastre. De cărucioarele cu două roți și o tijă din lemn, făcute de rudari, pe care le conduceam cât era ziua de lungă, împingându-le printre pietrele de pe uliță! Și ce bucurie mare a fost în sufletul nostru atunci când autoritățile locale s-au apucat să modernizeze, la nivel de drum forestier, ulița noastră. Când pe uliță au apărut primele autogredere și primele utilaje pentru compactat drumul! Cum mai alergam, desculți, în urma acestora bucuroși și mirați, în același timp, că nu mai simțeam înțepăturile pietrelor de pe drum în tălpile noastre...” (Gigi Talpoș)

Ne petreceam o mare parte din timp jucându-ne pe ulițele satului sau prin vâlceaua din spatele casei noastre. Erau mulți copii prin vecini cu care încingeam jocuri de tot felul! Ne jucam de-a „Hoții și vardistii” ascunzându-ne după colțurile grajdurilor din gospodăriile părinților noștri, având „arme” improvizate din bețe de alun sau din coceni de porumbi. Exploram podurile caselor bunicilor noștri în căutare de obiecte rămase ascunse din timpul celui de-al doilea război mondial după ce, într-un astfel de pod, am găsit întâmplător, în timp ce ne jucam, o gamelă pentru apă și o cască ciuruită de gloanțe. Întocmeam, în felul nostru naiv de înțelegere, ”schite” cu potecile din împrejurimile satului pe care noi le știam, de altfel, destul de bine, gândindu-ne că vor prinde bine, cândva, altor persoane, dacă satul va mai fi nevoit să treacă vreodată printr-un alt război! Se înțelege că jocurile noastre copilărești erau inspirate din poveștile pe care le auzeam de la bunicii sau de la părinții noștri atunci când „trăgeam cu urechea” la discuțiile lor și pe care le interpretam în felul nostru naiv de gândire.

Povestea avionului căzut în Ciortea

Prăbușirea unui avion în perioada interbelică în munții Făgăraș, în zona golurilor alpine de la poalele vârfului Ciortea, gol alpin aparținând cetelor de moșneni lovișteni, a fost un eveniment care a făcut vâlvă în zilele acelea de demult, ecoul întâmplării respective făcându-se auzit și în zilele noastre.

„Se spune că transportau în Germania banii unei bănci din București. S-au lovit cu avionul de un vârf din munții Făgăraș. Se spune că erau vreo 7-8 persoane în avion și s-au prăpădit cu toții. Cei care au ajuns primii la locul accidentului povesteau că au găsit acolo saci mulți cu bani împrăștiați peste tot... Vestea accidentului aviatic petrecut s-a răspândit repede în zonă. S-au dus acolo mulți oameni, mai ales de prin Găujani. S-au dus cu caii și au luat bani cu sacii! Dar, ca și când ar fi fost pus un blestem, toți care au luat bani de acolo s-au prăpădit în următorii doi-trei ani!

Din familia noastră, a Lupeștilor, nu a ajuns nimeni acolo. Ceilalți care au ajuns mai târziu la locul tragediei au adunat fel de fel de materiale găsite printre resturile avionului: frânghii de mătase provenite de la parașute, resturi din țevi de aluminiu...

Și eu am cusut atunci câte ceva cu fire de mătase provenite din sforile și frânghiile aduse de pe munte de săteni”. (Aurica Talpoș)

S-au țesut multe povești în jurul acelei întâmplări. Dinu Potcoavă din Titești spune că unul Ceaușilă, din Găujani, era la lacul Scării și curăța buștenii care erau transportați pe apa Topologului, până la Ieroslavi.

„A ajuns printre primii la locul accidentului. A fost acolo și s-a umplut de bani! Au fost de-ai noștri cei care au vrut să fugă cu banii din București în Germania. A fost ceață pe cleanțul Scării și au atins cu avionul stâncile. Au fost vreo șase-șapte persoane în avion. Cred că două au scăpat cu răni mai ușoare, că au fost aduși și pansați la dispensar, în Titești. Când s-a prăbușit avionul, baloții ăia cu bani s-au împrăștiat peste tot. Au umplut toată poiana Scării de bani. Când am ajuns eu acolo, n-am mai găsit nimic. Doar vântul sufla pe stâncile alea! Am vrut doar să văd locul ăla în care s-a prăbușit avionul.” (Dinu Potcoavă)

O poveste similară a auzit-o și fratele meu de la Moșul Nel' Diaconu, bunicul din partea soției sale:

„Moșul Nel' Diaconu îmi povestea că, în ziua în care s-a prăbușit acel avion, venise acasă. Era îmbrăcat în uniformă militară. Când s-a auzit în Titești că s-a prăbușit un avion în Ciortea, șeful de post l-a convocat și pe el pentru a însoți echipa de intervenție, formată la nivel local, pentru a se deplasa la fața locului. Ajunși în Ciortea, au constatat că resturile avionului împrăștiate în zona în care acesta se prăbușise fuseseră deja răvășite. Primul

lucru pe care echipa de intervenție l-a făcut a fost să recupereze armamentul și muniția din avion. Au demontat mitralierele de bord și Nel' Diaconu a fost pus să le păzească. Din spusele ciobanilor găsiți la fața locului, mai multe persoane din Găujani ajunseseră acolo la puțin timp după prăbușirea avionului, cu cai și măgari, și au încărcat pe aceștia o parte din sacii împrăștiați peste tot. Sacii cu bani și alte materiale cărora sătenii care și le-au însușit le-au găsit, ulterior, întrebuițări gospodărești. Au cărat cu ei parașutele găsite acolo de la care au recuperat frânghiile și materialele textile din care acestea erau confecționate. Coincidență sau nu, se spune că toți cei care și-au însușit banii aceia au murit în suferință. A fost prima dată în viața lui când Moșul Nel Diaconu a văzut cum arăta valuta, costumele piloților fiind "burdușite" cu valută." (**Gigi Talpoș**)

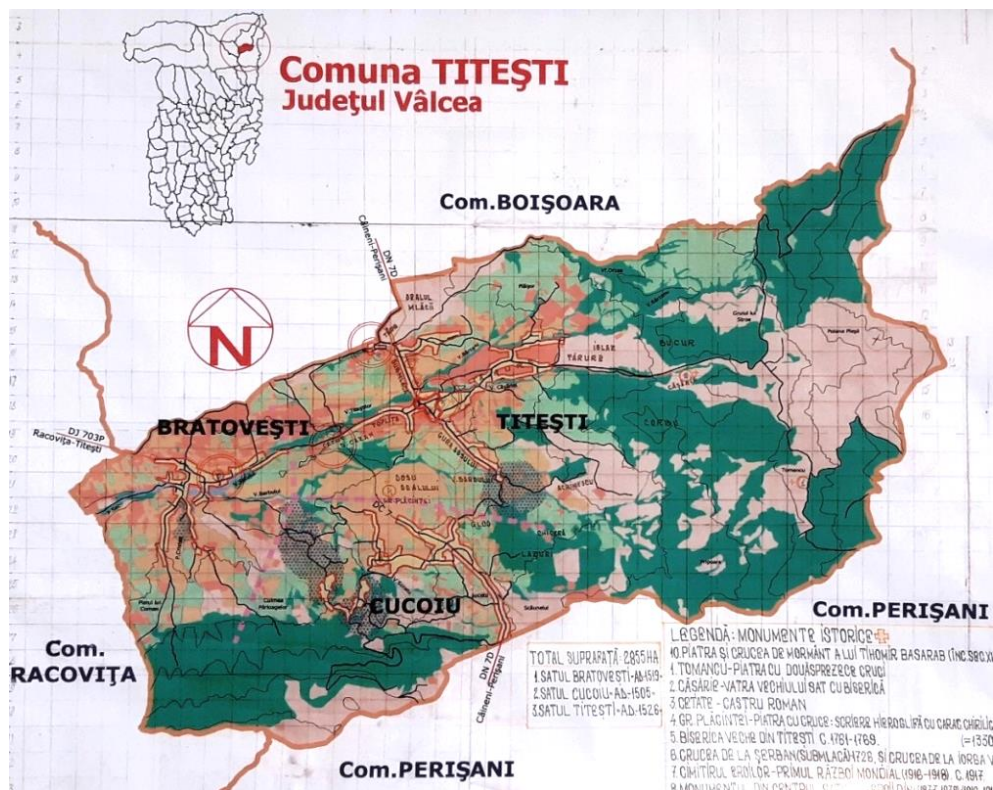
„Și Aronică (Aron Fuiorea-n.a.) a făcut parte din echipa care a ajuns, atunci, în Ciortea. Avea în casă un barometru recuperat de la bordul avionului. Mi l-a arătat odată și mie, când am fost în casa lui. Știindu-l priceput în ale tehnicii, prin natura activităților desfășurate de el în tinerețe, și știind că are acel barometru în casă, sătenii îi cereau sfatul ori de câte ori aveau temeri legate de starea vremii. Mai ales atunci când aveau fân proaspăt cosit, întins pe jos. Îl întrebau: Oare, o să plouă astăzi, nea Aronică? Și Aronică își dădea cu părerea despre starea vremii, consultându-și barometrul din casă.” (**Gigi Talpoș**)

Tendințe postdecembriste de dezvoltare locală

Primăria. Dezvoltare economică locală

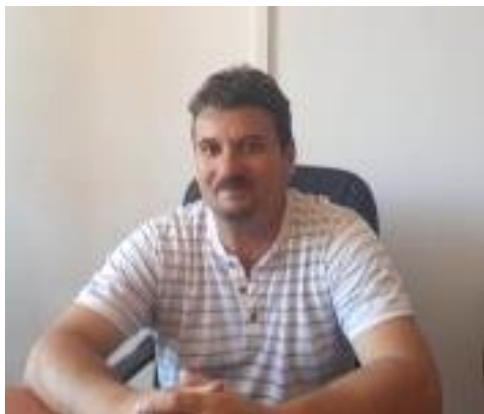
Comuna Titești este formată din satele Titești, Bratovești și Cucoiu, fiind așezată în partea de nord-est a județului Vâlcea, în centrul Țării Loviștei. Sau, așa cum o încadra în arealul geografic zonal profesorul Ion Conea:

„ ... cam la jumătatea drumului dintre Câineni și Sălătruc, adică a drumului ce duce din Valea Oltului spre Topolog peste plaiul Loviștei, este un sat bulucit într-un început de vale, anume Titești.”

Harta comunei Titești

Comuna este administrată, în prezent, de către un Consiliu Local format din doisprezece membri condus, începând cu anul 2004, de către Primarul Cătălin Nicușor Daneș (din partea Partidului Național Liberal).

Primarul Cătălin Nicușor Daneș

Deși comuna Titești este o comună mică, autoritățile locale se implică activ în dezvoltarea comunei, având în derulare multe proiecte și investiții, unele realizate cu finanțare europeană.

Am stat de vorbă cu două persoane din echipa administrativă actuală a comunei, implicate activ în administrarea și dezvoltarea acesteia: Primarul Cătălin Nicușor Daneș și secretarul Petre Rouă. Cu o modestie vădită, aceștia mi-au vorbit despre realizările de până acum ale

întregii echipe implicate în administrarea comunei dar și despre neajunsurile de care membri acesteia se lovesc adesea, în viața de zi cu zi.

Am trecut împreună în revistă o parte dintre realizările echipei. Am vorbit mai mult despre realizările lor din mandatele 2012-2016 și 2016-2020. Ele sunt notabile, sunt (mai ales!) vizibile și de aceea consider că o enumerare a câtorva dintre aceste realizări este necesară, în contextul în care suntem, cu toții, beneficiarii acestor realizări.

Este vorba aici, printre altele, de:

-asfaltarea drumurilor comunale DC3 Titești-Tărure și DC7 Titești-Cucoiu, investiție realizată pe fonduri europene, și construirea podului de pe drumul comunal DC7 în punctul Valea Barbului.

-finalizarea asfaltării drumului "La Troiță" din satul Titești, cu o lungime de 700m.

-asfaltarea drumului Măluș (Sub Mlacă) din satul Titești.

-asfaltarea drumului "Ulița Nouă" din satul Cucoiu.

-asfaltarea drumului "Colnic", drumul Izvorului și Bărâcii din satul Titești, în cadrul proiectului: *Asfaltare 4,06 km. Drumuri sătești în comuna Titești.*

-construirea podului în satul Bratovești (în punctul "La Ciopei") cu o lungime de 21m.

-amenajarea clădirii și dotarea sediului Primăriei comunei Titești prin GAL Țara Oltului.

-amenajarea și dotarea Căminului Cultural Bratovești prin GAL Țara Oltului.

-amenajarea și dotarea noului sediu al Bibliotecii Publice Titești.

-modernizarea și dotarea terenului de sport din satul Titești cu nocturnă, prin GAL Țara Oltului.

Noul sediu al Primăriei Comunei Titești

- construirea noului monument al eroilor din centrul satului Titești.
 - construirea unei punți pietonale în satul Bratovești (în punctul Achim Marinică).
 - reabilitarea și modernizarea Școlii cu clasele I-IV Cucoiu.
 - achiziționarea de utilaje pentru Primăria Titești: măturător stradal, lamă pentru deszăpezire, sărăriță.
 - achiziționarea de sisteme de supraveghere video la Școala Gimnazială Titești și reabilitarea gardului împrejmuitor.
 - contribuție la înființarea și dotarea Muzeului Satului din Titești.
 - reabilitarea Dispensarului Medical Titești și construirea de magazie și garaj.
 - sprijinirea Parohiilor din Titești și Bratovești pentru construirea caselor parohiale.
 - preluarea și trecerea în domeniul public a clădirii daracului de lână din satul Titești.
 - realizarea proiectului "Nomenclator stradal în comuna Titești".
 - construirea podului în satul Titești (în punctul "La Năstase").
 - construirea podului în satul Titești (în punctul "La Nicodim") și amenajarea drumului din Tăruri, din zona Cimitirului Vechi.
- "Un singur drum mai era de pământ și am trecut deja la procedura care înseamnă asfaltarea Drumului Cimitirului, consolidare terasament, amenajare rigole pentru colectarea apelor pluviale"¹²³.*

¹²³ <https://www.ramnicuvalceaweek.ro/>

Lucrări de amenajare a podului de acces către Cimitirul vechi din satul Titești

-finalizarea construcției garajului pentru parcul auto al Primăriei Titești.

-reabilitarea iluminatului stradal în toată comuna.

-amenajarea șipotului de la Tesmeneanu.

-sume alocate întocmirii studiului de fezabilitate și a proiectului tehnic necesare reabilitării și conservării bisericii vechi cu hramul Sfinții Mihail și Gavriil aflată în centrul satului Titești, cu o vechime de peste trei sute de ani.

La nivel de lucrări comunitare pot fi menționate achiziționarea unei centrale noi pentru Școala Gimnazială din Titești, construirea toaletelor în interiorul unității școlare, cu separație pentru cele care deserveșc grădinița.

Reales la alegerile locale din anul 2020, conform declarațiilor sale făcute unei publicații vâlcene¹²⁴, primarul și echipa sa de lucru au, în continuare, proiecte ambițioase:

-preocupări pentru găsirea unor soluții (amenajarea unor tabere de vară) care să permită atragerea unor specialiști în comună (istorici, arheologi etc.) pentru scoaterea la lumină a vestigiilor antice și medievale pe care comuna le deține, inclusiv realizarea de noi săpături arheologice în "Gruiul Plăcintei" și "Cășărie".

-preocupări pentru dezvoltarea turismului rural în zonă.

-preocupări pentru revigorarea tradițiilor folclorice locale și promovarea lor la nivel de județ și național prin continuarea acțiunilor începute cu câțiva ani în urmă.

-punerea în valoare a inscripțiilor de pe pietrele din Dosul Dealului, a celei din fața clădirii primăriei și a altor inscripții vechi.

-demersuri pentru achiziționarea și aducerea în domeniul public a terenului pe care se găsesc vestigiile Castrului Roman din Titești.

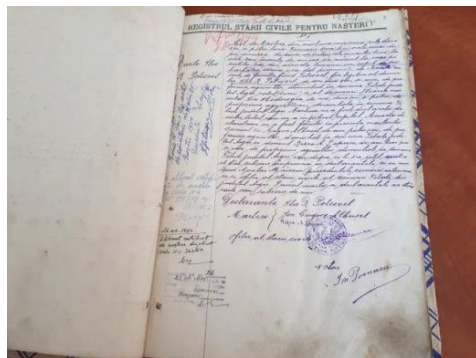
În contextul realizărilor de până acum ale actualei echipe a Primăriei Titești, spicuind câteva dintre declarațiile primarului, mai adăugăm:

¹²⁴ <https://www.ramnicuvalceaweek.ro/>

„Primăria a achiziționat tabletele pentru toți copiii din comună și o tablă interactivă pentru școală. (...) Noi vom investi în continuare în modernizarea comunei, în aducerea ei la standarde de civilizație și confort astfel încât să-i putem atrage pe cei care îndrăgesc muntele și vor să se mute aici, fie să aibă o casă de vacanță. Tot ce ține de primărie va fi modernizat, Titeștiul va arăta cu totul deosebit în următorii ani”¹²⁵

În biroul secretarului comunei,
Petre Rouă

Registru stării civile

Grupurile de Acțiune Locală (GAL)

Țara Oltului, situată (din punct de vedere geografic) în zona centrală a României, între creasta munților Făgăraș și râul Olt, reprezintă o zonă vastă cu altitudini pornind de la 300 m., ajungând până la peste 2500 m. Este brăzdată de numeroase cursuri de apă care-i conferă reliefului un bogat potențial agro-zootehnic. Pajiștile alpine coborând de pe versanții munților Făgăraș până departe, în Țara Loviștei și în inima Ardealului, le-au permis locuitorilor acestor zone, din cele mai vechi timpuri, să se înfrățească în practicarea unui străvechi obicei românesc: acela al creșterii animalelor, în special, al oieritului.

Grupul de Acțiune Locală Țara Oltului a adunat la aceeași masă de lucru reprezentanți ai unor localități din județul Sibiu (Boița, Cârța, Racovița, Tălmăciu, Porumbacu de Jos, Arpașu de Jos, Turnu Roșu) și județul Vâlcea (Titești, Boișoara, Căineni) activând în administrația publică locală și în sectoare economice comune: zootehnie, pomicultură, legumicultură, apicultură, procesarea laptelui, etc.

„Evenimentele realizate în cadrul proiectului, în comuna Sâncel din județul Alba și comuna Arpașu de Jos din județul Sibiu, au contribuit la extinderea experienței fiecărui GAL pentru îmbunătățirea acțiunilor de creare

¹²⁵ Ibidem

*de instrumente pentru promovarea produselor tradiționale și locale, dar au constituit și un bun prilej de schimb cultural și de experiențe.*¹²⁶

Produse și Tradiții în Țara Oltului, Porumbacu de jos, jud. Sibiu, 2014

¹²⁶ *Dăm tradiției valoare-Proiect cooperare GAL pe Mureș și pe Târnave-GAL Țara Oltului*

Proiectul de cooperare "Dăm tradiției valoare", concretizat printr-o serie de acțiuni comune realizate în parteneriat între GAL pe Mureș și pe Târnave și GAL Țara Oltului, în scopul promovării produselor tradiționale locale, a constituit și pentru edilii comunei Titești și Asociația Agricolă Țara Loviștei prilej de participare cu standuri cu produse tradiționale locale, la numeroase târguri de profil din țară.

Aspecte din timpul participării la târg. Țara Oltului în produse și tradiții, Bradu, jud. Sibiu, 2018

Asociația Agricolă "Țara Loviștei"

Asociația Agricolă "Țara Loviștei", cu sediul administrativ în localitatea Titești, a fost înființată în anul 2011 în scopul sprijinirii crescătorilor de ovine, caprine și bovine, dar și al producătorilor agricoli, al proprietarilor de păduri, al crescătorilor de păsări și albine, pentru creșterea și diversificarea producției agricole, pentru valorificarea mai eficientă a produselor obținute.

Constanța Ștefan

După cum îmi mărturisea Constanța Ștefan, președintele asociației, pentru a răspunde cerințelor fermierilor,

„ ... asociația și-a extins activitatea și are în prezent un număr de 540 membri afiliați și un număr de 15 persoane angajate permanent. A obținut

autorizarea de Utilizator SNIA (Sistemul Național de Identificare și Înregistrare a Animalelor) și efectuează servicii de identificare, înregistrare și crotaliere a animalelor. A obținut acreditări pentru efectuarea Controlului Oficial al Producțiilor pentru înscrierea animalelor în Registrele genealogice ale raselor, pentru speciile ovină și caprină, s-a înscris și eliberează în 79 de localități Aviz consultativ necesar eliberării de către primăria a Atestatelor de producător, conform Legii nr. 145/2014 cu modificările și completările ulterioare, etc.

Din anul 2011 și până în prezent, asociația a desfășurat activități conforme cu scopul și obiectivele cuprinse în statutul asociației, activități care au servit intereselor membrilor asociației. Astfel, conform acreditărilor și autorizațiilor obținute, din anul 2015 s-au desfășurat la un număr de peste 150 de fermieri din Țara Loviștei lucrări în scopul ameliorării raselor de animale și înscrierea acestora în Registrele genealogice ale raselor, dar și pentru obținerea de către crescătorii de animale a unor venituri suplimentare prin accesarea subvenției pentru SCZ. Asociația a participat la diverse acțiuni și vizite de lucru în teren care au condus la încheierea, alături de Federația Oierilor de Munte din România, a unui Protocol de colaborare cu parteneri francezi, în scopul obținerii unor miei de carne, pentru a face posibilă vânzarea mieilor la un preț mai bun pe piețele din Europa de vest.

În aprilie 2017 am organizat la Călimănești acțiunea "Ziua porților deschise în oieritul montan Franța-România". A fost o frumoasă expoziție de ovine, mâncare tradițională, conferințe tematice, cântece și jocuri românești. La această acțiune au participat ambasadorul Franței în România, autorități județene și de la nivel guvernamental.

Asociația a participat la diverse ședințe de lucru la Ministerul Agriculturii, la Ministerul Mediului, la ANSVSA, APIA, AFIR, la Comisiile de agricultură constituite la nivelul Parlamentului, pentru a prezenta problemele fermierilor și pentru a ne face cunoscut și susține punctul de vedere cu privire la proiectele de legi și hotărâri care se referă la domeniul nostru de activitate. De asemenea, s-au organizat pentru membri asociației întâlniri de lucru cu autoritățile statului, cu medici veterinari și consultanți în domeniul obținerii de fonduri europene, unde fermierii au primit informații, au avut posibilitatea să-și lămurească anumite probleme și au primit sfaturi utile în legătură cu activitățile din fermele lor.

Asociația, membrii asociației, de multe ori alături de Primăria Titești, printr-un efort comun, au participat la Târguri, Expoziții și Festivaluri de tradiții și obiceiuri din diferite zone ale țării, obținând premii pentru nivelul înalt de prezentare.

Imagini de la diverse participări la târguri interne și internaționale

Una din acțiunile de prim rang ale asociației a fost organizarea Târgului de Sf. Ilie din anul 2018, eveniment tradițional aflat sub egida Centenarului Unirii. Au participat circa 3000 de locuitori ai zonei și invitați din toate provinciile istorice ale României, evenimentul culminând cu o mare Horă a Unirii, încinsă de participanții prezenți atunci pe dealul târgului din Titești, mulți dintre aceștia îmbrăcați în costume populare, purtând steaguri tricolore.

În primăvara anului 2018 am invitat în Țara Loviștei o echipă a emisiunii Viața Satului condusă de domnul Gherghescu Gabriel, care a prezentat și a făcut cunoscută țării, prin intermediul a opt emisiuni de televiziune, pitoreasca Țară a Loviștei.

Asociația Agricolă Țara Loviștei este membră a Federației Naționale Pro Agro România și totodată reprezintă sectorul ovine-caprine în Grupul de Dialog Social și la Digi-Agri, la Comisia Europeană de la Bruxelles. În luna noiembrie 2019 am participat și reprezentat România la Comisia Europeană la Bruxelles, la ședința Grupului de Dialog Social pe domeniul cărnii de oaie și capră și habitatelor animalelor sălbatice carnivore.

Constanța Ștefan la Comisia Europeană de la Bruxelles

Prin întreaga activitate desfășurată, Asociația urmărește să-i sprijine pe membrii săi pentru a-și rezolva problemele, pentru a-și valorifica produsele din ferme, pentru a obține produse mai bune cantitativ și calitativ în scopul dezvoltării, modernizării și eficientizării activităților din fermele pe care le au în proprietate, fapt pentru care în anul 2019 am înființat cooperativa "Țara Loviștei – Cooperativa Agricolă", prin intermediul căreia vom prelucra, vom comercializa și vom face cunoscute produsele tradiționale loviștene.

Proiecte și activități culturale

Biblioteca publică a Comunei Titești

Indiferent de mediul social despre care vorbim, fie că este vorba despre cel rural sau despre cel urban, zonele din care radiază cunoașterea la nivel de comunitate, din care se propagă, din om în om, tot ceea ce înseamnă pentru comunitate valori ale culturii și civilizației noastre, îl reprezintă școlile și bibliotecile publice locale.

Așa cum am mai amintit, prima școală din Titești a fost înființată cu peste 150 de ani în urmă. A fost prima instituție înregistrată oficial în Titești ca loc oficial de răspândire a cunoașterii. Cărțile aflate la dispoziția dascălilor și a elevilor de atunci au fost puține. Adunate treptat prin efortul membrilor comunității locale și cu sprijinul autorităților locale, județene și naționale cu putere de decizie în acest sens, fondul de carte număra prin anii '50 aproape trei mii de volume.

Biblioteca publică locală Titești a fost înființată în anul 1952.¹²⁷

Neavând posibilitatea funcționării într-o instituție de stat, această bibliotecă a funcționat până prin anii '86-'87 în casa cârciumarului Nicolae Lungu din Titești, într-o cameră alăturată așa-zisei camere de Cămin cultural în care aveau loc repetițiile formațiilor artistice de dansuri populare, de cor, brigăzi artistice, de teatru etc. Corul format din tineri intelectuali ai satului, din oameni în vârstă și cadre didactice, era dirijat de preotul Nicolae Boncea.

Ulterior, biblioteca a fost mutată în localul școlii vechi din sat. Mutarea sediului Primăriei Titești în centrul localității, într-o clădire care a aparținut fostei cooperății, preluată și reabilitată de către autoritățile locale după anul 2003 (după reînființarea Comunei Titești), a permis mutarea bibliotecii în această locație nouă, unde funcționează și în prezent.

În prezent, fondul de carte al bibliotecii comunale Titești însumează aproape opt mii de volume, un număr de aproape 600 volume fiind transferate bibliotecii publice locale Perișani.

Parcurgând lista numelor persoanelor celor care s-au ocupat de-a lungul anilor de fondul de carte al bibliotecii locale¹²⁸, îndemnându-i pe săteni să-și astâmpere setea de cunoaștere de la izvorul nesecat al slovei scrise, am remarcat că parte dintre aceștia au fost, la rândul lor, oameni cu carte și cu drag de carte, cu preocupări în domeniul literar și al cunoașterii,

¹²⁷ Rouă, Elena - *Monografia bibliotecii publice Titești* (Manuscris)

¹²⁸ Ibidem

în general.

Noul sediu al Bibliotecii Publice a comunei Titești.
În fotografie: Elena Rouă, bibliotecar comunal

Cred că amintirea numelor acestor persoane nu reprezintă altceva decât un gest de recunoaștere a muncii lor neobosite în folosul membrilor comunității locale, pentru ridicarea nivelului de cultură și cunoaștere al acestora:

- Popescu Constantin (1954-1956)
- Petre Petria (1956-1957)
- Șerban Nicolae (1957-1974)
- Vlădescu Gogu (1957-1979)
- Vlădescu Ion (Nolică) (1979-1983)
- Vlădescu Florin (1984-1991)
- Rouă Elena (1992 - prezent)

Cum spuneam, biblioteca a reprezentat, mai ales în anii aceștia ai perioadei postdecembriste, locul de zămislire a unor idei, a unor proiecte inedite și mai ales locul în care acestea au fost transpuse în practică. Elena Rouă, actuala bibliotecară aflată în funcție din anul 1992, a acumulat destulă experiență în organizarea și desfășurarea unor evenimente culturale, astfel încât acestea să reprezinte o reușită de fiecare dată când au fost organizate aici. Aș aminti doar câteva dintre proiectele importante la realizarea cărora a contribuit nemijlocit:

- Întâlniri cu fiii Țării Loviștei;
- Posada – semnarea actului de naștere a Țării Românești;
- Ani de triumf la Cimitirul Eroilor din Titești;
- Lansări de carte.

31 octombrie 2019. Moment cultural emoționant în Titești-Vâlcea, cu

accente puse pe evenimente istorice care au marcat profund existența milenară a Țării Loviștei. Lansarea cărții "Țara Loviștei. Titești. Posada 1330", autor Dr. Constantin Ionițescu, la Biblioteca publică a comunei Titești, în prezența unui număr mare de iubitori ai istoriei loviștene, a constituit un prilej de dezbateri pe tema importanței conservării și păstrării vestigiilor istorice care atestă existența milenară a poporului român pe aceste meleaguri. Cartea vine, printre altele, cu lămuriri suplimentare făcute asupra textului inscripționat pe piatra din Gruiful Plăcintei din Titești, tradus integral de către profesorul George Voica în anul 2012¹³⁰.

Conform autorului cărții, documentul a fost scris pe piatra din Gruiful Plăcintei în timpul voievodului Basarab, după lupta de la Posada. Piatra este astfel considerată a fi unul dintre stâlpii la care a făcut referire în cronicile timpului Maciej Strykowski, aici fiind consemnate prin simboluri scrise pe trei rânduri, următoarele cuvinte :

"Primul rând: Slavă Sfintei Treimi, slavă Tatălui, Fiului și Sfântului Duh. Rândul doi: Slavă Maica Precista, Născătoare de Dumnezeu (ocrotitoarea cavalerilor templieri) sfânta, slavă lui eu Basarab voievod, domnitorul Munteniei. Are două cercuri concentrice deasupra lui M și ultimul rând: Slavă lui Tugomir (fiul lui Basarab, mort în lupta de la Posada) slavă în ani, slavă în veci! Reiese că a murit aici, în lupta cu Carol Robert de Anjou și a fost îngropat la biserica domnească de la Curtea de Argeș în 1330. Mormântul lui în anii din 1340 când s-a demolat și construit biserica domnească actuală, a fost cavoul cu însemne ale cavalerilor templieri, a fost îngropat la 1 m mai adânc și acoperit cu molozul din peretele bisericii pentru a-l ascunde (...) deoarece ei l-au chemat la Curtea de Argeș pe mitropolitul Iachint de la Vicina, cu avizul Patriarhiei de la Constantinopol și care nu doreau însemne catolice în biserica ortodoxă! Nicolaie Alexandru a devenit domnitor cu toate însemnele, suveran și independent față de Ludovic de Anjou, regele Ungariei!" (Costică Ionițescu)

¹³⁰ Dr. Ionițescu Constantin, Țara Loviștei. Titești. Posada 1330, Editura Rotipo, Iași, 2019, p.23

Aspecte din timpul lansării cărții

Biblioteca comunei reprezintă și locul de întâlnire al elevilor școlilor din localitate și comună pentru completarea cunoștințelor acumulate la orele de curs, cu informații noi obținute prin lecturarea cărților și accesarea unor pagini de internet dedicate pregătirii acestora.

În acest sens, biblioteca se poate mândri cu o dotare de excepție constând în calculatoare performante și diferite echipamente de birotică.

Cu prilejul sărbătorilor de iarnă sau a serbărilor de sfârșit de an aici sunt pregătite scenete care-i au protagoniști chiar pe ei, pe elevii școlilor comunei.

Elevi la biblioteca din Titești

Noutățile editoriale din Fondul de carte "primenit" aici periodic, le sunt oferite cu generozitate celor interesați de cunoaștere, prin grija bibliotecarei Elena Rouă.

Noutăți editoriale expuse cititorilor

Proiecte culturale

Inițiat în anul 2013 de către regizorul Victor Olăhuț, proiectul cultural „Cultura'n Șură” a poposit și în Titești începând cu anul 2017, cu spectacolul "Cerere în căsătorie" de A.P. Cehov. Spectacolul a fost susținut în gospodăria țărănească a lui 'nea Miti Pătru, veche de peste 200 de ani, de o trupă de actori de la Teatrul de Artă din București.

Spectacolul a fost o inițiativă care, așa cum a mai fost definită, "se prezintă ca un act de normalitate în satele românești, prin intermediul căruia spectacole de teatru variate sunt transferate din sălile de teatru de la oraș și prezentate, în mod gratuit, în șurile din curțile sătenilor". (Liviu Popescu)

Ceea ce a început acum șapte ani ca o inițiativă inedită și ușor exotice, a devenit acum un act de normalitate în câteva sate din Transilvania: o trupă

de teatru își amenajează decorul și luminile în curțile sătenilor și joacă, gratuit, un spectacol pentru toți membrii comunității.

Spectacol de teatru la Titești (Cultură'n Șură)

Referindu-se, cu modestie, la implicarea sa activă într-o serie de activități cu caracter cultural-educativ, Mihăiță Lupu afirma:

„Au fost deja trei piese de teatru jucate în Titești în cadrul proiectului cultural «Cultură'n Șură» pe care le-am adus în sat prin intermediul platformei naționale inter-disciplinare «România EduCaB», devenind deja tradiție. Doar anul acesta, datorită pandemiei cu COVID-19, am fost obligați să amânăm evenimentul. Este important să mai amintim că reușita spectacolelor s-a datorat colaborării bune avute cu Primăria Titești, cu biblioteca publică și cu locuitorii satului.

Satul Titești a fost primul sat din județul Vâlcea în care am adus acest prim concept dintr-o serie de evenimente culturale și de educație non-formală pe care le avem pregătite, pe care dorim să le organizăm prin și cu biblioteca publică din Titești. Aș mai adăuga că am adus deja la biblioteca publică din sat câteva zeci, dacă nu sute de cărți în limba română și în limbi străine, ca donație EduCaB.” (Mihăiță Lupu)

Muzeul satului loviștean din Titești

Așa cum a mai fost definit, muzeul satului loviștean reprezintă o impresionantă colecție de obiecte de uz casnic, artizanat și construcții tradiționale din Țara Loviștei.

A fost inaugurat pe data de 18 octombrie 2014.

Ideea amenajării unui muzeu în Titești este una mai veche. A fost susținută de mai multe persoane din Titești (profesorul Mișu Călinoiu, învățătorul Florea Vlădescu, profesorul universitar Alexandru Stănescu, Constanța Ștefan) dar nu s-a concretizat până în anul 2012, când consilierul local Constanța Ștefan a propus Consiliului local Titești înființarea Asociației cultural-istorice Plai Loviștean care să preia inițiativa, ocupându-se de amenajarea muzeului. Proiectul a primit girul consilierilor locali care au aprobat și decontarea de către primărie a cheltuielilor făcute pentru constituirea și înregistrarea asociației. Ulterior, proiectul de amenajare a muzeului a fost susținut prin contribuții financiare și donații materiale ale Obștilor de moșneni, ale oamenilor locului și ale Primăriei Titești.

Muzeul este organizat pe săli tematice:

- o sală a fotografiilor, cărților vechi, documentelor și actelor (unele dintre ele având o vechime de peste cinci sute de ani!);
- o zonă reprezentând casa țărănească din secolul al XVII-lea, cu pridvor, odaie, bucătărie, cămară – dotate tradițional: covoare țesute manual, război de țesut, leagăn pentru prunci, lăzi de zestre, lavițe, ștergare, costume tradiționale etc.
- o zonă reprezentând stâna tradițională lovișteană, echipată cu

toate obiectele și uneltele de păstorit; în aceeași zonă este reprezentată o curte țărănească cu gard de nuiete împletite, căruță, sanie, cazan de țuică, pomar, plug, mese de lucru pentru tâmplari și rotari, unelte agricole, sanie și bob pentru sezonul de iarnă...

Acestea sunt doar o parte dintre exponatele muzeului care și-au găsit aici locul, într-o înșiruire armonioasă.

Conform precizărilor făcute de Constanța Ștefan, amenajarea sălilor a fost făcută punând în practică ideile unora dintre membrii echipei implicate. Astfel, ideea construirii căsuței din lemn din incinta muzeului i-a aparținut profesorului Mișu Călinoiu, acesta fiind și cel care a sculptat porțile muzeului. Bucătăria și vatra au fost construite după ideea învățătorului Florea Vlădescu, curtea, gardul din nuiete și stâna au fost materializate după ideea Primarului comunei Titești, Cătălin-Nicușor Daneș.

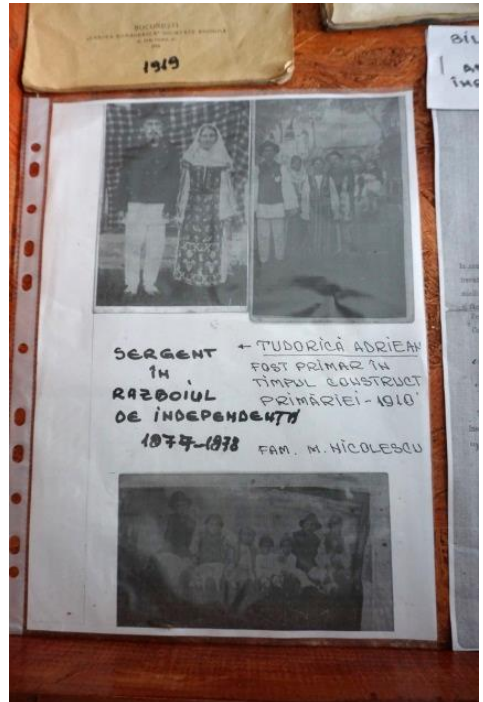
La aranjarea exponatelor au contribuit Constanța Ștefan și bibliotecara Elena Rouă, alături de profesorul Mișu Călinoiu, care a preluat și funcția onorifică de custode al muzeului. Ar mai trebui menționat, cred eu, că prin grija custodelui, muzeului i-au fost aduse continuu îmbunătățiri în anii care au urmat inaugurării, prin adăugarea de noi exponate și piese de mobilier (vitrine).

În imagini, aspecte din timpul inaugurării muzeului (din anul 2014):

Aspecte de la inaugurarea muzeului satului Ioviștean din Titești

Aspecte din interiorul muzeului

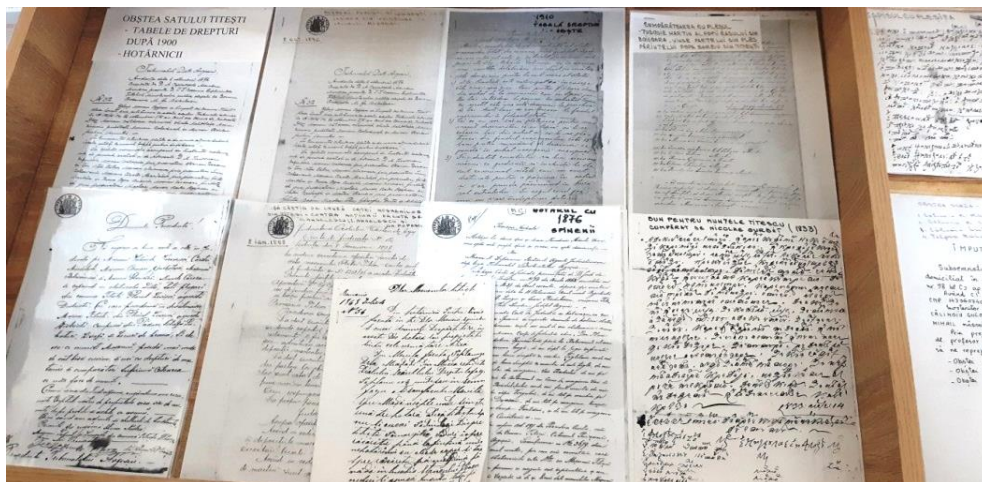
Aspecte din interiorul muzeului

Aspecte din interiorul muzeului

Aspecte din interiorul muzeului

Aspecte din interiorul muzeului

Dispensarul uman din Titești

Una dintre realizările importante ale actualei echipe administrative a Primăriei comunei Titești, privită prin prisma importanței serviciilor de sănătate publică asigurate aici locuitorilor satului și nu numai, a fost achiziționarea, trecerea în domeniul public și reabilitarea clădirii dispensarului uman din Titești (fostă locuință a preotului Nicolae Boncea).

La începutul anului 2019 am avut prilejul să stau de vorbă cu medicul Ion Claudiu Ilie din Titești. O persoană agreabilă, comunicativă! M-au încântat cuvintele sale, atunci când mi-a vorbit despre satul Titești și despre sătenii de aici. Cuvinte care dovedeau, fără tăgadă, atașamentul său, ca persoană, față de satul Titești de care se simțea legat ca de locurile natale și atașamentul său, ca medic, față de pacienții din toată zona Țării Loviștei.

L-am ascultat, cu încântare, depănându-și firul amintirilor sale într-un dialog încropit ad-hoc:

Dispensarul din Titești

— Sunt născut în comuna Nicolae Bălcescu din județul Vâlcea – își începe medicul Ion Claudiu Ilie relatarea experienței sale de viață, legată de satul Titești. Am ajuns în Titești pentru prima dată în decembrie 2003. Eram însoțit de o rudă de-a mea: de medicul veterinar Constantin Daia. El era, de ceva

vreme, medic veterinar în comună și a fost omul care m-a convins să aleg postul vacant de medic din Titești. Când am ajuns aproape de intrarea în Bratovești, am crezut că s-a terminat lumea! Era iarnă, era o zăpadă mare! Nu se vedeau case, nu se mai vedea bine nici drumul... I-am spus atunci rudei mele: «Costele, cred că ne-am rătăcit! Nu cred că mai putem să avansăm cu mașina!» Acesta, întorcându-se puțin către mine, m-a privit peste umăr și mi-a răspuns: «Vezi de treabă! Mergi mai departe, că nu am ajuns nici măcar în primul sat din comună!»

— Să înțeleg că... prima dumneavoastră impresie legată de zona Loviștei nu a fost una tocmai grozavă? – îl întreb eu, iscoditor, pe doctorul Ion.

— Vă dați seama! Era luna decembrie, cu o zăpadă de o juma' de metru!... Drumurile județene nu prea erau curățate de zăpadă. Știți cum erau vremurile pe atunci, când nu prea se băgau plugurile pentru dezăpezire... Drumul de la Cornet la Titești nu era asfaltat și nu era nici prea bine întreținut. Eram tânăr. Nu știam dacă o să rămân în sat și cât o să rămân...

Medicul Ion Claudiu Ilie

După un scurt răgaz, ne continuăm discuția adresându-i o altă întrebare:

— Acela a fost primul dumneavoastră loc de muncă, ca medic? Prima dumneavoastră repartiție?

— Nu mai erau repartiții atunci. Erau posturi libere. A fost un post la Zătreni, în sudul județului Vâlcea, și postul de aici, din Titești. Inițial am fost la Zătreni. Mi se părea o comună mai mare, cu perspective pentru viitor. Am venit

apoi și aici, la insistențele doctorului Daia, veterinarul din sat, care îmi tot spunea: «Hai, mă! Vino și tu aici, la Titești, să fim împreună!» Am renunțat la Zătreni și am venit aici. Acum nu-mi pare rău pentru alegerea făcută. M-am acomodat, cunosc bine toată comuna, cunosc chiar și comunele învecinate! Știu toate casele, toți oamenii. Pentru mine a fost o provocare să lucrez la țară! Am făcut aici foarte multe lucruri pe care un medic de la oraș nu le face. La oraș, un medic de familie nu face o sutură, nu face un pansament. Oamenii merg la urgențe pentru asta! Medicul de la oraș are un program de cinci ore, ceva teren și apoi merge acasă. Aici, la țară, am fost nevoit să pun sonde pentru urinare, să fac pansamente, să pun gipsuri... După părerea mea, dacă vrei să înveți meserie, ca medic, ar trebui să treci mai întâi pe la țară. Așa era pe vremea de dinainte de '89! Erai obligat atunci să stai trei ani la țară. Fiecare medic de familie, după absolvirea facultății, era obligat să facă un stagiu de trei ani în mediul rural și abia după aceea se putea transfera la oraș. Acum nu se mai procedează așa... Revenind la ce spuneam mai înainte, pot să afirm că m-am acomodat foarte bine aici, în comună. Locuiesc cu familia în clădirea dispensarului de aici, într-o locuință de serviciu, și doar la sfârșit de săptămână plecăm la oraș. Soția mea fiind din Boișoara, ne gândim acum dacă să ne construim o locuință aici, în zonă.

În cabinetul din Titești al medicului Ion Claudiu Ilie

— Copiii dumneavoastră fac școala aici, în Titești?

— Da, îmi răspunde doctorul Ion. Pentru că mă ocup și de comuna Boișoara, ca medic, fiul meu a făcut primul an de grădiniță la Boișoara. Nu-mi mai amintesc acum care a fost motivul real pentru care l-am înscris la

grădinița de acolo. L-am transferat după aceea la Titești și din clasa întâi l-am înscris la școală în Titești. Acum este în clasa a doua.

— *Cum vi se pare satul, ca încadrare geografică?*

— *Zona este superbă! Am avut posibilitatea să plec de aici, de nenumărate ori. Și acum este un post liber de medic de familie, la Spitalul din Brezoi. Dar... atât de bine m-am acomodat aici, încât mă simt ca și când m-aș fi născut aici. Nu mă simt ca venit aici din afara satului. Dacă mă duc la mine, la țară, acolo mă simt străin! Simt că nu mă mai leagă nimic de locurile acelea.*

— *Ce părere aveți despre oamenii acestor locuri?*

— *Oamenii sunt de treabă! După părerea mea, oamenii de la munte sunt deosebiți față de cei de la câmpie. Sunt... dintr-o bucată! Sunt oameni deschiși, primitivi și direcți! Din păcate, populația comunei este îmbătrânită. Din acest motiv și actul medical, în sine, este aici unul mult mai complicat. Am sentimentul că zona se va depopula în curând, din păcate! Este dureros să vezi asta. Vor rămâne case goale dacă nu se vor lua, la nivel guvernamental, unele măsuri în sensul acesta. Citeam prin ziare că în alte țări care se confruntă cu acest fenomen, în satele de munte, izolate, li se oferă sume bănești și anumite facilități persoanelor și familiilor care se stabilesc acolo. Vă dați seama, comunitățile rurale sunt destul de sărace și nu au resursele materiale necesare să renască pe cont propriu. Sunt necesare măsuri de stimulare specifice fiecărei categorii sociale din mediul rural. Să luăm exemplul unui medic: ca să-l determini să rămână într-un sat de munte, într-o zonă izolată, poate fără curent, fără internet, în condițiile în care medicii de acum trebuie să lucreze on-line pentru a elibera rețete pacienților lor, nu-i tocmai ușor! De aceea, cred eu, specialiștilor stabiliți în mediul rural ar trebui să li se ofere niște facilități: poate o locuință, poate un teren pe care să-și construiască o locuință... Sunt acuma o grămadă de localități rămase fără medic, ceea ce este foarte grav! Nimeni nu se gândește că trebuie să le și oferi ceva acelor persoane calificate, venite în sat, ca să le motivezi să rămână! (Dialog cu medicul **Ion Claudiu Ilie**)*

Nota autorului: Până când această carte a văzut lumina tiparului, medicul Ion Claudiu Ilie a decis să părăsească satul Titești, împreună cu familia sa. Pentru că l-au îndrăgit, mulți dintre pacienții săi i-au regretat decizia. Serviciile medicale la dispensarul din Titești sunt acum asigurate în regim de interimat, cu sprijinul altor cadre medicale. Autoritățile locale afirmă că situația creată este doar una temporară, urmând a fi găsite alte soluții, pe termen lung.

În loc de... Epilog!

V-am relatat câteva dintre întâmplările trăite cu ani în urmă de câțiva locuitori de-ai satului nostru, de-ai Titeștiului. Câteva dintre obiceiurile și tradițiile locale cu care și eu am crescut, încercând să vă introduc în cadrul și atmosfera acelor timpuri.

Fiind sfârșit de an 2020, mă așteptam să aud vești de la cei rămași să-și trăiască viața, împreună cu familiile lor, pe vatra satului Titești. Că au început pregătirile pentru sărbătorile de sfârșit de an, din sat. A sărbătorilor de Crăciun și de Anul Nou, puse în valoare în anii copilăriei mele cu atâta migală de părinții noștri și continuate, mai apoi, de noi.

Traversăm însă o perioadă grea, de neliniște și îngrijorare date de evoluția stării prezente de pandemie care a cuprins, brusc, o lume întregă. Suntem derutați, suntem îngrijorați, neliniștiți, temători. Ne ferim de cei apropiați nouă, de copiii și de părinții noștri, izolându-ne și închizându-ne în noi înșine ca într-o carapace invizibilă, așteptând să treacă nenorocirea abătută asupra noastră...

Deschid pagina de facebook a Primăriei Comunei Titești și văd un anunț care m-a făcut să mă adâncesc și mai mult în starea aceea de amărăciune pe care începusem să o simt odată cu declanșarea stării de pandemie dată de virusul COVID 19 și răspândirea ei, ulterior, în toată lumea :

„Având în vedere faptul că săptămâna viitoare sărbătorim Crăciunul, una dintre cele mai importante și frumoase sărbători ale anului (...) vă informăm că pentru respectarea actelor normative stabilite de instituțiile statului și pentru a nu se încălca nici o normă de lege este necesar a se respecta cu strictețe măsurile de prevenire a răspândirii virusului.

Drept urmare, cu părere de rău, vă informăm că împărțirea colindețului din dimineața zilei de Ajunul Crăciunului nu va mai avea loc, deoarece după obiceiurile noastre locale aceasta implică adunarea unui număr mare de persoane la biserica din fiecare sat.

Tot din această cauză și colindatul din casă în casă nu se va putea organiza. (...)¹³¹

Pe plaiurile noastre loviștene și nu numai, dacă am fi trăit în vremurile normale de altădată, Nașterea Domnului ar fi fost un prilej de manifestare a bucuriei prin interpretarea unor colinde și cântece de stea cu specific local. În situația pandemiei actuale, nevoia de a respecta unele reguli, necesare de

¹³¹ Pagina de facebook a Primăriei Comunei Titești

altfel, stabilite de autoritățile locale, ne determină să trăim sărbătorile din amintiri. Din amintirea colindelor auzite până de curând pe ulițele satului, a spectacolelor date de Cetele de colindători din Titești pe scenele unor instituții culturale din țară, din amintirea Irodului și a cântecelor de stea interpretate cu ani în urmă de fiecare dintre noi, transmise astfel prin viu grai din generație în generație, din amintirile iscate de vreo fotografie prăfuită de vreme...

Anul acesta, în ajunul Crăciunului, nu s-au mai împărțit colindeții în Titești, ca-n vremurile copilăriei mele... Nu s-au mai auzit colindele pe ulițele satului, nu s-au mai auzit nici pașii grăbiți ai copiilor care, terfelind zăpada din poartă în poartă, așteptau cu înfrigurare răspunsul gazdelor la întrebarea: «Primiți colinda?».

Mă-ntreb acum: ce ne va oferi ziua de mâine? Să fi fost în zadar efortul făcut de sătenii amintiți în această carte pentru păstrarea vie a tradițiilor locale? Să fi fost în zadar efortul făcut de grupul de colindători din Titești pentru promovarea colindului loviștean la nivel național, atâta timp cât el nu mai poate fi interpretat ca altădată, colindând prin viu grai, din casă în casă? Să fi fost în zadar descrierea vechilor ritualuri de nuntă sau de înmormântare, făcută în această carte, respectate cu sfințenie în satul Titești de atâtea generații ?

Nu vor mai putea, oare, meșterii lovișteni să vină anul viitor în Târgul de Sfântul Ilie de la Titești să-și vândă oalele lor de lut, greblele și furcile din lemn, sau tuciurile din aluminiu? Nu vor mai putea veni cofetarii cu tarabele lor pe care să reverse, din abundență, turta dulce?

Vom rămâne doar cu amintirile unei vieți reale, adevărate, dusă de oamenii altor vremuri în care aceștia nu erau nevoiți să se distanțeze și să poarte măști pentru a se proteja de viruși? Ne aflăm, oare, într-o nouă formă de război biologic dus cu un inamic nevăzut? Și dacă este așa, vom reuși să-l învingem? Întrebările pot continua, însă răspunsurile, din păcate, vor întârzia să apară.

Știm doar că se fac eforturi, la toate nivelurile, pentru menținerea sub control a efectelor stării actuale de pandemie. Că suntem, cu toții, parte a acestui efort... Ne rămân, ca certitudine, optimismul și speranța că trecând printr-o perioadă dificilă, îndârjirea noastră în păstrarea vie a flăcării spiritualității și identității naționale și locale va rămâne nezdruccinată! Ziua de mâine va fi o nouă zi. Sperăm, cu toții, să fie una mai bună decât ziua de astăzi!

Autorul

Glosar

A

Amnar - piesă metalică folosită împreună cu cremenea, la aprins iasca.

Argăsire - prelucrarea pieilor și a blănurilor cu un amestec de substanțe, pentru a le face trainice, impermeabile și flexibile.

Arnici - bumbac răsucit într-un singur fir și vopsit în diferite culori, întrebuințat la cusutul înfloriturilor pe cămăși, ștergare, piese din piele etc.

B

Baci - mai marele peste ciobani, însărcinat de stăpânul (stăpânii) oilor cu strângerea laptelui și cu facerea cașului, a brânzei, untului etc.

Baieră - curea, sfoară, ață etc. Cusută sau prinsă de un obiect spre a putea fi transportat, atârnat, strâns etc.

Balmoș - mâncare ciobănească, făcută din caș fiert în lapte dulce la care se adaugă și puțin mălai ca să nu se îngroașe; se poate face și din smântână fiartă cu mălai și la care se adaugă și puțin unt. În alte părți, mălaiul este înlocuit cu făina de grâu.

Bardă - secure cu tășul lat și cu coada scurtă întrebuințată mai ales la cioplitul lemnului.

Batal - berbec castrat în vederea îmbunătățirii calității cărnii și a lânii.

Băciță - 1. femeia baciului. 2. femeie care se ocupă la stână cu strângerea laptelui și fabricatul brânzei.

Bălă - 1. oaie cu capul alb curat 2. (despre animale) alb pe tot corpul sau numai pe bot.

Bitușcă - (trans) cojocel scurt pe care îl poartă femeile și bărbații.

Bâtă - băț lung și gros, cu măciulie la un capăt.

Butie - vas mare de lemn cu două funduri și cu doage legate cu cercuri de fier.

C

Capră (de tensiune) - stâlp înalt din lemn sau metal, cu deschidere în patru puncte de sprijin, folosit pentru susținerea cablurilor (de tensiune).

F

Fălcele - tălpi ale saniei.

M

Macat - cuvertură de lână, de bumbac etc. (cu desene); scoarță sau covor care se pune pe pereți.

Mărgean - bijuterie, colier, confecționat din scheletul calcaros al animalului marin care trăiește în colonii în mările calde (limba turcă).

N

Noatin (noatină) - miel sau mioară până la vârsta de doi ani.

O

Odovanie - sfârșitul, dezlegarea sau încheierea sărbătoririi unui praznic împărătesc.

P

Păretar - scoarță mică, bucată de pânză brodată care se pune pe pereții caselor țărănești, în scop decorativ.

Păsat - boabe de porumb sau, rar, de alte cereale, pisate sau măcinate mare.

Pecie - bucată de carne macră de vită, de oaie sau de porc (mai ales de pe șira spinării)

Pogrebanie - slujba și ceremonia ortodoxă a înmormântării.

Potcoviță - șină de fier subțire sau de fier laminat din care se fac potcoave sau cercuri la butucii roților de car.

Povarnă - instalație rudimentară pentru fabricat rachiu.

Preucă - ceată, grup de persoane.

R

Rasol- bucăți mari din carne de vită, fiartă în supă, cu multe zarzavaturi.

S

Staol - îngrăditură.

Stolnicar - persoană care, însoțită de un alai, invită sătenii la nuntă, în numele ginerelei.

Sfredel - burghiu pentru lemn.

Strachină - vas de lut ars, de ceramică, ușor adâncit, întrebuințat la țară în loc de farfurie.

Ș

Șipot - izvor a cărui apă țâșnește cu putere și care este captată, de obicei, printr-un jgheab sau printr-o țeavă.

Ștuc - bucată, fragment, parte dintr-un întreg.

Șervet - bucată pătrată sau dreptunghiulară de pânză de in, de bumbac, întrebuințată la masă pentru ștersul gurii.

T

Tâlv - dovlecel alungit, cu cap bombat, folosit pentru extragerea băuturilor din butoaie (regionalism oltenesc).

Tânja - proțap legat de oiște, când se înjugă patru boi.

Târlă - loc neîmprejmuit și neacoperit unde se odihnesc vitele sau oile în timpul pășunatului.

Tuci - ceaun, vas de fontă.

Ț

Țol - țesătură groasă de lână, de cânepă sau de bumbac folosită la țară ca pătură sau pentru așternut pe jos.

V

Vâlcea - vale îngustă și puțin adâncă, cu fundul aproape plat și cu versantele în pantă ușoară.

Mulțumiri

Această carte nu ar fi văzut lumina tiparului fără ajutorul nemijlocit al mai multor persoane care, prin bunăvoința lor, mi-au destăinuit o serie de amintiri legate de sat sau mi-au oferit fotografii cu oamenii locului, surprinși de-a lungul timpului în fel de fel de ipostaze: la muncă, la petreceri, la evenimente plăcute sau triste. Imagini care, puse într-o anumită ordine reflectă, prin conținutul lor, viața satului nostru într-o perioadă lungă de timp, constituind o radiografie a modului de viață al locuitorilor acestuia.

Nu aș vrea să nedreptățesc pe nimeni pomenind aici nume de persoane. Cu siguranță că aș omite pe cineva, pentru că au fost nenumărați cei care, înțelegând cât este de important să conservăm amintirile generației noastre pentru generațiile viitoare, mi-au oferit sprijinul lor necondiționat. Fără efortul lor dezinteresat, fără documentele din arhivele lor personale, fără discuțiile purtate cu aceștia pe tema exponatelor aflate în Muzeul Satului din Titești, fără timpul lor liber folosit pentru lămurirea unor aspecte legate de sat, mai puțin cunoscute mie, această carte nu ar fi avut încărcătura "tehnică" și emoțională dată de detaliile documentelor și mărturiile sătenilor. Le mulțumesc, astfel, tuturor celor care mi-au fost alături în acest demers.

Apreciez, de asemenea, susținerea făcută acestui proiect editorial de către reprezentanții administrației publice locale din Titești, care au înțeles că am inițiat și am scris aceste rânduri din pasiune și dragoste pentru sat și oamenii locului. Le mulțumesc pentru că, sprijinindu-mi ideea, mi-au dat încrederea necesară pentru a continua și finaliza proiectul.

Cu sprijinul primit, a devenit posibil un vis personal: acela ca această carte să ajungă în biblioteca comunei Titești, în bibliotecile școlilor loviștene (și nu numai!) precum și în casele tuturor cititorilor interesați de cunoașterea detaliilor de istorie locală relatate de mine.

Le voi purta recunoștință veșnică acelor persoane cu care am stat de vorbă până acum și cu care, din păcate, timpul a fost nemilos! S-au stins din viață fără să mai apuce să răsfoiască filele acestei cărți cuprinzând și mărturiile lor. Tocmai de aceea, consider eu, apariția cărții constituie, cumva, o reparație morală făcută și față de aceste persoane care, rupându-și timp din timpul lor, prin relatările făcute, m-au introdus în universul preocupărilor lor de-o viață, comune de altfel celorlalți locuitori ai satului cu care ei au fost contemporani. Dumnezeu să-i odihnească în pace pe:

- Mihai Talpoș
- Niță Bărăgan
- Dinu Potcoavă
- Ghiță Hagiescu

Bibliografie

Atanasiu, V. și colectiv, *România în anii primului război mondial*, vol. I, Editura Militară, București, 1987.

Colectiv, *Studii vâlcene, Culegere de documente*, Rîmnicul Vîlcii, 1971.

Colectiv, *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, Editura Științifică, București, 1970.

Dr. Ionițescu, Constantin, *Țara Loviștei. Titești. Posada 1330*, Editura Rotipo, Iași, 2019.

Moșoiu, Traian, *Memorial de război (august-octombrie 1916)*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1987.

Purcaru, Ilie, *Țara Loviștei*, Editura Ion Creangă, București, 1980.

Părean, Ioan, *Orlat - file de istorie*, Editura Constant, Sibiu, 1999.

Rey, Radu, *Viitor în Carpați*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979.

Stahl H.Henri, *Povestiri din satele de altădată*, Editura Nemira, București, 1999.

Stoicescu, Nicolae; Tucă, Florian, *Posada*, București, Editura Militară, 1980.

Tamaș, Corneliu ș.a, *Județul Vâlcea în anii primului război mondial. Studii și documente*, vol 1, Bălcești pe Topolog, 1979.

Theodoru, Radu; Dragu, Marin. *Carpații românești. Cetate și drumeție*. București, Editura Militară, 1983.

Vlădescu, Florea, *Monografia comunei Titești-Vâlcea*, Editura Conphys, Rm. Vâlcea, 2003.

Vlădescu, Liviu-Ion, Vlădescu Florea – *Monografia școlilor Comunei Titești*, Editura Proșcoala, Rm. Vâlcea, 2014.

Vuia, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol. I-II, Editura Minerva, București, 1980.

Lucrări de diplomă pentru licență, grad didactic I sau manuscrise aparținând următorilor locuitori ai satului Titești:

- Mihail (Mișu) Călinoiu

- Constanța (Tuți) Ștefan

- Vasilica Teleabă

- Constantin (Telu) Popescu

- Mihai Talpoș

- Elena (Lenuța) Rouă - *Monografia Bibliotecii Publice Titești*.

- Note de caiet - texte publicate de Mihăiță Lupu pe pagina sa de facebook.

- Proiect cooperare GAL pe Mureș și pe Târnave-GAL Țara Oltului "Dăm tradiției valoare".

-Informații cu caracter public selectate de pe diferite pagini publice de internet.

Cuprins

Prefață	5
Cuvânt înainte	9
Loviște, mirific plai!	13
Titești – sat și reședință de comună.....	17
Istorie și legendă la Titești	20
Au scris istoria cu sângele lor!	30
Bătălia de la Posada.....	30
Războiul pentru independență de la 1877.....	33
Perioada neutralității.....	33
Declanșarea războiului de eliberare națională	34
Primul și al doilea război mondial în Țara Loviștei.....	36
Viața religioasă în sat.....	55
Despre zilele de post și curățenie spirituală	69
Educația în școli.....	71
Grădinița cu program normal din Titești.....	91
Cârciumile satului.....	97
Șezătorile	101
Colectivizarea în satele loviștene.....	106
Târgul de Sfântul Ilie de la Titești.....	109
Servicii publice locale în perioada predecembristă.....	122
Servicii administrative. Primăria.....	122
Jandarmeria/Miliția	133
Serviciile poștale.....	137
Serviciile medicale	139
Casa de nașteri din Titești.....	148
Serviciile de medicină veterinară	149
Îndeletniciri de bază în sat.....	151
Morăritul.....	151
Producerea uleiului presat.....	152
Fierăritul.....	154
Tâmplăria și dogăritul.....	155
Distilarea alcoolului	156
Creșterea animalelor	158

Păstoritul animalelor. Oieritul	163
Prelucrarea pieilor de animale	172
Cultura inului și a cânepii	173
Prelucrarea lânii	174
Munca de împădurire	177
Exploatări forestiere	181
Dulgheria	189
Plante medicinale și fructe de pădure	191
Mâncăruri din bucătăria lovișteană.....	194
Arta populară. Portul popular	203
Țesăturile	208
Unele sărbători importante de peste an.....	211
Sărbătorile de iarnă	222
Crăciunul (25 Decembrie)	222
Colinda.....	222
Cetele de colindători	223
Cântecele de stea	241
Irozii (sau Vifleemul)	249
Buhaiul	250
Plugușorul	251
Capra	252
Sorcova.....	253
Ritualuri.....	254
Despre ritualul de nuntă	254
Orațiile de nuntă.....	257
Despre ritualul de înmormântare.....	260
Folclor din Țara Loviștei	265
Zicători	267
Visele	270
Ecoul copilăriei noastre pe ulițele satului!.....	273
Povestea avionului căzut în Ciortea	276
Tendințe postdecembriste de dezvoltare locală	278
Primăria. Dezvoltare economică locală	278
Grupurile de Acțiune Locală (GAL)	282
Asociația Agricolă "Țara Loviștei"	285
Proiecte și activități culturale.....	289
Biblioteca publică a Comunei Titești.....	289
Proiecte culturale.....	293
Muzeul satului loviștean din Titești.....	295

Dispensarul uman din Titești	303
În loc de... Epilog!	307
Glosar	309
Mulțumiri.....	313
Bibliografie	314
Cuprins	316

NOTE DE LECTURĂ:

NOTE DE LECTURĂ: